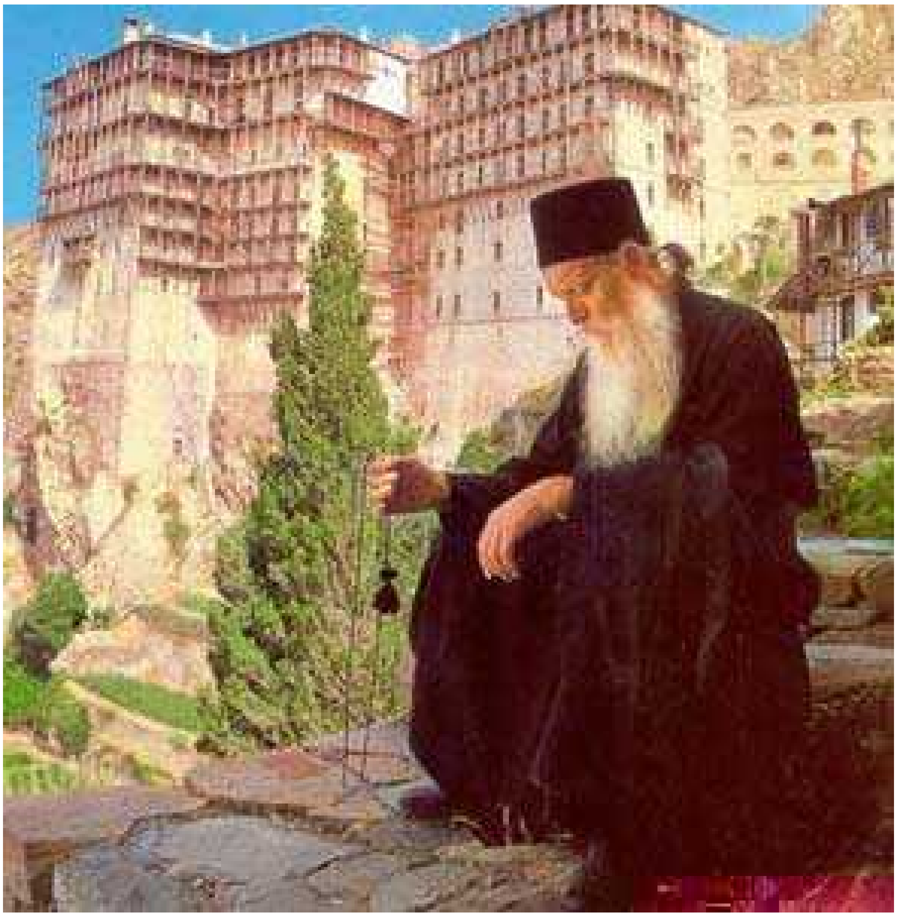
ΒΙΒΛΙΟΚΑΛΙΑ

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Μεταφρασμένα στη Δημοτική ή την Καθαρεύουσα
Από την ιστοσελίδα: www.geocities.com/bibliokalia

ΚΟΖΑΝΗ ΜΑΡΤΙΟΣ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ.......3
Συμβουλές για το ήθος των ανθρώπων και την ενάρετη ζωή,.......3
ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ.......7
Περί της οργής.......7
ΑΓΙΟΣ ΝΕΙΛΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ.......11
Περί προσευχής 153 κεφάλαια.......11
ΑΓΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ Ο ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ.......25
Πρώτη εκατοντάδα των κεφαλαίων περί αγάπης.......25
ΑΓΙΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ.......35
Περί της πνευματικής τελειότητας.......35
ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ.......41
Λόγος περί πίστεως.......41
ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΣΙΝΑΪΤΗΣ.......47
Όλοι οι Χριστιανοί πρέπει να προσεύχονται ακατάπαυστα.......47
ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΛΗΠΤΟΣ.......51
Λόγος για την εν Χριστώ εσωτερική εργασία και τη μοναχική ζωή.......51
ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΤΗΘΑΤΟΣ.......59
Περί αγάπης και τελειώσεως βίου.......59
ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ.......85
Περί ταπεινοφροσύνης.......85
ΑΓΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ Ο ΛΙΒΥΟΣ.......95
Περί αγάπης και εγκρατείας και της κατά νουν πολιτείας.......95
ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ.......101
Λόγος ψυχωφελής και θαυμάσιος.......101
ΑΓΙΟΣ ΙΣΑΑΚ Ο ΣΥΡΟΣ.......108
Περί παθών.......108
Περί καθαράς προσευχής.......111
ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ.......116
Περί ελεημοσύνης.......116
Κανείς δεν μπορεί να βλάψει εκείνον που δεν βλάπτει τον εαυτόν του.......126

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Συμβουλές για το ήθος των ανθρώπων και την ενάρετη ζωή,

Οι άνθρωποι λέγονται λογικοί καταχρηστικά. Δεν είναι λογικοί εκείνοι πού έμαθαν τούς λόγους και τα βιβλία των αρχαίων σοφών, αλλά όσοι έχουν λογική ψυχή και μπορούν να διακρίνουν ποιο είναι το καλό και ποίο είναι το κακό· κι έτσι αποφεύγουν τα κακά και ψυχοβλαβή, μελετούν όμως σοβαρά τα καλά και ψυχωφελή και τα πράττουν με μεγάλη ευχαριστία προς το Θεό. Μόνο αυτοί πρέπει αληθινά να λέγονται λογικοί άνθρωποι.

Ο αληθινά λογικός άνθρωπος μία μόνο φροντίδα έχει, να υπακούει και να είναι αρεστός στο Θεό, τον Κύριο των όλων, και σε τούτο και μόνο να ασκεί την ψυχή του, πως να γίνει αρεστός στο Θεό, ευχαριστώντας Τον για τη μεγάλη και εξαιρετική πρόνοιά Του και την κυβέρνηση όλου του κόσμου, όποια κι αν είναι η θέση του στη ζωή. Γιατί είναι παράλογο, να ευχαριστούμε τούς γιατρούς όταν μας δίνουν τα πικρά και αηδιαστικά φάρμακα για χάρη της υγείας του σώματος μας, να είμαστε όμως αχάριστοι στο Θεό για όσα φαίνονται σ' εμάς δυσάρεστα και να μην αναγνωρίζουμε ότι τα πάντα γίνονται όπως πρέπει και προς το συμφέρον μας σύμφωνα με την πρόνοια Του. Γιατί η αναγνώριση αυτή και η πίστη στο Θεό είναι η σωτηρία και η τελειότητα της ψυχής.

Η εγκράτεια, η ανεξικακία, η σωφροσύνη, η εγκαρτέρηση, η υπομονή και οι παρόμοιες μέγιστες και ενάρετες δυνάμεις μας δόθηκαν από το Θεό και είναι αντίθετες και αντιστέκονται και μας βοηθούν στις αντίστοιχες προς αυτές κακίες. Αν γυμνάζομε αυτές τις δυνάμεις και τις έχουμε πάντοτε πρόχειρες, τότε νομίζομε ότι δε μας συμβαίνει πια τίποτε δύσκολο η θλιβερό η αβάσταχτο· γιατί σκεπτόμαστε ότι όλα είναι ανθρώπινα και τα νικούν οι αρετές πού έχουμε. Αυτά δεν τα έχουν υπόψη τους οι ανόητοι άνθρωποι. Ούτε σκέφτονται ότι τα πάντα γίνονται σωστά και όπως πρέπει για το συμφέρον μας, για να λάμψουν οι αρετές μας και να στεφανωθούμε από το Θεό.

Την απόκτηση των χρημάτων και το πλούσιο ξόδεμά τους να τα θεωρείς μόνο σαν φαντασία πού δεν κρατά παρά λίγο καιρό, και ξέροντας ότι η ενάρετη και θεάρεστη ζωή διαφέρει από τον πλούτο. Όταν το μελετάς αυτό σταθερά, ούτε θα αναστενάξεις, ούτε θα κραυγάσεις, ούτε θα κατηγορήσεις κανένα, αλλά θα ευχαριστείς το Θεό για όλες τις ευεργεσίες πού σου δίνει, βλέποντας ότι οι χειρότεροι από σένα στηρίζονται στα λόγια και στα χρήματα. Γιατί η επιθυμία, η δόξα και η άγνοια είναι τα πιο κακά πάθη της ψυχής.

Ο λογικός άνθρωπος, προσέχοντας ο ίδιος στον εαυτό του, εξετάζει τι πρέπει να πράξει και τι τον συμφέρει, καθώς και ποια ταιριάζουν στην ψυχή και την ωφελούν και ποια δεν της ταιριάζουν. Και έτσι αποφεύγει εκείνα πού βλάπτουν την ψυχή, ως ξένα και γιατί τον χωρίζουν από την αιώνια ζωή.

Όσο πιο λίγη περιουσία έχει κανείς, τόσο ευτυχέστερος είναι. Γιατί δεν φροντίζει για πολλά πράγματα, για υπηρέτες, καλλιεργητές, απόκτηση ζώων, Όταν αφοσιωνόμαστε σ' αυτά κι ύστερα μας συμβαίνουν εξαιτίας αυτών δυσκολίες, κατηγορούμε το Θεό. Με την αυθαίρετη επιθυμία μας τρέφομε το θάνατο και έτσι μένομε στο σκοτάδι της αμαρτωλής ζωής, μέσα στη πλάνη, χωρίς ν' αναγνωρίζομε τον πραγματικό εαυτό μας.

Δεν πρέπει κανένας να λέει ότι δεν είναι δυνατό να κατορθώσει ο άνθρωπος την ενάρετη ζωή, αλλά να λέει ότι αυτό δεν είναι εύκολο. Ούτε μπορούν να κατορθώσουν την αρετή οι τυχόντες. Την ενάρετη ζωή την πραγματοποιούν όσοι άνθρωποι είναι ευσεβείς και έχουν νου πού αγαπά το Θεό. Γιατί ο νους των πολλών είναι κοσμικός και μεταβάλλεται· κάνει σκέψεις άλλοτε καλές, άλλοτε κακές· μεταβάλλεται στη φύση και γίνεται υλικότερος. Ο νους όμως πού αγαπά το Θεό, τιμωρεί την κακία, η οποία έρχεται εκούσια στους ανθρώπους από την αμέλεια τους.

Οι ψυχικά ακαλλιέργητοι και αμαθείς θεωρούν γελοίο πράγμα τούς λόγους και δεν θέλουν να τούς ακούν επειδή ελέγχεται η κατάστασή τους και θέλουν να είναι όλοι όμοιοι με αυτούς. Επίσης και εκείνοι πού είναι παραδομένοι σε σαρκικά αμαρτήματα φροντίζουν να είναι όλοι οι άλλοι χειρότεροί τους, νομίζοντας οι δυστυχείς ότι επειδή θα είναι πολλοί οι αμαρτάνοντες, θα εξασφαλιστούν οι ίδιοι από την κατηγορία. Η χαλαρή ψυχή χάνεται και σκοτίζεται εξαιτίας της κακίας, γιατί έχει μέσα της ασωτεία, υπερηφάνεια, απληστία, θυμό, αυθάδεια, μανία, φόνο, στενοχώρια, φθόνο, πλεονεξία, αρπαγή, πόνο, ψεύδος, ηδονή, ραθυμία, λύπη, δειλία, ασθένεια, μίσος, φιλοκατηγορία, αδυναμία, πλάνη, άγνοια, απάτη, λησμοσύνη του Θεού. Με τέτοιες και παρόμοιες τιμωρείται η άθλια ψυχή πού χωρίζεται από το Θεό.

Εκείνοι πού θέλουν να ζουν την ενάρετη και ευλαβή και τιμημένη ζωή, δεν πρέπει να διακρίνονται από τούς επίπλαστους τρόπους και την ψεύτικη ζωή· αλλά όπως οι ζωγράφοι και οι αγαλματοποιοί, να δείχνουν και αυτοί με τα έργα τους την ενάρετη και θεοφιλή ζωή τους. Και όλες τις κακές ηδονές να τις αποστρέφονται σαν παγίδες.

Ο πλούσιος και ευγενής πού δεν έχει καλλιέργεια και ενάρετη ζωή, θεωρείται δυστυχής από εκείνους πού κρίνουν ορθά τα πράγματα. Αντίθετα ο φτωχός και δούλος κατά την τάξη, αν έχει ψυχική καλλιέργεια και είναι στολισμένος με

αρετή, είναι ευτυχής. Και όπως οι ξένοι σε έναν τόπο χάνουν το δρόμο τους, έτσι και εκείνοι πού δε φροντίζουν για την ενάρετη ζωή, πλανιούνται εδώ κι εκεί παρασυρόμενοι από τις κακές επιθυμίες τους και χάνονται.

Εκείνος πού μπορεί να εξημερώσει τα ήθη των ανθρώπων και να τούς κάνει να αγαπήσουν τούς λόγους και την παιδεία, πρέπει να λέγεται ανθρωποποιός. Κατά τον ίδιο τρόπο και εκείνοι πού μεταστρέφουν τούς παραδομένους στις σαρκικές ηδονές προς την ενάρετη και θεάρεστη ζωή, πρέπει να λέγονται και αυτοί ανθρωποποιοί, επειδή είναι σαν να ξαναπλάθουν τούς ανθρώπους. Γιατί η πραότητα και η εγκράτεια είναι ευτυχία και δίνουν καλή ελπίδα στις ψυχές των ανθρώπων.

Πρέπει πραγματικά οι άνθρωποι να επιμελούνται τα ήθη τους και να ζουν όπως πρέπει. Όταν αυτό το κατορθώσουν, τότε εύκολα μπορούν να γνωρίσουν και τα θεια· γιατί όποιος με όλη του την καρδιά και την πίστη του σέβεται το Θεό, έχει τη βοήθεια Του να δαμάσει και να κρατεί το θυμό και την επιθυμία του· επειδή αιτία όλων των κακών είναι η επιθυμία και ο θυμός .

Άνθρωπος λέγεται η εκείνος πού χρησιμοποιεί ορθά το λογικό του, η εκείνος πού δέχεται συμβουλή για τη διόρθωσή του. Ο αδιόρθωτος δε λέγεται άνθρωπος, αλλά απάνθρωπος. Κι αυτό είναι το γνώρισμα των απάνθρωπων· και οι άνθρωποι αυτοί πρέπει ν' αποφεύγονται. Γιατί εκείνοι πού ζουν με την κακία δεν είναι δυνατό να αποκτήσουν την αθάνατη ζωή.

Όταν κάνουμε καλή χρήση του λογικού μας, τότε είμαστε άξιοι να λεγόμαστε άνθρωποι. Αντίθετα, όταν δεν κάνομε καλή χρήση του λογικού, τότε μόνον κατά το σώμα και τη φωνή διαφέρομε από τα άλογα ζώα. Ας αναγνωρίσει λοιπόν ο συνετός άνθρωπος ότι είναι αθάνατος και τότε θα μισήσει κάθε αισχρή επιθυμία, η οποία γίνεται αιτία θανάτου στους ανθρώπους.

Όπως κάθε τέχνη διαμορφώνοντας την ύλη φανερώνει την αξία της , π.χ. ο ένας δουλεύει το ξύλο κι ο άλλος το χαλκό κι άλλος το χρυσό και το ασήμι, έτσι κι εμείς ακούγοντας για την καλή και ενάρετη και θεάρεστη ζωή, οφείλουμε να φαινόμαστε ότι είμαστε πραγματικά άνθρωποι για τη λογική ψυχή μας και όχι για τη διάπλαση μόνο του σώματός μας. Η ψυχή πού είναι αληθινά λογική και αγαπά το Θεό, γνωρίζει αμέσως όλα όσα συμβαίνουν στη ζωή. Και εξιλεώνει το Θεό με διάθεση αγάπης και Τον ευχαριστεί πραγματικά, κατευθύνοντας προς Αυτόν όλη την ορμή και το νου της.

Οι καπετάνιοι κατευθύνουν με προσοχή το πλοίο για να μη προσκρούσει πάνω σε σκόπελο η ύφαλο. Έτσι και εκείνοι πού επιθυμούν να ζήσουν την ενάρετη ζωή, ας εξετάζουν με επιμέλεια ποια πρέπει να κάνουν και ποια πρέπει να αποφεύγουν και να πιστεύουν ότι οι αληθινοί και θείοι νόμοι τούς συμφέρουν, κόβοντας τις πονηρές ενθυμήσεις και επιθυμίες από την ψυχή τους.

Όπως οι πλοίαρχοι και οι αμαξηλάτες με την προσοχή και την επιμέλεια πετυχαίνουν το σκοπό τους, έτσι πρέπει και όσοι φροντίζουν να ζουν τη σωστή και ενάρετη ζωή, να μελετούν και να φροντίζουν πως να ζουν όπως πρέπει και αρέσει στο Θεό. Εκείνος πού θέλει να ζήσει έτσι και έχει καταλάβει ότι μπορεί, με την πίστη προχωρεί προς την αφθαρσία.

Ελευθέρους νόμιζε όχι όσους έτυχε να είναι ελεύθεροι, αλλά εκείνους πού έχουν τη ζωή και τούς τρόπους ελεύθερους. Δεν πρέπει πράγματι να ονομάζομε ελεύθερους τούς άρχοντες πού είναι πονηροί και ακόλαστοι, γιατί είναι δούλοι των παθών και της ύλης. Ελευθερία και ευτυχία της ψυχής είναι η πραγματική καθαρότητα και η καταφρόνηση των πρόσκαιρων.

Να υπενθυμίζεις στον εαυτό σου ότι πρέπει ακατάπαυστα να αποδεικνύεις τον χρηστό και ενάρετο βίο σου από τα ίδια τα έργα σου· έτσι και οι άρρωστοι ονομάζουν και αναγνωρίζουν σωτήρες και ευεργέτες τούς γιατρούς, όχι από τα λόγια τους αλλά από τα έργα τους.

Η λογική και η ενάρετη ψυχή αναγνωρίζεται από το βλέμμα, το βάδισμα, τη φωνή, το γέλιο, από το που συχνάζει και με ποιους συναναστρέφεται. Όλα αυτά έχουν αλλάξει σ' αυτήν και έγιναν κοσμιότερα. Γιατί ο νους πού αγαπά το Θεό, σαν προσεκτικός θυρωρός απαγορεύει την είσοδο στις κακές και αισχρές ενθυμήσεις.

Αν παρακολουθείς τον εαυτό σου και τον δοκιμάζεις, θα δεις ότι οι άρχοντες και τα αφεντικά έχουν εξουσία μόνο του σώματος, όχι και της ψυχής. Και να το θυμάσαι αυτό πάντοτε. Γι' αυτό, αν διατάζουν φόνους η τίποτε άτοπα η άδικα και ψυχοβλαβή, δεν πρέπει να υπακούμε σ' αυτούς και αν μας βασανίζουν ακόμα. Γιατί ο Θεός δημιούργησε την ψυχή ελεύθερη και αυτεξούσια σε όλα όσα κάνει, καλά η κακά.

Η λογική ψυχή φροντίζει με κάθε τρόπο να ξεφύγει από όσα δεν οδηγούν πουθενά, την οίηση, την υπερηφάνεια, την απάτη, το φθόνο, την αρπαγή και τα παρόμοια, όσα δηλαδή είναι έργα δαιμονικά και κακής προαιρέσεως. Όλα κατορθώνονται με επιμέλεια και επίμονη προσοχή και μελέτη από εκείνον τον άνθρωπο, του οποίου η επιθυμία δεν τρέχει στις κακές ηδονές.

Εκείνοι πού ζουν μετρημένη και περιορισμένη ζωή, και από κινδύνους γλιτώνουν, και δεν έχουν ανάγκη από φύλακες. Με το να νικούν την επιθυμία σε όλες τις περιπτώσεις, βρίσκουν το δρόμο προς το Θεό εύκολα.

Οι άνθρωποι πού τούς οδηγεί το λογικό, δεν χρειάζεται να μοιράζουν την προσοχή τους σε πολλές συντροφιές, αλλά μόνο στις ωφέλιμες και μάλιστα σ' εκείνες όπου πρυτανεύει το θέλημα του Θεού. Με τον τρόπο αυτό οι άνθρωποι προχωρούν πάλι στην κατά Θεό ζωή και το αιώνιο φως.

Πρέπει εκείνοι πού επιδιώκουν την ενάρετη και θεοφιλή ζωή, να είναι απαλλαγμένοι από οίηση και κάθε κούφια ματαιοδοξία και να φροντίζουν με όλη τη δύναμη τους να διορθώνουν τη ζωή τους και την εσωτερική τους διάθεση προς το καλύτερο. Επειδή νους πού αγαπά το Θεό και δεν μεταβάλλεται από την καλή κατάστασή του, είναι ανύψωση και δρόμος προς το Θεό.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Περί της οργής

Τέταρτος αγώνας είναι εμπρός μας εναντίον του πνεύματος της οργής· και είναι ανάγκη, με τη βοήθεια του Θεού, το θανατηφόρο δηλητήριο της οργής να το κόψομε από το βάθος της καρδιάς μας. Γιατί όσο το πονηρό τούτο πνεύμα κάθεται στην καρδιά μας και τυφλώνει με τις σκοτεινές αναταραχές τα μάτια της καρδιάς μας, ούτε το συμφέρον της ψυχής μας μπορούμε να διακρίνομε, ούτε να φτάσομε ποτέ την πνευματική γνώση, ούτε την τελειότητα αγαθής σκέψεως να πάρομε στην κατοχή μας, ούτε να γίνομε μέτοχοι της αληθινής πνευματικής ζωής, ούτε το θειο και αληθινό φως μπορεί να δεχτεί ο νους μας· γιατί λέει η Γραφή: «Ταράχθηκαν τα μάτια μου από το θυμό». Ούτε θα γίνομε μέτοχοι της θείας σοφίας, και αν ακόμη οι άλλοι μας νομίζουν για πολύ σοφούς, γιατί είναι γραμμένο: «Στον κόρφο των ανόητων αναπαύεται ο θυμός». Αλλά ούτε και τις σωτήριες σκέψεις της διακρίσεως μπορούμε να αποκτήσομε και αν ακόμη οι άνθρωποι μας νομίζουν για φρόνιμους, γιατί είναι γραμμένο: « Η οργή καταστρέφει και τούς φρόνιμους». Αλλά ούτε θα μπορέσομε να αποδώσομε το δίκαιο με προσεκτική και νηφάλια καρδιά, καθώς είναι γραμμένο: « Ο θυμός του ανθρώπου δεν πραγματοποιεί τη δικαιοσύνη του Θεού» · ούτε την κοσμιότητα και σεμνότητα πού όλοι οι άνθρωποι την επαινούν μπορούμε να αποκτήσομε, γιατί είναι γραμμένο: « Άνθρωπος πού θυμώνει δεν είναι κόσμιος». Όποιος λοιπόν θέλει να φτάσει την τελειότητα και επιθυμεί να αγωνιστεί νόμιμα τον πνευματικό αγώνα, ας είναι ξένος από το ελάττωμα της οργής και του θυμού, και ας ακούει τι παραγγέλλει το σκεύος της εκλογής, ο Απ. Παύλος: «Κάθε έχθρα και οργή και θυμός και κραυγή και βλασφημία, ας φύγει από σας μαζί με κάθε κακία». Λέγοντας τη λέξη «κάθε», δε μας άφησε καμία πρόφαση θυμού ούτε σαν αναγκαία, ούτε σαν ευλογεί. Εκείνος λοιπόν πού θέλει να διορθώσει τον αδελφό του όταν αμαρτάνει η να του βάλει επιτίμιο, ας φροντίζει να παραμένει ατάραχος, μήπως θέλοντας να θεραπεύσει άλλον, αρρωστήσει ο ίδιος και ακούσει τα ευαγγελικά λόγια: «Γιατρέ, θεράπευσε πρώτα τον εαυτό σου». Και πάλι: «Γιατί βλέπεις το άχυρο στο μάτι του αδελφού σου και δεν παρατηρείς το δοκάρι μέσα στο δικό σου μάτι;». Γιατί αν από οποιαδήποτε αιτία η κίνηση της οργής θερμανθεί πολύ, τυφλώνει τα μάτια της ψυχής και δεν την αφήνει να δει τον ήλιο της δικαιοσύνης. Όπως εκείνος πού βάζει πάνω στα μάτια του χρυσά καλύμματα η μολύβδινα, εμποδίζει εξίσου την όραση και καμιά διαφορά δεν προκαλεί στην τύφλωση η αξία του χρυσού, έτσι από οποιαδήποτε αιτία, εύλογη δήθεν η παράλογη, και αν ανάψει η οργή, σκοτίζεται η πνευματική όραση.

Τότε μόνο χρησιμοποιούμε κατά φύση το θυμό, όταν τον στρέφομε εναντίον των εμπαθών και φιλήδονων λογισμών. Έτσι διδάσκει και ο προφήτης: «Να οργίζεστε και να μην αμαρτάνετε» · δηλαδή να οργίζεστε κατά των παθών σας και των πονηρών λογισμών, και μην αμαρτάνετε εκτελώντας όσα αυτοί σας υπαγορεύουν. Κι αυτό θέλει να πει και η συνέχεια: «Για όσα λέτε μέσα στις

καρδιές σας, πάνω στο κρεβάτι σας να κατανύγεστε», δηλαδή όταν έρθουν στην καρδιά σας οι πονηροί λογισμοί, αφού τούς διώξετε με την οργή, τότε ευρισκόμενοι στην ησυχία της ψυχής σαν σε κάποιο κρεβάτι, μετανοείτε με κατάνυξη. Συμφωνεί σ' αυτό και ο μακάριος Παύλος, πού ανέφερε αυτόν το στίχο και πρόσθεσε: « Ο ήλιος να μη βασιλεύει αφήνοντάς σας θυμωμένους, ούτε να δίνετε τόπο στο διάβολο», δηλ. μη διαθέτετε έτσι τον Κύριο Ιησού, τον Ήλιο της δικαιοσύνης, παροργίζοντάς Τον με τη συγκατάθεσή σας στους κακούς λογισμούς, ώστε να δύει στις καρδιές σας και να φεύγει, για να μη βρίσκει τόπο ο διάβολος με την αναχώρηση του Χριστού. Γι' αυτόν τον ήλιο λέει και ο Θεός δια μέσου του προφήτη: «Θ' ανατείλει ο ήλιος της δικαιοσύνης και τα φτερά του θα φέρουν τη θεραπεία». Αν πάλι εννοήσομε το ρητό κατά γράμμα, ούτε μέχρι τη δύση του ηλίου δεν μας επιτρέπεται να διατηρούμε την οργή.

Τι λοιπόν θα πούμε γι' αυτά, εμείς όπου από αγριότητα και μανία της εμπαθούς ψυχικής καταστάσεώς μας, όχι μόνο μέχρι τη δύση του ηλίου διατηρούμε την οργή, αλλά και για πολλές ημέρες την κρατάμε; Και δε μιλάμε εκφράζοντας την οργή με λόγια, αλλά με τη σιωπή μεταξύ μας αυξάνομε το δηλητήριο της μνησικακίας για ψυχική καταστροφή μας. Και δεν γνωρίζομε ότι πρέπει όχι μόνο να απέχομε από την ενεργητική οργή, αλλά και από την κατά διάνοια, για να μη σκοτεινιάσει ο νους μας από το σκοτάδι της μνησικακίας και ξεπέσει από το φως της πνευματικής γνώσεως και της διακρίσεως, και στερηθεί την κατοίκηση μέσα του Αγίου Πνεύματος. Γι' αυτό και ο Κύριος στα Ευαγγέλια παραγγέλλει να αφήνομε το Δώρο μας στο θυσιαστήριο και να μονιάζομε πρώτα με τον αδελφό μας, γιατί δεν είναι δυνατό να γίνει ευπρόσδεκτο, αν διατηρούμε μέσα μας θυμό και μνησικακία. Αλλά και ο Απόστολος το ίδιο μας διδάσκει, λέγοντας: «Να προσεύχεστε αδιάλειπτα», και «σε κάθε τόπο να υψώνετε σε προσευχή όσια χέρια, χωρίς οργή και λογισμούς απιστίας». Δεν μένει λοιπόν, παρά η να μην προσευχόμαστε ποτέ, οπότε είμαστε υπεύθυνοι στην αποστολική παραγγελία, η να φροντίζομε να τηρούμε τη διαταγή και να προσευχόμαστε χωρίς οργή και μνησικακία. Και επειδή πολλές φορές αν λυπηθούν η ταραχθούν οι αδελφοί, αδιαφορούμε λέγοντας ότι δεν λυπήθηκαν εξαιτίας μας, ο Γιατρός των ψυχών θέλοντας να ξεριζώσει τις προφάσεις, παραγγέλλει να αφήσομε το δώρο και να συνδιαλλαγούμε όχι μόνο αν είμαστε εμείς λυπημένοι κατά του αδελφού μας, αλλά και αν αυτός είναι λυπημένος εναντίον μας δίκαια η άδικα, να τον θεραπεύομε δίνοντας εξηγήσεις, και τότε να προσφέρομε το δώρο μας. Αλλά γιατί να διατρίβομε πολύ στα ευαγγελικά παραγγέλματα αφού και από τον παλαιό νόμο μπορούμε να μάθομε, ο οποίος αν και θεωρείται πιο συγκαταβατικός, λέει: «Μη νιώσεις μέσα σου μίσος για τον αδελφό σου», και αλλού λέει: « Ο δρόμος του μνησίκακου οδηγεί στο θάνατο». Και εδώ όχι μόνον την ενεργητική μνησικακία τιμωρεί, αλλά και την κατά διάνοια.

Πρέπει λοιπόν, σύμφωνα με τούς θείους νόμους, να αγωνιζόμαστε με όλη τη δύναμή μας εναντίον του πνεύματος της οργής και της αρρώστιας πού έχουμε μέσα μας· και όχι, επειδή στρέφομε το θυμό εναντίον των ανθρώπων, να επιδιώκομε την ερημία και την απομόνωση, γιατί δήθεν εκεί δεν υπάρχουν αφορμές να μας παρακινούν στην οργή, και στη μόνωση θα κατορθώσομε εύκολα την αρετή της μακροθυμίας. Επειδή είμαστε υπερήφανοι και δεν θέλομε να κατηγορούμε τον εαυτό μας και να αποδίδομε στη δική μας αμέλεια τις

αφορμές της ταραχής, επιθυμούμε να χωριστούμε από τούς αδελφούς μας. Ενόσω λοιπόν αποδίδομε στους άλλους τις αφορμές της ασθένειάς μας, είναι αδύνατο να φτάσομε την τελειότητα της μακροθυμίας.

Το κυριότερο λοιπόν μέρος της διορθώσεώς μας και της ειρήνης μας δεν κατορθώνεται από τη μακροθυμία των άλλων απέναντί μας αλλά από τη δική μας ανεξικακία προς τούς άλλους. Όταν όμως, αποφεύγοντας τον αγώνα της μακροθυμίας, επιδιώκομε την έρημο και τη μόνωση, τότε, όσα πάθη φέρνομε αθεράπευτα εκεί είναι κρυμμένα μέσα μας και δεν χάθηκαν. Επειδή η ερημία και η αναχώρηση σε όσους δεν έχουν απαλλαγεί από τα πάθη τους, ξέρει όχι μόνο να τα διατηρεί, αλλά και να τα σκεπάζει· και ούτε επιτρέπει να αισθάνονται σε ποιο πάθος νικιούνται. Απεναντίας η έρημος υποβάλλει σ' αυτούς να φαντάζονται ότι απόκτησαν αρετή και τούς πείθει να πιστεύουν ότι κατόρθωσαν τη μακροθυμία και την ταπείνωση, όσο δεν είναι παρών κάποιος πού να τούς ερεθίζει και να τούς φέρνει σε δοκιμασία. Και όταν τύχει αφορμή θυμού πού τούς προκαλεί και τούς δοκιμάζει, αμέσως τα πάθη πού βρίσκονται μέσα αποθηκευμένα και λανθάνοντα, σαν άλογα χωρίς χαλινάρι ξεπηδούν από τον τόπο που ησύχαζαν, θρεμμένα από την μακρά ησυχία και αργία, και με μεγαλύτερη σφοδρότητα και αγριότητα σύρουν στον όλεθρο τον άνθρωπο πού κάθεται πάνω σ' αυτά. Γιατί περισσότερο εξαγριώνονται τα πάθη όταν στερούνται τη δοκιμασία πού προέρχεται από τούς ανθρώπους. Και αυτήν ακόμη τη σκιά της υπομονής και μακροθυμίας, την οποία φαινομενικά νομίζομε, όταν ήμαστε μαζί με τούς αδελφούς, ότι είχαμε, τη χάνομε από την αμέλεια της εκγύμνασες και της απομονώσεως. Όπως τα φαρμακερά φίδια στην ερημιά πού ησυχάζουν στη φωλιά τους, τότε δείχνουν τη μανία τους, όταν τα πλησιάσει κανείς, έτσι και οι εμπαθείς άνθρωποι πού ησυχάζουν όχι λόγω της αρετής, αλλά αναγκαστικά εξαιτίας της ερημίας, τότε χύνουν το δηλητήριό τους, όταν αρπάξουν κάποιον πού τούς πλησιάζει και τούς ερεθίζει. Και γι' αυτό πρέπει εκείνοι πού επιζητούν την τελειότητα της πραότητας, να φροντίζουν όσο μπορούν περισσότερο, όχι μόνο εναντίον των ανθρώπων να μην οργίζονται, αλλά ούτε και εναντίον των ζώων, ούτε κατά των αψύχων. Γιατί θυμούμαι, όταν ήμουν στην έρημο θύμωσα εναντίον καλαμιού πού δεν μου άρεσε το πάχος η η λεπτότητά του. Επίσης θύμωσα και εναντίον ξύλου πού δεν μπόρεσα να το κόψω αμέσως. Επίσης και εναντίον πέτρας από εκείνες πού βγάζουν φωτιά, όταν προσπάθησα να βγάλω φωτιά και δεν έβγαλε γρήγορα. Έτσι είχε δυναμώσει η οργή, ώστε να στρέφεται και κατά των αναίσθητων πραγμάτων.

Αν λοιπόν επιθυμούμε να επιτύχομε το μακαρισμό του Κυρίου, όχι μόνον την ενεργητική οργή, όπως είπαμε, αλλά και την κατά διάνοια πρέπει να εμποδίσομε. Γιατί δεν ωφελεί τόσο πολύ να συγκρατούμε το στόμα μας στον καιρό του θυμού να μη λέει λόγια μανιασμένα, όσο να καθαρίζομε την καρδιά μας από τη μνησικακία και να μη στριφογυρίζομε μέσα στο μυαλό μας πονηρούς λογισμούς εναντίον του αδελφού. Γιατί η ευαγγελική διδασκαλία παραγγέλλει να κόβομε τις ρίζες των αμαρτημάτων, παρά τούς καρπούς· επειδή όταν κοπεί η ρίζα του θυμού από την καρδιά, ούτε μίσος ούτε φθόνος προχωρεί σε έργο. Όποιος μισεί τον αδελφό του, έχει ονομαστεί ανθρωποκτόνος, πού φονεύει αυτόν με τη διάθεση του μίσους κατά διάνοια· αυτού το αίμα δεν το βλάπτουν οι άνθρωποι, αφού δεν χύθηκε με χτύπημα ξίφους· αλλά ότι κατά διάνοια και κατά

διάθεση φονεύτηκε, το βλέπει ο Θεός, ο Όποιος όχι μόνο για τις πράξεις, αλλά και για τούς λογισμούς και τις προαιρέσεις αποδίδει στον καθένα στεφάνια η τιμωρίες, καθώς λέει ο Ίδιος δια μέσου του προφήτη: « Ιδού, έρχομαι για να συγκεντρώσω τα έργα και τις σκέψεις τους». Και πάλι ο Απόστολος λέει: « Όταν οι λογισμοί τους κατηγορούν αναμεταξύ τους η και απολογούνται, κατά την ημέρα πού ο Θεός θα κρίνει τα κρυφά έργα των ανθρώπων». Αυτός ο Ίδιος ο Κύριος διδάσκει να αποβάλομε κάθε οργή και λέει στα Ευαγγέλια: « Όποιος οργίζεται κατά του αδελφού του, θα είναι ένοχος στο δικαστήριο». Τα ακριβή αντίγραφα (του Ευαγγελίου) έτσι περιέχουν αυτό το χωρίο. Γιατί η λέξη «είκη» δηλ. χωρίς λόγο, είναι μεταγενέστερη προσθήκη· κι αυτό είναι φανερό και από το πνεύμα της Γραφής. Επειδή το θέλημα του Κυρίου είναι να κόβομε με κάθε τρόπο τη ρίζα και το σπινθήρα της οργής και να μην κρατάμε καμιά πρόφαση οργής· μήπως θυμώνοντας στην αρχή εύλογα τάχα, ύστερα πέσομε στη μανία του παράλογου θυμού.

Η τέλεια θεραπεία της ασθένειας της οργής είναι αυτή: να πιστέψομε ότι ούτε για δίκαιες ούτε για άδικες αφορμές επιτρέπεται ποτέ να θυμώνομε. Επειδή όταν η οργή σκοτίσει τη διάνοια, ούτε διάκριση, ούτε σωστή σκέψη, ούτε δικαιοσύνη θα βρεθεί μέσα μας· ούτε και ναός του Αγίου Πνεύματος μπορεί να γίνει η ψυχή μας, αλλά θα μας κατακυριεύσει το πνεύμα της οργής σκοτίζοντας τη διάνοιά μας. Τελευταίο απ' όλα, πρέπει να έχουμε εμπρός στα μάτια μας κάθε ημέρα, την αβεβαιότητα της ώρας του θανάτου μας, κι έτσι να φυλαγόμαστε από την οργή. Και ας γνωρίζομε ότι ούτε η σωφροσύνη, ούτε η απάρνηση του υλικού κόσμου, ούτε οι νηστείες και αγρυπνίες θα μας ωφελήσουν κατά την ημέρα της κρίσεως, }αν βρεθούμε ένοχοι, επειδή κατεχόμαστε από οργή και μίσος.

ΑΓΙΟΣ ΝΕΙΛΟΣ Ο ΑΣΚΗΤΗΣ

Περί προσευχής 153 κεφάλαια

Από τον φλογερό καύσωνα του πυρετού των ακαθάρτων παθών με θεράπευσες, ως συνήθως, με τις θεοφιλείς σου επιστολές, και παρηγόρησες το νου μου πού ήταν κουρασμένος μέσα στα αίσχιστα έργα και μιμήθηκες το μεγάλο καθηγητή και δάσκαλο με επιτυχία. Και δεν είναι παράξενο αυτό. Γιατί σε σένα πάντοτε έτυχαν τα διακεκριμένα όπως και στον ευλογημένο Ιακώβ. Γιατί αφού εργάστηκες καλώς για χάρη της Ραχήλ και πήρες γυναίκα τη Λεία, τώρα ζητείς και την αγαπητή σου, αφού δούλεψες άλλα εφτά χρόνια. Εγώ δε θα αρνηθώ, ότι αν και κουράστηκα όλη τη νύχτα, δεν έπιασα κανένα ψάρι. Πλην επειδή ζητείς από εμένα λόγους, έριξα τα δίχτυα και ψάρεψα μεγάλο πλήθος ψάρια· δεν νομίζω ότι είναι μεγάλα, στην ποσότητα όμως είναι 153· και σου τα στέλνω κατά το πρόσταγμά σου, αφού τα έβαλα μέσα στο καλάθι της αγάπης.

Θαυμάζω και πολύ μακαρίζω την άριστη πρόθεσή σου πού έχεις έρωτα να μάθεις περί προσευχής. Γιατί δεν επιθυμείς επιπόλαια να μάθεις αυτά πού είναι γραμμένα πάνω σε χαρτί με μελάνη, αλλά εκείνα πού είναι γραμμένα στον νου με αγάπη και αμνησικακία. Αλλά επειδή είναι όλα διπλά, το ένα απέναντι στο άλλο, δέξου το γράμμα και πρόσεξε στο πνεύμα· γιατί πριν από κάθε γράμμα προηγείται το πνεύμα. Αν λείπει το πνεύμα, δεν υπάρχει ούτε γράμμα. Λοιπόν και ο τρόπος της προσευχής είναι διπλός. Ο ένας πρακτικός, ο άλλος θεωρητικός. Έτσι και στον αριθμό το πρόχειρο είναι η ποσότητα, το σημαινόμενον όμως είναι η ποιότητα.

Χώρισα τον περί προσευχής λόγο σε 153 κεφάλαια και σου τον στέλνω σαν εφόδιο πού αγόρασα από το Ευαγγέλιο, για να βρεις την τερπνότητα του συμβολικού αριθμού πού έχει σχήμα τρίγωνο και εξάγωνο. Το πρώτο συμβολίζει την ευσεβή γνώση της Αγίας Τριάδας, το δεύτερο τη δημιουργία αυτού του κόσμου. Αλλά και ο αριθμός 100 είναι τετράγωνος. Ο 53 είναι τρίγωνος και σφαιρικός, ως άθροισμα του 28 πού είναι τρίγωνος και του 25 πού είναι σφαιρικός, επειδή είναι ίσος με 5 φορές το 5. Λοιπόν, έχεις ένα σχήμα τετράγωνο πού συμβολίζει τις τέσσερις γενικές αρετές (φρόνηση, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ανδρεία), αλλά και ένα σφαιρικό αριθμό, το 25, πού εκφράζει τη σοφή γνώση αυτού του αιώνα, επειδή ο χρόνος κινείται κυκλικά. Γιατί η εβδομάδα ακολουθεί την εβδομάδα, ο μήνας το μήνα, ο χρόνος το χρόνο και η εποχή την εποχή, όπως βλέπομε και στην κίνηση του ηλίου και της σελήνης, της άνοιξης και του θέρους κλπ. Το τρίγωνο συμβολίζει τη γνώση της Αγίας Τριάδας. Η, με τον συνολικό αριθμό 153, πού είναι τρίγωνος, να εννοήσεις τις τρεις καταστάσεις, πρακτική, φυσική και θεολογική· η την πίστη, την ελπίδα και την αγάπη· η χρυσάφι, ασήμι, πολύτιμα πετράδια. Αρκούν αυτά, σχετικά με τον αριθμό.

Και συ, δε θα περιφρονήσεις την ταπεινότητα των κεφαλαίων, γιατί γνωρίζεις και να χορταίνεις και να στερείσαι και γιατί θυμάσαι τα δύο λεπτά της χήρας, τα

όποια δεν τα απέρριψε ο Κύριος, αλλά τα δέχτηκε καλύτερα από τον πλούτο των άλλων. Λοιπόν εσύ πού γνωρίζεις να ευνοείς και να αγαπάς τούς γνήσιους αδελφούς σου, να προσεύχεσαι για μένα τον παράλυτο, για να δω την υγεία μου και αφού σηκώσω το κρεβάτι μου, να περπατήσω με τη χάρη του Χριστού. Αμήν.

1. Όποιος θέλει να φτιάξει το ευωδιαστό θυμίαμα, θα πάρει το διαφανές λιβάνι, την κασσία, τον όνυχα και τη στακτή και θα τα ενώσει σε ίσες ποσότητες, σύμφωνα με το νόμο. Αυτά είναι η τετράδα των αρετών. Αν αυτές είναι εντελώς ολοκληρωμένες και ίσες, δε θα προδοθεί ο νους.

2. Αφού καθαριστεί η ψυχή με την τέλεια εκπλήρωση των εντολών, σταθεροποιεί την τάξη του νου, κάνοντάς τον επιδεκτικό της επιθυμητής προσευχής.

3. Η προσευχή είναι συναναστροφή του νου με το Θεό. Σε ποια κατάσταση λοιπόν πρέπει να βρίσκεται ο νους για να μπορέσει, χωρίς να στρέφεται αλλού, να πλησιάσει τον Κύριό του και να συνομιλεί μαζί Του χωρίς να μεσολαβεί κανένας άλλος;

4. Αν ο Μωυσής προσπαθώντας να πλησιάσει την φλεγόμενη βάτο εμποδίζεται μέχρις ότου λύσει το υπόδημα των ποδιών του, πως εσύ πού θέλεις να δεις το Θεό πού είναι πάνω από κάθε αίσθηση και έννοια και να συνομιλήσεις μαζί Του, δε θα λύσεις και δε θα απομακρύνεις κάθε εμπαθή σκέψη;

5. Πρώτα - πρώτα προσευχήσου να λάβεις το χάρισμα των δακρύων, για να μπορέσεις έτσι να μαλακώσεις την αγριότητα της ψυχής σου και αφού εξομολογηθείς εναντίον σου τις αμαρτίες σου στον Κύριο, να λάβεις από Αυτόν την άφεση.

6. Να χρησιμοποιείς τα δάκρυα για να επιτύχεις κάθε αίτημά σου. Γιατί πολύ χαίρεται ο Κύριος όταν προσεύχεσαι με δάκρυα.

7. Αν στην προσευχή σου χύνεις πηγές δακρύων, μην υπερηφανεύεσαι ότι τάχα είσαι ανώτερος από τούς πολλούς. Δεν είναι δικό σου κατόρθωμα αυτό, αλλά βοήθεια για την προσευχή σου από τον Κύριο, για να μπορέσεις να εξομολογηθείς με προθυμία τις αμαρτίες σου σ' Αυτόν και να τον εξευμενίσεις με τα δάκρυά σου. Μη λοιπόν μετατρέψεις σε πάθος το βοήθημά σου κατά των παθών, για να μην παροργίσεις περισσότερο τον Κύριο πού σου εδωσε αυτή τη χάρη.

8. Πολλοί, εκεί πού έχυναν δάκρυα για τις αμαρτίες τους, λησμόνησαν το σκοπό των δακρύων, υπερηφανεύτηκαν και ξεστράτισαν.

9. Να στέκεσαι υπομένοντας τον κόπο, να προσεύχεσαι με ένταση και επιμονή και να αποστρέφεσαι τις φροντίδες και τις σκέψεις πού σου ήρθαν. Γιατί σε ταράζουν και σε θορυβούν για να παραλύσουν την δύναμη και ένταση σου.

10. Όταν σε δουν οι δαίμονες ότι είσαι πρόθυμος να προσευχηθείς αληθινά, τότε σου φέρνουν στο νου σκέψεις πραγμάτων δήθεν αναγκαίων και σε λίγο σε κάνουν να τα λησμονήσεις και παρακινούν το νου να τα αναζητήσει. Και επειδή αυτός δεν τα βρίσκει, στενοχωρείται και λυπάται. Όταν ξανά σταθεί στην

προσευχή, του υπενθυμίζουν εκείνα πού του είχαν βάλει στο νου του και τα αναζητούσε, για να στραφεί ο νους σ' αυτά και να χάσει την καρποφόρα προσευχή.

11. Αγωνίσου να κρατήσεις το νου κατά την ώρα της προσευχής κωφό και άλαλο, και τότε θα μπορέσεις να προσευχηθείς.

12. Όταν σου τύχει πειρασμός, η σε ερεθίζει μια αντιλογία για να στρέψεις το θυμό σου εναντίον ενός ανθρώπου η να βάλεις καμιά άναρθρη φωνή, τότε θυμήσου την προσευχή και το κρίμα πού επισύρει, και αμέσως θα ηρεμήσει η άτακτη αυτή κίνηση μέσα σου.

13. Ότι κάνεις εναντίον αδελφού σου πού σε αδίκησε, όλα θα σου γίνουν εμπόδιο στον καιρό της προσευχής.

14. Προσευχή είναι γέννημα της πραότητας και της αοργησίας.

15. Προσευχή είναι προβολή χαράς και ευχαριστίας.

16. Προσευχή είναι αποτρεπτικό της λύπης και της μικροψυχίας.

17. Πήγαινε πούλησε τα υπάρχοντά σου και δώσε στους φτωχούς και πάρε το σταυρό σου και απαρνήσου τον εαυτό σου, για να μπορέσεις να προσευχηθείς χωρίς περισπασμούς.

18. Αν θέλεις να προσεύχεσαι με τρόπο αξιέπαινο, να αρνείσαι τον εαυτό σου κάθε στιγμή· και αν υποφέρεις πάρα πολλά δεινά, να φιλοσοφήσεις την ωφέλεια της προσευχής.

19. Οποιαδήποτε δυσκολία υπομένεις και φιλοσοφήσεις τη μηδαμινότητά της, τον καρπό της θα τον βρεις στην ώρα της προσευχής.

20. Αν επιθυμήσεις να προσευχηθείς όπως πρέπει, μη λυπήσεις κανένα άνθρωπο. Διαφορετικά προσεύχεσαι μάταια.

21. « Άφησε το δώρο σου, λέει ο Κύριος, μπροστά στο θυσιαστήριο και πήγαινε να συμφιλιωθείς με τον αδελφό σου» και τότε έλα και προσευχήσου χωρίς ταραχή. Γιατί η μνησικακία θαμπώνει το λογικό του προσευχομένου και σκοτεινιάζει τις προσευχές του.

22. Εκείνοι πού συσσωρεύουν λύπες και μνησικακίες επάνω τους, μοιάζουν με ανθρώπους πού αντλούν νερό και το βάζουν μέσα σε τρύπιο πιθάρι.

23. Αν είσαι υπομονητικός, θα προσευχηθείς πάντοτε με χαρά.

24. Αν προσεύχεσαι όπως πρέπει, θα σου συμβούν τέτοια πράγματα ώστε να νομίσεις ότι είναι δίκαιο να κάνεις χρήση του θυμού. Δεν υπάρχει διόλου δίκαιος θυμός κατά του πλησίον. Αν σκεφτείς καλά το πράγμα, θα βρεις ότι είναι δυνατό και χωρίς θυμό να διευθετηθεί το ζήτημα. Μεταχειρίσου λοιπόν κάθε τέχνη να μη θυμώσεις.

25. Πρόσεχε, μη τυχόν νομίζοντας ότι θεραπεύεις άλλον, μείνεις εσύ ο ίδιος αθεράπευτος και προκαλέσεις εμπόδιο στην προσευχή σου.

26. Αν κάνεις οικονομία στο θυμό, θα βρεις οικονομία και θα αναδείξεις τον εαυτό σου φρόνιμο και θα βρεθείς μεταξύ των προσευχομένων.

27. Αν οπλίζεσαι εναντίον του θυμού, δε θα ανεχθείς ποτέ επιθυμία. Γιατί η επιθυμία προσφέρει τα υλικά στο θυμό και αυτός ταράζει το νοερό μάτι και διαφθείρει την κατάσταση της προσευχής.

28. Μην προσεύχεσαι μόνο με εξωτερικά σχήματα, αλλά να προτρέπεις το νου σου να συναισθάνεται την πνευματική προσευχή με μεγάλο φόβο.

29. Άλλοτε μπορεί να σταθείς ξαφνικά στην προσευχή και να προσευχηθείς καλά· άλλοτε μπορεί πολύ να κοπιάσεις χωρίς να επιτύχεις το σκοπό σου, κι αυτό για να το ζητήσεις περισσότερο και αφού το λάβεις να έχεις αναφαίρετο το κατόρθωμά σου.

30. Όταν φτάσει ο Άγγελος, αμέσως όλοι εκείνοι οι πονηροί λογισμοί και δαίμονες πού μας ενοχλούν απομακρύνονται και τότε ο νους με μεγάλη άνεση προσεύχεται ανεπηρέαστα. Άλλοτε πάλι όταν ξεσπά επάνω μας ο συνηθισμένος πόλεμος, παλεύει ο νους και δεν του επιτρέπεται να σηκώσει κεφάλι. Γιατί έχει αποκτήσει από πριν οικειότητα με τα διάφορα πάθη. Όμως αν επιμένει να ζητεί, θα εύρει· και αν κρούει θα του ανοιχθεί.

31. Μην προσεύχεσαι να γίνουν τα θελήματά σου, γιατί οπωσδήποτε δεν συμφωνούν με το θέλημα του Θεού· αλλά μάλλον καθώς διδάχθηκες λέγε στην προσευχή σου: «Γενηθήτω το θέλημά Σου εν εμοί». Και σε κάθε πράγμα έτσι να ζητάς από Αυτόν, να γίνει το θέλημά Του, γιατί ο Θεός θέλει το αγαθό και συμφέρον της ψυχής σου. Ενώ εσύ οπωσδήποτε δεν ζητείς πάντοτε το συμφέρον σου.

32. Πολλές φορές ζήτησα με την προσευχή από το Θεό, να μου γίνει κάτι πού το νόμιζα καλό, και επέμενα παράλογα να το ζητώ βιάζοντας το θέλημα του Θεού, και δεν Τον άφηνα να οικονομήσει Εκείνος ότι γνωρίζει ως συμφέρον δικό μου. Και λοιπόν αφού έλαβα ότι ζήτησα, στενοχωρήθηκα ύστερα πολύ πού δεν είχα ζητήσει μάλλον να γίνει το θέλημα του Θεού. Γιατί δεν μου ήρθε το πράγμα έτσι όπως το νόμιζα.

33. Τι είναι αγαθό, παρά ο Θεός; Λοιπόν σ' Αυτόν ας αναθέσομε όλα τα ζητήματά μας, και όλα θα πάνε καλά. Γιατί ο αγαθός, οπωσδήποτε χορηγεί και αγαθές δωρεές.

34. Μη λυπάσαι γιατί δεν παίρνεις αμέσως εκείνο πού ζητάς από το Θεό, γιατί θέλει να σε ευεργετήσει περισσότερο με το να υπομένεις καρτερικά στην προσευχή. Τι ανώτερο υπάρχει από το να πλησιάζεις το Θεό και να ασχολείσαι σε συνομιλία μαζί Του;

35. Προσεκτική προσευχή είναι η τέλεια νόηση του νου.

36. Προσευχή είναι το ανέβασμα του νου στο Θεό.

37. Αν έχεις πόθο να προσευχηθείς, απαρνήσου τα πάντα, για να κληρονομήσεις το παν.

38. Πρώτα - πρώτα να προσεύχεσαι να καθαριστείς από τα πάθη σου· δεύτερο, να απαλλαγείς από την άγνοια και τη λήθη· και τρίτο, να απαλλαγείς από κάθε πειρασμό και εγκατάλειψη Θεού.

39. Στην προσευχή σου να ζητείς μόνο την δικαιοσύνη και την Βασιλεία, δηλαδή την αρετή και την πνευματική γνώση. Και όλα τα υπόλοιπα θα σου προστεθούν.

40. Δίκαιο είναι να μην προσεύχεσαι μόνο για τη δική σου κάθαρση από τα πάθη, αλλά και για την κάθαρση κάθε ανθρώπου, για να μιμηθείς τον αγγελικό τρόπο.

41. Πρόσεξε, αν πράγματι κατά την προσευχή σου παρίστασαι ενώπιον του Θεού, η νικιέσαι από τον έπαινο των ανθρώπων και αυτόν κυνηγάς με το να μεταχειρίζεσαι ως πρόσχημα την παράταση της προσευχής.

42. Είτε μόνος, είτε μαζί με αδελφούς προσεύχεσαι, αγωνίσου να προσεύχεσαι όχι από συνήθεια, αλλά με αίσθηση.

43. Αίσθηση προσευχής είναι μια περισυλλογή του νου ενωμένη με ευλάβεια, με κατάνυξη, με πόνο ψυχής πού συνοδεύει την εξομολόγηση των αμαρτιών και με στεναγμούς όχι επιδεικτικούς, αλλά αφανείς.

44. Αν ακόμη ο νους σου διασκορπίζεται στην ώρα της προσευχής, δε γνώρισε ακόμη ότι προσεύχεται ως μοναχός, αλλά είναι ακόμη κοσμικός και στολίζει την εξωτερική σκηνή.

45. Όταν προσεύχεσαι, φύλαγε δυνατά τη μνήμη σου να μη βάζει εμπρός σου τα δικά σου, αλλά να παρακινείς τον εαυτό σου να εννοεί μπροστά σε ποιόν βρίσκεται. Γιατί ο νους έχει στη φύση του να παρασύρεται πάρα πολύ από τη μνήμη στον καιρό της προσευχής.

46. Στην ώρα της προσευχής η μνήμη σου φέρνει η φαντασίες παλαιών πραγμάτων, η νέες φροντίδες, η το πρόσωπο εκείνου πού σ' έχει λυπήσει.

47. Ο διάβολος φθονεί πάρα πολύ τον άνθρωπο πού προσεύχεται, και μεταχειρίζεται κάθε μηχανή για να διαφθείρει το σκοπό του. Δεν παύει λοιπόν να κινεί τις σκέψεις των πραγμάτων με τη μνήμη και να ανακατώνει όλα τα πάθη με τη σάρκα, για να μπορέσει να εμποδίσει την άριστη εργασία της προσευχής και την ανάβαση του νου στο Θεό.

48. Όταν μεταχειριστεί ο διάβολος πολλά μέσα και δεν μπορέσει να εμποδίσει την προσευχή του δικαίου, τότε αποσύρεται για λίγο και τον εκδικείται κατόπιν, αφού προσευχηθεί. Είτε τον ανάβει για να τον κάνει να οργιστεί, καταστρέφοντας την άριστη κατάσταση του νου πού δημιουργήθηκε από την προσευχή, η αφού τον ερεθίσει σε παράλογη ηδονή, μολύνει το νου του.

49. Όταν προσευχηθείς όπως πρέπει, περίμενε εκείνα πού δεν πρέπει, και στάσου γενναία, για να φυλάξεις τον καρπό της προσευχής. Γιατί από την αρχή σ' αυτό έχεις ταχθεί, να εργάζεσαι και να φυλάγεις. Μη λοιπόν, αφού εργαστείς, αφήσεις αφύλακτο ότι έκανες· αν το αφήσεις, δεν ωφελήθηκες διόλου από την προσευχή σου.

50. Όλος ο πόλεμος ανάμεσα σε μας και τούς ακάθαρτους δαίμονες, δε γίνεται για τίποτε άλλο, παρά για την πνευματική προσευχή. Γιατί πολύ εχθρική και ενοχλητική γίνεται σ' αυτούς η προσευχή, ενώ σ' εμάς είναι πρόξενος σωτηρίας, τερπνή και ευχάριστη.

51. Τι θέλουν οι δαίμονες να κάνουν να ενεργήσει σ' εμάς; Γαστριμαργία, πορνεία, φιλαργυρία, οργή, μνησικακία και τα λοιπά πάθη, για να παχύνει από

αυτά ο νους και να μην μπορέσει να προσευχηθεί όπως πρέπει. Γιατί όταν υπερισχύσουν τα άλογα πάθη, δεν τον αφήνουν να κινείται λογικά.

52. Τις αρετές τις ασκούμε για να μάθομε τούς πνευματικούς λόγους των κτισμάτων και με αυτούς να γνωρίσομε το δημιουργό τους Θεό Λόγο. Και ο Λόγος συνηθίζει να φανερώνεται στην κατάσταση της προσευχής.

53. Κατάσταση προσευχής είναι μια απαθής συνήθεια, η οποία με ένα άκρο θείο έρωτα αρπάζει σε μεγάλο πνευματικό ύψος το νου, πού επιζητεί να αποκτήσει τη σοφία.

54. Πρέπει όχι μόνο να είναι κύριος του θυμού και της επιθυμίας εκείνος πού πραγματικά θέλει να προσευχηθεί, αλλά και να απομακρυνθεί από κάθε εμπαθή σκέψη.

55. Εκείνος πού αγαπά το Θεό, συνομιλεί πάντοτε μαζί Του ως γιος προς πατέρα και αποστρέφεται κάθε εμπαθή σκέψη.

56. Όποιος πέτυχε την απάθεια δεν σημαίνει κιόλας πώς προσεύχεται ήδη αληθινά. Γιατί μπορεί να στέκεται στα ψιλά νοήματα (χωρίς πάθος σκέψεις) των πραγμάτων και να περισπάται από τις εικόνες τους και να βρίσκεται σε απόσταση από το Θεό.

57. Όταν δεν χρονοτριβεί ο νους στα ψιλά νοήματα (απαθείς σκέψεις) των πραγμάτων, δε σημαίνει ότι έφτασε ήδη την αληθινή προσευχή. Επειδή μπορεί να μένει στη θεωρία των πραγμάτων και να λεπτολογεί τούς λόγους τους· τα όποια αν και είναι γυμνά λόγια, αφού είναι θεωρίες πραγμάτων, δίνουν μορφή και σχήμα στο νου και τον αποτραβούν μακριά από το Θεό.

58. Αν ο νους δεν ξεπεράσει τη θεωρία της σωματικής φύσεως, δεν είδε ακόμη τελείως τον τόπο του Θεού. Γιατί μπορεί να μένει στη γνώση των νοητών και να μεταβάλλεται ανάλογα μ' αυτά.

59. Αν θέλεις να προσευχηθείς, έχεις ανάγκη του Θεού πού δίνει την προσευχή στον προσευχόμενο. Να Τον επικαλείσαι λοιπόν λέγοντας: « Αγιασθήτω το όνομά Σου, ελθέτω η Βασιλεία Σου», δηλαδή, ας έρθει το Άγιο Πνεύμα και ο Μονογενής Σου Υιός. Γιατί έτσι δίδαξε ο Κύριος λέγοντας: «Πνευματική και αληθινή είναι η προσκύνηση του Πατέρα».

60. Εκείνος πού προσεύχεται πνευματικά και αληθινά, δεν τιμά το Δημιουργό έχοντας αφορμή τα δημιουργήματά Του, αλλά τον υμνεί και τον δοξολογεί παίρνοντας αφορμή από Αυτόν τον ίδιο.

61. Αν είσαι θεολόγος, θα προσευχηθείς αληθινά. Και αν προσεύχεσαι αληθινά, είσαι πράγματι θεολόγος.

62. Όταν ο νους σου, από το μεγάλο πόθο προς το Θεό, είναι σαν να αποσύρεται σιγά - σιγά από τη σάρκα και αποστρέφεται τις σκέψεις πού προέρχονται από τις αισθήσεις η από τη μνήμη η από την κατάσταση του σώματος, γεμίζοντας από ευλάβεια και χαρά, τότε μπορείς να φρονείς ότι πλησίασες στα σύνορα της αληθινής προσευχής.

63. Το Άγιο Πνεύμα, επειδή συμπάσχει με την ασθένειά μας, επιφοιτά σ' εμάς, αν και είμαστε ακάθαρτοι. Και αν βρει το νου να προσεύχεται ειλικρινά μόνο σ'

Αυτό, κυριαρχεί σ' αυτόν, εξαφανίζει όλη τη φάλαγγα των πονηρών λογισμών και σκέψεων πού τον περικυκλώνουν και τον προτρέπει στον έρωτα της πνευματικής προσευχής.

64. Όλοι οι άλλοι με τη μεταβολή του σώματος προκαλούν στο νου λογισμούς η σκέψεις η θεωρίες, ενώ ο Κύριος ενεργεί αντίθετα· κυριαρχώντας πάνω στον ίδιο το νου βάζει μέσα του τη γνώση εκείνων πού θέλει. Και δια μέσου του νου αποκοιμίζει τις άτακτες κινήσεις του σώματος.

65. Εκείνος πού έχει έρωτα αληθινής προσευχής και οργίζεται ή μνησικακεί, είναι αξιοκατηγόρητος. Είναι όμοιος μ' εκείνον πού θέλει να βλέπει καθαρά και όμως ταράζει ο ίδιος τα μάτια του.

66. Αν έχεις πόθο να προσευχηθείς, μην κάνεις τίποτε από εκείνα πού είναι αντίθετα στην προσευχή, για να σε πλησιάσει ο Θεός και να βαδίσει μαζί σου.

67. Μη φανταστείς κανένα σχήμα για το Θεό όταν προσεύχεσαι, ούτε να επιτρέπεις στο νου σου να μορφωθεί σύμφωνα με κάποια μορφή, αλλά πλησίασε με άϋλο τρόπο τον άϋλο και θα εννοήσεις.

68. Να προφυλάγεσαι από τις παγίδες των δαιμόνων. Γιατί συμβαίνει, εκεί πού προσεύχεσαι καθαρά και ατάραχα, ξαφνικά να σου παρουσιάσουν μια μορφή παράξενη και άγνωστη, για να σε οδηγήσουν σε οίηση καθώς θα υποθέσεις ότι εκεί είναι το θειο. Θέλουν να σε πείσουν ότι η υλική μορφή πού σου παρουσιάστηκε ξαφνικά είναι το θείον ενώ το θείον είναι άϋλο και χωρίς σχήμα.

69. Όταν ο φθονερός δαίμονας δεν μπορεί να ανακινήσει τη μνήμη κατά την προσευχή, τότε αναγκάζει το ίδιο το σώμα να προκαλέσει στο νου κάποια παράξενη φαντασία και με αυτή να δώσει μορφή στο νου. Και εκείνος πού έχει συνήθεια να ζει με τις σκέψεις του, εύκολα λυγίζει. Και ενώ σπεύδει να λάβει γνώση άϋλη και άμορφη, εξαπατάται και κατέχει καπνό αντί για φως.

70. Στάσου καλά πάνω στη σκοπιά σου και φύλαγε το νου σου από νοήματα κατά τον καιρό της προσευχής, για να τελειώσεις την αίτησή σου και να σταθείς στην ηρεμία σου. Έτσι θα επιφοιτήσει και σε σένα Αυτός πού συμπάσχει με όσους έχουν άγνοια. Και τότε θα λάβεις το ενδοξότατο δώρο της προσευχής.

71. Δεν θα μπορέσεις να προσευχηθείς καθαρά, αν ανακατεύεσαι με τα υλικά πράγματα και σε ταράζουν συνεχείς φροντίδες. Προσευχή είναι απόρριψη σκέψεων.

72. Δεν μπορεί ο δεμένος να τρέξει. Ούτε ο νους πού είναι δούλος σε κάποιο πάθος θα μπορέσει να δει τόπο πνευματικής προσευχής, γιατί σύρεται και γυρίζει εδώ και εκεί από την εμπαθή σκέψη και δεν μπορεί να σταθεί ατάραχος.

73. Όταν λοιπόν προσεύχεται ο νους καθαρά και χωρίς πάθος, τότε δεν ορμούν πλέον οι δαίμονες εναντίον του από τα αριστερά, αλλά από τα δεξιά. Του υποβάλλουν μορφή του Θεού και ένα εικονισμό από τούς αγαπητούς στην αίσθηση, ώστε να νομίζει ότι πέτυχε τελείως το σκοπό της προσευχής. Αυτό, είπε κάποιος με πνευματική γνώση, συμβαίνει από το πάθος της κενοδοξίας και από το δαίμονα πού αγγίζει τον τόπο του εγκεφάλου.

74. Νομίζω ότι ο δαίμονας αυτός πού αγγίζει τον τόπο του εγκεφάλου, μεταστρέφει το φως του νου όπως θέλει. Και έτσι κινείται το πάθος της κενοδοξίας σε λογισμό πού διαμορφώνει το νου, ώστε με επιπολαιότητα να νομίζει ότι απέκτησε θεία και πραγματική γνώση. Και επειδή αυτός δεν ενοχλείται από σαρκικά και ακάθαρτα πάθη, αλλά παρίσταται καθαρός δήθεν στην προσευχή, πιστεύει ότι δεν γίνεται πλέον μέσα του καμιά αντίθετη ενέργεια. Γι' αυτό βάζει στο νου του ότι είναι κάποια θεία εμφάνιση εκείνη πού προέρχεται σ' αυτόν από το δαίμονα, πού χρησιμοποιεί εξαιρετική δεινότητα και δια μέσου του εγκεφάλου αλλοιώνει το ενωμένο με το νου φως και μεταβάλλει το νου, όπως είπαμε παραπάνω.

75. Όταν έρθει ο Άγγελος του Θεού, με το λόγο του μόνο παύει αυτή τη δαιμονική ενέργεια και κινεί το φως του νου, ώστε να ενεργεί χωρίς πλάνη.

76. Το λεγόμενο στην Αποκάλυψη ότι ο Άγγελος φέρνει θυμίαμα, για να το δώσει στις προσευχές των Αγίων, νομίζω ότι είναι αυτή η χάρη πού ενεργείται δια του Αγγέλου. Γιατί φέρνει γνώση της αληθινής προσευχής, ώστε στο εξής να στέκεται ο νους έξω από ταραχή, ακηδία και απροσεξία.

77. Οι φιάλες των θυμιαμάτων είναι οι προσευχές των Αγίων, τις οπαίες έφεραν μαζί τους οι είκοσι τέσσερις πρεσβύτεροι. Φιάλη πρέπει να εννοήσομε τη φιλία με το Θεό, δηλαδή την τέλεια και πνευματική αγάπη, μέσα στην οποία ενεργείται η προσευχή πνευματικά και αληθινά.

78. Όταν νομίσεις ότι δεν έχεις ανάγκη από δάκρυα στην προσευχή σου για τις αμαρτίες σου, σκέψου πόσο έχεις απομακρυνθεί από το Θεό, ενώ οφείλεις να βρίσκεσαι διαρκώς κοντά σ' Αυτόν, και τότε θα δακρύσεις με μεγαλύτερη θέρμη.

79. Πράγματι, αν γνωρίζεις σε ποια άθλια πνευματική κατάσταση βρίσκεσαι, μ' ευχαρίστηση θα πενθήσεις, ελεεινολογώντας τον εαυτό σου κατά τον προφήτη Ησαΐα: πως, ενώ είσαι ακάθαρτος και ανάμεσα σε τέτοιο λαό, δηλαδή λαό δαιμόνων, τολμάς να παρουσιάζεσαι μπροστά στον Κύριο.

80. Αν προσεύχεσαι αληθινά, μεγάλη πεποίθηση και βεβαιότητα θα βρεις. Και Άγγελοι θα έρθουν μαζί σου όπως και στον Δανιήλ, και θα σε διδάξουν τούς λόγους κάθε πράγματος.

81. Πρέπει να γνωρίζεις ότι οι άγιοι Άγγελοι μας προτρέπουν στην προσευχή και στέκονται μαζί μας και χαίρονται και προσεύχονται και αυτοί για χάρη μας. Αν λοιπόν αμελήσομε και δεχτούμε αντίθετους λογισμούς, πολύ τούς παροργίζομε· γιατί ενώ αυτοί αγωνίζονται τόσο για μας, εμείς ούτε για τον εαυτό μας δε θέλομε να ικετεύσομε το Θεό, αλλά περιφρονώντας την υπηρεσία των Αγγέλων και εγκαταλείποντας τον Κύριό τους και Θεό, ανταμώνομε με ακάθαρτους δαίμονες.

82. Να προσεύχεσαι με πραότητα και χωρίς ταραχή και να ψάλλεις με σύνεση και με τάξη και θα είσαι σαν μικρό νεογνό αετού, πετώντας στα ύψη.

83. Η ψαλμωδία καταλαγιάζει τα πάθη και κάνει να ηρεμούν οι άτακτες κινήσεις του σώματος. Η προσευχή διαθέτει τον νου να ενεργεί εκείνο πού είναι δικό του έργο, δηλαδή να προσκολλάται στο Θεό.

84. Η προσευχή είναι η πρέπουσα ενέργεια προς την αξία του νου. Δηλαδή είναι η καλύτερη και η καθαρή χρήση του νου.

85. Η ψαλμωδία είναι ένα από τα διάφορα είδη της σοφίας. Η προσευχή είναι πρόλογος της αυλής και ποικιλότροπης πνευματικής γνώσεως.

86. Η πνευματική γνώση είναι άριστο πράγμα, γιατί είναι συνεργός της προσευχής, πού ξυπνάει την νοερή δύναμη του νου για τη θεωρία της θείας γνώσεως.

87. Αν δεν έλαβες ακόμη χάρισμα προσευχής η ψαλμωδίας, ζήτησε μ᾽ επιμονή και θα το λάβεις.

88. Ο Κύριος «έλεγε σ᾽ αυτούς και παραβολή για το ότι πρέπει να προσεύχονται πάντοτε και να μην αποθαρρύνονται». Λοιπόν, καθόλου να μην αποθαρρύνεσαι, ούτε να αθυμείς επειδή δεν έλαβες. Γιατί θα λάβεις αργότερα. Τελειώνοντας την παραβολή αυτή, ο Κύριος είπε: « Αν και ούτε το Θεό φοβάμαι ούτε τούς ανθρώπους ντρέπομαι, όμως επειδή αυτή η γυναίκα με ενοχλεί συνεχώς, θα της δώσω το δίκαιό της. Έτσι και ο Θεός, θα κάνει σύντομα το θέλημα αυτών πού Τον παρακαλούν νύχτα και μέρα». Γι᾽ αυτό λοιπόν να είσαι χαρούμενος και να επιμένεις υπομένοντας τον κόπο της αγίας προσευχής.

89. Μη θέλεις να γίνονται τα ζητήματά σου όπως νομίζεις εσύ, αλλά όπως θέλει ο Θεός, και θα είσαι ατάραχος και γεμάτος ευγνωμοσύνη στην προσευχή σου.

90. Και αν ακόμη νομίζεις ότι βρίσκεσαι μαζί με το Θεό, να φυλάγεσαι από τον δαίμονα της πορνείας, γιατί είναι μέγας απατεώνας και φθονερότατος και θέλει να είναι πιο δραστήριος από την κίνηση και τη νήψη του νου σου, ώστε και από το Θεό ακόμη να τον αποσπά, όταν στέκεται εμπρός Του με ευλάβεια και φόβο.

91. Αν έχεις επιμέλεια στην προσευχή, να ετοιμάζεσαι για εφόδους δαιμόνων εναντίον σου και να υπομένεις με καρτερία τα χτυπήματα. Γιατί θα ορμήσουν κατεπάνω σου σαν αγρία θηρία και θα ταλαιπωρήσουν όλο σου το σώμα.

92. Να είσαι πάντοτε έτοιμος, σαν έμπειρος αγωνιστής· και αν ξαφνικά δεις καμιά φαντασία, να μη τρομάξεις· αν δεις μαχαίρι σηκωμένο κατεπάνω σου, είτε λαμπάδα αναμμένη να κινείται προς το πρόσωπό σου, να μην ταραχθείς. Και αν δεις ακόμη καμιά μορφή απαίσια και αιματοβαμμένη, να μην εξασθενεί και χάνει τη δύναμή της η ψυχή σου. Αλλά να σταθείς ομολογώντας την καλή ομολογία και εύκολα θα αντιμετωπίσεις τούς εχθρούς σου.

93. Εκείνος πού υποφέρει τα λυπηρά, θα επιτύχει και τα χαρούμενα. Κι εκείνος πού εγκαρτερεί στα δυσάρεστα, δεν θα μείνει αμέτοχος και από τα ευχάριστα.

94. Πρόσεχε, μη σε εξαπατήσουν με κανένα όραμα οι πονηροί δαίμονες, αλλά να συγκεντρωθείς καταφεύγοντας στην προσευχή και να παρακαλείς το Θεό, αν προέρχεται από Αυτόν η σκέψη, Αυτός να σε φωτίσει· αν όμως δεν προέρχεται από Αυτόν, να εκδιώξει το ταχύτερο τον πλάνο δαίμονα από σένα. Έχε θάρρος, γιατί δε θα σταθούν οι σκύλοι, αν εσύ μεταχειρίζεσαι σαν φωτιά την συνομιλία με το Θεό, αλλά αμέσως, χτυπημένοι αοράτως και αφανώς με μάστιγα από το Θεό, θα διωχτούν μακριά.

95. Δίκαιο είναι κι αυτή την απάτη να μην αγνοείς· ότι καμιά φορά διαιρούνται οι δαίμονες και αν φανείς ότι ζητείς βοήθεια, έρχονται μερικοί σαν άγγελοι και διώχνουν τούς άλλους για να εξαπατούν τη γνώμη σου ότι δήθεν είναι άγγελοι.

96. Φρόντισε να έχεις πολλή ταπεινοφροσύνη και ανδρεία και δεν θα αγγίξει την ψυχή σου επιβουλή δαιμόνων, ούτε μάστιγα θα πλησιάσει στην σκηνή σου, επειδή ο Θεός θα δώσει εντολή στους αγγέλους Του για να σε διαφυλάξουν. Και αυτοί αοράτως θα διώξουν μακριά σου όλη την ενέργεια των δαιμόνων.

97. Κρότους και χτύπους και φωνές και κακώσεις από τούς δαίμονες θα ακούσει εκείνος πού φροντίζει να έχει καθαρή προσευχή. Αλλά δε θα πέσει, ούτε θα προδώσει το λογισμό του, λέγοντας στο Θεό: «Δε θα φοβηθώ συμφορές, γιατί Εσύ είσαι μαζί μου».

98. Στον καιρό τέτοιου είδους πειρασμών, κάνε σύντομη, έντονη και επίμονη προσευχή.

99. Αν σε απειλήσουν οι δαίμονες ξαφνικά και φαίνονται στον αέρα, ώστε να σου δημιουργήσουν έκπληξη και να κυριαρχήσουν στο νου σου, μην τούς φοβηθείς, μήτε να σκεφτείς διόλου την απειλή τους. Γιατί σε φοβερίζουν για να δουν αν τούς προσέχεις η τούς περιφρόνησες τελείως.

100. Αφού κατά την ώρα της προσευχής σου βρίσκεσαι εμπρός στον Παντοκράτορα Θεό, το Δημιουργό και Προνοητή του παντός, γιατί στέκεσαι τόσο ανόητα, ώστε να λησμονείς το φόβο Του, πού δεν μπορεί κανείς να τον υπερνικήσει, και να φοβάσαι τα κουνούπια και τα σκαθάρια; Η μήπως δεν άκουσες την εντολή: «Θα φοβάσαι τον Κύριο, το Θεό σου» και « Όλα φρίττουν και τρέμουν νιώθοντας την παρουσία της δυνάμεώς Του»;

101. Όπως το ψωμί είναι τροφή του σώματος και η αρετή τροφή της ψυχής, έτσι και του νου τροφή είναι η πνευματική προσευχή.

102. Να προσεύχεσαι στον ιερό τόπο της προσευχής όχι φαρισαϊκά, αλλά τελωνικά, για να δικαιωθείς και συ από τον Κύριο.

103. Ν' αγωνίζεσαι να μην προσευχηθείς εναντίον κανενός στην προσευχή σου, για να μη γκρεμίσεις ό,τι κτίζεις με το να κάνεις σιχαμερή την προσευχή σου.

104. Ο χρεοφειλέτης των μυρίων ταλάντων ας σου γίνει παράδειγμα. Αν δεν συγχωρήσεις εκείνον πού σε έβλαψε, ούτε εσύ δε θα επιτύχεις την άφεση των αμαρτιών σου. Γιατί λέει η Γραφή ότι αυτόν «τον παρέδωσε στους βασανιστές».

105. Να παραβλέπεις τις ανάγκες του σώματος κατά την ώρα της προσευχής, για να μην χάσεις το μέγιστο κέρδος της προσευχής σου από το κέντημα ψύλλου η ψείρας η κουνουπιού η μύγας.

106. Μάθαμε ότι σε κάποιον άγιο, ενώ προσευχόταν, έφερε τόση αντίσταση ο πονηρός, ώστε μόλις άπλωνε τα χέρια του για να προσευχηθεί, ο διάβολος μετασχηματιζόταν σε λιοντάρι και σήκωνε τα μπροστινά πόδια του και έμπηγε τα νύχια του στη σάρκα του αγωνιστή, στο μέρος των νεφρών. Και δεν έφευγε ο διάβολος πριν κατεβάσει ο ασκητής τα χέρια του. Αλλά ο αγωνιστής ποτέ δεν χαλάρωσε τα χέρια του, μέχρις ότου τελειώσει τις συνηθισμένες ευχές.

107. Τέτοιον γνωρίσαμε και τον Ιωάννη το Μικρό, η μάλλον τον πελώριο μοναχό, ο οποίος έζησε ησυχάζοντας μέσα σε ένα λάκκο. Αυτός έμεινε ακίνητος λόγω της επικοινωνίας του με το Θεό στην προσευχή, ενώ ο διάβολος μετασχηματισμένος σε φοβερό φίδι, τυλίχτηκε επάνω του και μασούσε τις σάρκες του και τις έφτυνε στο πρόσωπό του.

108. Θα έχεις ασφαλώς διαβάσει και τούς βίους των Ταβεννησιωτών μονάχων, όπου αναφέρεται το εξής: Ενώ μιλούσε ο αββάς Θεόδωρος προς τούς αδελφούς, ήρθαν δυο έχιδνες κάτω από τα πόδια του. Αυτός χωρίς να ταραχθεί, έκανε τα πόδια του ένα είδος καμάρας και εκεί τις κράτησε μέχρις ότου τελείωσε το λόγο του. Τότε τις έδειξε στους αδελφούς και είπε σ' αυτούς το γεγονός.

109. Επίσης έχουμε διαβάσει για κάποιον άλλον πνευματικό αδελφό, ότι ενώ προσευχόταν, ήρθε μια έχιδνα και δάγκασε το πόδι του. Αυτός δεν κατέβασε τα χέρια του μέχρις ότου τελείωσε την συνηθισμένη του προσευχή. Και δεν έπαθε τίποτε, γιατί αγάπησε το Θεό περισσότερο από τον εαυτό του.

110. Να έχεις αδιάσπαστη προσοχή στην προσευχή σου· και αφού αρνηθείς το σώμα και την ψυχή, ζήσε νοερά.

111. Σε κάποιον άλλο άγιο πού ησύχαζε στην έρημο και προσευχόταν με ζήλο, ήρθαν δαίμονες και επί δύο εβδομάδες τον πετούσαν πάνω και τον τίναζαν στον αέρα και τον δέχονταν κάτω σε μια ψάθα. Και δεν μπόρεσαν διόλου να κατεβάσουν το νου του από την φλογερή προσευχή του.

112. Σε άλλον πάλι φιλόθεο, ενώ βάδιζε προσευχόμενος στην έρημο, ήρθαν δύο άγγελοι και βάδιζαν μαζί του έχοντας τον στο μέσο. Αλλά αυτός δεν πρόσεξε διόλου τούς αγγέλους, για να μη χάσει το καλύτερο και ανώτερο, δηλαδή το Θεό, γιατί θυμήθηκε το αποστολικό ρητό πού λέει: «Ούτε άγγελοι, ούτε αρχές, ούτε δυνάμεις δε θα μπορέσουν να μας χωρήσουν από την αγάπη του Χριστού».

113. Ο μοναχός γίνεται με την προσευχή ίσος με τούς Αγγέλους, με το να επιθυμεί να δει το πρόσωπο του ουράνιου Πατέρα.

114. Μη θέλεις καθόλου να δέχεσαι στο νου σου κάποια μορφή η σχήμα στην ώρα της προσευχής.

115. Μην επιθυμείς να δεις αγγέλους η δυνάμεις η το Χριστό σωματικός, μην τυχόν και φτάσεις σε τέτοια κατάσταση φρένων, ώστε να δεχτείς λύκο αντί βοσκού και προσκυνήσεις τούς εχθρούς δαίμονες.

116. Αρχή της πλάνης του νου είναι η κενοδοξία, από την οποία παρακινείται ο νους και προσπαθεί να περιγράφει το θειο με μορφές και σχήματα.

117. Εγώ λέω κάτι δικό μου, πού το έχω πει και σε νεώτερους. Μακάριος ο νους, ο οποίος κατά τον καιρό της προσευχής απέκτησε τέλεια απουσία μορφών και σχημάτων.

118. Μακάριος ο νους, ο οποίος, προσευχόμενος χωρίς περισπασμούς, αποκτά διαρκώς περισσότερο πόθο προς το Θεό.

119. Μακάριος ο νους, ο οποίος κατά τον καιρό της προσευχής γίνεται άϋλος και ελεύθερος από όλα.

120. Μακάριος ο νους, ο οποίος κατά τον καιρό της προσευχής απέκτησε τέλεια αναισθησία για όλα τα πράγματα.

121. Μακάριος είναι ο μοναχός, ο οποίος λογαριάζει κάθε άνθρωπο σαν Θεό, μετά το Θεό.

122. Μακάριος είναι ο μοναχός, ο οποίος τη σωτηρία και προκοπή όλων την βλέπει με πολλή χαρά σαν δική του.

123. Μακάριος είναι ο μοναχός εκείνος πού θεωρεί τον εαυτό του σκουπίδι όλων.

124. Μοναχός είναι εκείνος πού έχει χωριστεί από όλους και με όλους είναι ενωμένος.

125. Μοναχός είναι εκείνος πού νομίζει τον εαυτό του ένα μαζί με όλους, με το να πιστεύει αδιάλειπτα ότι στον καθένα βλέπει τον εαυτό του.

126. Πραγματική προσευχή εκτελεί εκείνος πού προσφέρει πάντοτε ολόκληρη την πρώτη σκέψη του θυσία στο Θεό, σαν τη θυσία των πρώτων καρπών.

127. Ν' αποφεύγεις κάθε ψεύδος και κάθε όρκο, αν είσαι μοναχός πού ποθεί να προσευχηθεί όπως πρέπει. Διαφορετικά, μάταια έχεις το μοναχική σχήμα, το οποίο δεν σου ταιριάζει.

128. Αν θέλεις να προσεύχεσαι πνευματικά, μην αντλήσεις τίποτε από όσα ανήκουν στη σάρκα, και δεν θα έχεις απέναντί σου, στην ώρα της προσευχής, κανένα σύννεφο να σε σκοτίζει.

129. Ανάθεσε με εμπιστοσύνη τις ανάγκες του σώματός σου στον Θεό· και αυτό θα φανερώσει ότι ανάθεσες σ' Αυτόν και τις ανάγκες του πνεύματος.

130. Αν επιτύχεις την εκπλήρωση των θείων υποσχέσεων, θα βασιλεύσεις αιωνίως. Λοιπόν, αν έχεις προσηλωμένα τα μάτια σου σ' αυτές, θα υποφέρεις με ευχαρίστηση την τωρινή φτώχεια σου.

131. Μην αποφεύγεις τη φτώχεια και τη θλίψη, γιατί αυτές αποτελούν το υλικό της χωρίς βάρος προσευχής.

132. Φρόντισε να είναι σύμφωνες και συναρμοσμένες οι σωματικές σου αρετές με τις ψυχικές· και οι ψυχικές με τις πνευματικές· και αυτές (οι πνευματικές) με την άϋλη και πλήρη θεία γνώση.

133. Να παρατηρείς, όταν προσευχηθείς εναντίον πονηρού λογισμού και αυτός υποχωρήσει εύκολα, από ποια αιτία συνέβη τούτο· μην τυχόν και πέσεις σε παγίδα, πλανηθείς και νικηθείς.

134. Μερικές φορές οι δαίμονες υποβάλλουν πονηρούς λογισμούς και σε προτρέπουν να προσευχηθείς τάχα εναντίον τους η να τούς φέρεις αντίρρηση, και έπειτα θεληματικά υποχωρούν. Αυτό το κάνουν για να εξαπατηθείς και να πέσεις σε υπερηφάνεια και οίηση, νομίζοντας ότι άρχισες να νικάς τούς πονηρούς λογισμούς και να εμπνέεις φόβο στους δαίμονες.

135. Αν προσεύχεσαι εναντίον ενός πάθους η ενός δαίμονα πού σε ενοχλεί, να θυμάσαι αυτό πού λέει ο Δαβίδ: «Θα καταδιώξω τούς εχθρούς μου και θα τούς προφτάσω, και δεν θα γυρίσω πίσω ώσπου να αφανιστούν. Θα τούς λιώσω και δε

θα μπορούν να σταθούν· θα πέσουν κάτω από τα πόδια μου κτλ.». Αυτά να τα πεις όταν χρειαστεί, οπλίζοντας με την ταπεινοφροσύνη τον εαυτό σου εναντίον των αντιπάλων δαιμόνων.

136. Μη νομίζεις ότι απόκτησες αρετή, αν δεν αγωνίστηκες πρωτύτερα γι' αυτήν μέχρι να χύσεις το αίμα σου. Επειδή, κατά τον Απόστολο Παύλο, πρέπει να αντιστεκόμαστε εναντίον της αμαρτίας μέχρι θανάτου με αγωνιστικότητα και άμεμπτο τρόπο.

137. Αν ωφελήσεις κανένα άνθρωπο, θα βλάφτεις από άλλον για να πεις η να κάνεις κάτι ανάρμοστο λόγω της αδικίας πού θα σου γίνει, και για να σκορπίσεις έτσι με κακό τρόπο ό,τι μάζεψες δίκαια και με καλό τρόπο. Γιατί αυτός είναι ο σκοπός των πονηρών δαιμόνων. Γι' αυτό ας προσέχομε με φρόνηση.

138. Περίμενε πάντοτε βίαιες επιθέσεις δαιμόνων και να έχεις φροντίδα με ποιο τρόπο να απομακρυνθείς από τη δουλεία τους.

139. Την νύχτα οι πονηροί δαίμονες ζητούν να ταράξουν τον πνευματικό δάσκαλο αυτοί οι ίδιοι· την ημέρα ζητούν να τον ταράξουν δια μέσου των ανθρώπων, περικυκλώνοντας αυτόν με συμφορές, συκοφαντίες και κινδύνους.

140. Μην αποφεύγεις εκείνους πού κατεργάζονται τα μάλλινα υφάσματα. Γιατί αν και τα χτυπούν και τα πατούν, τα τραβούν και τα ξύνουν, αλλά μ' αυτό τον τρόπο γίνεται το ρούχο σου λαμπρό.

141. Ενόσω δεν αρνήθηκες τα πάθη, αλλά ο νους σου εναντιώνεται στην αρετή και στην αλήθεια, δεν θα βρεις στο βάθος της καρδιάς σου το ευωδιαστό λιβάνι της προσευχής.

142. Έχεις πόθο να προσευχηθείς; Γίνε νεκρός για τη γη, έχε διαπαντός πατρίδα τον ουρανό, όχι με τα λόγια, αλλά με αγγελική συμπεριφορά και με θεία γνώση.

143. Αν θυμάσαι τον Κριτή πόσο φοβερός, δίκαιος και απροσωπόληπτος είναι, μόνο όταν δυστυχείς, δεν έμαθες ακόμα να υπηρετείς τον Κύριο με φόβο και να ευφραίνεσαι από Αυτόν με τρόμο. Πρέπει να γνωρίζεις ότι και κατά τις πνευματικές αναπαύσεις και χαρές πρέπει με ευλάβεια και συστολή να λατρεύεις περισσότερο το Θεό.

144. Άνθρωπος με επίγνωση είναι εκείνος ο οποίος προτού να αποκτήσει τέλεια μετάνοια, δεν παύει να θυμάται με λύπη τα αμαρτήματά του και την δίκαιη τιμωρία του γι' αυτά στο αιώνιο πυρ.

145. Εκείνος πού ενώ διαπράττει αμαρτίες και οργίζεται, τολμά με αναίδεια να επιδιώκει τη γνώση των θειοτέρων πραγμάτων η επιχειρεί να εξασκήσει την άϋλη προσευχή, ας δέχεται την αποστολική επίπληξη, ότι είναι επικίνδυνο να προσεύχεται με γυμνή και ακάλυπτη κεφαλή. Γιατί οφείλει -λέει ο Απόστολος- ο άνθρωπος του είδους αυτού, από σεβασμό προς τούς αγγέλους οι οποίοι αοράτως είναι παρόντες, να έχει κάλυμμα στο κεφάλι, δηλαδή να φορά την πρέπουσα συστολή και ταπεινοφροσύνη.

146. Εκείνος πού έχει ασθένεια των οφθαλμών, δεν ωφελείται διόλου αν το καταμεσήμερο με το σφοδρότερο καύσωνα, βλέπει τον ήλιο για πολλή ώρα χωρίς προφύλαξη. Έτσι και το νου, ο οποίος είναι εμπαθής και ακάθαρτος, δεν

τον ωφελεί διόλου η απομίμηση της «εν πνεύματι και αληθεία» φοβεράς και θαυμαστής προσευχής. Αντίθετα μάλιστα, εξεγείρει το Θεό σε αγανάκτηση εναντίον του.

147. Αν ο Θεός πού δεν έχει ανάγκη από τίποτε και είναι αδέκαστος, δε δέχτηκε εκείνον πού ήρθε στο θυσιαστήριο με δώρο μέχρις ότου συμφιλιωθεί με τον πλησίον του πού ήταν λυπημένος μαζί του, σκέψου πόση προφύλαξη και διάκριση πρέπει να έχουμε για να προσφέρομε στο Θεό την προσευχή ως ευπρόσδεκτο θυμίαμα στο θυσιαστήριο του νου.

148. Μην αγαπάς τα λόγια ούτε τη δόξα. Διαφορετικά, όχι πλέον πίσω από την πλάτη σου, αλλά μπροστά στο πρόσωπό σου σε επιβουλεύονται οι αμαρτωλοί δαίμονες, και θα γίνεις γι' αυτούς αντικείμενο χαράς στον καιρό της προσευχής, καθώς θα παρασύρεσαι και θα δελεάζεσαι από αυτούς σε αλλόκοτους λογισμούς.

149. Η προσοχή του νου πού προσπαθεί να βρει προσευχή, θα βρει προσευχή. Γιατί η προσευχή ακολουθεί όσο τίποτε άλλο στην προσοχή. Γι' αυτό ας φροντίσομε με προθυμία να αποκτήσομε την προσοχή.

150. Όπως απ' όλες τις αισθήσεις καλύτερη είναι η όραση, έτσι και απ' όλες τις αρετές η προσευχή είναι η πιο θεία και ιερή.

151. Έπαινος της προσευχής δεν είναι η ποσότητα αλλά η ποιότητα. Αυτό γίνεται φανερό από την παραβολή του Φαρισαίου και του Τελώνη, και από το λόγο του Κυρίου: « Εσείς όταν θα προσεύχεστε, να μην λέτε πολλά με μηχανικό τρόπο».

152. Εφόσον προσέχεις στην ομορφιά του σώματος και ο νους σου ασχολείται με τα τερπνά του κόσμου, δεν είδες ακόμη τον τόπο της προσευχής, αλλά είναι ακόμη μακριά από σένα ο μακάριος δρόμος της.

153. Όταν κατά τη διάρκεια της προσευχής σου ξεπεράσεις κάθε άλλη χαρά, τότε πράγματι βρήκες την αληθινή προσευχή.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΞΙΜΟΣ Ο ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ

Πρώτη εκατοντάδα των κεφαλαίων περί αγάπης

Η αγάπη είναι μια αγαθή διάθεση της ψυχής, η οποία την κάνει να μην προτιμά κανένα από τα όντα περισσότερο από τη γνώση του Θεού. Είναι όμως αδύνατο να φτάσει ν' αποκτήσει σταθερά αυτή την αγάπη όποιος έχει κάποια εμπαθή κλίση σε κάτι από τα γήινα.

2. Την αγάπη τη γεννά η απάθεια· την απάθεια τη γεννά η ελπίδα στο Θεό· την ελπίδα, η υπομονή και η μακροθυμία. Αυτές τις γεννά η καθολική εγκράτεια· την εγκράτεια, ο φόβος του Θεού· τον φόβο του Θεού τον γεννά η πίστη.

3. 'Εκείνος πού πιστεύει στον Κύριο, φοβάται την κόλαση. Κι εκείνος πού φοβάται την κόλαση, εγκρατεύεται από τα πάθη. Εκείνος πού εγκρατεύεται από τα πάθη, υπομένει όσα τον θλίβουν. Εκείνος πού υπομένει όσα θλίβουν, θα αποκτήσει την ελπίδα στο Θεό. Η ελπίδα στο Θεό απομακρύνει το νου από κάθε εμπαθή κλίση προς τα γήινα. Και όταν χωριστεί από αυτήν ο νους, θα αποκτήσει την αγάπη προς το Θεό.

4. Εκείνος πού αγαπά το Θεό πάνω απ' όλα τα κτίσματά Του προτιμά τη γνώση Του κι αδιάλειπτα με πόθο την προσμένει.

5. Αν όλα τα όντα έγιναν από το Θεό και για το Θεό, και ο Θεός είναι καλύτερος από τα δημιουργήματά Του, εκείνος πού εγκαταλείπει το Θεό και στρέφεται στα χειρότερα, φανερώνεται ότι προτιμά περισσότερο τα δημιουργήματα από το Θεό.

6. Εκείνος πού έχει προσηλωμένο το νου του στην αγάπη του Θεού, καταφρονεί όλα τα ορατά, και το σώμα του ακόμη, σαν να είναι ξένο.

7. Αφού η ψυχή είναι ανώτερη από το σώμα, και ασυγκρίτως ανώτερος από τον κόσμο ο Δημιουργός Θεός, εκείνος πού προτιμά το σώμα από την ψυχή και τον κόσμο από το Θεό πού τον δημιούργησε, αυτός δε διαφέρει διόλου από αυτούς πού λατρεύουν τα είδωλα.

8. Εκείνος πού χώρισε το νου του από την αγάπη του Θεού και τη θεωρία, και τον έχει δεμένο σε κάποιο από τα αισθητά, αυτός είναι πού προτιμά το σώμα από την ψυχή και τα κτίσματα από τον Θεό πού τα δημιούργησε.

9. Αν η ζωή του νου είναι ο φωτισμός πού δίνει η πνευματική γνώση, κι αυτόν τον γεννά η αγάπη προς το Θεό, ορθά έχει λεχθεί πώς δεν είναι τίποτε πιο μεγάλο από τη θεία αγάπη.

10. Όταν με τον έρωτα της αγάπης ο νους μεταβαίνει προς το Θεό, τότε δεν έχει διόλου αίσθηση για κανένα από τα κτίσματα. Καθώς καταφωτίζεται από το θειο και άπειρο φως, γίνεται αναίσθητος για όλα τα κτίσματα, όπως τα μάτια δεν βλέπουν τα άστρα όταν ανατέλλει ο ήλιος.

11. Όλες οι αρετές βοηθούν το νου για να αποκτήσει το θειο έρωτα, περισσότερο όμως απ' όλες η καθαρή προσευχή. Γιατί με αυτήν ο νους παίρνει φτερά και πετά προς το Θεό, και βγαίνει έξω από όλα τα όντα.

12. Όταν ο νους αρπαχθεί μέσω της αγάπης από τη θεία γνώση, και αφού βρεθεί έξω από τα όντα, αισθάνεται την απειρία του Θεού· τότε, όπως συνέβη στον Ησαΐα, από την έκπληξη έρχεται σε συναίσθηση της μηδαμινότητάς του και λέει με κατάνυξη τα λόγια του προφήτη: « Ω εγώ, ο άθλιος, τι συντριβή νιώθω! Εγώ, ένας άνθρωπος πού έχω χείλη ακάθαρτα, και ανάμεσα σε λαό πού έχει χείλη ακάθαρτα κατοικώ, είδα με τα μάτια μου τον Βασιλέα, τον Κύριο Σαββαώθ».

13. Όποιος αγαπά το Θεό, δεν μπορεί να μην αγαπήσει και κάθε άνθρωπο σαν τον εαυτό του, αν και τον δυσαρεστούν τα πάθη εκείνων πού δεν έχουν ακόμη καθαριστεί. Γι' αυτό και χαίρεται με αμέτρητη και ανέκφραστη χαρά για τη διόρθωσή τους.

14. Ακάθαρτη είναι η ψυχή πού είναι γεμάτη από κακούς λογισμούς, από επιθυμία και μίσος.

15. Εκείνος πού βλέπει και ίχνος μόνο μίσους μέσα στην καρδιά του, προς οποιονδήποτε άνθρωπο για οποιοδήποτε φταίξιμό του, είναι εντελώς ξένος από την αγάπη προς το Θεό. Γιατί η αγάπη προς το Θεό δεν ανέχεται διόλου το μίσος κατά του ανθρώπου.

16. « Όποιος με αγαπά - λέει ο Κύριος - θα τηρήσει τις εντολές Μου. Και η δική Μου εντολή είναι να αγαπάτε ο ένας τον άλλο». Άρα λοιπόν εκείνος πού δεν αγαπά τον πλησίον του, δεν τηρεί την εντολή του Κυρίου. Εκείνος πού δεν τηρεί την εντολή, ούτε τον Κύριο μπορεί να αγαπήσει.

17. Μακάριος ο άνθρωπος πού μπορεί να αγαπήσει κάθε άνθρωπο στον ίδιο βαθμό.

18. Μακάριος ο άνθρωπος πού δεν προσηλώνεται σε κανένα πράγμα φθαρτό η πρόσκαιρο.

19. Μακάριος ο νους πού προσπέρασε όλα τα όντα και απολαμβάνει συνεχώς τη θεία ωραιότητα.

20. Εκείνος πού φροντίζει για τη σάρκα, πως να ικανοποιεί τις επιθυμίες της, και για πρόσκαιρα πράγματα έχει μνησικακία προς τον πλησίον του, αυτός λατρεύει την κτίση αντί του Δημιουργού.

21. Εκείνος πού διατηρεί το σώμα του γερό και μακριά από ηδονές, το έχει σύνδουλό του για να υπηρετεί τα πνευματικά.

22. Όποιος αποφεύγει όλες τις κοσμικές επιθυμίες, κάνει τον εαυτό του ανώτερο από κάθε κοσμική υλικότητα.

23. Όποιος αγαπά το Θεό, αγαπά δίχως άλλο και τον πλησίον του. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν μπορεί να φυλάει χρήματα· τα διαχειρίζεται κατά το θέλημα του Θεού και τα μοιράζει σ' εκείνους πού έχουν ανάγκη.

24. Όποιος κάνει ελεημοσύνη μιμούμενος το Θεό, δεν κάνει διάκριση καλού και κακού, δικαίου και αδίκου στα απαραίτητα της ζωής, αλλά μοιράζει ίδια σε όλους κατά τις ανάγκες τους, αν και προτιμά για την αγαθή του προαίρεση τον ενάρετο από τον κακό.

25. Ο Θεός, εκ φύσεως αγαθός και απαθής, όλους τούς αγαπά εξίσου ως δημιουργήματά Του, αλλά τον ενάρετο τον δοξάζει επειδή αποκτά και τη γνώση, ενώ τον κακό άνθρωπο, τον ελεεί λόγω της αγαθότητάς Του, και παιδεύοντάς τον σ' αυτόν τον κόσμο, τον φέρνει σε μετάνοια και διόρθωση. Έτσι και ο καλοπροαίρετος και απαθής άνθρωπος, όλους τούς ανθρώπους τούς αγαπά εξίσου. Τον ενάρετο και για την ανθρώπινη φύση του, και για την καλή του προαίρεση· τον κακό τον ελεεί και σαν συνάνθρωπό του, και από συμπάθεια, επειδή ως ανόητος βαδίζει στο σκοτάδι.

26. Η διάθεση της αγάπης δεν διαπιστώνεται μόνο με την παροχή χρημάτων, αλλά πολύ περισσότερο με τη μετάδοση λόγου και με τη σωματική διακονία.

27. Εκείνος πού απαρνήθηκε ειλικρινά τα κοσμικά και υπηρετεί με αγάπη απροσποίητη τον πλησίον του, ελευθερώνεται γρήγορα από κάθε πάθος και μετέχει στη θεία αγάπη και γνώση.

28. Εκείνος πού έκανε κτήμα του τη θεία αγάπη, δεν κουράζεται να ακολουθεί συνέχεια τον Κύριό του, όπως λέει ο θειος Ιερεμίας, αλλά υπομένει με γενναιότητα κάθε κόπο, κακολογία και ύβρη, χωρίς να σκέφτεται το κακό πού του έκανε οποιοσδήποτε.

29. Όταν σε προσβάλει κανένας }η σ' εξευτελίσει σε κάτι, τότε φυλάξου από τούς λογισμούς της οργής, μήπως με τη λύπη σε χωρίσουν από την αγάπη και σε μεταφέρουν στη χώρα του μίσους.

30. Όταν αισθανθείς πόνο επειδή κάποιος σε πρόσβαλε η σε ντρόπιασε, να ξέρεις ότι ωφελήθηκες πολύ· με το ντρόπιασμα βγήκε από μέσα σου η κενοδοξία.

31. Όπως η μνήμη της φωτιάς δεν ζεσταίνει το σώμα, έτσι πίστη χωρίς αγάπη δεν φέρνει στην ψυχή το φωτισμό της γνώσεως.

32. Όπως το φως του ήλιου ελκύει το υγιές μάτι, έτσι και η γνώση του Θεού τραβά φυσικώς τον καθαρό νου στον εαυτό της με την αγάπη.

33. Νους καθαρός είναι ο νους πού απομακρύνθηκε από την άγνοια και καταφωτίζεται από το θειο φως.

34. Ψυχή καθαρή είναι εκείνη πού ελευθερώθηκε από τα πάθη και ευφραίνεται ακατάπαυστα με τη θεία αγάπη.

35. Πάθος αξιοκατηγόρητο, είναι μια κίνηση της ψυχής παρά φύση.

36. Απάθεια είναι μια ειρηνική κατάσταση της ψυχής, κατά την οποία η ψυχή δύσκολα κινείται προς την κακία.

37. Εκείνος πού απόκτησε τούς καρπούς της αγάπης με το ζήλο του, δεν χωρίζεται από αυτή, ακόμη κι αν υποφέρει μύρια κακά. Ας σε πείσει γι' αυτό ο Στέφανος ο μαθητής του Χριστού και οι όμοιοί του, πού προσευχόταν για κείνους πού τον φόνευαν και ζητούσε να τούς συγχωρήσει ο Θεός, επειδή ενεργούσαν έτσι από άγνοια.

38. Αν ιδίωμα της αγάπης είναι η μακροθυμία και η χρηστότητα, τότε εκείνος πού θυμομανιάζει και ενεργεί δόλια, είναι φανερό ότι αποξενώνεται από την αγάπη. Κι όποιος είναι ξένος από την αγάπη, είναι ξένος από το Θεό, αφού ο Θεός είναι αγάπη.

39. «Μην πείτε, λέει ο θειος Ιερεμίας, ότι είστε ναός του Κυρίου» · και συ μην πεις ότι «η απογυμνωμένη από έργα πίστη στον Κύριό μας Ιησού Χριστό μπορεί να με σώσει». Αυτό είναι αδύνατο, αν δεν αποκτήσεις και την αγάπη προς Αυτόν με τα έργα. Η γυμνή από έργα πίστη δεν ωφελεί, αφού και τα δαιμόνια πιστεύουν και τρέμουν.

40. Έργο αγάπης είναι η προς τον πλησίον ολόψυχη ευεργεσία και μακροθυμία και υπομονή, και η χρήση των πραγμάτων με ορθό λόγο.

41. Όποιος αγαπά το Θεό, δεν λυπεί κανένα, ούτε λυπάται από κανένα για πρόσκαιρα πράγματα. Μια μόνο λύπη προξενεί και δοκιμάζει, τη σωτήρια λύπη, την οποία ο μακάριος Παύλος και δοκίμασε και προξένησε στους Κορινθίους.

42. Εκείνος πού αγαπά το Θεό, ζει αγγελικό βίο πάνω στη γη· νηστεύει και αγρυπνεί, ψάλλει και προσεύχεται, και για κάθε άνθρωπο σκέφτεται πάντοτε καλά.

43. Ό,τι επιθυμεί κανείς εκείνο αγωνίζεται ν' αποκτήσει. Κι από όλα τα αγαθά και επιθυμητά, ασύγκριτα πιο αγαθό και επιθυμητό είναι ο Θεός. Πόση λοιπόν επιμέλεια έχουμε χρέος να καταβάλομε για να επιτύχομε το φύσει αγαθό και επιθυμητό;

44. Μη μολύνεις τη σάρκα σου με αισχρές πράξεις και μη λερώνεις την ψυχή σου με πονηρούς λογισμούς. Και η ειρήνη του Θεού θα έρθει σ' εσένα και θα φέρει την αγάπη.

45. Να καταπονείς το σώμα σου με νηστεία και αγρυπνία και ν' ασχολείσαι ακούραστα με την ψαλμωδία και την προσευχή· και θα έρθει σ' εσένα ο αγιασμός της σωφροσύνης και θα φέρει την αγάπη.

46. Εκείνος πού αξιώθηκε να λάβει την θεία γνώση και απόκτησε δια μέσου της αγάπης το φωτισμό της, δε θα παρασυρθεί ποτέ από το πνεύμα της κενοδοξίας. Εύκολα όμως παρασύρεται από αυτήν όποιος δεν αξιώθηκε τη θεία γνώση. Αλλά αν ο άνθρωπος αυτός σε κάθε τι πού πράττει έχει στραμμένο το βλέμμα του στο Θεό, με την αίσθηση ότι όλα τα πράττει γι' Αυτόν, εύκολα με τη βοήθεια του Θεού θα απαλλαγεί από την κενοδοξία.

47. Όποιος δεν απόκτησε ακόμη τη θεία γνώση, πού εκδηλώνεται με την αγάπη, }έχει μεγάλη ιδέα για όσα έργα κάνει σύμφωνα με το θέλημα του Θεού.

Εκείνος όμως πού αξιώθηκε και την απόκτησε, λέει με βαθιά συναίσθηση τα λόγια πού είπε ο πατριάρχης Αβραάμ όταν είδε το Θεό: « Εγώ είμαι χώμα και στάχτη».

48. Εκείνος πού φοβάται τον Κύριο, έχει πάντοτε σύντροφό του την ταπεινοφροσύνη, και με τις ενθυμήσεις πού αυτή προκαλεί, φτάνει στη θεία αγάπη και ευχαριστία. Φέρνει στο νου του τη ζωή πού έκανε πρωτύτερα στον κόσμο, και τα διάφορα αμαρτήματα και τούς πειρασμούς πού αντιμετώπισε από τον καιρό της νεότητάς του, και πως απ' όλα εκείνα τον γλύτωσε ο Κύριος, και τον μετέφερε από την ζωή των παθών στον κατά Θεόν βίο· και μαζί με το φόβο, αποκτά και την αγάπη, ευχαριστώντας πάντοτε με πολλή ταπεινοφροσύνη τον Ευεργέτη και Κυβερνήτη της ζωής μας.

49. Μη λερώσεις το νου σου ανεχόμενος λογισμούς επιθυμίας και θυμού, για να μην ξεπέσεις από την καθαρή προσευχή και περιπέσεις στο πνεύμα της ακηδίας.

50. Τότε ο νους χάνει την οικειότητα πού έχει με το Θεό, όταν δέχεται πονηρούς η ακάθαρτους λογισμούς να παραμένουν.

51. Ο ανόητος, πού τον οδηγούν τα πάθη, όταν αναστατώνεται από το θυμό, βιάζεται να φύγει ασυλλόγιστα μακριά από τούς αδελφούς. Άλλοτε πάλι, όταν καίγεται από την επιθυμία, μετανοιωμένος τρέχει να τούς συναντήσει. Ο φρόνιμος όμως, και στις δύο περιπτώσεις κάνει το αντίθετο. Στην περίπτωση του θυμού, αφού κόψει τις αιτίες της ταραχής, απαλλάσσει τον εαυτό του από τη λύπη προς τούς αδελφούς· στην περίπτωση της επιθυμίας, συγκρατεί τον εαυτό του από την παράλογη παρόρμηση για συνάντηση άλλων.

52. Στον καιρό των πειρασμών μην εγκαταλείψεις το Μοναστήρι σου, αλλά υπόμενε με γενναιότητα τα κύματα των λογισμών, και μάλιστα της λύπης και της ακηδίας. Έτσι αφού δοκιμαστείς κατά θεία οικονομία με τις θλίψεις, θα αποκτήσεις βέβαια ελπίδα στο Θεό. Αν όμως το εγκαταλείπεις, θα φανείς ανάξιος, άνανδρος και άστατος.

53. Αν θέλεις να μην ξεπέσεις από την αγάπη του Θεού, μήτε τον αδελφό να αφήσεις να κοιμηθεί στενοχωρημένος από σένα, μήτε συ να κοιμηθείς στενοχωρημένος εναντίον του. Συμφιλιώσου με τον αδελφό σου και τότε πήγαινε και πρόσφερε στο Χριστό με καθαρή συνείδηση το δώρο της αγάπης, με ένθερμη προσευχή.

54. Αν εκείνος πού έχει όλα τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, και δεν έχει αγάπη, δεν ωφελείται τίποτε σύμφωνα με τον θειο Απόστολο, πόση επιμέλεια πρέπει να καταβάλομε για να την αποκτήσομε;

55. Αν η αγάπη δεν κάνει κακό στον πλησίον, εκείνος πού φθονεί τον αδελφό και λυπάται για την προκοπή του και με ειρωνείες προσπαθεί να κηλιδώσει την υπόληψή του η με όποια κακοήθεια τον επιβουλεύεται, πως αυτός δεν αποξενώνεται από την αγάπη και δεν κάνει τον εαυτό του ένοχο για την αιώνιο Κρίση;

56. Αν η αγάπη είναι το πλήρωμα του νόμου, εκείνος πού έχει μνησικακία για τον αδελφό και κάνει δόλια σχέδια εναντίον του και τον καταριέται και

δοκιμάζει χαρά για κάθε πτώση του, πως δεν καταπατεί το νόμο και δεν είναι άξιος για την αιώνια κόλαση;

57. Αν εκείνος πού κατηγορεί και κρίνει τον αδελφό του κατηγορεί και κρίνει το θειο νόμο, και ο νόμος του Χριστού είναι η αγάπη, πως δεν ξεπέφτει από την αγάπη του Χριστού εκείνος πού καταλαλεί, και δεν προξενεί ο ίδιος στον εαυτό του την αιώνια κόλαση;

58. Μην παραδώσεις την ακοή σου στους λόγους όποιου καταλαλεί, ούτε τούς δικούς σου λόγους στην ακοή ενός φιλοκατήγορου, μιλώντας η ακούγοντας μ' ευχαρίστηση κατά του πλησίον σου, για να μη χάσεις τη θεία αγάπη και βρεθείς απόκληρος από την αιώνια ζωή.

59. Μη δέχεσαι κατηγορίες κατά του πνευματικού σου πατέρα, μήτε να διευκολύνεις εκείνον πού τον προσβάλλει, για να μην οργιστεί ο Κύριος για τα έργα σου και σε εξολοθρεύσει από τη χώρα της ζωής.

60. Κλεινέ το στόμα εκείνου πού κατηγορεί τον άλλον, για να μην αμαρτάνεις μαζί του διπλή αμαρτία· και συνηθίζοντας ο ίδιος σε καταστρεπτικό πάθος, και μη σταματώντας εκείνον πού φλυαρεί κατά του πλησίον.

61. « Εγώ όμως σας λέω, είπε ο Κύριος, αγαπάτε τούς εχθρούς σας, ευεργετείτε όσους σας μισούν, προσεύχεστε για όσους σας βλάπτουν». Γιατί τα διέταξε αυτά; Για να σε ελευθερώσει από το μίσος, τη λύπη, την οργή και την μνησικακία και να σε αξιώσει να λάβεις το μέγιστο απόκτημα, την τέλεια αγάπη, πού είναι αδύνατο να την έχει όποιος δεν αγαπά εξίσου όλους τούς ανθρώπους, κατά μίμηση του Θεού, ο όποιος αγαπά εξίσου όλους τούς ανθρώπους και θέλει να σωθούν και να λάβουν πλήρη γνώση της αλήθειας.

62. « Όμως σας λέω να μην αντισταθείτε στον πονηρό, αλλά αν κανείς σε χτυπήσει στο δεξί μέρος του προσώπου, γύρισέ του και το άλλο· και σ' αυτόν πού θέλει να σε πάει στο δικαστήριο για να σου πάρει το χιτώνα, άφησέ του και το ιμάτιο· και αν σε αγγαρεύει κάποιος για ένα μίλι, πήγαινε μαζί του δύο». Γιατί λέει αυτά ο Κύριος; Για να φυλάξει κι εσένα χωρίς οργή, ταραχή και λύπη, και να διδάξει κι εκείνον με την ανεξικακία σου· και τούς δύο πάλι, σαν καλός Πατέρας, να σας φέρει στον ζυγό της αγάπης.

63. Των πραγμάτων, με τα όποια κάποτε μας έδενε κάποιο πάθος, έχουμε μέσα μας τις εμπαθείς φαντασίες. Όποιος λοιπόν νικά τις εμπαθείς φαντασίες, καταφρονεί οπωσδήποτε και τα πράγματα πού αυτές απεικονίζουν. Γιατί ο πόλεμος εναντίον των ενθυμήσεων είναι τόσο χειρότερος από τον πόλεμο εναντίον των πραγμάτων, όσο είναι πιο εύκολο να αμαρτάνει κανείς με τη διάνοια από το να αμαρτάνει με έργα.

64. Άλλα από τα πάθη είναι σωματικά κι άλλα ψυχικά. Τα σωματικά έχουν τις αφορμές τους από το σώμα, τα ψυχικά από τα εξωτερικά πράγματα. Και τα δύο αυτά είδη παθών τα αφανίζουν η αγάπη και η εγκράτεια· η πρώτη τα ψυχικά, η δεύτερη τα σωματικά.

65. Από τα πάθη, άλλα ανήκουν στο θυμικό μέρος της ψυχής, άλλα στο επιθυμητικό. Και τα δύο αυτά είδη κινούνται δια μέσου των αισθήσεων. Και

κινούνται τότε, όταν η ψυχή βρίσκεται έξω από τα όρια της εγκράτειας και της αγάπης.

66. Τα πάθη του θυμικού μέρους της ψυχής είναι πιο δυσκολοπολέμητα από τα πάθη του επιθυμητικου. Γι' αυτό και δόθηκε από τον Κύριο εναντίον των παθών του θυμικού δυνατότερο φάρμακο, το οποίο είναι η εντολή της αγάπης.

67. Όλα τα άλλα πάθη, ερεθίζουν είτε το θυμικό μέρος της ψυχής, είτε το επιθυμητικό, είτε το λογιστικό, όπως είναι η λήθη και η άγνοια. Η ακηδία όμως, κυριαρχώντας σ' όλες τις δυνάμεις της ψυχής, κινεί όλα μαζί τα πάθη. Γι' αυτό και είναι το πιο βαρύ από όλα τα άλλα πάθη. Καλώς λοιπόν ο Κύριος, δίνοντας το αντίδοτό της, λέει: «Με την υπομονή σας, κερδίστε τις ψυχές σας».

68. Μην προσβάλεις ποτέ κανένα αδελφό, και μάλιστα χωρίς εύλογη αιτία, μην τυχόν επιστρέψει στον κόσμο μη μπορώντας ν' αντέξει τη θλίψη, και έτσι δε θα αποφύγεις τον έλεγχο της συνειδήσεως πού θα σου προξενεί πάντα λύπη στην προσευχή και θα αποδιώχνει το νου από την παρρησία προς το Θεό.

69. Μην ανέχεσαι τις υπόνοιες η και τούς ανθρώπους πού σου μεταφέρουν σκάνδαλα άλλων. Γιατί εκείνοι πού παραδέχονται σκάνδαλα με οποιοδήποτε τρόπο για εκείνα πού συμβαίνουν προαιρετικά η απροαίρετα, δεν γνωρίζουν το δρόμο της ειρήνης, η οποία οδηγεί τούς εραστές της δια μέσου της αγάπης στη γνώση του Θεού.

70. Δεν έχει τέλεια αγάπη εκείνος πού αλλάζει διάθεση προς τούς ανθρώπους ανάλογα με το χαρακτήρα τους· τον ένα π.χ. τον αγαπά και τον άλλον τον μισεί, }η τον ίδιο άνθρωπο άλλοτε τον αγαπά και άλλοτε τον μισεί για τις ίδιες αιτίες.

71. Η τέλεια αγάπη δεν διαχωρίζει κατά τις διαθέσεις των επιμέρους ανθρώπων τη μία και κοινή ανθρώπινη φύση, αλλά αποβλέποντας σ' αυτήν, αγάπα εξίσου όλους τούς ανθρώπους. Αγαπά τούς ενάρετους ως φίλους· τούς κακούς τούς αγαπά ως εχθρούς, και τούς ευεργετεί και μακροθυμεί και υπομένει αν την βλάψουν, χωρίς να λογαριάζει διόλου το κακό, αλλά και πάσχει για χάρη τους, αν το καλέσει η περίσταση, για να τούς κάνει και αυτούς φίλους, }αν είναι δυνατόν. Αν δεν το κατορθώσει, δεν αλλάζει τη διάθεσή της, αλλά φανερώνει τούς καρπούς της αγάπης εξίσου προς όλους τούς ανθρώπους. Γι' αυτό και ο Κύριός μας και Θεός Ιησούς Χριστός, δείχνοντας την αγάπη Του σ' εμάς, έπαθε για χάρη όλης της ανθρωπότητας και χάρισε σε όλους εξίσου την ελπίδα της αναστάσεως -αν και καθένας κάνει τον εαυτό του άξιο είτε για δόξα είτε για κόλαση.

72. Εκείνος πού δεν καταφρονεί τη δόξα και την εξουδένωση, τον πλούτο και τη φτώχεια, την ηδονή και τη λύπη, δεν απόκτησε ακόμη τέλεια αγάπη. Γιατί η τέλεια αγάπη δεν καταφρονεί μόνον αυτά, αλλά και την πρόσκαιρη ζωή και το θάνατο.

73. Άκουσε τι λένε εκείνοι πού αξιωθήκανε να έχουν την τέλεια αγάπη: «Ποιος θα μας χωρίσει από την αγάπη του Χριστού; Θλίψη η στενοχώρια η διωγμός η γυμνότητα η κίνδυνος η μάχαιρα; Καθώς λέει η Γραφή, για χάρη Σου θανατωνόμαστε όλη την ημέρα· θεωρηθήκαμε ως πρόβατα για σφαγή. Αλλά σ'

όλα τούτα βγαίνομε νικητές με τη βοήθεια Εκείνου πού μας αγάπησε. Πιστεύω απόλυτα ότι ούτε θάνατος, ούτε ζωή, ούτε άγγελοι, ούτε Αρχές, ούτε Δυνάμεις, ούτε τωρινά, ούτε μελλοντικά, ούτε ύψωμα, ούτε βάθος, ούτε καμιά άλλη κτίση θα μπορέσει να μας χωρίσει από την αγάπη του Θεού πού εκδηλώνεται με τον Ιησού Χριστό, τον Κύριό μας».

74. Άκουσε πάλι τι λένε για την αγάπη προς τον πλησίον: «Λέω αλήθεια, μάρτυς μου ο Χριστός, δεν ψεύδομαι· η συνείδησή μου, πού φωτίζεται από το Άγιο Πνεύμα, μαρτυρεί κι αυτή, ότι έχω μεγάλη λύπη και πόνο αδιάκοπο στην καρδιά μου για τούς ομοεθνείς μου Ιουδαίους. Θα ευχόμουν να χωριστώ εγώ από το Χριστό για χάρη των αδελφών μου, των φυσικών συγγενών μου, οι οποίοι είναι Ισραηλίτες κλπ.». Παρόμοια είπαν και ο Μωυσής και οι άλλοι Άγιοι.

75. Εκείνος πού δεν καταφρονεί τη δόξα και την ηδονή, καθώς και τη φιλαργυρία πού συντελεί στην αύξησή τους και για χάρη τους υπάρχει, δεν μπορεί να κόψει τις αφορμές του θυμού. Εκείνος όμως πού δεν τις κόβει, δεν μπορεί να επιτύχει την τέλεια αγάπη.

76. Η ταπείνωση και η κακοπάθεια ελευθερώνουν τον άνθρωπο από κάθε αμαρτία, καθώς κόβει η μια τα πάθη της ψυχής και η άλλη τα πάθη του σώματος. Αυτό έκανε και ο μακάριος Δαβίδ και προσευχόταν στο Θεό λέγοντας: «Δες την ταπείνωσή μου και τον κόπο μου και συγχώρεσε όλες τις αμαρτίες μου».

77. Δια μέσου των εντολών Του, ο Κύριος κάνει απαθείς όσους τις εφαρμόζουν. Δια μέσου των θείων δογμάτων, χαρίζει σ' αυτούς το φωτισμό της θείας γνώσεως.

78. Όλα τα δόγματα αναφέρονται }η στο Θεό, η στα ορατά και τα αόρατα, }η στην πρόνοια και την κρίση του Θεού γι' αυτά.

79. Η ελεημοσύνη θεραπεύει το θυμικό μέρος της ψυχής· η νηστεία μαραίνει την επιθυμία· η προσευχή καθαρίζει το νου και τον κάνει επιτήδειο για τη θεωρία των όντων. Γιατί ανάλογα με τις δυνάμεις της ψυχής, ο Κύριος μας χάρισε και τις εντολές Του.

80. «Μάθετε από εμένα, λέει ο Κύριος, ότι είμαι πράος και ταπεινός στην καρδιά κλπ.». Η πραότητα διατηρεί ατάραχο το θυμικό μέρος της ψυχής· η ταπείνωση ελευθερώνει το νου από την αλαζονεία και την κενοδοξία.

81. Ο φόβος του Θεού είναι δύο ειδών. Εκείνος πού γεννιέται μέσα μας από τις απειλές της κολάσεως και κάνει να φυτρώνουν μέσα μας η εγκράτεια, η ελπίδα στο Θεό, η απάθεια και στη συνέχεια κατά φυσική τάξη η αγάπη. Και ο φόβος πού είναι ενωμένος με την ίδια την αγάπη, και φέρνει πάντοτε στην ψυχή ευλάβεια, για να μην καταλήξει σε καταφρόνηση του Θεού εξαιτίας της παρρησίας πού δίνει η αγάπη.

82. Τον πρώτο φόβο τον εκτοπίζει η τέλεια αγάπη, γιατί η ψυχή πού την έχει δεν φοβάται πλέον την κόλαση. Το δεύτερο φόβο τον έχει, όπως είπαμε, η αγάπη ενωμένο πάντα μαζί της. Στον πρώτο φόβο ταιριάζει ο λόγος: «Με το φόβο του Κυρίου απομακρύνεται καθένας από το κακό», και ο λόγος: « Αρχή της σοφίας

είναι ο φόβος του Κυρίου». Στο δεύτερο φόβο ταιριάζει ο λόγος: «Δεν θα δοκιμάσουν στέρηση όσοι φοβούνται τον Κύριο».

83. «Νεκρώστε λοιπόν τα μέλη σας πού σέρνονται στη γη· την πορνεία, την ακαθαρσία, το πάθος, την κακή επιθυμία και την πλεονεξία κτλ.». Με τη γη εννοεί το σαρκικό φρόνημα. Πορνεία ονόμασε την έμπρακτη αμαρτία. Ακαθαρσία είπε τη συγκατάθεση στην αμαρτία. Πάθος, τον εμπαθή λογισμό. Επιθυμία κακή ονόμασε την απλή παραδοχή του λογισμού και της επιθυμίας. Πλεονεξία είπε το υλικό πού γεννά και αυξάνει το πάθος. Όλα λοιπόν αυτά, σαν μέλη του σαρκικού φρονήματος, διέταξε ο Απόστολος να νεκρώσομε.

84. Η μνήμη, στην αρχή, φέρνει στο νου το λογισμό χωρίς εμπάθεια· και όταν αυτός μένει στο νου για καιρό, κινείται το πάθος. Αν αυτό δεν εξολοθρευτεί, λυγίζει το νου στη συγκατάθεση. Μετά τη συγκατάθεση αρχίζει η έμπρακτη αμαρτία. Ο πάνσοφος λοιπόν Απόστολος, γράφοντας προς τούς Χριστιανούς πού ήταν πρωτύτερα ειδωλολάτρες, διατάζει πρώτα να αφανίζουν το αποτέλεσμα της αμαρτίας· κι έπειτα, με αντίστροφη σειρά να καταλήγουν στην αιτία της αμαρτίας. Και η αιτία είναι, όπως είπαμε, η πλεονεξία, πού γέννα και αυξάνει το πάθος. Νομίζω ότι εδώ σημαίνει τη γαστριμαργία, η οποία είναι μητέρα και τροφός της πορνείας. Γιατί η πλεονεξία είναι κακή όχι μόνο για τα χρήματα, αλλά και για την τροφή· όπως και η εγκράτεια δεν εννοείται μόνο για τα φαγητά, αλλά και για τα χρήματα.

85. Όπως ένα σπουργίτι δεμένο από το πόδι, όταν πάει να πετάξει, πέφτει στο χώμα, επειδή το τραβάει το σχοινί, έτσι και ο νους πού δεν απόκτησε ακόμη την απάθεια και πετά προς τη γνώση των επουρανίων, τραβιέται από τα πάθη στη γη.

86. Όταν ο νους ελευθερωθεί τελείως από τα πάθη, τότε πορεύεται προς τη θεωρία των όντων χωρίς να γυρίζει πίσω, βαδίζοντας πλέον προς τη γνώση της Αγίας Τριάδας.

87. Όταν είναι καθαρός ο νους, δεχόμενος τα νοήματα των πραγμάτων προχωρεί μέσω αυτών στην πνευματική θεωρία· όταν όμως από ραθυμία γίνει ακάθαρτος, τότε τα μεν νοήματα των άλλων πραγμάτων τα φαντάζεται απλώς (χωρίς να οδηγείται σε θεωρία), τα δε ανθρώπινα νοήματα πού δέχεται, τα μετατρέπει σε αισχρούς η πονηρούς λογισμούς.

88. Όταν πάντοτε, κατά τον καιρό της προσευχής, δεν ενοχλεί το νου σου κανένα νόημα του κόσμου, τότε να ξέρεις ότι δεν είσαι έξω από τα όρια της απάθειας.

89. Όταν η ψυχή αρχίζει να αισθάνεται την ίδια την υγεία της, τότε και τις φαντασίες του ύπνου τις βλέπει χωρίς εμπάθεια και ταραχή.

90. Όπως το μάτι το ελκύει η ομορφιά των ορατών, έτσι και τον καθαρό νου η γνώση των αοράτων. Αόρατα εννοώ τα ασώματα.

91. Μεγάλο πράγμα είναι να μην κινείται κάποιος σε κάποιο πάθος από τα πράγματα· πολύ μεγαλύτερο όμως είναι να μένει απαθής απέναντι στις φαντασίες των πραγμάτων. Γιατί ο πόλεμος των δαιμόνων εναντίον μας με τούς λογισμούς, είναι πολύ πιο φοβερός από τον πόλεμο μέσω των πραγμάτων.

92. Εκείνος πού κατόρθωσε τις αρετές και πλούτισε με θεία γνώση, επειδή βλέπει τα πράγματα στη φυσική τους κατάσταση, πράττει τα πάντα και μιλά γι' αυτά κατά τις υπαγορεύσεις του ορθού λόγου, χωρίς να σφάλλει καθόλου. Γιατί από την ορθή η μη ορθή χρησιμοποίηση των πραγμάτων είναι πού γινόμαστε ενάρετοι η κακοί.

93. Σημάδι τέλειας απάθειας είναι να αναδύονται πάντοτε στην καρδιά χωρίς πάθος τα νοήματα των πραγμάτων, τόσο όταν είμαστε ξυπνητοί, όσο και στον ύπνο μας.

94. Ο νους αποβάλλει με την εκτέλεση των εντολών, τα πάθη· με την πνευματική θεωρία των ορατών, τα εμπαθή νοήματα των πραγμάτων· με τη γνώση των αοράτων, τη θεωρία των ορατών· τέλος κι αυτήν την αποβάλλει, με τη γνώση της Αγίας Τριάδας.

95. Όταν ο ήλιος ανατέλλει και φωτίζει τον κόσμο, φανερώνει και τον εαυτό του και τα πράγματα πού φωτίζονται από αυτόν. Έτσι και ο Ήλιος της δικαιοσύνης, όταν ανατέλλει στον καθαρό νου, φανερώνει και τον εαυτό Του, και τούς λόγους όσων έχουν γίνει από Αυτόν και όσων μέλλουν να γίνουν.

96. Δεν γνωρίζομε το Θεό από την ουσία Του, αλλά από τα θαυμαστά έργα Του και την πρόνοιά Του για τα όντα. Απ' αυτά, σαν μέσα από καθρέφτη, βλέπομε την άπειρη αγαθότητα και σοφία και δύναμή Του.

97. Ο καθαρός νους κινείται η μέσα στα χωρίς πάθος νοήματα των ανθρωπίνων πραγμάτων, η στη φυσική θεωρία των ορατών η των αοράτων, η μέσα στο φως της Αγίας Τριάδας.

98. Όταν ο νους φτάσει στη θεωρία των ορατών, ερευνά η τούς φυσικούς λόγους τους η τούς λόγους πού αυτοί υποδηλώνουν, η ζητεί την ίδια την αιτία τους.

99. Όταν πάλι κινείται στη θεωρία των αοράτων, ζητεί και τούς φυσικούς τους λόγους και την αιτία της υπάρξεώς τους και τα επακόλουθά της, και ποια είναι η σχετική με αυτά πρόνοια και κρίση.

100. Όταν ο νους φτάσει στο Θεό, ζητεί πρώτα να μάθει τούς λόγους περί της ουσίας Του, καθώς φλέγεται από τον πόθο. Δεν μπορεί όμως να ικανοποιήσει τον πόθο του αυτό (γιατί κάτι τέτοιο είναι τελείως αδύνατο σε όλα γενικώς τα λογικά δημιουργήματα) · έτσι παρηγορείται από τη γνώση των σχετικών με τις ιδιότητες του Θεού. Δηλαδή της αιωνιότητας, της απειρίας, της απεριοριστίας, της αγαθότητας, της σοφίας, της δυνάμεως να δημιουργεί, να προνοεί και να κρίνει τα όντα. Το μόνο πού μπορούμε να καταλάβομε γι' Αυτόν, είναι η απειρία Του και το ότι είναι αδύνατο να γίνει γνωστός, όπως έχουν πει οι θεολόγοι Γρηγόριος και Διονύσιος Αρεοπαγίτης.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ Ο ΑΙΓΥΠΤΙΟΣ

Περί της πνευματικής τελειότητας

Με τη χάρη και τη θεία δωρεά του Πνεύματος ο καθένας από μας κερδίζει τη σωτηρία· με πίστη πάλι και αγάπη και με αγώνα της αυτεξούσιας προαιρέσεως μπορεί να φτάσει στο τέλειο μέτρο της αρετής. Και τούτο, για να κληρονομήσει την αιώνια ζωή όχι μόνο με τη χάρη, αλλά και με τη δικαιοσύνη. Και μήτε να αξιώνεται την τέλεια αρετή με μόνη τη θεία δύναμη και χάρη, χωρίς να συνεισφέρει και τούς δικούς του κόπους, μήτε πάλι με μόνη τη δική του προθυμία και δύναμη να φτάνει το τέλειο μέτρο της ελευθερίας και της καθαρότητας χωρίς να βοηθήσει από ψηλά το χέρι του Θεού. Όπως λέει και ο Ψαλμωδός, αν ο Κύριος δεν οικοδομήσει το σπίτι, η δε φυλάξει την πόλη, μάταια αγρυπνούν οι φύλακες και μάταια κοπιάζουν οι οικοδόμοι.

2. Ερώτηση: Ποιο είναι το θέλημα του Θεού, στο οποίο προτρέπει και καλεί ο Απόστολος τον καθένα να φτάσει;

Απόκριση: Η τέλεια κάθαρση από την αμαρτία, η ελευθερία από τα πάθη της ατιμίας και η απόκτηση της κορυφαίας αρετής. Αυτό είναι ο καθαρισμός και αγιασμός της καρδιάς πού γίνεται με τη μέθεξη του τέλειου και θεϊκού Πνεύματος, με εσωτερική αίσθηση. Γιατί λέει ο Κύριος: «Μακάριοι όσοι έχουν καθαρή καρδιά, γιατί αυτοί θα δουν το Θεό», και: «Να γίνεστε και σεις τέλειοι, όπως είναι τέλειος και ο ουράνιος Πατέρας σας». Και ο Δαβίδ λέει: «Είθε να γίνει η καρδιά μου άμεμπτη στην τήρηση των εντολών Σου, για να μην ντροπιαστώ», και πάλι: «Τότε μόνο δεν θα ντροπιαστώ, όταν εκπληρώνω όλες τις εντολές Σου». Επίσης σ' εκείνον πού ερωτά: «Ποιος είναι άξιος να ανέβει στο όρος του Κυρίου και να σταθεί στον άγιο τόπο Του;» αποκρίνεται: «Αυτός πού έχει αθώα χέρια και καθαρή καρδιά». Με τα λόγια αυτά υποδηλώνει την τέλεια αναίρεση της αμαρτίας πού επιτελείται με την πράξη και με τη διάνοια.

3. Το Άγιο Πνεύμα, γνωρίζοντας ότι τα αφανή και κρυφά πάθη δύσκολα φεύγουν και είναι σαν ριζωμένα βαθιά στην ψυχή, μας δείχνει μέσω του Δαβίδ, με τι τρόπο να επιχειρούμε την κάθαρσή τους. Λέει αυτός δηλαδή: «Καθάρισέ με από τα κρυμμένα πάθη μου». Έτσι φανερώνει ότι θα το πετύχομε αυτό με πολλή δέηση και πίστη και με ολοκληρωτική στροφή προς το Θεό, μαζί με τη συνέργια του Πνεύματος. Παράλληλα, με το να αντιστεκόμαστε και εμείς στα πάθη και να φυλάγομε με κάθε τρόπο την καρδιά μας.

4. Και ο μακάριος Μωυσής, θέλοντας με παραδείγματα να δείξει ότι η ψυχή δεν πρέπει να ακολουθεί δύο γνώμες, δηλαδή το καλό και το κακό, αλλά μόνο το καλό, ούτε να καλλιεργεί δύο είδη καρπών, δηλαδή ωφέλιμους και βλαβερούς, αλλά μόνο ωφέλιμους, λέει: «Στο αλώνι σου, δε θα ζέψεις μαζί ζώα διαφορετικού γένους, λ.χ. βόδι με γαϊδούρι, αλλά αφού ζέψεις ζώα του ιδίου γένους, να αλωνίσεις τα σπαρτά σου», -δηλαδή στο αλώνι της καρδιάς μας να μην αλωνίζουν μαζί αρετή και κακία, αλλά μόνον η αρετή. «Δεν θα υφάνεις λινό

μαζί με μάλλινο ύφασμα, ούτε μαλλί με λινό. Δε θα καλλιεργήσεις στο χωράφι σου δύο είδη καρπών μαζί. Δε θα διασταυρώσεις ζώα διαφορετικού γένους, αλλά θα ενώσεις ζώα ίδιου γένους.» Με όλα αυτά υπαινίσσεται με μυστικό τρόπο ότι δεν πρέπει να καλλιεργούνται μέσα μας, όπως είπαμε, κακία και αρετή, αλλά να γεννιούνται αποκλειστικά οι γόνοι της αρετής· ούτε να μετέχει η ψυχή σε δύο πνεύματα, στο πνεύμα του Θεού και στο πνεύμα του κόσμου, αλλά μόνο στο πνεύμα του Θεού, και να καρποφορεί μόνο τούς καρπούς του Πνεύματος. Γι' αυτό λέει ο Ψαλμωδός: «Συμμορφωνόμουν σ' όλες τις εντολές Σου και μίσησα κάθε τι πού οδηγεί στην αδικία».

5. Η ψυχή πού επιθυμεί να διατηρήσει την παρθενικότητά της και να ενωθεί με το Θεό, δεν πρέπει να μένει αγνή μόνο από τα φανερά αμαρτήματα, όπως είναι η πορνεία, ο φόνος, η κλοπή, η γαστριμαργία, η κατάκριση, το ψεύδος, η φιλαργυρία, η πλεονεξία και τα όμοια, αλλά πολύ περισσότερο από τα αφανή, όπως προείπαμε. Δηλαδή από επιθυμία, κενοδοξία, ανθρωπαρέσκεια, υποκρισία, φιλαρχία, δολιότητα, κακοήθεια, μίσος, απιστία, φθόνο, φιλαυτία, υπερηφάνεια και τα όμοια. Κατά την Γραφή, τα εσωτερικά αυτά αμαρτήματα είναι ίσα με τα εξωτερικά. Γιατί λέει: « Ο Κύριος διασκόρπισε τα κόκαλα των ανθρωπάρεσκων», και: « Ο Κύριος αποστρέφεται τον αιμοχαρή και δόλιο άνθρωπο», δείχνοντας με αυτό ότι την δολιότητα ο Κύριος την αποστρέφεται ίσα με τον φόνο. Επίσης λέει για «ανθρώπους πού μιλούν ειρηνικά στους άλλους, μέσα τους όμως σχεδιάζουν κακά», και πάλι: «Μέσα στην καρδιά σας συλλογίζεστε πως να διαπράξετε ανομίες στη ζωή», και: « Αλίμονο σας, όταν όλοι οι άνθρωποι σας επαινούν», όταν δηλαδή επιδιώκετε να ακούτε καλά για τον εαυτό σας από τούς ανθρώπους και κρέμεστε από τη γνώμη και τούς επαίνους τους· επειδή, πως είναι δυνατό να διαφύγετε την προσοχή των ανθρώπων για πάντα όταν κάνετε το καλό; Άλλωστε και ο ίδιος ο Κύριος λέει: «Να λάμψει το φως σας μπροστά στους ανθρώπους», αλλά προσθέτει: «Να επιδιώκετε να πράττετε το αγαθό για τη δόξα του Θεού και όχι για δική σας δόξα, ούτε να σας κινεί έρωτας για ανθρώπινους επαίνους». Γιατί ο Κύριος φανέρωσε ότι οι τέτοιοι άνθρωποι είναι άπιστοι, λέγοντας: «Πως μπορείτε να έχετε πίστη, αφού αποζητάτε τον έπαινο ο ένας του άλλου και δε ζητάτε τη δόξα από τον μόνο Θεό;». Πρόσεξε και τον Απόστολο, πως απαιτεί ακρίβεια ακόμη και μέχρι το φαγητό και το ποτό. Δίνει εντολή, όλες οι πράξεις μας να αποβλέπουν στη δόξα του Θεού, λέγοντας: «Είτε τρώτε, είτε πίνετε, είτε κάνετε οτιδήποτε, όλα να τα κάνετε για τη δόξα του Θεού». Και ο Θεολόγος Ιωάννης κατατάσσει το μίσος μαζί με το φόνο, λέγοντας: «Αυτός πού μισεί τον αδελφό του είναι ανθρωποκτόνος».

6. « Η αγάπη όλα τα δέχεται, όλα τα υπομένει· η αγάπη ουδέποτε εκπίπτει», λέει ο Απόστολος. Με το ¨ουδέποτε εκπίπτει'' εννοεί το εξής: Εκείνοι πού έλαβαν τα χαρίσματα του Πνεύματος πού ανέφερε, αλλά δεν αξιώθηκαν ακόμη την τέλεια ελευθερία από τα πάθη μέσω της πλήρους και ενεργούς αγάπης, δεν έφτασαν ακόμη στην ασφάλεια, αλλά η αρετή τους βρίσκεται ακόμη σε κίνδυνο και αγώνα και φόβο λόγω της επιβουλής των πονηρών πνευμάτων. Η τέλεια αγάπη όμως δεν υπόκειται ούτε σε πτώση, ούτε σε πάθος, αλλά, όπως υπέδειξε ο Απόστολος, είναι τέτοια ώστε οι γλώσσες των Αγγέλων, η προφητεία, όλη η γνώση και τα χαρίσματα των ιαμάτων είναι μηδέν όταν παραβληθούν με εκείνη.

7. Ο λόγος πού ο Κύριος παρουσίασε την τελειότητα ως σκοπό, είναι για να βλέπει ο καθένας πόσο φτωχός είναι από ένα τόσο μεγάλο πλούτο και να τρέχει με ζέση και ορμή προς αυτό το τέρμα και να διανύει έτσι τον πνευματικό δρόμο μέχρις ότου το φτάσει, όπως λέει ο Απόστολος: « Έτσι να τρέχετε, για να κερδίσετε το βραβείο».

8. Το να απαρνηθεί κανείς τον εαυτό του σημαίνει το εξής: Να είναι κανείς παραδομένος τελείως στην αδελφότητα και να μην ακολουθεί διόλου δικό του θέλημα, μήτε να έχει τίποτε δικό του, παρά μόνο το ένδυμα, για να είναι από όλα ελεύθερος και να εκτελεί με χαρά ό,τι τον διατάζουν. Τούς αδελφούς όλους και μάλιστα τούς ανωτέρους και εκείνους πού έχουν αναλάβει τα βάρη της μονής, να τούς θεωρεί κυρίους και δεσπότες του για το Χριστό, υπακούοντας σ' Αυτόν πού είπε: « Όποιος από σας θέλει να είναι πρώτος και μέγας, ας είναι τελευταίος απ' όλους και υπηρέτης σε όλους και δούλος όλων». Να μην επιδιώκει από τούς αδελφούς ούτε δόξα, ούτε τιμή, ούτε έπαινο, ακόμη κι εκείνον τον έπαινο πού συνοδεύει την καλή διακονία και διαγωγή. Γιατί λέει ο Απόστολος: «Να διακονείτε με κάθε καλή διάθεση, όχι για τα μάτια και για να είστε αρεστοί στους ανθρώπους». Και να θεωρεί πάντοτε τον εαυτό του χρεώστη της διακονίας προς τούς αδελφούς με αγάπη και απλότητα.

9. Οι προϊστάμενοι της αδελφότητας, επειδή έχουν αναλάβει μεγάλο έργο, πρέπει να αγωνίζονται προς τις αντίθετες πανουργίες της κακίας με την ταπεινοφροσύνη, για να μην πέσουν στο πάθος της υπερηφάνειας και, ασκώντας δυναστική εξουσία στους υποταγμένους αδελφούς, προξενήσουν στον εαυτό τους ζημία αντί μέγιστο κέρδος. Αλλά σαν εύσπλαχνοι πατέρες και σαν να έχουν παραδώσει για το Θεό τούς εαυτούς των στην αδελφότητα σωματικά και πνευματικά, να φροντίζουν γι' αυτούς και να τούς επιμελούνται σαν παιδιά του Θεού. Στα φανερά βέβαια δεν πρέπει να αμελούν τα καθήκοντα του προϊσταμένου, δηλαδή να διατάζουν, η να συμβουλέψουν τούς πιο ώριμους, η να επιπλήξουν, η να ελέγξουν όπου χρειάζεται, η να παρηγορήσουν όπου πρέπει, για να μην επέλθει σύγχυση στα μοναστήρια με την πρόφαση της ταπεινώσεως η της πραότητας, καθώς θα καταργείται η πρέπουσα διάκριση σε προϊσταμένους και υποτακτικούς. Βαθιά όμως στην καρδιά τους να πιστεύουν ότι είναι ανάξιοι δούλοι όλων των αδελφών και, σαν καλοί παιδαγωγοί πού τούς έχουν εμπιστευθεί τα παιδιά του κυρίου τους, να φροντίζουν με κάθε καλή διάθεση και φόβο Θεού να καταρτίζουν καθένα αδελφό σε κάθε καλό έργο, γνωρίζοντας ότι γι' αυτόν τον κόπο τους ο Θεός τούς έχει ετοιμάσει μεγάλο και αναφαίρετο μισθό.

10. Αυτοί πού έχουν αναλάβει την παιδαγωγία παιδιών πού τυχαίνει να είναι κάποτε και δικοί τους κύριοι, για χάρη της αγωγής και της ευταξίας δεν παραμελούν και να τα χτυπούν, αλλά με αγάπη. Έτσι πρέπει και οι προεστωτες όχι από θυμό και υψηλοφροσύνη, ούτε για εκδίκηση, να τιμωρούν τούς αδελφούς εκείνους πού έχουν ανάγκη παιδεύσεως, αλλά με σπλάχνα οικτίρμων, και με σκοπό πνευματικής ωφέλειας να προξενούν τη διόρθωσή τους.

11. Ο καθένας πού θέλει να χαραχθούν επάνω του αυτά τα καλά ήθη, πρέπει πριν από κάθε άλλο και παντού να επιδιώκει το φόβο του Θεού και την ιερή αγάπη, η οποία είναι πρώτη και μεγαλύτερη εντολή. Και να την ζητεί από τον

Κύριο ακατάπαυστα να την κάνει περιεχόμενο της καρδιάς του, και έτσι με τη συνεχή και αδιάκοπη μνήμη του Θεού, προκόβοντας μέρα τη μέρα με τη χάρη, να προσθέτει σ' αυτήν και να την αυξάνει. Γιατί με το ζήλο και το σθένος, το φροντίδα και τον αγώνα, γινόμαστε ικανοί να αποκτήσομε την αγάπη του Θεού, η οποία διαμορφώνεται μέσα μας με τη χάρη και τη δωρεά του Χρστού. Από αυτήν κατορθώνομε εύκολα και τη δεύτερη εντολή, δηλαδή την αγάπη προς τον πλησίον. Γιατί τα πρώτα πρέπει να μπαίνουν μπροστά και να τα φροντίζομε περισσότερα από τα άλλα, και κατόπιν τα δεύτερα ακολουθούν τα πρώτα. Αν τώρα κανείς παραμελήσει την πρώτη και μεγάλη εντολή, δηλαδή την αγάπη προς το Θεό, -η οποία συγκροτείται από την εσωτερική μας διάθεση, την αγαθή συνείδηση και τα ορθά περί Θεού φρονήματα, συνάμα δε και από τη θεία βοήθεια-, και από τη δεύτερη θέλει μόνο στην εξωτερική επιμέλεια της διακονίας να αφοσιωθεί, είναι αδύνατο να την ασκήσει σωστά και καθαρά. Γιατί όταν η κακία βρει το νου έρημο από τη μνήμη και την αγάπη και την αναζήτηση του Θεού, η κάνει να φαίνονται δύσκολα και κοπιαστικά τα θεια προστάγματα, συνδαυλίζοντας στην ψυχή γογγυσμούς και λύπες και κατηγορίες εναντίον της διακονίας των αδελφών, η τον εξαπατά με την ιδέα ότι είναι τάχα ενάρετος και τον φουσκώνει και τον παραπείθει να θεωρεί τον εαυτό του άξιο τιμής και σπουδαίο και τέλειο τηρητή των εντολών.

12. Όταν ο άνθρωπος νομίσει ότι επιμελείται άριστα τις εντολές, τότε είναι φανερό ότι αμαρτάνει και παραβαίνει την εντολή, γιατί έκρινε ο ίδιος τον εαυτό του και δεν περίμενε Εκείνον πού κρίνει αληθινά. Όταν το Πνεύμα του Θεού δίνει κοινή μαρτυρία με το δικό μας πνεύμα, σύμφωνα με το ρητό του Παύλου, τότε είμαστε αληθινά άξιοι του Χριστού και τέκνα Θεού· όχι όμως όταν από τη δική μας ιδέα δικαιώσομε τον εαυτό μας. Γιατί, όπως λέει ο Απόστολος, δεν είναι δόκιμος εκείνος πού αυτοσυσταίνεται, αλλά εκείνος πού τον συσταίνει ο Κύριος. Όταν ο άνθρωπος είναι γυμνός από τη μνήμη και το φόβο του Θεού, τότε είναι αναπόφευκτο να έχει έρωτα για τη δόξα και να κυνηγά τον έπαινο εκείνων τούς οποίους υπηρετεί. Αυτός όμως ελέγχεται ως άπιστος από τον Κύριο, όπως προείπαμε. «Πως μπορείτε, λέει, να πιστεύετε σεις πού δέχεστε δόξα ο ένας από τον άλλον και δε ζητάτε τη δόξα από το μόνο Θεό;»

13. Με μεγάλο αγώνα και κόπο του νου, με σεμνές έννοιες και με συνεχή φροντίδα όλων των καλών κατορθώνεται η αγάπη προς το Θεό, όπως προείπαμε. Και αυτό γιατί ο εχθρός εμποδίζει το νου και δεν τον αφήνει να προσηλώνεται στον θειο έρωτα με τη μνήμη των καλών, αλλά του ερεθίζει την αίσθηση προς τις γήινες επιθυμίες. Γιατί ο θάνατος του εχθρού και η αγχόνη του, μπορούμε να πούμε, είναι όταν ο νους χωρίς περισπασμό ενδιατρίβει στην αγάπη και στη μνήμη του Θεού. Από αυτό μπορεί να γεννηθεί και η ειλικρινής αγάπη του πλησίον· επίσης και η αληθινή απλότητα, η πραότητα, η ταπείνωση, η ακεραιότητα, η αγαθότητα και η προσευχή, και γενικά όλο το πανέμορφο στεφάνι των αρετών, από τη μία και μόνη και πρώτη εντολή, την αγάπη προς το Θεό, αντλεί την τελειότητα. Έχουμε λοιπόν ανάγκη από μεγάλο αγώνα και πόνο κρυφό και εσωτερικό, από έρευνα των λογισμών και γύμναση των εξασθενημένων αισθητηρίων της ψυχής για να διακρίνουν το καλό και το κακό, και από ενδυνάμωση και αναζωπύρωση των καταπονημένων μελών της ψυχής με την επιμελή ύψωση του νου προς το Θεό. Γιατί όταν ο νους μας συνεχώς

προσκολλάται με τέτοιο τρόπο στο Θεό, θα γίνει ένα πνεύμα με τον Κύριο, σύμφωνα με το ρητό του Παύλου.

14. Εκείνοι πού αγαπούν την αρετή πρέπει νύχτα και μέρα να έχουν ακατάπαυστα αυτόν τον κρυφό αγώνα και τον πόνο και τη μελέτη κατά την εργασία οποιασδήποτε εντολής, δηλαδή όταν προσεύχονται, όταν διακονούν, όταν τρώνε, όταν πίνουν, η όταν κάνουν οτιδήποτε, ώστε όποιο αγαθό πραγματοποιηθεί, να γίνει για τη δόξα του Θεού και όχι για δική μας δόξα. Έτσι θα είναι ευχερής και εύκολη για μας όλη η επιμέλεια των εντολών, καθώς θα την ευκολύνει και θα ελαφρύνει τον κόπο της η αγάπη του Θεού. Γιατί όλος ο αγώνας και η φροντίδα του εχθρού συγκεντρώνεται, όπως προείπαμε, στο να αποτραβήξει το νου από τη μνήμη του Θεού και το φόβο και την αγάπη Του, και εξαπατώντας τον με γήινα δολώματα να τον στρέψει από το όντως αγαθό στα νομιζόμενα αγαθά.

15. Ο πατριάρχης Αβραάμ, όταν συνάντησε τον ιερέα του Θεού Μελχισεδέκ, του έδωσε δώρο από τα καλύτερα των υπαρχόντων του και έτσι δέχθηκε την ευλογία του. Με αυτό, το Πνεύμα μας ανυψώνει σε υψηλότερη θεωρία. Πρέπει δηλαδή τα άκρα και τα καλύτερα λιπαρά μέρη του όλου ψυχοσωματικού μας συνθέματος, τα όποια είναι ο νους, η συνείδηση, η αγαπητική δύναμη της ψυχής, να τα προσφέρομε πρώτα απ' όλα σαν ιερό ολοκαύτωμα. Έπειτα, τούς πρώτους και καλύτερους από τούς ορθούς λογισμούς μας να τούς αφιερώνομε στη μνήμη του Θεού και να τούς απασχολούμε αδιάκοπα στην αγάπη Του και στον μυστικό και υπέρλογο ερωτά Του. Και έτσι μπορούμε να προκόβομε μέρα τη μέρα και να προοδεύομε στην αρετή, με τη βοήθεια της θείας χάρης, οπότε και το φορτίο της δικαιοσύνης των εντολών θα μας φανεί ελαφρό και θα τις εκτελούμε καθαρά και άμεμπτα, βοηθούμενοι από τον ίδιο τον Κύριο με την πίστη μας προς Αυτόν.

16. Σχετικά με την εξωτερική άσκηση και ποια αγαθή εργασία είναι μεγαλύτερη και πρώτη, πρέπει να γνωρίζετε τούτο, αγαπητοί· ότι οι αρετές είναι δεμένες μεταξύ τους και ακολουθούν η μία την άλλη, σαν κάποια ιερή αλυσίδα, πιασμένες η μία από την άλλη. Η προσευχή, για παράδειγμα, από την αγάπη, η αγάπη από τη χαρά, η χαρά από την πραότητα, η πραότητα από την ταπεινοφροσύνη, η ταπεινοφροσύνη από τη διακονία, η διακονία από την ελπίδα, η ελπίδα από την πίστη, η πίστη από την υπακοή, η υπακοή από την απλότητα. Επίσης τα αντίθετα είναι δεμένα το ένα με το άλλο. Το μίσος με το θυμό, ο θυμός με την υπερηφάνεια, αυτή με την κενοδοξία· τούτη με την απιστία, η απιστία με τη σκληροκαρδία, αυτή με την αμέλεια, η αμέλεια με τη χαύνωση, με την ολιγωρία τούτη, αυτή πάλι με την ακηδία, όπως επίσης κι αυτή με την ανυπομονησία, ενώ τούτη με τη φιληδονία. Έτσι και οι υπόλοιπες κακίες, η μία ακολουθεί την άλλη.

17. Ό,τι καλό κάνει ο άνθρωπος, ο πονηρός θέλει να το σπιλώνει και να το καταμολύνει με την επιμιξία των δικών του σπερμάτων, δηλαδή της κενοδοξίας η της οιήσεως η του γογγυσμού η κάποιου άλλου παρομοίου, ώστε να μη γίνεται το καλό για το Θεό μονάχα η με προθυμία. Αναφέρεται στη Γραφή ότι ο Άβελ πρόσφερε στο Θεό θυσία από τα λιπαρά μέρη και από τα πρωτότοκα πρόβατα. Επίσης κι ο Κάιν πρόσφερε δώρα από τούς καρπούς της γης, αλλ' όχι από τα πρώτα. Γι' αυτό ο Θεός δέχτηκε τις θυσίες του Άβελ, αλλά τα δώρα του Κάιν δεν

τα δέχτηκε. Απ᾽ αυτό μαθαίνομε ότι ένα καλό, μπορεί να μην το κάνομε καλά· να το κάνομε δηλαδή η με αμέλεια, η καταφρονητικά, η για κάτι άλλο και όχι για το Θεό. Και γι᾽ αυτό συμβαίνει να μη γίνεται ευπρόσδεκτο από το Θεό.

ΑΓΙΟΣ ΣΥΜΕΩΝ Ο ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ

Λόγος περί πίστεως

Και διδασκαλία για εκείνους πού λένε, ότι δεν είναι δυνατόν εκείνοι πού βρίσκονται μέσα στις φροντίδες του κόσμου να φτάσουν στην τελειότητα των αρετών. Και διήγηση επωφελής στην αρχή.

Αδελφοί και πατέρες· είναι καλό να διακηρύττομε σε όλους το έλεος του Θεού και να φανερώνομε στους πλησίον μας την ευσπλαχνία και την ανείπωτη αγαθότητα του Θεού προς εμάς. « Εγώ λοιπόν, καθώς το βλέπετε, μήτε νηστείες έκανα, μήτε αγρυπνίες, μήτε χαμαικοιτίες, αλλά μόνο ταπεινώθηκα και ο Κύριος σύντομα με έσωσε», λέει ο θειος Δαβίδ. Και μπορεί κανείς να πει πολύ πιο σύντομα: «Μόνο πίστεψα, και με δέχτηκε ο Κύριος». Επειδή είναι πολλά αυτά πού μας εμποδίζουν ν' αποκτήσομε την ταπείνωση, να βρούμε όμως την πίστη δεν μας εμποδίζει τίποτε. Γιατί αν το θελήσομε ολόψυχα, ευθύς ενεργεί μέσα μας η πίστη, αφού είναι δώρο του Θεού και φυσικό προσόν, αν και υπόκειται στην αυτεξουσιότητα της προαιρέσεώς μας. Γι' αυτό ακόμη και οι Σκύθες και οι βάρβαροι πιστεύουν ο ένας τα λόγια του άλλου. Και για να σας δείξω στην πράξη την ενέργεια της ενδιάθετης πίστεως και να βεβαιώσω όσα είπα, ακούστε να σας διηγηθώ κάτι πού άκουσα από κάποιον πού δεν ψεύδεται.

Κάποιος, Γεώργιος ονομαζόμενος, νέος στην ηλικία, έως είκοσι χρόνων, κατοικούσε στην Κωνσταντινούπολη τώρα στους καιρούς μας· ο οποίος ήταν όμορφος και φανταχτερός στην εμφάνιση, τούς τρόπους και το βάδισμα, έτσι πού μερικοί από τούτα σχημάτισαν κακή γνώμη γι' αυτόν, όσοι δηλαδή βλέπουν μόνο τα εξωτερικά και κρίνουν κακώς τα των άλλων. Αυτός γνωρίστηκε με κάποιον άγιο μοναχό πού ζούσε σ' ένα μοναστήρι της πόλεως, και αναθέτοντάς του όλα τα της ψυχής του, έλαβε από αυτόν για υπενθύμιση μια μικρή εντολή (ένα σύντομο κανόνα). Ο νέος ζήτησε ακόμη από τον γέροντα να του δώσει κανένα βιβλίο πού να περιέχει διηγήσεις για τη ζωή των μοναχών και την πρακτική τους άσκηση. Εκείνος του έδωσε να διαβάσει το σύγγραμμα του μοναχού Μάρκου πού διδάσκει περί του πνευματικού νόμου· το οποίο ο νέος το πήρε σαν να ήταν σταλμένο από τον ίδιο το Θεό. Και ελπίζοντας πώς θα λάβει πολύ μεγάλη ωφέλεια από αυτό, το διάβασε όλο με πόθο και προσοχή. Και ωφελήθηκε βέβαια απ' όλα όσα διάβασε, όμως τρία κεφάλαια* μόνο ενσφήνωσε, να πω έτσι, στην καρδιά του. Το ένα έλεγε επί λέξει: « Αν ζητάς τη θεραπεία της

ψυχής σου, επιμελήσου τη συνείδησή σου, και να κάνεις όσα αυτή σου επιδεικνύει, και θα βρεις ωφέλεια». Το άλλο έλεγε: « Όποιος ζητά τις ενέργειες του Αγίου Πνεύματος προτού να εργαστεί τις εντολές του Θεού, είναι παρόμοιος με αγορασμένο δούλο, ο οποίος την ίδια ώρα πού αγοράστηκε ζητά να του δώσουν και το χαρτί της απελευθερώσεως». Και το τρίτο έλεγε: « Εκείνος πού προσεύχεται σωματικά και δεν απέκτησε ακόμη γνώση πνευματική, είναι παρόμοιος με τον τυφλό πού φώναζε ¨Υιέ Δαβίδ, ελέησόν με''. Όταν ο πρώην τυφλός έλαβε το φως του και είδε τον Κύριο, δεν τον ονόμασε πλέον υιό Δαβίδ, αλλά τον ομολόγησε Υιό Θεού και τον προσκύνησε».

Αυτά λοιπόν τα διάβασε ο νέος εκείνος και τα θαύμασε, και πίστεψε ότι με την επιμέλεια της συνειδήσεως θα βρει ωφέλεια και με την εργασία των εντολών θα δεχτεί συνειδητά την ενέργεια του Αγίου Πνεύματος και με τη χάρη Του θ' ανοίξουν τα νοερά του μάτια και θα δει τον Κύριο. Και πληγωμένος από την αγάπη και την επιθυμία του Κυρίου, ζητούσε πλέον το Πρώτο Κάλλος, το αόρατο. Τίποτε άλλο όμως δεν έκανε, καθώς με βεβαίωσε ύστερα με όρκους, παρά μόνο εκτελούσε κάθε βράδυ το σύντομο κανόνα πού του όρισε ο άγιος εκείνος γέρων, και τότε πλάγιαζε και κοιμόταν. Και καθώς η συνείδηση του έλεγε: «Κάνε κι άλλες μετάνοιες, πρόσθεσε κι άλλους ψαλμούς, πες κι άλλο το Κύριε ελέησον, αφού μπορείς», αυτός υπάκουε σ' αυτήν πρόθυμα κι αδίστακτα κι έτσι έπραττε, σαν να τα έλεγε ο ίδιος ο Θεός. Και από τότε πλέον δεν κοιμήθηκε ποτέ με τη συνείδηση να τον ελέγχει και να λέει: «Αυτό γιατί δεν το έκανες;». Κι έτσι, υπακούοντας αυτός χωρίς παράλειψη στη συνείδησή του κι εκείνη προσθέτοντας μέρα με τη μέρα περισσότερο, σε λίγες μέρες αυξήθηκε πολύ η εσπερινή προσευχή του. Κατά τη διάρκεια της ημέρας είχε την επιστασία του σπιτιού ενός πατρικίου κι είχε πολλές βιοτικές φροντίδες και πήγαινε κάθε μέρα στο Παλάτι· έτσι κανείς δεν αντιλήφθηκε όσα αυτός έπραττε το βράδυ. Αλλά κάθε βράδυ έτρεχαν από τα μάτια του δάκρυα κι έκανε πολλές γονυκλισίες και μετάνοιες και όταν στεκόταν σε προσευχή είχε τα πόδια κολλημένα μεταξύ τους και ακίνητα και διάβαζε ευχές στη Θεοτόκο με πόνο και στεναγμούς και δάκρυα και, σαν να ήταν ο Κύριος παρών σωματικά, έτσι έπεφτε εμπρός στα άχραντα πόδια Του και ως τυφλός του ζητούσε να τον σπλαχνιστεί και να του χαρίσει το φως των ματιών της ψυχής του. Και καθώς πλήθαινε κάθε βράδυ η προσευχή, κρατούσε ως τα μεσάνυχτα, κι όση ώρα προσευχόταν, στεκόταν όρθιος σαν κολόνα η σαν ασώματος, χωρίς διόλου να χαλαρώνει η να ραθυμεί η έστω να κινεί κανένα μέλος του σώματός του, μήτε τα μάτια του να στρέψει η να τα σηκώσει.

Ένα βράδυ λοιπόν, πού ήταν όρθιος κι έλεγε το « Ο Θεός ιλάσθητί μοι τώ αμαρτωλώ» με το νου μάλλον παρά με το στόμα, έξαφνα φανερώθηκε πλούσια από ψηλά μια έλλαμψη θεϊκή και γέμισε από φως όλο τον τόπο και ο νέος αγνόησε και λησμόνησε αν βρισκόταν μέσα σε σπίτι η αν ήταν κάτω από στέγη, γιατί παντού έβλεπε μόνο φως και δεν ήξερε μήτε αν πατούσε στη γη. Ούτε φόβο είχε μήπως πέσει, ούτε καμία φροντίδα του κόσμου, ούτε τίποτε άλλο από όσα ταιριάζουν σε ανθρώπους πού έχουν σώμα περνούσε από το λογισμό του. Αλλά μένοντας τελείως μέσα στο άϋλο φως, του φαινόταν πώς έγινε και αυτός φως και λησμόνησε όλο τον κόσμο κι ήταν όλος γεμάτος από δάκρυα κι από ανέκφραστη χαρά και αγαλλίαση. Και ύστερα από τούτο ανέβηκε ο νους του

στον ουρανό κι εκεί είδε άλλο φως λαμπρότερο από το γύρω του· και κοντά σ' εκείνο το φως του φάνηκε να στέκεται ο άγιος και ισάγγελος εκείνος γέροντας πού του έδωσε, όπως είπαμε, την εντολή και το βιβλίο.

Εγώ λοιπόν, καθώς τ' άκουσα από το νέο, σκέφτηκα ότι και η πρεσβεία του αγίου εκείνου θα είχε συνεργήσει πολύ σε τούτο και ότι ο Θεός πάλι θα οικονόμησε να δείξει στο νέο σε ποιο ύψος αρετής βρισκόταν ο άγιος εκείνος. Όταν πέρασε αυτή η θεωρία και ήρθε πάλι στον εαυτό του ο νέος εκείνος, όπως έλεγε, ήταν γεμάτος από χαρά και θαυμασμό και έκπληξη και δάκρυζε από την καρδιά του· και μαζί με τα δάκρυα ακολουθούσε και μία γλυκύτητα. Τέλος, πλάγιασε να κοιμηθεί και την ίδια ώρα λάλησε ο πετεινός, δείχνοντας τη μέση της νύχτας· και σε λίγο σήμαναν οι εκκλησίες για το Όρθρο. Και σηκώθηκε ο νέος για να ψάλλει κατά τη συνήθειά του, χωρίς να σκεφτεί καθόλου τον ύπνο εκείνη τη νύχτα.

Αυτά έγιναν όπως ο Θεός γνωρίζει, ο οποίος και τα πραγματοποίησε για λόγους πού μόνο Εκείνος ξέρει, ενώ ο νέος δεν έκανε τίποτε περισσότερο από όσα ακούσατε, πλην είχε ορθή πίστη και αδίστακτη ελπίδα. Και μην πει κανείς, πώς εκείνος τα έκανε αυτά για να δοκιμάσει· γιατί αυτός μήτε με το λογισμό του είπε μήτε καν σκέφτηκε κάτι τέτοιο -επειδή όποιος δοκιμάζει η πειράζει το Θεό, δεν έχει πίστη. Αλλά απορρίπτοντας ο νέος εκείνος κάθε άλλον εμπαθή και φιλήδονο λογισμό, φρόντιζε τόσο πολύ -όπως έλεγε με όρκο- να πραγματοποιεί εκείνα πού του έλεγε η συνείδησή του, ώστε σε όλα τα άλλα αισθητά πράγματα του κόσμου να είναι σαν αναίσθητος και δεν ήθελε μήτε να φάει η να πιει ηδονικά η συχνότερα.

Ακούσατε, αδελφοί μου, τι κατορθώνει η πίστη στο Θεό, όταν βεβαιώνεται με τα έργα; Καταλάβατε πώς μήτε η νεότητα είναι απορριπτέα, μήτε το γήρας ωφέλιμο, αν λείπει η σύνεση και ο φόβος του Θεού; Μάθατε ότι μήτε η παραμονή στην πόλη μας εμποδίζει να εργαστούμε τις εντολές του Θεού, αν έχουμε προθυμία και εγρήγορση, μήτε η ησυχία και η αναχώρηση από τον κόσμο μας ωφελούν αν βρισκόμαστε σε ραθυμία και αμέλεια; Όλοι μας ακούμε για τον Δαβίδ και θαυμάζομε και λέμε ότι ένας Δαβίδ έγινε κι όχι άλλος· και να πού σε τούτο το νέο συνέβη κάτι περισσότερο από το Δαβίδ. Γιατί ο Δαβίδ έλαβε τη μαρτυρία από τον ίδιο το Θεό, χρίστηκε προφήτης και βασιλιάς, έγινε μέτοχος του Αγίου Πνεύματος κι είχε λάβει πολλές αποδείξεις περί Θεού. Όταν λοιπόν αμάρτησε κι έχασε τη χάρη του Αγίου Πνεύματος και το αξίωμα της προφητείας και αποξενώθηκε από τη συναναστροφή του Θεού, τι το παράδοξο πού τα ζήτησε πάλι, όταν έφερε στο νου του τη χάρη από την οποία ξέπεσε; Ο νέος όμως αυτός τίποτε τέτοιο δεν είχε σκεφτεί ποτέ, αλλά ήταν προσηλωμένος μόνο στα κοσμικά πράγματα κι έβλεπε μόνο τα πρόσκαιρα και η διάνοιά του δεν είχε φανταστεί τίποτε ανώτερο από τα γήινα· και -τι θαυμαστά τα κρίματά Σου,

Κύριε!- μόνο άκουσε γι' αυτά κι ευθύς πίστεψε. Και τόσο πολύ πίστεψε, ώστε να παρουσιάσει και έργα πού αρμόζουν στην πίστη, με τα όποια η διάνοιά του πήρε φτερά και έφτασε στους ουρανούς κι έκανε τη Μητέρα του Χριστού να τον ευσπλαχνιστεί και με την πρεσβεία της εξιλέωσε το Θεό και κατέβασε ως αυτόν τη χάρη του Πνεύματος· και αυτή τον δυνάμωσε να φτάσει ως τον ουρανό και τον αξίωσε να δει φως, το οποίο όλοι το επιθυμούν μα πολύ λίγοι το πετυχαίνουν.

Ο νέος αυτός πού μήτε χρόνους πολλούς νήστεψε, μήτε ποτέ κοιμήθηκε στο έδαφος, μήτε φόρεσε τρίχινα ρούχα, μήτε τη μοναχική κουρά έλαβε, μήτε από τον κόσμο αναχώρησε σωματικά, αλλά μόνο πνευματικά· μόνο αγρύπνησε λίγο, και φάνηκε ανώτερος από τον Λώτ στα Σόδομα. Η μάλλον, έγινε άγγελος μέσα σε σώμα, πού ενώ οι άλλοι τον ψηλαφούσαν και τον έβλεπαν, ήταν εντούτοις ακράτητος και ασύλληπτος, άνθρωπος στο φαινόμενο και άσαρκος στο νοούμενο, βλεπόμενος από όλους και μόνος ευρισκόμενος με μόνο τον παντογνώστη Θεό. Γι' αυτό και με τη δύση του αισθητού ηλίου τον έλουσε το γλυκύ φως του νοητού Ηλίου, και πολύ εύλογα· γιατί η αγάπη του προς τον ζητούμενο Θεό τον έβγαλε τελείως από τον κόσμο και από την ίδια του τη φύση και από όλα τα πράγματα και τον έκανε όλον πνευματικό και όλον φως, και μάλιστα ενώ κατοικούσε μέσα στην πόλη κι είχε την επιστασία ενός αρχοντικού και φρόντιζε για δούλους και ελεύθερους και έκανε και έπραττε όλα όσα αρμόζουν στο βίο.

Αλλά είναι αρκετά αυτά πού είπαμε και για έπαινο του νέου και για παρακίνηση δική σας στον πόθο και τη μίμησή του, η θέλετε να σας πω και αλλά μεγαλύτερα, τα όποια ίσως δεν μπορέσει να δεχτεί η ακοή σας; Όμως τι άλλο θα βρεθεί μεγαλύτερο η τελειότερο από αυτό; Σίγουρα, δεν υπάρχει άλλο μεγαλύτερο, καθώς λέει ο Θεολόγος Γρηγόριος: « Αρχή της σοφίας είναι ο φόβος του Κυρίου. Όπου είναι ο φόβος, εκεί και η φύλαξη των εντολών· και όπου η φύλαξη των εντολών, εκεί και η κάθαρση της σάρκας, η οποία είναι ένα νέφος εμπρός στην ψυχή και δεν την αφήνει να δει καθαρά τη λάμψη τη θεϊκή· κι εκεί πού είναι η κάθαρση, εκεί και η έλλαμψη. Και η έλλαμψη είναι η ικανοποίηση του πόθου αυτών πού ποθούν τα μέγιστα η το μέγιστο η αυτό πού είναι πάνω από μέγα.» Λέγοντας αυτά φανέρωσε ότι ο φωτισμός του Πνεύματος είναι τέλος ατελές κάθε αρετής, και όποιος έρθει σ' αυτόν, έφτασε στο τέλος και το πέρας όλων των αισθητών και βρήκε την αρχή της γνώσεως των πνευματικών.

Αυτά είναι, αδελφοί μου, τα θαυμάσια του Θεού· για τούτο φανερώνει ο Θεός τούς κρυπτόμενους Αγίους Του, ώστε άλλοι να τούς μιμηθούν και άλλοι να μείνουν αναπολόγητοι. Γιατί κι εκείνοι πού βρίσκονται μέσα στους περισπασμούς και όσοι είναι στα κοινόβια, τα όρη και τα σπήλαια και πολιτεύονται όπως πρέπει, σώζονται και αξιώνονται να λάβουν από το Θεό μεγάλα καλά, για μόνη την πίστη τους προς Αυτόν, έτσι ώστε όσοι αποτυγχάνουν από ραθυμία, να μην έχουν να πουν τίποτε την ημέρα της Κρίσεως. Γιατί, αδελφοί μου, δεν ψεύδεται Αυτός πού υποσχέθηκε να σώζει για μόνη την πίστη προς Αυτόν. Λοιπόν λυπηθείτε τον εαυτό σας και εμάς πού σας αγαπούμε και συχνά θρηνούμε και κλαίμε για χάρη σας -γιατί τέτοιοι προστάζει να είμαστε ο σπλαχνικός και ελεήμων Θεός-· και πιστεύοντας ολόψυχα στον

Κύριο, αφήστε τη γη κι όλα όσα παρέρχονται, και προσέλθετε και κολληθείτε σ' Αυτόν, γιατί λίγο ακόμη και ο ουρανός με τη γη θα παρέλθουν, και έξω από το Θεό δεν υπάρχει ούτε στάση ούτε πέρας ούτε κατάληξη της πτώσεως των αμαρτωλών. Αφού δηλαδή ο Θεός είναι αχώρητος και ακατάληπτος, πές μου, αν μπορείς, που θα βρεθεί τόπος για όσους εκπίπτουν από τη βασιλεία Του;

Μου έρχεται να θρηνώ και λυπούμαι υπερβολικά και λιώνω για σας, όταν συλλογιστώ πώς έχουμε τέτοιο Κύριο πλουσιόδωρο και φιλάνθρωπο, πού για μόνη την πίστη μας προς Αυτόν μας χαρίζει αυτά πού υπερβαίνουν κάθε νου και ακοή και διάνοια και πού ποτέ δεν τα συνέλαβε άνθρωπος, κι εμείς σαν άλογα ζώα προτιμούμε μόνο τη γη και όσα η γη βγάζει για μας από την πολλή ευσπλαχνία του Θεού για να επαρκούμε στις ανάγκες του σώματος· ώστε εμείς να τρεφόμαστε από αυτά με μέτρο και η ψυχή μας να κάνει ανεμπόδιστα την πορεία της προς τα άνω, τρεφόμενη και αυτή με τη νοερή τροφή του Πνεύματος, ανάλογα με την κάθαρση και την ανάβασή της.

Γιατί αυτό είναι ο άνθρωπος και για τούτο δημιουργηθήκαμε και ήρθαμε στην ύπαρξη· δεχόμενοι εδώ αυτές τις μικρές ευεργεσίες, με την ευχαριστία και την ευγνωμοσύνη προς το Θεό ν' απολαύσομε εκεί τα ανώτερα και αιώνια. Αλλά εμείς, αλίμονο, ενώ δε φροντίζομε καθόλου για τα μέλλοντα, είμαστε αχάριστοι για όσα απολαμβάνομε εδώ, κι έτσι γινόμαστε παρόμοιοι με τούς δαίμονες η και χειρότεροι, αν πρέπει να πω την αλήθεια. Και για τούτο πρέπει να τιμωρηθούμε περισσότερο, γιατί και περισσότερες ευεργεσίες λάβαμε και γνωρίζομε Θεό πού έγινε για μας άνθρωπος όπως εμείς, μόνο χωρίς την αμαρτία, για να μας απαλλάξει από την πλάνη και να μας ελευθερώσει από την αμαρτία. Τι άλλο να πω; Σε όλα αυτά πιστεύομε μονάχα με τα λόγια, και με τα έργα τα αρνούμαστε. Δεν ακούγεται παντού το όνομα του Χριστού, στις πόλεις και τα χωριά και τα κοινόβια και τα όρη; Αν θέλεις, κοίταξε και εξέτασε προσεκτικά, αν τηρούν τις εντολές Του· και μόλις θα βρεις -είναι αλήθεια- ένα σε χιλιάδες η ένα σε μυριάδες πού να είναι Χριστιανός και με τα λόγια και με τα έργα. Δεν είπε ο Κύριος και Θεός μας στο άγιο ευαγγέλιο: « Όποιος πιστέψει σ' εμένα θα κάνει κι αυτός τα έργα πού κάνω εγώ κι ακόμη μεγαλύτερα»; Ποιος λοιπόν από εμάς τολμά να πει: « Εγώ κάνω έργα Χριστού και πιστεύω ορθά στο Χριστό»; Δε βλέπετε, αδελφοί, ότι έχουμε να βρεθούμε άπιστοι κατά την ημέρα της κρίσεως και να κολαστούμε χειρότερα από εκείνους πού δε γνωρίζουν τον Κύριο; Γιατί είναι ανάγκη η εμείς να καταδικαστούμε ως άπιστοι, η ο Χριστός να αποδειχτεί ψεύτης, το οποίο είναι αδύνατο, αδελφοί μου, αδύνατο.

Αυτά τα έγραψα όχι για να εμποδίσω την αναχώρηση από τον κόσμο και να προβάλω τη ζωή μέσα σ' αυτόν, αλλά για να πληροφορήσω όλους όσοι διαβάσουν την παρούσα διήγηση, πώς εκείνος πού θέλει να κάνει το αγαθό, έλαβε και τη δύναμη από το Θεό να μπορεί να το κάνει σε κάθε τόπο. (Και να αξιωθεί να λάβει και χαρίσματα πνευματικά και θειες θεωρίες όπως και τούτος ο νέος, ο ευλογημένος Γεώργιος, τον οποίο επειδή είχα γνώριμο και στενό φίλο, τον παρακάλεσα και μου τα διηγήθηκε καθώς τα έγραψα).

Για τούτο, αδελφοί μου εν Χριστώ, σας παρακαλώ ας τρέξομε κι εμείς με κόπο το δρόμο των εντολών του Χριστού, και δεν πρόκειται να καλύψει η ντροπή τα πρόσωπά μας. Γιατί όπως ο Χριστός ανοίγει τις πύλες της βασιλείας Του σε

καθένα πού χτυπά επίμονα, και δίνει το ευθές και πανάγιο Πνεύμα σε καθένα πού γυρεύει, και είναι αδύνατο, εκείνος πού ζητά ολοψύχως, να μη βρει τον πλούτο των χαρισμάτων Του, έτσι κι εσείς θα εντρυφήσετε στα απόρρητα αγαθά Του, τα όποια ετοίμασε γι' αυτούς πού τον αγαπούν, τώρα βέβαια εν μέρει και με πνευματική σοφία, κατά τον μέλλοντα όμως αιώνα ολοκληρωτικά, μαζί με όλους τούς Αγίους, με τη χάρη του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας. Σ' Αυτόν ανήκει η δόξα στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΣΙΝΑΪΤΗΣ

Όλοι οι Χριστιανοί πρέπει να προσεύχονται ακατάπαυστα

Ας μη νομίσει κανείς, αδελφοί μου Χριστιανοί, πώς μόνο οι ιερωμένοι και οι μοναχοί έχουν χρέος να προσεύχονται ακατάπαυστα και παντοτινά και όχι οι κοσμικοί. Όχι, όχι. Όλοι γενικά οι Χριστιανοί έχουμε χρέος πάντοτε να βρισκόμαστε σε προσευχή. Ο αγιότατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φιλόθεος γράφει σχετικά τα εξής στο Βίο του αγίου Γρηγορίου αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (του Παλαμα).

Ο θειος Γρηγόριος είχε ένα φίλο αγαπημένο ονομαζόμενο Ιώβ, άνθρωπο απλούστατο και πολύ ενάρετο, με τον οποίο συνομιλώντας μία φορά του είπε και περί προσευχής και πώς κάθε Χριστιανός γενικά πρέπει να αγωνίζεται πάντοτε στην προσευχή και να προσεύχεται ακατάπαυστα, καθώς παραγγέλλει ο Απόστολος Παύλος σε όλους τούς Χριστιανούς: « Αδιαλείπτως προσεύχεσθε», και καθώς λέει και ο προφήτης Δαβίδ, με όλο πού ήταν βασιλιάς κι είχε όλες τις φροντίδες του βασιλείου του: «Βλέπω πάντοτε τον Κύριο μπροστά μου» (μέσω της προσευχής) · και καθώς διδάσκει ο Θεολόγος Γρηγόριος όλους τούς Χριστιανούς λέγοντας ότι πρέπει να μνημονεύομε με την προσευχή το όνομα του Θεού περισσότερο από όσο αναπνέομε. Και λέγοντας αυτά ο Άγιος στον φίλο του Ιώβ κι άλλα περισσότερα, του έλεγε ακόμη πώς πρέπει κι εμείς να κάνομε υπακοή στις παραγγελίες των Αγίων, και όχι μόνο να προσευχόμαστε εμείς παντοτινά, αλλά να διδάσκομε κι όλους τούς άλλους, μοναχούς και λαϊκούς, σοφούς και αμόρφωτους, άνδρες και γυναίκες και παιδιά, και να τούς παρακινούμε να προσεύχονται ακατάπαυστα. Ακούγοντας αυτά ο γέροντας εκείνος Ιώβ, τα θεώρησε καινοτομία κι άρχισε να αντιλέγει του Αγίου πώς η αδιάλειπτη προσευχή είναι μονάχα για τούς ασκητές και τούς μοναχούς πού είναι έξω από τον κόσμο και από τούς περισπασμούς, κι όχι για τούς κοσμικούς πού έχουν τόσες μέριμνες και δουλειές. Και ο Άγιος πάλι του έλεγε κι άλλες μαρτυρίες και αναντίρρητες αποδείξεις, όμως ο γέρων Ιώβ δεν επείθετο, και ο θειος Γρηγόριος αποφεύγοντας την πολυλογία και τη φιλονικία σώπασε και πήγε ο καθένας στο κελί του. Κι ύστερα πού ο Ιώβ προσευχόταν καταμόνας στο κελί του, φαίνεται μπροστά του Άγγελος Κυρίου σταλμένος από το Θεό πού θέλει όλων των ανθρώπων τη σωτηρία, κι αφού τον έλεγξε αυστηρά πού φιλονικούσε με τον άγιο Γρηγόριο κι αντιστεκόταν σε πράγματα φανερά, από τα όποια προξενείτε η σωτηρία των Χριστιανών, του παρήγγειλε εκ μέρους του Αγίου Θεού να προσέχει καλά στο εξής και να φυλαχθεί πλέον να μην πει τίποτε ενάντιο σε αυτό το ψυχωφελέστατο έργο, γιατί αντιστέκεται στο θέλημα του Θεού· αλλά μήτε με το νου του πλέον να τολμήσει να δεχτεί ενάντιο λογισμό και να φρονεί διαφορετικά από ό,τι του είπε ο θειος Γρηγόριος. Τότε ο απλούστατος εκείνος γέρων Ιώβ πήγε αμέσως στον Άγιο κι έπεσε στα πόδια του, ζητώντας συγχώρηση για την αντίσταση και φιλονικία και του φανέρωσε και όσα του είπε ο Άγγελος του Κυρίου.

Βλέπετε, αδελφοί μου, πώς όλοι οι Χριστιανοί, από τον μικρό ως τον μεγάλο, οφείλουν να προσεύχονται παντοτινά με τη νοερά προσευχή, το «Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησόν με»; Και πάντοτε να το συνηθίσει να το λέει ο νους τους και η καρδιά τους; Και στοχαστείτε, πόσο ευαρεστείται ο Θεός με αυτό και πόση ωφέλεια προέρχεται από αυτό, ώστε από την άκρα Του φιλανθρωπία έστειλε και ουράνιο Άγγελο για να μας το αποκαλύψει, έτσι πού να μην έχουμε πλέον καμία αμφιβολία γι' αυτό.

Μα τι λένε οι κοσμικοί; « Εμείς είμαστε μέσα σε τόσες υποθέσεις και φροντίδες του κόσμου· πως είναι δυνατό να προσευχόμαστε ακατάπαυστα;»

Κι εγώ τούς αποκρίνομαι, ότι ο Θεός δεν παρήγγειλε σ' εμάς κάτι το αδύνατο, παρά μας παρήγγειλε όλα εκείνα πού μπορούμε να κάνομε. Επομένως και αυτό είναι δυνατό να το κατορθώσει κανένας πού ζητά επιμόνως τη σωτηρία της ψυχής του. Γιατί αν ήταν αδύνατο, θα ήταν για όλους γενικά τούς κοσμικούς και δε θα είχαν βρεθεί τόσοι και τόσοι μέσα στον κόσμο να το κατορθώσουν· από τούς οποίους ας είναι ως παράδειγμα ο πατέρας του αγίου Παλαμα, ο θαυμάσιος εκείνος Κωνσταντίνος, για τον οποίο κάνει λόγο ο πατριάρχης Φιλόθεος στο Βίο του αγίου Γρηγορίου, του γιου του.

Αυτός λοιπόν, με όλο πού ήταν μέσα στα ανάκτορα και ονομαζόταν πατέρας και διδάσκαλος του βασιλιά Ανδρονίκου και καταγινόταν καθημερινά με τις βασιλικές υποθέσεις, χώρια πού είχε και τις υποθέσεις του σπιτιού του, γιατί ήταν πολύ πλούσιος κι είχε πολλά κτήματα και υπηρέτες και παιδιά και γυναίκα, μ' όλα ταύτα τόσο ήταν αχώριστος από το Θεό και τόσο ήταν δοσμένος στη νοερά και ακατάπαυστη προσευχή, πού τις περισσότερες φορές λησμονούσε εκείνα πού συζητούσαν μαζί του ο βασιλιάς και οι άρχοντες του παλατιού για υποθέσεις βασιλικές κι ερωτούσε γι' αυτές μία και δύο φορές. Γι' αυτό πολλές φορές οι άλλοι άρχοντες, μην ξέροντας την αιτία, συγχύζονταν και τον ονείδιζαν πού λησμονεί έτσι γρήγορα και ενοχλεί με τις δεύτερες ερωτήσεις του το βασιλιά· αλλά ο βασιλιάς, πού ήξερε την αιτία, τον υπερασπιζόταν λέγοντας: « Ο Κωνσταντίνος έχει δικές του έγνοιες ο μακάριος κι εκείνες δεν τον αφήνουν να προσέχει στα λόγια τα δικά μας πού είναι για υποθέσεις προσωρινές και μάταιες· ο νους του ευλογημένου είναι προσηλωμένος στα αληθινά και ουράνια και για τούτο λησμονεί τα επίγεια, επειδή όλη του η προσοχή είναι στην προσευχή και στο Θεό». Γι' αυτό και ο Κωνσταντίνος ήταν σεβάσμιος και αξιαγάπητος και στο βασιλιά και σε όλους τούς μεγιστάνες και άρχοντες της βασιλείας, καθώς ήταν αγαπημένος και από το Θεό και αξιώθηκε ο αοίδιμος να κάνει και θαύματα.

Μια φορά δηλαδή, μπήκε σ' ένα πλοιάριο με όλη του την οικογένεια για να πάει επάνω από το Γαλατά σ' ένα αναχωρητή, πού ησύχαζε εκεί, και να πάρει την ευχή και την ευλογία του. Καθώς πήγαιναν, ρώτησε τούς υπηρέτες του αν πήραν κανένα προσφάγι να πάνε στον Αββά εκείνο για να τούς φιλέψει. Εκείνοι του είπαν πώς λησμόνησαν από τη βία και δεν πήραν τίποτε. Λυπήθηκε λίγο ο ευλογημένος, πλην δεν είπε τίποτε, μόνο πηγαίνοντας εμπρός στο καΐκι, έβαλε το χέρι του μέσα στη θάλασσα και με σιωπηλή και νοερά προσευχή παρακαλούσε το Θεό, τον Κύριο της θάλασσας, να του δώσει κανένα κυνήγι· κι ύστερα από λίγη ώρα -τι θαυμαστά είναι τα έργα, Χριστέ Βασιλεύ, με τα όποια

δοξάζεις παράδοξα τούς δούλους Σου!- βγάζει το χέρι του από τη θάλασσα κρατώντας ένα πολύ μεγάλο λαβράκι, το οποίο έριξε μέσα στο πλοιάριο μπροστά στους υπηρέτες του και είπε: «Να πού ο Θεός νοιάστηκε και για τον Αββά τον δούλο Του και του έστειλε προσφάγι».

Βλέπετε, αδελφοί μου, πως δοξάζει ο Ιησούς Χριστός τούς δούλους Του εκείνους πού είναι πάντοτε μαζί Του και επικαλούνται συνεχώς το πανάγιο και γλυκύτατο όνομά Του;

Ακόμη και ο δίκαιος εκείνος και άγιος Ευδόκιμος, δεν ήταν κι αυτός μέσα στην Κωνσταντινούπολη και μέσα στα ανάκτορα και τις βασιλικές υποθέσεις; Δε συναναστρεφόταν με το βασιλιά και τούς άρχοντες του παλατιού, με τόσες φροντίδες και περισπασμούς; Μ' όλα ταύτα είχε πάντοτε αχώριστη τη νοερά προσευχή, καθώς διηγείται στο Βίο του ο Συμεών ο Μεταφραστής, γι' αυτό κι ευρισκόμενος μέσα στον κόσμο και στα κοσμικά ο τρισμακάριος, έζησε αληθινά μία ζωή αγγελική και υπερκόσμια και αξιώθηκε από τον μισθαποδότη Θεό να λάβει και τέλος μακαριστό και θειο. Και άλλοι πολλοί και αναρίθμητοι πού ήταν μέσα στον κόσμο, ήταν ολωσδιόλου δοσμένοι στη νοερά και σωτήρια αυτή προσευχή, καθώς αναφέρονται σε διάφορες ιστορίες.

Λοιπόν, αδελφοί μου Χριστιανοί, σας παρακαλώ κι εγώ μαζί με τον θειο Χρυσόστομο, για τη σωτηρία της ψυχής σας, μην αμελήσετε αυτό το έργο της προσευχής. Μιμηθείτε αυτούς πού είπαμε και όσο το δυνατόν ακολουθήστε τους. Κι αν σας φαίνεται δύσκολο το πράγμα στις αρχές, ας είστε βέβαιοι και πληροφορημένοι, ως εκ προσώπου του παντοκράτορα Θεού, ότι αυτό το ίδιο το όνομα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, επικαλούμενο καθημερινά και ακατάπαυστα από μας, θα ευκολύνει όλες τις δυσκολίες. Και με την πολυκαιρία, αφού το συνηθίσομε και γλυκαθούμε μ' αυτό, θα γνωρίσομε με τη δοκιμή πώς δεν είναι αδύνατο ούτε δύσκολο, αλλά δυνατό και εύκολο. Γι' αυτό και ο θειος Παύλος, πού ήξερε καλύτερα από μας τη μεγάλη ωφέλεια της προσευχής, μας παρήγγειλε να προσευχόμαστε ακατάπαυστα. Δε θα μας συμβούλευε βέβαια ποτέ κάτι το δύσκολο και αδύνατο, γιατί δε θα μπορούσαμε να το κάνομε και ακολούθως θα γινόμασταν αναγκαστικά παρήκοοι και παραβάτες της παραγγελίας του και για τούτο άξιοι καταδίκης· αλλά όταν είπε να προσευχόμαστε αδιάλειπτα, ο σκοπός του ήταν να προσευχόμαστε με το νου μας, πού είναι δυνατό να το κάνομε πάντοτε. Γιατί και όταν κάνομε εργόχειρο κι όταν περπατούμε κι όταν καθόμαστε κι όταν τρώμε κι όταν πίνομε, πάντοτε μπορούμε να προσευχόμαστε με το νου μας και να κάνομε νοερά προσευχή ευάρεστη στο Θεό και αληθινή· με το σώμα να δουλεύομε και με την ψυχή να προσευχόμαστε· ο έξω άνθρωπος να κάνει κάθε υπηρεσία σωματική και ο εσω άνθρωπος να είναι ολότελα αφιερωμένος στη λατρεία του Θεού και να μη λείπει ποτέ από αυτό το πνευματικό έργο της νοεράς προσευχής. Αυτό μας παραγγέλλει και ο θεάνθρωπος Ιησούς στο ιερό ευαγγέλιο, λέγοντας: «Συ δε, όταν προσεύχεσαι, πήγαινε μέσα στο ¨ταμείον'' σου, κλείσε τη θύρα σου και προσευχήσου κρυφά στον Πατέρα σου». Ταμείο της ψυχής είναι το σώμα και θύρες του εαυτού μας οι πέντε αισθήσεις. Η ψυχή μπαίνει μέσα στο ταμείο της, όταν δεν περιφέρεται ο νους εδώ κι εκεί στα πράγματα του κόσμου, αλλά βρίσκεται μέσα στην καρδιά μας· κι οι αισθήσεις μας κλείνουν και μένουν

σφαλισμένες, όταν δεν τις αφήνομε να προσηλώνονται στα αισθητά και ορώμενα πράγματα. Και με τούτο τον τρόπο μένει ο νους μας ελεύθερος από κάθε εμπαθή προσκόλληση στα κοσμικά και με την κρυφή και νοερά προσευχή ενώνεσαι με το Θεό και Πατέρα σου· και τότε, λέει, ο Πατέρας σου πού βλέπει τα κρυφά θα σου αποδώσει στα φανερά. Βλέπει ο κρυφιογνώστης Θεός τη νοερά προσευχή σου και την ανταμείβει με φανερά και μεγάλα χαρίσματα· επειδή αυτή είναι η αληθινή και τέλεια προσευχή κι αυτή γεμίζει την ψυχή από τη θεία χάρη και τα πνευματικά χαρίσματα. Όπως το μύρο, όσο περισσότερο το κλείνεις μέσα στο αγγείο, τόσο περισσότερο ευωδιάζει το αγγείο, έτσι και η προσευχή, όσο περισσότερο την κλείνεις μέσα στην καρδιά σου, τόσο περισσότερο τη γεμίζει από τη θεία χάρη. Μακάριοι και καλότυχοι είναι εκείνοι πού θα συνηθίσουν σε τούτο το ουράνιο έργο, γιατί με αυτό νικούν κάθε πειρασμό των πονηρών δαιμόνων, όπως ο Δαβίδ νίκησε τον υπερήφανο Γολιάθ· με αυτό σβήνουν τις άτακτες επιθυμίες της σάρκας, όπως οι τρεις Παίδες έσβησαν τη φλόγα της καμίνου· με αυτό το έργο της νοεράς προσευχής καταπραΰνουν τα πάθη, όπως ο Δανιήλ ημέρωσε τα άγρια λιοντάρια· με αυτό κατεβάζουν τη δρόσο του Αγίου Πνεύματος στην καρδιά τους, όπως ο Ηλίας κατέβασε τη βροχή στο Καρμήλιο. Αυτή η νοερά προσευχή είναι πού ανεβαίνει ως το θρόνο του Θεού και φυλάγεται μέσα στις χρυσές φιάλες για να θυμιάζεται με αυτήν ο Κύριος, καθώς λέει ο Θεολόγος Ιωάννης στην Αποκάλυψη: «Και οι εικοσιτέσσερις πρεσβύτεροι έπεσαν ενώπιον του Αρνίου, έχοντας όλοι κιθάρες και φιάλες χρυσές γεμάτες θυμιάματα, τα όποια είναι οι προσευχές των Αγίων». Αυτή η νοερά προσευχή είναι ένα φως πού φωτίζει πάντοτε την ψυχή του ανθρώπου και πυρώνει την καρδιά του με τις φλόγες της αγάπης του Θεού· αυτή είναι μία αλυσίδα πού κρατεί ενωμένο το Θεό με τον άνθρωπο. Ω, η ασύγκριτη χάρη της νοεράς προσευχής! Αυτή κάνει τον άνθρωπο να συνομιλεί πάντοτε με το Θεό. Ω πράγμα αληθινά θαυμάσιο και εξαίρετο! Να είσαι μαζί με τούς ανθρώπους σωματικά και να βρίσκεσαι μαζί με το Θεό νοερά! Οι Άγγελοι δεν έχουν φωνή υλική, αλλά με το νου τους προσφέρουν στο Θεό ακατάπαυστη δοξολογία· αυτό είναι το έργο τους, σ' αυτό είναι αφιερωμένη όλη τους η ζωή. Λοιπόν και συ, αδελφέ, όταν εισέρχεσαι στο ¨ταμείον'' σου και κλείνεις τη θύρα, όταν δηλαδή ο νους σου δε σκορπά εδώ κι εκεί, αλλά μπαίνει μέσα στην καρδιά σου κι οι αισθήσεις σου είναι σφαλισμένες και δεν είναι προσηλωμένες στα πράγματα του κόσμου τούτου κι έτσι προσεύχεσαι πάντοτε με το νου σου, τότε γίνεσαι παρόμοιος με τούς αγίους Αγγέλους και ο Πατέρας σου, πού βλέπει τη μυστική σου προσευχή πού του προσφέρεις κρυφά στην καρδιά σου, θα σου ανταποδώσει μεγάλα πνευματικά χαρίσματα στα φανερά. Μα και τι άλλο μεγαλύτερο και περισσότερο θέλεις από το να βρίσκεσαι πάντοτε, όπως είπαμε, μαζί με το Θεό νοερά και να συνομιλείς ακατάπαυστα με Αυτόν; Χωρίς Αυτόν δεν μπορεί ποτέ κανένας άνθρωπος να είναι μακάριος μήτε εδώ μήτε στην άλλη ζωή.

Λοιπόν, αδελφέ, όποιος κι αν είσαι, όταν πάρεις στα χέρια σου το παρόν βιβλίο και διαβάζοντάς το δοκιμάσεις ωφέλεια στην ψυχή σου, παρακαλώ θερμά, θυμήσου να κάνεις και μία παράκληση στο Θεό, με ένα «Κύριε ελέησον», για την αμαρτωλή ψυχή εκείνου πού κοπίασε σε τούτο το βιβλίο κι εκείνου πού ξόδεψε να το τυπώσει· οι οποίοι έχουν μεγάλη ανάγκη της προσευχής σου, για να βρουν έλεος Θεού στις ψυχές τους και συ στη δική σου. Γένοιτο, γένοιτο.

ΑΓΙΟΣ ΘΕΟΛΗΠΤΟΣ

Λόγος για την εν Χριστώ εσωτερική εργασία και τη μοναχική ζωή

Η μοναχική ζωή είναι ένα δένδρο ψηλό, πυκνόφυλλο και γονιμότατο. Ρίζα της είναι η αποξένωση απ' όλα τα σωματικά· κλαδιά της η απαλλαγή της ψυχής από εμπαθείς κλίσεις και το να μην έχει ο μοναχός καμία σχέση προς τα πράγματα από τα όποια έφυγε. Καρπός της είναι η απόκτηση των αρετών, η θεοποιός αγάπη και η αδιάκοπη ευφροσύνη, καθώς λέει ο Απόστολος: « Ο καρπός του Πνεύματος είναι η αγάπη, η χαρά, η ειρήνη κλπ.».

Η φυγή από τον κόσμο χαρίζει την καταφυγή στο Χριστό. Και κόσμο εννοώ, την αγάπη των αισθητών πραγμάτων και της σάρκας. Εκείνος πού με επίγνωση της αλήθειας αποξενώνεται από αυτά, γίνεται φίλος του Χριστού, αποκτώντας την αγάπη Του, για την οποία αρνήθηκε όλα τα κοσμικά κι αγόρασε το ¨πολύτιμο μαργαριτάρι'', δηλαδή το Χριστό.

Με το σωτήριο βάπτισμα ντύθηκες το Χριστό· με αυτό το θειο λουτρό απέβαλες την ακαθαρσία και έλαβες τη λαμπρότητα της πνευματικής χάρης και την ευγένεια πού είχε ο άνθρωπος όταν πλάστηκε. Αλλά τι έγινε; Η μάλλον, τι έπαθε ο άνθρωπος από την απερισκεψία του; Επειδή αγάπησε τον κόσμο, αλλοίωσε τα θεϊκά χαρακτηριστικά. Επειδή στράφηκε στα πάθη της σάρκας, κακοποίησε τη θεία εικόνα. Το σκοτάδι των εμπαθών λογισμών θάμπωσε τον καθρέφτη της ψυχής στον οποίο εμφανίζεται ο νοητός ήλιος Χριστός. Εσύ όμως καθήλωσες την ψυχή σου με τον φόβο του Θεού. Κατάλαβες το σκοτάδι της ανωμαλίας του κόσμου. Συνειδητοποίησες το διασκορπισμό της διάνοιας πού προξενούν οι κοσμικές μέριμνες. Είδες τον μάταιο περισπασμό πού αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι από την πολυτάραχη ζωή. Πληγώθηκες με το βέλος του έρωτα της ησυχίας. Ζήτησες την ειρήνη των λογισμών, επειδή εγκολπώθηκες το παράγγελμα: «Ζήτησε την ειρήνη και κυνήγησέ την» · πόθησες την ανάπαυση πού αυτή δίνει, επειδή άκουσες το λόγο: «Ξαναγύρισε ψυχή μου στην ανάπαυσή σου». Για όλα αυτά, αναλογίστηκες να ξανακερδίσεις την ευγένεια πού έλαβες κατά χάρη με το βάπτισμα, αλλά την έχασες θεληματικά από τα πάθη σου ζώντας στον κόσμο. Έτσι λοιπόν έκανες πράξη την αγαθή αυτή γνώμη με το να έρθεις στο ιερό φροντιστήριο, να φορέσεις τα σεμνά άμφια της μετάνοιας και να υποσχεθείς ολόψυχα την παραμονή σου στο μοναστήρι μέχρι θανάτου.

Τώρα έκανες δεύτερη συμφωνία με το Θεό. Την πρώτη την έκανες κατά το βάπτισμα, με την είσοδο σου σ' αυτή τη ζωή· τη δεύτερη τώρα πού σπεύδεις προς το τέλος αυτής της ζωής. Τότε σε προσέλαβε ο Χριστός με την ευσέβεια· τώρα προσκολλήθηκες στο Χριστό με τη μετάνοια. Εκεί βρήκες δωρεά· εδώ παραδέχτηκες ένα χρέος. Τότε, καθώς ήσουν νήπιο, δεν εννόησες το αξίωμα πού σου δόθηκε, αν και όταν μεγάλωσες, κατάλαβες το μέγεθος της δωρεάς και έχεις

στο στόμα σου χαλινάρι. Τώρα πού έχεις τέλεια σκέψη, εννοείς βαθιά τι σημαίνει το ότι συντάχθηκες μ' Εκείνον. Πρόσεξε μην τυχόν παραβείς και αυτή την υπόσχεση και σαν αγγείο πού έσπασε εντελώς, ριχθείς στο σκότος το εξώτερο, όπου είναι ο κλαυθμός και ο βρυγμός των οδόντων. Γιατί έξω από το δρόμο της μετάνοιας, δεν υπάρχει άλλος δρόμος πού ξαναφέρνει στη σωτηρία.

Άκουσε τι σου υπόσχεται ο Δαβίδ: « Έκανες καταφυγή σου τον Ύψιστο. Αφού λοιπόν επέλεξες την κατά Χριστόν ζωή με τις δυσκολίες της, δε θα σε πλησιάσουν πια τα κακά πού απέκτησες από την κοσμική σου ζωή. Αφού αποφάσισες να μετανοείς, δε θα σε ακολουθήσει έρωτας χρημάτων, τρυφή, τιμή, καλλωπισμός, ακράτεια των αισθήσεων· δε θα παραμείνουν μπροστά σου παράνομοι, δηλαδή μετεωρισμοί της διάνοιας, αιχμαλωσία του νου, χαύνωση πού προκαλούν οι αλλεπάλληλοι λογισμοί, και κάθε άλλη θεληματική εκτροπή και σύγχυση. Ούτε θα βρεθεί μπροστά σου αγάπη γονέων, αδελφών, συγγενών, φίλων και γνωστών· ούτε θα βρει τόπο σε σένα η άκαιρη και ανώφελη συνάντηση και συντροφιά μαζί τους. Αν αγαπήσεις την απάρνηση των παραπάνω με το σώμα σου και την ψυχή σου, δε θ' αγγίξει την ψυχή σου το μαστίγιο του πόνου, και το βέλος της λύπης δε θα πληγώσει την καρδιά σου, ούτε το πρόσωπό σου θα σκυθρωπάσει». Εκείνοι δηλαδή πού απομακρύνθηκαν από τη φιλήδονη συνήθεια και απώθησαν τον εμπαθή δεσμό με όλα όσα είπαμε, αμβλύνουν τα κεντριά της λύπης. Γιατί ο Χριστός φανερώνεται στην ψυχή πού αγωνίζεται και δίνει στην καρδιά ανέκφραστη χαρά, και την πνευματική χαρά δεν μπορεί ποτέ να την αναιρέσει κανένα από τα ευχάριστα η δυσάρεστα του κόσμου. Μελέτες αγαθές και σωτήριες μνήμες και θεια διανοήματα και λόγοι σοφίας υπηρετούν τον αγωνιστή, και τον φυλάγουν σε όλους τούς δρόμους των έργων πού κάνει για το Θεό. Γι' αυτό και πατάει πάνω σε κάθε άλογη επιθυμία και αυθάδη θυμό σαν πάνω σε φίδια ασπίδα και βασιλίσκο, και καταπατεί την οργή σαν λιοντάρι και την ηδονή σαν δράκοντα. Και η αιτία τούτου είναι ότι, αφού απομάκρυνε κάθε ελπίδα του από τούς ανθρώπους και τα πράγματα πού είπαμε, την έδεσε στο Θεό και είναι πλούσιος σε γνώση Θεού και πάντοτε καλει νοερά το Θεό να τον βοηθήσει. Όπως λέει και στη Γραφή: «Στήριξε την ελπίδα του σ' εμένα, γι' αυτό και θα τον σώσω· θα τον προφυλάξω, γιατί γνωρίζει το όνομά Μου. Όταν με φωνάξει, θα τον ακούσω, και όχι μόνο θα τον απαλλάξω από εκείνους πού τον θλίβουν, αλλά και θα τον δοξάσω».

Βλέπεις τούς αγώνες και τα ακόλουθα βραβεία όσων ασκούνται σύμφωνα με το θέλημα του Θεού; Προσπάθησε λοιπόν να κάνεις την κλήση πράξη. Και όπως μονώθηκες σωματικά κι απέβαλες και τα νοήματα των πραγμάτων και άλλαξες αμφίεση, γίνε και ξένος αποθέτοντας και τούς λόγους σου και τούς συγγενείς σου. Γιατί αν δε σταματήσεις την περιπλάνηση στα εξωτερικά, δε θα ξεσηκωθείς εναντίον εκείνων πού ενεδρεύουν μέσα σου. Αν δεν νικήσεις εκείνους πού σε πολεμούν με τα φανερά, δεν μπορείς να κατατροπώσεις τούς αόρατους εχθρούς. Όταν καταργήσεις τούς εξωτερικούς πειρασμούς και αφήσεις τούς εσωτερικούς λογισμούς, τότε διεγείρεται ο νους για τα έργα και τούς λόγους του Πνεύματος. Και αντί να έχεις συναναστροφή με συγγενείς και φίλους, εκτελείς τις αρετές. Και αντί να ασχολείσαι με τα μάταια λόγια πού γεννά η κοσμική συναναστροφή, φωτίζει και συνετίζει την ψυχή η μελέτη και η φανέρωση των θεϊκών λόγων, πού κινούνται μέσα στη διάνοια. Η απελευθέρωση των

αισθήσεων γίνεται δέσμευση της ψυχής. Και η δέσμευση των αισθήσεων, χαρίζει ελευθερία στην ψυχή. Η δύση του ηλίου φέρνει τη νύχτα. Και ο Χριστός αποχωρεί από την ψυχή και την κυριεύει το σκοτάδι των παθών και τα νοητά θηρία την κατασπαράζουν. Ανατέλλει ο αισθητός ήλιος και τα θηρία μαζεύονται στα σπήλαιά τους. Ανατέλλει και ο Χριστός στο στερέωμα της προσευχόμενης διάνοιας, και φεύγει και χάνεται κάθε κοσμική συνήθεια, η αγάπη της σάρκας περνά και ο νους βαδίζει στο έργο του, δηλαδή στη μελέτη των θείων, ως το βράδυ''. Η έκφραση αυτή δε σημαίνει ότι η εργασία του πνευματικού νόμου περιορίζεται σε κάποιο χρονικό διάστημα η ότι έχει ορισμένο μέτρο, αλλά ότι διαρκεί ώσπου να φτάσει το τέλος αυτής της ζωής, προκαλώντας την έξοδο της ψυχής από το σώμα. Αυτό ακριβώς φανέρωνε και ο προφήτης Δαβίδ με τα λόγια: «Πόσο αγάπησα το νόμο Σου, Κύριε! Είναι η μελέτη μου όλη την ημέρα». Ημέρα εννοεί όλη τη διάρκεια της ζωής αυτής.

Σταμάτησε λοιπόν τις εξωτερικές συναναστροφές και πάλεψε με τούς εσωτερικούς λογισμούς, έως ότου βρεις τον τόπο της καθαρής προσευχής και τον οίκο όπου κατοικεί ο Χριστός, φωτίζοντας και γλυκαίνοντας σε με την επίγνωση και την επίσκεψή Του, και κάνοντάς σε να θεωρείς χαρά τις θλίψεις για χάρη Του και να αποφεύγεις τις κοσμικές ηδονές όπως το κατάπικρο αψίνθιο.

Οι άνεμοι σηκώνουν κύματα στη θάλασσα, και αν αυτοί δε σταματήσουν, δεν ησυχάζουν τα κύματα και δεν ημερεύει η θάλασσα. Και τα πνεύματα της πονηρίας ανακινούν μέσα στην ψυχή του αμελούς την ενθύμηση γονέων, αδελφών, συγγενών, γνωστών, συμποσίων, πανηγυριών, θεάτρων και όλες τις άλλες φαντασίες της ηδονής και του υποβάλλουν να τοποθετεί την ευτυχία στα μάτια, στη γλώσσα και στο σώμα. Έτσι και την ώρα εκείνη σπαταλάς μάταια, και στη συνέχεια την ώρα πού μένεις μόνος μέσα στο κελί σου, την ξοδεύεις στην αναπόληση εκείνων πού είδες και συζήτησες. Και έτσι περνά χωρίς προκοπή η ζωή του μοναχού, καθώς αποτυπώνουν τις μνήμες τους στη διάνοιά του οι κοσμικές ασχολίες, όπως τα πόδια του ανθρώπου αποτυπώνουν τα ίχνη τους πάνω στο χιόνι. Αν δίνομε τροφή στα θηρία, πότε θα τα θανατώσομε; Κι αν διαρκώς απασχολούμαστε με έργα και λογισμούς της άλογης φιλίας και συνήθειας, πότε θα νεκρώσουμε το φρόνημα της σάρκας; Πότε θα ζήσομε την κατά Χριστόν ζωή πού υποσχεθήκαμε; Τα ίχνη των ποδιών πάνω στο χιόνι η διαλύονται όταν λάμψει ο ήλιος, η όταν βρέξει, εξαφανίζονται. Και οι μνήμες πού έχουν σκάφτει στη διάνοια, από τη φιλήδονη διάθεση και τις ανάλογες πράξεις, εξαφανίζονται όταν ανατέλλει ο ήλιος στην καρδιά, με την προσευχή και την κατανυκτική βροχή των δακρύων. Ο Μοναχός λοιπόν πού δεν πράττει σύμφωνα με το λόγο, πότε θα εξαλείψει από τη διάνοιά του τις εμπαθείς μνήμες;

Οι πρακτικές αρετές τελούνται με το σώμα, αν αφήσεις τη σχέση με τον κόσμο. Οι αγαθές μνήμες εντυπώνονται στην ψυχή και οι θεϊκοί λόγοι αναπαύονται σ' αυτήν, αν με συνεχείς προσευχές που αναπέμπονται με θερμή κατάνυξη από τη διάνοια, εξαλείψεις τις μνήμες των προηγουμένων σου πράξεων. Γιατί ο φωτισμός από την πίστη και τη μνήμη του Θεού και τη συντριβή της καρδιάς, αποξέουν σαν ξυράφι τις πονηρές μνήμες. Μιμήσου τη σοφία των μελισσών. Αυτές όταν αντιληφθούν το σμήνος των σφηκών να πετούν γύρω τους, παραμένουν μέσα στην κυψέλη και αποφεύγουν τη βλάβη από τούς εχθρούς.

Σφήκες να θεωρείς τις κοσμικές συναναστροφές, τις οποίες αποφεύγοντας με πολλή σπουδή, παράμενε μέσα στο κελί σου στο μοναστήρι. Και από εκεί πάλι να προσπαθείς να μπαίνεις στο εσωτερικότερο φρούριο της ψυχής, πού είναι ο οίκος του Χριστού και εκεί αστράφτει αδιατάρακτη ειρήνη και χαρά και γαλήνη. Τα δώρα αυτά, σαν κάποιες ακτίνες τα εκπέμπει από τον εαυτό Του ο νοητός ήλιος Χριστός και με αυτά αμείβει την ψυχή πού Τον υποδέχεται με πίστη και καλή ετοιμασία.

Όταν λοιπόν κάθεσαι στο κελί σου, να μνημονεύεις το Θεό, ανυψώνοντας το νου σου απ' όλα και οδηγώντας τον άφωνο προς το Θεό, και να συγκεντρώνεις ενώπιον του Θεού όλη τη διάθεση της καρδιάς σου, προσκολλώμενος σ' Αυτόν με την αγάπη. Γιατί η μνήμη του Θεού είναι θεωρία του Θεού, ο οποίος έλκει την όραση και την επιθυμία του νου προς τον εαυτό Του και τον περιλάμπει με το φως Του. Όταν δηλαδή ο νους επιστρέφει στο Θεό, αφήνοντας όλες τις ειδοποιούς έννοιες των όντων, βλέπει χωρίς εικόνες και λαμπρύνει την όρασή του με την αγνωσία αυτή πού υπερβαίνει κάθε γνώση, λόγω του ότι η θεία δόξα είναι απρόσιτη. Και ενώ δε γνωρίζει, αφού το βλεπόμενο είναι ακατάληπτο, γνωρίζει ωστόσο επειδή βλέπει την αλήθεια του κυρίως Όντος, του μόνου πού έχει το είναι πού υπερβαίνει κάθε είναι. Και με την πλούσια αγαθότητα πού αναβλύζει από εκεί, τρέφοντας τον ερωτά του και ικανοποιώντας πλήρως την κινητικότητά του, αξιώνεται την χωρίς τέλος μακάρια ανάπαυση. Αυτά είναι τα γνωρίσματα της ορθής μνήμης του Θεού.

Προσευχή τώρα είναι διάλογος της διάνοιας με τον Κύριο. Ο διάλογος αυτός μεταφέρει λόγια δεήσεως στο Θεό, με ολοκληρωτική προσήλωση του νου προς Αυτόν. Γιατί όταν η διάνοια επικαλείται συνεχώς το όνομα του Κυρίου και ο νους προσέχει με ενάργεια στην επίκληση του θείου ονόματος, έρχεται το φως της γνώσεως του Θεού κι επισκιάζει σαν φωτεινή νεφέλη ολόκληρη την ψυχή. Την ορθή μνήμη του Θεού ακολουθεί η αγάπη και η χαρά, όπως λέει ο Ψαλμωδός: «Θυμήθηκα το Θεό και γέμισα ευφροσύνη». Την καθαρή προσευχή ακολουθεί η γνώση και η κατάνυξη, όπως λέει ο ίδιος: « Όποια μέρα θα σε επικαλεστώ, ιδού, γνωρίζω ότι εσύ είσαι ο Θεός μου», και: «Θυσία πού αρέσει στο Θεό είναι το συντετριμμένο πνεύμα». Όταν ο νους και η διάνοια στέκονται μπροστά στο Θεό με ενεργό προσήλωση και θερμή δέηση, τότε ακολουθεί και η κατάνυξη της ψυχής. Κι όταν ο νους, ο λόγος και το πνεύμα προσπίπτουν στο Θεό, ο νους με την προσοχή, ο λόγος με την επίκληση και το πνεύμα με την κατάνυξη και την αγάπη, τότε όλος ο εσωτερικός άνθρωπος προσφέρει λατρεία στον Κύριο, σύμφωνα με την εντολή: «Θ' αγαπήσεις τον Κύριο, το Θεό σου, με όλη την καρδιά σου».

Πλην όμως θέλω να γνωρίζεις και τούτο· μήπως ενώ νομίζεις ότι προσεύχεσαι, βαδίζεις μακριά από την προσευχή, κοπιάζεις χωρίς κέρδος και τρέχεις ματαίως. Ό,τι συμβαίνει στην ψαλμωδία, όταν ο νους τρέχει αλλού και διασπάται σε πάθη και διάφορα πράγματα, ώστε να χάνεται το νόημα των ψαλλομένων, το ίδιο γίνεται και με τη διάνοια. Πολλές φορές δηλαδή, ενώ αυτή λέει τα λόγια της προσευχής, ο νους δε συνοδεύει, ούτε προσηλώνεται στο Θεό, με τον οποίο γίνεται η συνομιλία κατά την προσευχή, αλλά εκτρέπεται από διάφορες σκέψεις χωρίς να το καταλάβει. Έτσι, η διάνοια λέει από συνήθεια τα λόγια, ο νους όμως

απομακρύνεται από τη γνώση του Θεού. Γι' αυτό και η ψυχή φαίνεται τότε ότι ούτε εννοεί, ούτε έχει διάθεση, επειδή ο νους διασκορπίζεται σε κάποιες φαντασίες και απασχολείται σ' εκείνα πού τον ξεγελούν η σ' εκείνα πού επιθυμεί. Γιατί όταν δεν υπάρχει γνώση της προσευχής και ο δεόμενος δεν παραστέκεται μπροστά σ' Αυτόν πού παρέχει παρηγοριά, πως θα γλυκαθεί η ψυχή; Πως θα ευφρανθεί η καρδιά πού υποκρίνεται ότι προσεύχεται, αλλά δεν ενδιαφέρεται για αληθινή προσευχή; Θα ευφρανθεί η καρδιά όσων ζητούν τον Κύριο. Ζητεί τον Κύριο εκείνος πού με ολόκληρη τη διάνοια και θερμή διάθεση πέφτει εμπρός στο Θεό και απομακρύνει κάθε νόημα του κόσμου για χάρη της γνώσεως και της αγάπης του Θεού, πού πηγάζουν από την συνεχή και καθαρή προσευχή.

Για να διασαφηνίσω τη θεωρία πού γεννιέται στο νου κατά τη μνήμη του Θεού, και την αξία της διάνοιας κατά την καθαρή προσευχή, θα καταφύγω σε παρομοίωση με το σωματικό μάτι και τη γλώσσα. Ό,τι είναι δηλαδή η κόρη για το μάτι και η προφορά του λόγου για τη γλώσσα, το ίδιο είναι η μνήμη για το νου και η προσευχή για τη διάνοια. Όπως το μάτι όταν δει κάποιο ορατό δε λέει τίποτε, αλλά με την πείρα της οράσεως δέχεται τη γνώση του βλεπομένου, έτσι και ο νους, καθώς μέσω της μνήμης παραδίδεται ερωτικά στο Θεό με την προσκόλληση της διάπυρης διαθέσεως και με τη σιγή της ολότελα απλής νοήσεως, καταφωτίζεται από τη θεία έλλαμψη, λαμβάνοντας αρραβώνα της μέλλουσας λαμπρότητας. Και πάλι, όπως η γλώσσα, με τα λόγια πού λέει, φανερώνει στον ακροατή την αθέατη θέληση του νου, έτσι και η διάνοια, όταν απαγγέλλει τα σύντομα λόγια της προσευχής με θέρμη και χωρίς διακοπή, παρουσιάζει στον παντογνώστη Θεό την αίτηση της ψυχής. Και με την παραμονή στην προσευχή και με την επίμονη συντριβή της καρδιάς, ανοίγουν τα φιλάνθρωπα σπλάχνα του Κυρίου πού είναι γεμάτος συμπάθεια, και ο προσευχόμενος δέχεται πλούσια τη σωτηρία, όπως λέει και ο Ψαλμωδός: « Ο Θεός δε θα απορρίψει την καρδιά πού έχει συντριβεί και ταπεινωθεί».

Θα σε χειραγωγήσει στην καθαρή προσευχή και εκείνο πού γίνεται με τον επίγειο βασιλιά. Όταν δηλαδή παρουσιαστείς στο βασιλιά, και σωματικά είσαι μπροστά του και με τη γλώσσα τον ικετεύεις και με τα μάτια τον ατενίζεις, κι έτσι προσελκύεις την ευμένειά του. Αυτό κάνε κι εσύ, είτε στη σύναξη της εκκλησίας, είτε μόνος στο δωμάτιό σου. Όταν δηλαδή συνάγεστε στο όνομα του Κυρίου με τούς αδελφούς για την ακολουθία, όπως παρίστασαι με το σώμα και προσφέρεις με τη γλώσσα σου στον Κύριο την ψαλμωδία, έτσι να έχεις και το νου σου προσηλωμένο στα λόγια και στο Θεό και να γνωρίζει με ποιον συνομιλεί και ποιον πλησιάζει. Γιατί όταν η διάνοια παραδίδεται με ζέση και καθαρότητα στην προσευχή, τότε η καρδιά αξιώνεται να απολαύσει αναφαίρετη χαρά και ανέκφραστη ειρήνη. Και πάλι όταν παραμένεις μόνος στο δωμάτιό σου, μην αφήνεις την προσευχή από τη διάνοιά σου, με νήψη του νου και συντριβή του πνεύματος· και με τη νήψη θα σε επισκιάσει η θεωρία, η γνώση θα κατασκηνώσει μέσα σου με την προσευχή και η σοφία θα αναπαυτεί εντός σου με την κατάνυξη, εξορίζοντας την άλογη ηδονή και εγκαθιστώντας τη θεία αγάπη.

Πίστεψέ με, σου λέω αλήθεια· αν σε όλη σου την πνευματική εργασία αποκτήσεις αχώριστη την μητέρα των καλών, την προσευχή, αυτή δε θα νυστάξει ώσπου να σου δείξει τον θειο νυμφώνα, να σε οδηγήσει μέσα και να σε γεμίσει ανείπωτη δόξα και ευφροσύνη. Γιατί αυτή αφαιρεί όλα τα εμπόδια, εξομαλύνει το δρόμο της αρετής και τον κάνει εύκολο σ' εκείνον πού τη ζητεί.

Πρόσεξε τώρα τον τρόπο της προσευχής της διάνοιας. Η συνομιλία με το Θεό αφανίζει τούς εμπαθείς λογισμούς. Η ανάταση του νου στο Θεό φυγαδεύει τις έννοιες του κόσμου. Η κατάνυξη της ψυχής απομακρύνει τη φιλία της σάρκας. Και τότε φανερώνεται η προσευχή, από την ασίγητη απαγγελία του θείου ονόματος, ότι είναι συμφωνία και ένωση του νου, του λόγου και της ψυχής. « Όπου είναι -λέει ο Κύριος-, δύο η τρεις συναγμένοι στο όνομά μου, εκεί είμαι κι εγώ ανάμεσά τους». Έτσι λοιπόν η προσευχή, ανακαλώντας τις δυνάμεις της ψυχής από το διασκορπισμό πού προκαλούν σ' αυτές τα πάθη, τις συνδέει μεταξύ τους· και συνδέοντας τότε μαζί της την τριμερή ψυχή, τη συμφιλιώνει με τον ένα τρισυπόστατο Θεό. Πρώτα, δηλαδή, με τούς τρόπους της αρετής αφαιρεί από την ψυχή την ασχήμια της αμαρτίας· έπειτα, αφού ξαναζωγραφίσει στην ψυχή το κάλλος των θείων χαρακτήρων με την αγία γνώση πού δίνει, την παρουσιάζει στο Θεό. Και η ψυχή παρευθύς γνωρίζει τον Ποιητή της, όπως λέει ο Ψαλμωδός: « Όποια μέρα σε επικαλεστώ, ιδού, γνωρίζω ότι εσύ είσαι ο Θεός μου» · και αυτή, γνωρίζεται από το Θεό. Γιατί ο Κύριος γνωρίζει τούς δικούς Του. Τον γνωρίζει, γιατί έχει μέσα της καθαρή την εικόνα Του, και κάθε εικόνα αναφέρεται στο πρωτότυπο· και γνωρίζεται από Αυτόν για την ομοίωσή της με Αυτόν λόγω των αρετών, με τις οποίες και γνώση Θεού έχει, και γνωρίζεται από το Θεό.

Εκείνος πού ζητάει την εύνοια του βασιλιά, μεταχειρίζεται τρεις τρόπους: η απευθύνει λόγους ικεσίας, η στέκεται σιωπώντας, η πέφτει στα πόδια εκείνου πού μπορεί να τον βοηθήσει. Έτσι και η καθαρή προσευχή, συναπτόμενη με το νου, το λόγο και το πνεύμα, με το λόγο επικαλείται το θειο όνομα, με το νου ατενίζει σταθερά τον παρακαλούμενο Θεό, ενώ με το πνεύμα εκδηλώνει την κατάνυξη, την ταπείνωση και την αγάπη. Και έτσι εξευμενίζει την άναρχη Τριάδα, τον Πατέρα και τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα, τον ένα Θεό.

Όπως η ποικιλία των φαγητών ανοίγει την όρεξη να τα δοκιμάσει κανείς, έτσι και οι διάφορες έννοιες των αρετών ξυπνούν την κινητικότητα του νου. Γι' αυτό, βαδίζοντας το δρόμο της διάνοιας, να διαλέγεις τα λόγια της προσευχής και ν' απευθύνεσαι στον Κύριο με αδιάκοπες φωνές χωρίς να αποθαρρύνεσαι· να δέεσαι συνεχώς μιμούμενος την αναίδεια της χήρας πού πέτυχε να κάμψει τον αμείλικτο δικαστή. Τότε βαδίζεις σύμφωνα με τις επιταγές του Πνεύματος· δεν προσέχεις τις σαρκικές επιθυμίες και δε διακόπτεις με κοσμικούς λογισμούς τη συνέχεια της προσευχής, αλλά γίνεσαι ναός του Θεού καθώς Τον υμνείς απερίσπαστος. Όταν ασκείς έτσι την κατά διάνοια προσευχή, αξιώνεσαι να φτάνεις και στη μνήμη του Θεού και να εισέρχεσαι στα άδυτα του νου και να κατοπτεύεις τον Αόρατο με μυστικές θεωρίες και μόνος να λατρεύεις στη μόνωση μόνο το Θεό πλημμυρίζοντας από γνώση μαζί με αγάπη.

Όταν λοιπόν δεις να σε κυριεύει χαύνωση στην προσευχή, τότε να μεταχειρίζεσαι βιβλίο, και διαβάζοντας προσεκτικά, να δέχεσαι μέσα σου τη

γνώση. Μην προσπερνάς βιαστικά τα λόγια, αλλά να τα στοχάζεσαι βαθιά και να θησαυρίζεις το νόημά τους. Ύστερα να αναλογίζεσαι όσα διάβασες, ώστε με τη μελέτη αυτή να τα κατανοείς, να γλυκαίνεται η διάνοιά σου και να σου μένουν αλησμόνητα. Κι έτσι ν' αναρρίπτεται ο ζήλος σου για τα θεια διανοήματα, σύμφωνα με το ρητό: «Κατά τη μελέτη μου θ' ανάψει μέσα μου φωτιά». Όπως η τροφή με τη μάσηση ευχαριστεί τη γεύση, έτσι και τα θεια λόγια, όταν στρέφονται μέσα στην ψυχή, τρέφουν και κατευφραίνουν τη διάνοια, όπως λέει και ο Ψαλμωδός: «Πόσο γλυκά είναι τα λόγια Σου στο λάρυγγά μου!». Ν' αποστηθίζεις και λόγια του Ευαγγελίου και αποφθέγματα των μακαρίων Πατέρων και να ερευνάς τούς βίους τους, για να τα έχεις μελέτημά σου κατά τις νύχτες· ώστε όταν η διάνοιά σου κουραστεί από την προσευχή, να την ανανεώνεις με την ανάγνωση και τη μελέτη των θείων λόγων και να την κάνεις προθυμότερη στην προσευχή. Επίσης να χρησιμοποιείς την ψαλμωδία, αλλά με φωνή πολύ σιγανή και με παρακολούθηση από το νου, δίχως να ανέχεσαι ν' αφήσεις κάποιο λόγο να περάσει χωρίς να τον εννοήσεις. Κι αν ποτέ κάτι διαφύγει την προσοχή σου, επανάλαβε το στίχο, όσες φορές χρειαστεί, μέχρις ότου κάνεις το νου σου να παρακολουθεί τα λεγόμενα. Γιατί ο νους έχει τη δύναμη και να ψάλλει με το στόμα, και το Θεό να μνημονεύει. Και αυτό διδάξου το από τη φυσική πείρα. Όπως δηλαδή εκείνος πού βρίσκεται και συνομιλεί με κάποιον, τον βλέπει ταυτόχρονα και με τα μάτια του, έτσι κι εκείνος πού ψάλλει με τα χείλη μπορεί συνάμα και να ατενίζει με τη μνήμη το Θεό. Τις γονυκλισίες μη τις αφήνεις, γιατί με το γονάτισμα εικονίζεται η πτώση της αμαρτίας και γίνεται ένα είδος εξομολογήσεως, ενώ με την ανόρθωση υποδηλώνεται η μετάνοια και συμβολίζεται η υπόσχεση για ενάρετο βίο. Κάθε γονυκλισία να γίνεται με τη νοερή επίκληση του Χριστού, ώστε πέφτοντας μπροστά στον Κύριο με την ψυχή και με το σώμα, να κάνεις ευδιάλλακτο το Θεό των ψυχών και των σωμάτων. Αν, τέλος, απασχολήσεις και τα χέρια σου με κάποιο έργο αθόρυβο μαζί με την κατά διάνοια προσευχή, για να αποκρούεις τον ύπνο και τη ραθυμία, και τούτο συμβάλλει στον ασκητικό αγώνα.

Όλες αυτές οι εργασίες, όταν γίνονται μαζί με την προσευχή, ακονίζουν το νου, εξορίζουν την ακηδία, κάνουν πιο ζωηρή την ψυχή και το νου οξύτερο και θερμότερο στην απασχόλησή του με την κατά διάνοιαν εργασία.

Όταν χτυπήσει το τάλαντο, βγες από το κελί σου, έχοντας τα σωματικά μάτια στραμμένα στη γη και τη διάνοια στερεωμένη στη μνήμη του Θεού. Αφού μπεις στην εκκλησία και πάρεις τη θέση σου στο χορό, μήτε να αργολογείς με τον διπλανό σου Μοναχό, μήτε να μετεωρίζεσαι με το νου σε ματαιότητες. Αλλά ν' ασφαλίζεις τη γλώσσα σου με μόνη την ψαλμωδία και τη διάνοιά σου με την προσευχή. Όταν γίνει απόλυση, πήγαινε στο δωμάτιό σου και άρχισε τον κανόνα πού σου έχει οριστεί. Όταν πας στην τράπεζα, μην παρατηρείς γύρω τις μερίδες των αδελφών, μήτε να αφήνεις την ψυχή σου σε διάφορες υποψίες όχι καλές. Να βλέπεις και να τρως εκείνα πού έβαλαν εμπρός σου, δίνοντας στο στόμα την τροφή, στην ακοή την ακρόαση των αναγνωσμάτων και στην ψυχή σου την προσευχή. Έτσι θα τρέφεσαι σωματικά και πνευματικά και θα δοξολογείς ολοκληρωμένα Αυτόν πού σου παρέχει πλούσια τα αγαθά της επιθυμίας σου. Από εκεί αφού σηκωθείς με σεμνότητα και σιωπή, πήγαινε στο κελί σου και σαν εργατική μέλισσα να επιδοθείς στην εργασία των αρετών.

Όταν εκτελείς μια διακονία μαζί με τούς αδελφούς, να εργάζονται τα χέρια σου, τα χείλη να σιωπούν και ο νους να μνημονεύει το Θεό. Και αν κανένας αρχίσει να αργολογεί, για να διακόψεις αυτή την αταξία σήκω και βάλε μετάνοια.

Ν' αποδιώχνεις τούς λογισμούς και να μην τούς επιτρέπεις να διαβαίνουν από την καρδιά σου και να πολυκαιρίζουν σ' αυτήν, γιατί η παραμονή των εμπαθών λογισμών ζωογονεί τα πάθη και θανατώνει το νου. Αμέσως την ώρα πού σε προσβάλλουν, με την πρώτη κίνηση του νου, βιάσου να τούς εξοντώσεις με το βέλος της προσευχής. Κι αν επιμένουν να σε ενοχλούν και να προκαλούν σύγχυση στη διάνοιά σου, και άλλοτε να υποχωρούν, ενώ άλλοτε να επιτίθενται, να ξέρεις ότι είναι οχυρωμένοι πίσω από προηγούμενό σου θέλημα. Και επειδή έχουν αποκτήσει δικαιώματα στην ψυχή σου λόγω της ήττας της προαιρέσεώς της, για αυτό σε ταράζουν και σε ενοχλούν. Γι' αυτό πρέπει να τούς στηλιτεύεις με την εξομολόγηση· γιατί όταν φανερωθούν οι πονηροί λογισμοί, τρέπονται σε φυγή. Όπως δηλαδή όταν φωτίζει το φως, το σκότος υποχωρεί, έτσι και το φως της εξομολογήσεως αφανίζει τούς λογισμούς των παθών, πού κι αυτοί είναι σκότος. Τούτο γίνεται επειδή η κενοδοξία και η άνεση, λόγω των οποίων έβρισκαν τόπο οι λογισμοί, καταστράφηκαν με την αισχύνη της εξομολογήσεως και την κακοπάθεια του κανόνα πού επιβλήθηκε. Έτσι, καθώς οι λογισμοί βρίσκουν τη διάνοια ελεύθερη από τα πάθη με τη συνεχή και την κατανυκτική προσευχή, τρέπονται σε φυγή ντροπιασμένοι. Όταν ο αγωνιστής προσπαθεί με την προσευχή να ανακόπτει τούς λογισμούς πού τον ταράζουν, τούς ανακόπτει για λίγο και εμποδίζει τα ποικίλα νοήματά τους καθώς παλεύει και αντιπολεμά· δε λυτρώνεται όμως τελείως, γιατί αποδέχεται τις αιτίες των λογισμών πού τον ενοχλούν, δηλαδή τη σωματική ανάπαυση και την επιθυμία των κοσμικών τιμών, και γι' αυτές τις αιτίες δε σπεύδει στην εξομολόγηση. Έτσι δεν έχει ειρήνη, αφού κατέχει αυτά πού ανήκουν δικαιωματικά στους εχθρούς. Ποιος είναι εκείνος πού κατέχει ξένα σκεύη και δεν του τα ζητούν οι ιδιοκτήτες τους; Και ποιος, πού δεν αποδίδει όταν του ζητούν εκείνα πού κακώς κατέχει, ελευθερώνεται από τούς αντιδίκους του; Όταν όμως ο αγωνιζόμενος, ενισχυμένος από τη μνήμη του Θεού, αγαπήσει την εξουθένωση και την κακοπάθεια της σάρκας και προχωρήσει χωρίς να ντρέπεται στην εξομολόγηση των λογισμών του, αμέσως οι εχθροί αναχωρούν και η διάνοια ελευθερωμένη εξασφαλίζει αδιάκοπη τη συνέχεια της προσευχής και τη μελέτη των θείων.

Κάθε υπόνοια πού δημιουργείται στην καρδιά σου εναντίον κάποιου, να την απορρίπτεις τελείως, γιατί καταλύει την αγάπη και την ειρήνη. Κάθε συμφορά πού σου έρχεται απ' έξω, να τη δέχεσαι με γενναιότητα, γιατί προξενεί τη σωτήρια υπομονή, την υπομονή πού χαρίζει τη διαμονή και την ανάπαυση στους ουρανούς. Όταν έτσι περνάς τις ημέρες σου, θα ζήσεις την παρούσα ζωή με καλή διάθεση, καθώς θα σε ευφραίνουν οι μακάριες ελπίδες, ενώ κατά το θάνατό σου θα μετατεθείς από τα εδώ με παρρησία και θα μεταβείς στους τόπους της αναπαύσεως, τούς οποίους σου ετοίμασε ο Κύριος, ως ανταπόδοση των εδώ κόπων σου, για να συμβασιλεύσεις με Αυτόν.

Στον Κύριο ανήκει κάθε τιμή και προσκύνηση, μαζί με τον άναρχο Πατέρα Του και το πανάγιο, αγαθό και ζωοποιό Του Πνεύμα, τώρα και πάντοτε και σε όλους τούς αιώνες. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΗΤΑΣ ΣΤΗΘΑΤΟΣ

Περί αγάπης και τελειώσεως βίου

Ο Θεός είναι νους απαθής, πάνω από κάθε νου και κάθε απάθεια. Είναι φως και πηγή φωτός αγαθού, σοφία, λόγος και γνώση, όπως επίσης και χορηγός της σοφίας, του λόγου και της γνώσεως. Και σε όσους δόθηκαν αυτά για την καθαρότητά τους και τα βλέπομε σ' αυτούς πλούσια, σ' αυτούς ανακτήθηκε το ¨κατ' εικόνα'' και διατηρήθηκε, ώστε να είναι από εδώ υιοί Θεού, πού καθοδηγούνται από το Πνεύμα, σύμφωνα με το ρητό: « Όσοι καθοδηγούνται από το Πνεύμα του Θεού, αυτοί είναι υιοί Θεού».

2. Όσοι με τούς κόπους της ασκήσεως έκαναν τούς εαυτούς των καθαρούς από κάθε μολυσμό σαρκικό και πνευματικό, έγιναν δοχεία της αθάνατης φύσεως μέσω των χαρισμάτων του Πνεύματος. Αυτοί πού έφτασαν σ' αυτή την κατάσταση, είναι γεμάτοι από αγαθό φως, και καθώς αυτό πλημμυρίζει την καρδιά τους με γαλήνη και ειρήνη, λαλούν λόγια αγαθά και η σοφία του Θεού κυλάει από τα χείλη τους με τη γνώση των θείων και των ανθρωπίνων πραγμάτων. Και ο λόγος τους είναι διαυγής και εξηγεί τα βάθη του Πνεύματος. Γι αυτούς τούς ανθρώπους δεν ισχύει νόμος, αφού μια για πάντα ενώθηκαν με το Θεό και δέχθηκαν την καλή αλλοίωση.

3. Εκείνος πού φιλόπονα κατευθύνεται προς το Θεό με ολοπρόθυμο ζήλο, γίνεται εκμαγείο της εικόνας Του με τις αρετές της ψυχής και του σώματος. Και αυτός αναπαύεται στο Θεό, και ο Θεός σ' αυτόν, με την αμοιβαία ένωση· ώστε αυτός να είναι και να φαίνεται από εδώ εικόνα της θείας μακαριότητας και θέσει θεός, με τον πλούτο των χαρισμάτων του Πνεύματος, και ο Θεός τελεσιουργός της τελειότητάς του.

4. Ο άνθρωπος είναι κατ' εικόνα Θεού όχι από την οργανική κατασκευή του σώματος, όπως θα έλεγε κανείς από άγνοια, αλλά από τη νοερή φύση του νου, η οποία δεν περιορίζεται από το βαρύ σώμα πού κλίνει προς τα κάτω. Όπως δηλαδή η θεία φύση, επειδή είναι έξω από κάθε κτίση και παχύτητα, δεν περιορίζεται από τίποτε, αλλά είναι αόριστη, ασώματη, πάνω από κάθε ουσία και αιτία, χωρίς ιδιότητες, μη υποκείμενη στην αφή, άπειρη, αόρατη, αθάνατη, ακατάληπτη, μη εννοούμενη διόλου από μας, έτσι και η νοερή φύση πού αυτή μας έδωσε, δηλαδή ο νους, είναι απεριόριστη, ξένη προς την παχύτητα του σώματος, ασώματη, αόρατη, αψηλάφητη, ακατάληπτη και εικόνα της αθάνατης και αιώνιας δόξας Του.

5. Ο Θεός είναι ο πρώτος Νους, ως Βασιλεύς του παντός, και έχει τον Λόγο ομοούσιο με τον εαυτό Του και συναιώνιο με το Πνεύμα. Δε χωρίζεται ποτέ από τον Λόγο και το Πνεύμα, γιατί η θεία φύση είναι αδιαίρετη· μήτε συγχέεται, γιατί οι τρεις Υποστάσεις της θεότητας είναι ασύγχυτες. Έτσι, ενώ γεννά φυσικώς τον Λόγο από την ουσία Του, δε χωρίζεται από Αυτόν, γιατί είναι αχώριστος από

τον εαυτό Του. Ο δε συναιώνιος Λόγος έχει το σύμφυτο και συνάναρχο με Αυτόν Πνεύμα πού εκπορεύεται προαιώνια από τον Πατέρα, και δεν αποκόπτεται από τον γεννήσαντα Πατέρα. Γιατί των δύο η φύση είναι μία και αχώριστη, αν και με τη διαφορά των υποστάσεων διαιρείται σε πρόσωπα και ανυμνούνται τριαδικά ο Πατέρας, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα, χωρίς ποτέ να χωρίζονται από τη συναιώνια ουσία και φύση, αφού αποτελούν μία φύση και ένα Θεό. Αυτής λοιπόν της τρισυπόστατης και ενιαίας φύσεως, να θεωρείς εικόνα τον πλασμένο από Αυτήν άνθρωπο, κατά το νοητό στοιχείο του βέβαια και όχι κατά το ορατό· κατά το αθάνατο και παντοτινά αναλλοίωτο και όχι κατά το θνητό και φθαρτό.

6. Ο Θεός, πού είναι Νους και απείρως πέρα από τα κτίσματά Του, τα όποια με σοφία δημιούργησε, γεννά χωρίς μεταβολή Του τον Λόγο για τη συντήρηση των κτισμάτων, και στέλνει για την ενδυνάμωσή τους, όπως έχει γράφει, το Πανάγιο Πνεύμα· ο Ίδιος όμως είναι και έξω και μέσα στο σύμπαν. Το ίδιο και ο άνθρωπος πού είναι μέτοχος της θείας Του φύσεως και είναι εικόνα Του κατά το νοητό στοιχείο Του, δηλαδή τη νοερή και ασώματη και αθάνατη ψυχή, έχοντας το νου πού γεννά φυσικώς το λόγο από την ουσία του, κι από τα όποια συντηρείται όλη η δύναμη του σώματος, είναι και έξω και μέσα στην ύλη και στα ορατά. Και όπως ο Πλάστης του είναι αχώριστος από τις Υποστάσεις Του, δηλαδή από το Λόγο και το Πνεύμα, έτσι και ο άνθρωπος, κατά την ψυχή, είναι αχώριστος από το νου και το λόγο, αφού αποτελούν μία φύση και ουσία, πού δεν περιορίζεται από το σώμα.

7. Όπως το θειο είναι τρισυπόστατο, προσκυνούμενο ως Πατέρας, Υιός και Άγιο Πνεύμα, έτσι και η πλασμένη από Αυτό εικόνα, ο άνθρωπος, διακρίνεται σε τρία μέρη, προσκυνώντας με ψυχή, νου και λόγο το Θεό, ο οποίος δημιούργησε τα πάντα από το μηδέν. Όπως λοιπόν οι Υποστάσεις στο Θεό είναι κατά φύση συναιώνιες και ομοούσιες, έτσι και αυτά τα τρία μέρη στην εικόνα Του είναι σύμφυτα και ομοούσια. Από αυτά γίνεται έκδηλο σ' εμάς το ¨κατ' εικόνα'', και μέσω αυτών είμαι εικόνα του Θεού, αν και είμαι ζυμωμένος και με τον πηλό και με την εικόνα.

8. Άλλο εικόνα του Θεού και άλλο τα ιδιώματα της εικόνας. Εικόνα του Θεού είναι η νοερή ψυχή, ο νους και ο λόγος, η μία και αδιαίρετη φύση. Ιδιώματα της εικόνας είναι το αρχικό, το βασιλικό και το αυτεξούσιο. Επίσης, άλλο είναι δόξα του νου, άλλο αξία, άλλο το ¨κατ' εικόνα'' και άλλο το ¨καθ' ομοίωσιν''. Δόξα του νου είναι το ανοδικό, η αεικινησία προς τα άνω, η ταχύτητα, η καθαρότητα, η σύνεση, η σοφία, η αθανασία. Αξία του νου είναι το λογικό, το αρχικό, το βασιλικό και το αυτεξούσιο. Το ¨κατ' εικόνα Θεού'', είναι το αυθυπόστατο, ομοούσιο, αδιαίρετο και αχώριστο της ψυχής, του νου και του λόγου. Γιατί στην ασώματη και αθάνατη και θεία και νοερή ψυχή ανήκουν ο νους και ο λόγος, τα όποια είναι και ομοούσια και συναιώνια, δίχως να χωρίζονται ποτέ το ένα από το άλλο, αλλ' ούτε και να μπορούν να χωριστούν. Το ¨καθ' ομοίωσιν'', είναι η δικαιοσύνη, η αλήθεια, η ευσπλαχνία, η συμπάθεια και η φιλανθρωπία. Σ' όποιους λοιπόν αυτά ενεργούνται και παραμένουν, σ' αυτούς φαίνεται καθαρά το ¨κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν''· αυτοί δηλαδή ενεργούν κατά φύση, είναι όμως ανώτεροι από τούς άλλους κατά την αξία.

9. Η λογική ψυχή μερίζεται σε τρία και διακρίνεται κατά τη θεωρία σε δύο, το λογικό και το παθητικό. Το λογικό της μέρος, καθώς είναι κατ' εικόνα του Πλάστη της, είναι ανεμπόδιστο, αόρατο και απεριόριστο από τις αισθήσεις, γιατί είναι και έξω και μέσα απ' αυτές. Με αυτό η ψυχή επικοινωνεί με τις νοερές και θειες δυνάμεις, και με την ιερή γνώση των όντων ανατρέχει κατά φύση στο Θεό σαν σε Πρωτότυπο, και απολαμβάνει τη θεϊκή Του φύση. Το παθητικό μέρος της κατακερματίζεται στις αισθήσεις και υπόκειται στα πάθη και στις ανέσεις. Με αυτό η ψυχή συγκοινωνεί με την αισθητική, θρεπτική και αυξητική φύση, αισθάνεται τον αέρα, το κρύο και τη ζέστη και τις τροφές για συντήρηση, ζωή, αύξηση και υγεία. Γι' αυτό και τούτο μεταβάλλεται μαζί μ' αυτά και άλλοτε επιθυμεί άλογες επιθυμίες, βγαίνοντας από τη φυσική του κίνηση, ενώ άλλοτε παροξύνεται και παρασύρεται από άλογο θυμό· ακόμη προκαλεί πείνα, δίψα, λύπη, πόνο και διάχυση, καθώς ευχαριστείται στις ανέσεις, ενώ στις θλίψεις μαζεύεται. Γι' αυτό και εύλογα λέγεται παθητικό μέρος, γιατί υποφέρει από τα πάθη. Όταν λοιπόν το θνητό τούτο καταποθεί από τη ζωή του λόγου, αφού δηλαδή κυριαρχήσει το ανώτερο μέρος, τότε και η ζωή του Ιησού φανερώνεται στη θνητή μας σάρκα, ενεργώντας μέσα μας τη ζωοποιό νέκρωση, δηλαδή την απάθεια, και παρέχοντάς μας την αφθαρσία της αθανασίας, όπως επιθυμεί το πνεύμα.

10. Όπως ο Δημιουργός του παντός, πριν ακόμη δημιουργήσει τα πάντα από το μηδέν, είχε μέσα Του, ως Βασιλεύς των αιώνων και προγνώστης, τη γνώση, τις φύσεις και τούς λόγους όλων των όντων, έτσι και τον άνθρωπο πού τον έπλασε κατ' εικόνα Του για βασιλιά της κτίσεως, τον έκανε να έχει μέσα του όλων των όντων τούς λόγους, τις φύσεις και τη γνώση. Έτσι, την ξηρότητα και ψυχρότητα του ζωικού χυμού τις έχει από τη γη, απ' όπου πλάστηκε. Τη θερμότητα και υγρότητα του αίματος από τον αέρα και τη φωτιά. Την υγρότητα και ψυχρότητα του φλέγματος από το νερό. Από τα φυτά, έχει την ικανότητα για αύξηση· από τα ζωόφυτα έχει την ικανότητα για θρέψη· από τα άλογα ζώα έχει το παθητικό· από τούς Αγγέλους έχει το νοερό και λογικό. Από το Θεό, τέλος, έχει την άϋλη πνοή, δηλαδή την ασώματη και αθάνατη ψυχή, η οποία διακρίνεται σε νου και λόγο και δέχεται τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, για να υπάρχει και να ζει.

11. Είμαστε ¨καθ' ομοίωσιν'' του Θεού πού μας επλασε κατ' εικόνα και ομοίωσή Του, ως προς την αρετή και τη σύνεση. Γιατί λέει η Γραφή: « Η αρετή Του κάλυψε τούς ουρανούς, κι από τη σύνεσή Του είναι γεμάτη η γη». Αρετή του Θεού είναι η δικαιοσύνη, η οσιότητα και η αλήθεια, όπως λέει ο Δαβίδ: «Δίκαιος είσαι, Κύριε, και η αλήθεια Σου σε περιβάλλει από παντου», και πάλι: «Δίκαιος και οσιος ο Κύριος». Επίσης είμαστε ¨καθ' ομοίωσιν'' του Θεού ως προς την ευθύτητα και τη χρηστότητα, γιατί λέει η Γραφή: «Χρηστός και ευθύς ο Κύριος». Ακόμη, ως προς το λόγο της σοφίας και το λόγο της γνώσεως, γιατί αυτά υπάρχουν μέσα Του και ονομάζεται Σοφία και Λόγος. Επίσης, ως προς την αγιοσύνη και την τελειότητα, όπως λέει ο Ίδιος: «Να γίνεστε τέλειοι, γιατί ο ουράνιος Πατέρας σας είναι τέλειος» και: «Να γίνεστε αγιοι, γιατί εγώ ειμαι αγιος». Τέλος, ως προς την ταπείνωση και την πραότητα, γιατί λέει: «Μάθετε από μένα ότι ειμαι πράος και ταπεινός στην καρδιά, και οι ψυχές σας θα βρουν ανάπαυση».

12. Ο νους μας, όντας εικόνα του Θεού, βρίσκεται στην οικεία του κατάσταση όταν μένει στην περιοχή του και δεν κινείται πέρα από την αξία και τη φύση του. Γι' αυτό και αγαπά να ερευνά όσο γίνεται τα σχετικά με το Θεό και ζητεί να ενώνεται με Αυτόν, από τον οποίο έλαβε την αρχή και έχει την κίνηση και προς τον οποίο ανατρέχει με τις φυσικές ιδιότητες, και Αυτόν ποθεί να μιμείται στη φιλανθρωπία και την απλότητα. Γι' αυτό και ο νους, γεννώντας το λόγο, αναδημιουργεί, σαν άλλους ουρανούς, τις ψυχές των ομοφύλων του ανθρώπων και τις κάνει στερεές με την υπομονή των εμπράκτων αρετών. Και τις ζωογονεί με το πνεύμα του στόματός του, δίνοντάς τους δύναμη κατά των ολέθριων παθών. Και έτσι αναδεικνύεται και αυτός δημιουργός της νοητής κτίσεως και του μεγάλου κόσμου, μιμούμενος όπως πρέπει το Θεό του, και ακούει καθαρά από τον ουρανό: « Όποιος αναδεικνύει άξιο τον ανάξιο, θα γίνει σαν στόμα μου».

13. Εκείνος πού εμμένει στις φυσικές κινήσεις του νου και στην αξία του λόγου, διατηρείται καθαρός από την ύλη και καταστολίζεται με πραότητα, ταπεινοφροσύνη, αγάπη και συμπάθεια και καταλαμπρύνεται από τις ελλάμψεις του Αγίου Πνεύματος. Προσβλέποντας στις υψηλές θεωρίες, αποκτά τη γνώση των κρυμμένων μυστηρίων του Θεού και από αγαθότητα τα μεταδίδει με λόγο σοφίας σ' εκείνους πού μπορούν να τα ακούνε. Έτσι, δεν πολλαπλασιάζει το τάλαντό του μόνο για τον εαυτό του, αλλά κάνει να το απολαύσουν και οι άλλοι.

14. Εκείνος πού ξαλάφρωσε πολύ το πνεύμα του, το ένα μέλος της δυάδας πνεύμα - σάρκα, και απελευθέρωσε την ευγένεια του πνεύματος από το δεσμό αυτής της δυάδας, αυτός βρήκε άϋλο τρόπο ζωής μεταξύ των άϋλων πνευμάτων κι έγινε κι αυτός πνεύμα νοερό, αν και φαίνεται να ζει σωματικά ανάμεσα στους άλλους ανθρώπους.

15. Όποιος υπέταξε τη δουλεία πού προέρχεται από την ένωση πνεύματος και σάρκας στην αξία και στη φύση του ενός (του πνεύματος), αυτός υπέταξε όλη την κτίση στο Θεό, συνάπτοντας σε ένα τα χωρισμένα και ειρηνοποιώντας τα πάντα.

16. Μέχρις ότου η φύση των ψυχικών μας δυνάμεων βρίσκεται σε αταξία με τον εαυτό της και διασκορπίζεται σε πολλές ετερότητες, δε μετέχομε και στις υπερφυσικές δωρεές του Θεού. Κι εφόσον δε μετέχομε σ' αυτές, βρισκόμαστε μακριά και από τη μυστική ιερουργία του επουράνιου θυσιαστηρίου, η οποία τελείται κατά τη νοερή εργασία του νου. Όταν όμως, με μεγάλη σπουδή των ιερών αγώνων, καθαρθούμε από την πρόσυλη κακία και με τη δύναμη του Πνεύματος συνάξομε σε ένα τις ετερότητές μας, τότε φτάνομε και στη μέθεξη των απορρήτων αγαθών του Θεού και προσφέρομε αξίως στο Λόγο και Θεό τα θεια μυστήρια της μυστικής ιερουργίας του νου στο υπερουράνιο και νοερό θυσιαστήριο του Θεού, ως επόπτες και ιερείς των αθανάτων μυστηρίων Του.

17. Η σάρκα επιθυμεί κατά του πνεύματος και το πνεύμα κατά της σάρκας, κι ένας ακήρυχτος πόλεμος υπάρχει μεταξύ τους, ποιο από τα δύο θα νικήσει το άλλο και θα κερδίσει την εξουσία. Αυτό λέγεται εσωτερική ετερότητα και διάσταση και ροπή και ζυγαριά και αμφίρροπη πάλη, κατά την οποία η ψυχή

πηγαίνει όπου ο νους θα δώσει τη ροπή, σε κάποιο πράγμα δηλαδή σύμφωνα με πάθος ανθρώπινο.

18. Εως ότου μας διασπούν άστατοι λογισμοί και ο νόμος της σάρκας ισχύει και τηρείται μέσα μας, διασκορπιζόμαστε σε πολλά μέρη και απομακρυνόμαστε από τη θεία Μονάδα, γιατί δεν αποκτήσαμε την ενότητα πού Αυτή έχει. Όταν όμως αυτή η θνητότητα καταποθεί από την ενοποιό δύναμη και από την υπερφυσική αμεριμνία και γίνει ο νους κύριος του εαυτού του καταυγασμένος από τις σοφοποιές ελλάμψεις και τα νοήματα, η ψυχή συμπτύσσεται θεοειδώς σε μονάδα και γίνεται ένα αντί πολλές ετερότητες. Κι αφού συναχθεί στη θεία Μονάδα, ενώνεται με απλότητα με Αυτήν κατά μίμησή Της. Και αυτό είναι η αποκατάσταση της ψυχής στην αρχική της κατάσταση και η ανακαίνισή μας προς το καλύτερο.

19. Η άγνοια είναι φοβερό κακό, και περισσότερο από το φοβερό· είναι αυτό το ίδιο το ψηλαφητό σκοτάδι. Και τις ψυχές πού θα καταλάβει, τις ρίχνει στο ζόφο. Διαιρεί το λογιστικό σε πολλά μέρη και αποκόπτει την ψυχή από την ένωση με το Θεό. Αυτό πού τελικά συνάγομε από αυτήν, είναι η αλογία. Γιατί κάνει άλογο και αναίσθητο τον άνθρωπο στο σύνολό του. Κι όπως η άγνοια, όταν απλωθεί παχυλή, γίνεται πελώριος βυθός του Άδη για την ψυχή πού λυγίζει από το βάρος της, στον οποίο υπάρχει κάθε τιμωρία και οδύνη και λύπη και στεναγμός, έτσι και η θεία γνώση πού είναι λαμπρή και γεμάτη από άπειρο φως, κάνει τις ψυχές στις οποίες θα πάει για την καθαρότητά τους, φωτοειδείς με τρόπο πού αρμόζει στο Θεό. Και τις γεμίζει ειρήνη, γαλήνη, χαρά, σοφία ανέκφραστη και τέλεια αγάπη.

20. Η παρουσία του θείου φωτός, επειδή είναι απλή και ενιαία, συνάγει προς τον εαυτό της τις μετέχουσες ψυχές και τις κάνει να στραφούν προς αυτήν. Τις ενώνει με την ενότητά της, τις τελειοποιεί με την τελειότητά της και, οδηγώντας προς τα βάθη του Θεού την οπτική δύναμη της διάνοιάς τους, τις κάνει θεωρούς και μύστιδες και μυσταγωγούς μεγάλων μυστηρίων. Θέλησε λοιπόν με αγώνα να καθαρθείς τελείως, και θα δεις καθαρά μέσα σου τη θεοφιλή ενέργεια όσων σου λέω.

21. Οι ελλάμψεις του πρώτου Φωτός πού γίνονται με τη γνώση στις καθαρμένες ψυχές, δεν τις κάνουν μόνο αγαθές και φωτοειδείς, αλλά και τις ανεβάζουν με τη φυσική θεωρία σε νοητούς ουρανούς. Και δεν στέκεται ως εδώ η θεία ενέργεια σ' αυτές, αλλά τότε σταματά, όταν με τη σοφία και τη γνώση των απορρήτων ενωθούν με τον Ένα και γίνουν μέσα σ' Αυτόν, ένα αντί πολλά.

22. Πρώτα πρέπει να γίνομε καθαροί και αθόλωτοι από την πρόσυλη κακία των νοητών με την καθαρτική τάξη, έπειτα να γίνουν τα νοερά μας μάτια φωτισμένα κι ολόλαμπρα πάντοτε, με μια άλλη τάξη, τη φωτιστική, η οποία τελείται με τη μυστική και στο Θεό κρυμμένη σοφία. Και έτσι, αφού ανέβουμε στην επιστήμη των ιερών γνώσεων, η οποία διακονεί με το λόγο τα νέα και τα παλαιά σ' εκείνους πού είναι δεκτικοί, θα μεταδίδομε τα απόκρυφα και μυστικά της νοήματα, μετοχετεύοντάς τα, βέβαια, σε αβέβηλες ακοές και διαστέλλοντάς τα από τούς ατελέστερους, για να μη δοθούν τα άγια στα σκυλιά, ούτε το μαργαριτάρι του λόγου να πεταχτεί σε χοίρων ψυχές, πού θα το αχρηστέψουν.

23. Όταν κανείς βλέπει τη φλόγα της ψυχής του να πλατύνεται γύρω από την ενδιάθετη πίστη και την αγάπη του Θεού, τότε ας γνωρίζει ότι φέρνει μέσα του το Χριστό, ο οποίος ενεργεί την ανύψωση της ψυχής από τη γη και τα ορατά και ετοιμάζει την κατοικία της στους ουρανούς. Όταν επίσης βλέπει την καρδιά του να γεμίζει από χαρά και να επιθυμεί με κατάνυξη τα ανέκφραστα αγαθά του Θεού, τότε ας γνωρίζει ότι μέσα του ενεργεί το Θειο Πνεύμα. Όταν πάλι αισθανθεί το νου του να γεμίζει με άρρητο φως και νοήματα της ουράνιας σοφίας, τότε ας γνωρίζει ότι ήδη είναι και ενεργείται η επιφοίτηση του Παρακλήτου στην ψυχή του, για να του φανερώσει τούς θησαυρούς της βασιλείας των ουρανών πού είναι κρυμμένοι μέσα του. Και τότε ας φυλάει τον εαυτό του με επιμέλεια σαν παλάτι του Θεού και κατοικητήριο του Πνεύματος.

24. Η φύλαξη των απόκρυφων θησαυρών του Πνεύματος είναι η αποχή από τα ανθρώπινα πράγματα, η οποία κυρίως ονομάζεται ησυχία. Αυτή, από καθαρότητα καρδιάς και ηδονή κατανύξεως, ανάβει σφοδρότερα τον πόθο της αγάπης του Θεού και λύνει την ψυχή από τα δεσμά των αισθήσεων και την πείθει να ακολουθεί την ελευθερία των τρόπων ζωής. Και αφού μεταστρέψει τις δυνάμεις της, τις επαναφέρει στο κατά φύση και τις αποκαθιστά στην αρχική κατάσταση της δημιουργίας, για να μην υπάρχει καμιά λαβή κατηγορίας εναντίον του Δημιουργού των καλών για τη μεταβολή της εικόνας Του και την κίνησή της προς το χειρότερο.

25. Στην ιερή και θεία αυτή τελείωση ανεβάζει με λαμπρότητα η λογική και επιστημονική ησυχία, όταν βέβαια ασκείται και γίνεται σύμφωνα με τούς κανόνες. Αν τώρα κανείς πού νομίζει ότι ησυχάζει, δεν έφτασε σε τέτοια ανύψωση και τελείωση, σημαίνει ότι δεν ησύχασε ακόμη τη νοητή και τέλεια ησυχία. Αλλά και ούτε θα ησυχάσει από την εσωτερική ταραχή των ανυπότακτων παθών, μέχρις ότου ανέβει σ' αυτό το ύψος. Έως τότε μόνο το σώμα θα έχει κλεισμένο στους τοίχους η σε τρύπες της γης και σπήλαια, να καταπονείται από ένα νου άτακτο και περιπλανώμενο.

26. Οι ψυχές πού έφτασαν στα άκρα της καθαρότητας και ανέβηκαν σε μεγάλο ύψος σοφίας και γνώσεως, μοιάζουν κατά άμεσο σχεδόν τρόπο με τα Χερουβείμ, αφού πλησιάζουν με την επιστήμη τους την Πηγή των καλών, και δέχονται από εκεί μέσα τους καθαρή την αποκάλυψη της άμεσης εποπτείας, με την οποία μόνο οι δυνάμεις των Χερουβείμ -όπως είπε κάποιος- καταφωτίζονται άμεσα, συνήθως, από την ίδια τη Θεαρχία στις θειες θεωρίες, σε μία υπέρτατη ανάταση.

27. Όπως οι πρώτες αγγελικές δυνάμεις, άλλες είναι θερμότατες και ταχύτατες γύρω από τα θεια και έχουν αδιάκοπη αεικινησία γύρω απ' αυτά, ενώ άλλες είναι θεοπτικότατες, γνωστικές και σοφότατες και η θεία τους έξη είναι αυτή, να κινούνται πάντοτε γύρω από αυτά, έτσι και οι ψυχές, πού είπαμε, είναι θερμότατες γύρω από τα θεια και ταχύτατες, σοφές, γνωστικές και ικανότατες να ανυψώνονται με τις μυστικές θεωρίες. Το ιδίωμά τους, κατά τη δύναμη και τη θεία τους έξη, είναι η αεικινησία γύρω από το Θεό και η ακλόνητη εδραίωση και διαμονή σ' Αυτόν. Και μαζί μ' αυτά, υπάρχει η έξη της δεκτικότητας των ελλάμψεων, με την οποία γίνονται μέτοχοι του Θεού και μεταδίδουν και σε άλλους άφθονα με το λόγο τούς φωτισμούς και τις χάριτές Του.

28. Ο Θεός είναι Νους και αιτία της αεικινησίας του παντός, και όλοι οι νόες σ' αυτόν, ως πρώτο Νου, έχουν μόνιμη τη στάση και ακατάπαυστη την κίνηση. Αυτό συμβαίνει σε όσους δεν έχουν φιλόυλη και εμπαθή κίνηση, αλλά έχουν αποκτήσει με ιερούς αγώνες κίνηση καθαρή και αθόλωτη. Και τούς συμβαίνει τούτο επειδή, έχοντας θειο έρωτα, μεταδίδουν ο ένας στον άλλο και στον εαυτό τους τις ελλάμψεις πού ως χορηγός των αγαθών εκπέμπει η Θεαρχία, και μεταδίδουν με αγάπη και σε άλλους τη σοφία των μυστηρίων του Θεού πού κρύβεται μέσα τους, για να υμνείται ακατάπαυστα η αγάπη του Θεού.

29. Στέκονται και κινούνται γύρω από το Θεό οι ψυχές εκείνες, όσες ελάφρυναν το λογιστικό τους από την ύλη, και τη δυάδα πού μάχεται με τον εαυτό της (σάρκα - πνεύμα) την έκαναν άρμα πειθήνιο πού τρέχει στους ουρανούς. Και κινούνται αδιάκοπα γύρω από το Θεό, επειδή Αυτός είναι το κέντρο και η αιτία της κινήσεως του κύκλου. Στέκονται δε μόνιμα και σταθερά σαν σε κύκλο, χωρίς να μπορούν να διασκορπιστούν από τη συνοχή τους αυτή και να στραφούν προς την αίσθηση και την κάτω περιπλάνηση των ανθρωπίνων πραγμάτων. Αυτό λοιπόν είναι το ολοκληρωμένο τέλος της ησυχίας και σ' αυτό οδηγεί τούς πραγματικούς ησυχαστές, ώστε ενώ κινούνται να στέκονται, και ενώ στέκονται σταθερά, να κινούνται περί τα θεια. Και όσο αυτό δε γίνεται, ενώ νομίζομε ότι ησυχάζομε, είναι αδύνατο να βρεθεί ο νους μας έξω από την ύλη και την περιπλάνηση.

30. Όταν με την μεγάλη μας επιμέλεια και σπουδή φτάσομε στο αρχαίο κάλλος του λόγου και ευτυχήσομε να λάβομε με την επιφοίτηση του Πνεύματος τη σοφία και τη γνώση πού μας δίνονται από τον ουρανό, τότε διαπιστώνομε ότι η πρώτη Πηγή και Αιτία της παραγωγής των πάντων είναι σοφή και καλή σ' εμάς πού μπορούμε πια να βλέπομε κατά φύση. Και δεν υπάρχει πια σ' εμάς τίποτε για να κατηγορηθεί Αυτή για την κακία πού κόλλησε στο πλάσμα Της κατά την παρεκτροπή του στο χειρότερο, όταν αυτό αποσπάστηκε και κατέπεσε και, χάνοντας το αρχικό κάλλος, ξέπεσε από τη θέωση, οπότε η κακία εφόρμησε μέσα του και του έδωσε την άλογη μορφή της.

31. Πρώτη βάση εκείνων πού επεκτείνουν την πρόοδό τους είναι η γνώση των όντων, την οποία προξενεί σ' αυτούς η πρακτική φιλοσοφία. Δεύτερη είναι η επίγνωση των κρυμμένων μυστηρίων του Θεού, στην οποία μυσταγωγούνται από τη φυσική θεωρία. Και τρίτη, η ένωση και ανάκραση με το Πρώτο Φως, όπου τελειώνει και αναπαύεται κάθε πρακτική προκοπή και κάθε θεωρία.

32. Όλοι οι νόες, αυτοί καθ' εαυτούς, περιστρέφονται κατά ενιαίο τρόπο με τα τρία πού αναφέραμε, κατευθυνόμενοι προς τον εαυτό τους και προς το όντως Όν. Και φωτίζοντας τούς πλησίον, ως πνεύματα πού καθαίρονται, τούς μυσταγωγούν στα θεια και τούς τελειοποιούν με την ουράνια σοφία, ενοποιώντας τους με τον εαυτό τους και με τη Μονάδα.

33. Θέωση στη ζωή αυτή είναι η νοερή και όντως θεία ιερουργία, κατά την οποία ιερουργείται ο λόγος της απόρρητης σοφίας και μεταδίδεται όσο είναι δυνατό σ' εκείνους πού ετοίμασαν τον εαυτό τους. Αυτήν ο Θεός με την αγαθότητά Του τη χάρισε από την αρχή στη λογική φύση για την ενότητα της πίστεως. Όσοι δηλαδή για την καθαρότητά τους έφτασαν στη μέθεξη αυτής της υψηλής

καταστάσεως, μέσω της γνώσεως των θείων, θα γίνονται όμοιοι με το Θεό, αφού γίνουν ομοιότυπα της εικόνας του Υιού Του με τις υψηλές και νοερές κινήσεις τους γύρω από τα θεια. Έτσι θα είναι θέσει θεοί για τούς άλλους ανθρώπους πάνω στη γη. Οι άλλοι πάλι θα τελειοποιούνται στην αρετή με την κάθαρση μέσω του λόγου και της ιερής συναναστροφής των πρώτων και, ανάλογα με την προκοπή και την κάθαρσή τους, θα μετέχουν και αυτοί στη θέωση των πρώτων και θα γίνονται κοινωνοί της ενώσεώς τους με το Θεό. Και έτσι, αφού ενωθούν όλοι και γίνουν ένα με την ενότητα της αγάπης, θα ενωθούν για πάντα με τον ένα Θεό. Και θα είναι ο φύσει Θεός ανάμεσα στους θέσει θεούς, ο αίτιος των αγαθών έργων, χωρίς να υπάρχει τίποτε από την κτίση για το οποίο να μπορεί να κατηγορηθεί.

34. Είναι αδύνατο ο αγωνιστής να επιτύχει την κατά το δυνατόν ομοίωσή του με το Θεό, αν πρωτύτερα δεν καθαρίσει με θερμά δάκρυα την ασχήμια του βούρκου των κακών πού τον εμποδίζει και δεν καταπιαστεί με την ιερουργία των εντολών του Χριστού. Διαφορετικά, δεν μπορεί να γίνει μέτοχος των απορρήτων αγαθών του Θεού. Γιατί εκείνος πού επιθυμεί να γευθεί νοερά τη θεία γλυκύτητα και ηδονή των νοερών πραγμάτων, αποδημεί από όλη την αίσθηση του κόσμου και, από επιθυμία των αγαθών πού είναι ετοιμασμένα για τούς Αγίους, έχει την ψυχή του να ασχολείται συνεχώς με τη θεωρία των όντων.

35. Το να διατηρηθεί αναλλοίωτη η ομοίωση με το Θεό, η οποία προξενείτε από την ακρότατη κάθαρση και την πολλή αγάπη προς Αυτόν, κατορθώνεται μόνο με την αδιάκοπη ανάνευση προς το Θεό και την ανάταση του θεωρητικότατου νου. Αυτή συνήθως γεννιέται στην ψυχή από τη μόνιμη ησυχία των αρετών, από την άϋλη και απερίσπαστη και αδιάλειπτη προσευχή, από την καθολική εγκράτεια και από την επιμελημένη ανάγνωση των Γραφών.

36. Δεν πρέπει να σπεύδομε για να καταλήξομε μόνο στην ειρήνη των εσωτερικών μας δυνάμεων, αλλά και να φτάσομε στον πόθο της νοερής αναπαύσεως. Αυτή ξέρει να αναπαύει κάθε έφεση για το αγαθό με τη γαλήνη των λογισμών, και με τη θεία δροσιά πού κατεβαίνει από τον ουρανό να θεραπεύει την πληγωμένη καρδιά και να τη δροσίζει από τη φωτιά πού έρχεται από ψηλά και πού την ανάβει το Πνεύμα.

37. Ψυχή πού πληγώθηκε βαθιά από τον έρωτα του Θεού, αφού γεύθηκε τις νοητές δωρεές της γλυκύτητάς Του, δεν μπορεί να μένει στον εαυτό της η στην ίδια κατάσταση και να μην επεκτείνεται στις ουράνιες αναβάσεις. Γιατί όσο προχωρεί με τη βοήθεια του Πνεύματος σε διαδοχικές αναβάσεις και όσο εισχωρεί στα βάθη του Θεού, τόσο πυρπολείται από τη φωτιά της επιθυμίας και τόσο ερευνά το μέγεθος των ακόμη βαθύτερων μυστηρίων του Θεού και βιάζεται να πλησιάσει το μακάριο φως όπου σταματά κάθε άπλωμα του νου, για να ολοκληρώσει εκεί την πορεία της με ευφροσύνη καρδιάς.

38. Όταν γίνει κανείς μέτοχος του Αγίου Πνεύματος, και γνωρίσει την επιφοίτησή Του με κάποια ανέκφραστη μέσα του ενέργεια και ευωδία, ώστε η ευωδία να περνά και στην επιφάνεια του σώματος, τότε δεν υποφέρει στο εξής να μένει στα όρια της φύσεως. Αλλά επειδή έχει υποστεί την καλή αλλοίωση με ενέργεια του Υψίστου, λησμονεί την τροφή, τον ύπνο, ξεπερνά τα σωματικά,

περιφρονεί τη σωματική ανάπαυση· όλη την ημέρα, ενώ βρίσκεται σε κόπους και αγώνες ασκητικούς, δεν αισθάνεται κανένα κόπο η φυσική ανάγκη, πείνα, δίψα, ύπνο ή τις άλλες ανάγκες της φύσεως. Γιατί έχει χυθεί αόρατα η αγάπη του Θεού με ανέκφραστη χαρά μέσα στην καρδιά του. Και όλη τη νύχτα, παραμένοντας σε πύρινο φωτισμό, εργάζεται τη νοερή εργασία με σωματικά γυμνάσματα, και απολαμβάνει το αθάνατο συμπόσιο των αθανάτων φυτών του νοητού Παραδείσου. Σ' αυτόν και ο Παύλος αφού υψώθηκε, άκουσε άρρητα ρήματα, τα όποια δεν επιτρέπεται να τα ακούσει άνθρωπος πού είναι ακόμη προσκολλημένος εμπαθώς στα ορατά.

39. Το σώμα, όταν μια φορά πυρωθεί στη φωτιά της ασκήσεως και βάφει στο νερό των δακρύων, δεν αμβλύνεται πια από τούς κόπους, γιατί καταπαύει τούς πολλούς αγώνες, επειδή έγινε ανώτερο από την πρακτική άσκηση. Αλλά αφού δεχτεί μέσα του γαλήνη και σιωπή ειρήνης, γεμίζει μάλλον από μια άλλη δύναμη, άλλη ευτονία, άλλη ισχύ του Πνεύματος. Όταν τέτοιο σώμα αποκτήσει συνεργό η ψυχή και δει την κατάστασή του ότι είναι ανώτερη από τη σωματική άσκηση, αλλάζει τις φυσικές της κινήσεις και τις στρέφει σε νοητούς αγώνες και, εργαζόμενη με δύναμη τη νοερή εργασία, φυλάει για τον εαυτό της τούς καρπούς των αθανάτων φυτών μέσα στο νοητό Παράδεισο. Απ' όπου σαν ποταμοί τρέχουν οι πηγές των θεοπρεπών νοημάτων και μέσα στον οποίο βρίσκεται το δένδρο της γνώσεως του Θεού, πού παράγει καρπούς σοφίας, χαράς, ειρήνης, χρηστότητας, αγαθοσύνης, μακροθυμίας και ανέκφραστης αγάπης. Και καθώς έτσι εργάζεται με σπουδή και έτσι φυλάει, απομακρύνεται από το σώμα και εισδύει στο γνόφο της θεολογίας. Φεύγει με την έκσταση απ' όλα, επειδή δεν την κρατάει τίποτε από τα ορατά, και αφού ενωθεί με το Θεό, σταματά ν' αγωνίζεται και να ποθεί.

40. Ποιο από τα δύο στοιχεία μας είναι ανώτερο -ερωτώνται οι αγωνιστές-, το ορώμενο η το νοούμενο; Αν είναι ανώτερο το ορώμενο, άρα τίποτε άλλο δεν πρέπει να προτιμήσομε και να δεχτούμε εκτός από τα φθαρτά, κι επομένως ούτε η ψυχή είναι ανώτερη από το σώμα. Αν όμως ανώτερο είναι το νοούμενο, ο Θεός είναι πνεύμα και όσοι Τον προσκυνούν πρέπει να το κάνουν πνευματικά κι αληθινά. Κι έτσι περιττεύει η σωματική άσκηση όταν είναι ακμαία η νοερή εργασία της ψυχής, η οποία κάνει ελαφρό το σώμα πού κλίνει στα κάτω και το μετατρέπει όλο σε πνευματικό, ενώνοντάς το με το ανώτερο.

41. Τρεις είναι οι τάξεις εκείνων πού προοδεύουν στις τελειοποιητικές αναβάσεις: η καθαρτική, η φωτιστική και η μυστική, πού είναι και η τελειοποιητική. Η πρώτη είναι των αρχαρίων, η άλλη των μέσων και η τρίτη των τελείων. Αυτές τις τρεις τάξεις περνώντας με τη σειρά ο αγωνιστής, προχωρεί στην κατά Χριστόν ηλικία και γίνεται ώριμος άνδρας, αποκτώντας την τελειότητα πού μέτρο της είναι ο Χριστός.

42. Η καθαρτική τάξη είναι για όσους αρχίζουν τούς πνευματικούς αγώνες. Το χαρακτηριστικό της είναι η απόρριψη της μορφής του χοϊκού ανθρώπου, η απολύτρωση από κάθε πρόσυλη κακία και η ένδυση του νέου ανθρώπου, πού τον ανακαινίζει το Άγιο Πνεύμα. Έργο της είναι το μίσος της ύλης, το λιώσιμο της σάρκας, η αποφυγή κάθε αιτίας πού ωθεί το λογιστικό σε πάθος, η μετάνοια για τα περασμένα αμαρτήματα. Είναι ακόμη να ξεπλύνει με δάκρυα την αλμύρα της

αμαρτίας, να ρυθμίσει τη διαγωγή σύμφωνα με την χρηστότητα του πνεύματος και να καθαρίσει με την κατάνυξη το εσωτερικό του ποτηριού, δηλαδή του νου, από κάθε σαρκικό και πνευματικό μολυσμό. Κι έτσι να βάλει μέσα του το κρασί του λόγου, το οποίο ευφραίνει την καρδιά του ανθρώπου πού καθαίρεται, και να το προσφέρει στον Βασιλιά των πνευμάτων για να το γευθεί. Σκοπός της τάξεως αυτής είναι να πυρακτωθεί ο άνθρωπος στην πράξη με τη φωτιά της ασκήσεως και με τούς σωματικούς κόπους ώστε να αποβάλει κάθε σκουριά της αμαρτίας, να χαλυβδωθεί, και αφού βουτηχτεί στο νερό της κατανύξεως, να γίνει ξίφος κοφτερό και δυνατό εναντίον των παθών και των δαιμόνων. Εκείνος πού έφτασε σ' αυτό το σημείο με πολλούς κόπους ασκήσεως, έσβησε τη δύναμη του έμφυτου πυρός, έφραξε τα στόματα των λεόντων, των αγρίων παθών, δυνάμωσε το αδύνατο πνεύμα του, έγινε ισχυρός, και σαν άλλος Ιώβ έστησε τρόπαιο υπομονής, αφού νίκησε το διάβολο πού τον πείραζε.

43. Η φωτιστική είναι η τάξη εκείνων οι οποίοι από τούς ιερούς αγώνες προχώρησαν στην πρώτη απάθεια. Χαρακτηριστικό της είναι η γνώση των όντων, η θεωρία των λόγων της κτίσεως και η μέθεξη του Αγίου Πνεύματος. Έργο της είναι η κάθαρση του νου, πού γίνεται με τη θεϊκή φωτιά, η νοερή αποκάλυψη των οφθαλμών της καρδιάς και η γέννηση του λόγου μαζί με υψηλά νοήματα της γνώσεως. Σκοπός της είναι ο λόγος της σοφίας πού σαφηνίζει τις φύσεις των όντων, η επίγνωση των θείων και των ανθρωπίνων πραγμάτων και η φανέρωση των μυστηρίων της βασιλείας των ουρανών. Όποιος έφτασε σ' αυτό το σημείο με την πνευματική εργασία του νου, κάθεται σαν άλλος Ηλίας Θεσβίτης πάνω σε πύρινο άρμα πού έχει για άλογα τις τέσσερις γενικές αρετές και, ενώ ζει ακόμη, ανυψώνεται στο νοητό αέρα και περιοδεύει στα ουράνια, αφού ξεπέρασε την ταπεινότητα του σώματος.

44. Η μυστική και τελειοποιητική τάξη είναι εκείνων πού τα πέρασαν όλα και έφτασαν στην πλήρη ωριμότητα του Χριστού. Χαρακτηριστικό τους είναι να διασχίσουν τον αέρα και να υπερβούν τα πάντα και να φτάσουν όπου οι άνω τάξεις των ουρανών· να πλησιάσουν το Πρώτο Φως και να ερευνήσουν με το πνεύμα τα βάθη του Θεού. Έργο της τάξεως αυτής είναι να γεμίσει το νου πού είναι θεατής όλων αυτών, με τούς λόγους για την πρόνοια, τη δικαιοσύνη και την αλήθεια του Θεού και τούς λόγους για τη λύση αινιγμάτων και παραβολών και σκοτεινών λόγων της θείας Γραφής. Και σκοπός της, να μυσταγωγήσει αυτόν πού τελειοποιήθηκε έτσι, τα απόκρυφα μυστήρια του Θεού, να τον γεμίσει ανείπωτη σοφία με τη συνάφεια με το Πνεύμα και να τον αναδείξει σοφό θεολόγο μέσα στη μεγάλη Εκκλησία του Θεού, να φωτίζει τούς ανθρώπους με το λόγο της θεολογίας. Εκείνος πού έφτασε σ' αυτό το σημείο με βαθύτατη ταπεινοφροσύνη και κατάνυξη, ανέβηκε στον τρίτο ουρανό της θεολογίας σαν άλλος Παύλος και άκουσε άρρητα ρήματα, τα όποια δεν επιτρέπεται να τα ακούσει άνθρωπος κυριαρχούμενος από την αίσθηση, και γεύθηκε τα απόρρητα αγαθά πού δεν τα είδαν μάτια και αυτιά δεν τα άκουσαν. Ακόμη, έγινε διάκονος των μυστηρίων του Θεού, επειδή έγινε στόμα Θεού και μεταδίδει όλα αυτά στους ανθρώπους με το λόγο, ζώντας, τέλειος μέσα στον τέλειο Θεό, την μακάρια ανάπαυση, ενωμένος με τούς θεολόγους στις υπέρτατες δυνάμεις των Χερουβείμ και των Σεραφείμ, οι οποίες έχουν ως ιδίωμα τη σοφία και τη γνώση.

45. Ο βίος των ανθρώπων διαιρείται σε δύο τρόπους, ενώ οι στόχοι του σε τρεις τάξεις. Ο ένας τρόπος είναι ο κοινωνικός και εγκόσμιος. Ο άλλος είναι έξω από την κοινωνία των ανθρώπων και υπερκόσμιος. Ο κοινωνικός διαιρείται σε σωφροσύνη και σε απληστία. Ο ακοινώνητος διαιρείται σε φιλοσοφία, σε φυσική γνώση και σε υπερφυσική ενέργεια. Ο πρώτος τώρα, η συνάπτεται στο δίκαιο, οπότε έρχεται στην κατά φύση κατάσταση, η στην αδικία, οπότε φτάνει στην αδικία, χάνοντας τη φυσική του κίνηση. Ο άλλος πάλι, αν βαδίσει προς τον επιδιωκόμενο σκοπό στοιχώντας στον κανόνα, καταλήγει στην άπειρη Φύση, με τελειότητα πάνω από τη φύση· αν όμως η άσκηση του γίνεται από φιλοδοξία, αποτυγχάνει το σκοπό του και καταντά σε αδόκιμο νου, οπότε ως ατελής, εύλογα απορρίπτεται από την τάξη του τελείου.

46. Φως και ζωή και ειρήνη είναι το Άγιο Πνεύμα. Εκείνος λοιπόν πού φωτίζεται από το θειο Πνεύμα, ειρηνεύει και περνά τη ζωή του με γαλήνη. Από τούτο πηγάζει σ' αυτόν η γνώση των όντων και η σοφία του λόγου και αποκτά το νου του Χριστού. Αυτός γνωρίζει τα μυστήρια της Βασιλείας, εισχωρεί στα βάθη του Θεού και μέρα με τη μέρα προφέρει αγαθούς λόγους ζωής από ακύμαντη και φωτισμένη καρδιά στους ανθρώπους, επειδή είναι αγαθός, έχοντας μέσα του τον Αγαθό να λαλεί ¨καινά και παλαιά''.

47. Ο Θεός είναι σοφία, κι εκείνους πού βαδίζουν με λόγο και σοφία, αφού τούς θεοποιήσει με τη γνώση των όντων, τούς ενώνει με φως με τον εαυτό Του και τούς αναδεικνύει θέσει θεούς. Κι όπως ο Θεός, αφού κατασκεύασε τα πάντα με σοφία από το μηδέν, με σοφία κυβερνά και κατευθύνει τα εγκόσμια, και με σοφία επίσης εργάζεται πάντοτε τη σωτηρία όλων εκείνων πού Τον πλησιάζουν με τη μετάνοια, έτσι κι εκείνος πού αξιώθηκε να γίνει μέτοχος της ανώτατης σοφίας λόγω καθαρότητας, πάντοτε και αυτός, ως εικόνα του Θεού, με σοφία εκτελεί και εργάζεται το θέλημα του Θεού. Συνάγει δηλαδή τον εαυτό του από τα εξωτερικά και πολυσχιδή, και μέρα με τη μέρα υψώνει και εκτείνει το λογιστικό του με τη γνώση των απορρήτων, προς αγγελικούς πράγματι τρόπους ζωής. Και κάνοντας, όσο είναι εφικτό, ενοειδή τη ζωή του, ενώνει τον εαυτό του με τις άνω δυνάμεις, οι οποίες κινούνται ενιαία γύρω από το Θεό· και με αυτές, σαν καλούς οδηγούς, ανυψώνεται προς την πρώτη Αρχή και Αιτία.

48. Εκείνος πού με την ανώτερη σοφία ένωσε τον εαυτό του με τις αγγελικές δυνάμεις και γι' αυτό ενώθηκε με το Θεό, επειδή έγινε καθ' ομοίωση του Θεού, πλησιάζει τούς πάντες με εμφιλόσοφο λόγο και συναναστροφή, και με θεία δύναμη αποδεσμεύει όσους θέλουν από τα εξωτερικά και πολυσχιδή, συνάγοντάς τους πνευματικά προς την ενοειδή ζωή ως μιμητής του Θεού, όπως ήδη έκανε με τον εαυτό του. Και τούς ανυψώνει προς τη θεωρία της δόξας του ενός και πρώτου Φωτός, με τη σοφία, τη γνώση και την έλλαμψη των απόκρυφων. Και αφού τούς ενώσει με τις γύρω από το Θεό αγγελικές ουσίες και τάξεις, τούς οδηγεί στην ενότητα με το Θεό, αφού έχουν γίνει ολόλαμπροι από το φωτισμό του Πνεύματος.

49. Την τετράδα των γενικών αρετών συνακολουθούν οκτώ φυσικές αρετές, συνοδεύοντας δύο την κάθε μία, ώστε η κάθε μία από τις γενικές να σχηματίζει τριάδα. Τη φρόνηση λοιπόν συνοδεύουν η γνώση και η σοφή θεωρία. Τη δικαιοσύνη, η διάκριση και η σπλαχνική διάθεση. Την ανδρεία, η υπομονή και η

σταθερότητα. Τη σωφροσύνη, η αγνεία και η παρθενία. Ως Κτίστης και Μυσταγωγός αυτής της τριαδικής δωδεκάδας των αρετών, κάθεται με σοφία ο Θεός στο θρόνο του νου, στέλνοντας το Λόγο για τη δημιουργία των αρετών. Ο Λόγος, παίρνοντας από κάθε μία από τις αρχικές αρετές πού είπαμε, δημιουργεί στην ψυχή το νοητό κόσμο της ευσέβειας. Και σαν ουρανό αυτού του κόσμου απλώνει τη φρόνηση, γεμάτη αστέρια για να καταλάμπει τη ζωή, όπου σαν δύο μεγάλους φωστήρες βάζει τη θεία γνώση και τη φυσική θεωρία να λάμπουν και να τον καταφωτίζουν. Σαν γη, θεμελιώνει τη δικαιοσύνη, για αδάπανη πανδαισία. Σαν αέρα απλώνει τη σωφροσύνη, ξεκούρασμα και δροσιά γνησιότατης ζωής. Σαν θάλασσα βάζει την ανδρεία γύρω από την ασθένεια της φύσεως, για να εξουδετερώνει τα οχυρώματα και τα υψώματα του σατανά. Οικοδομώντας λοιπόν έτσι αυτόν τον κόσμο ο Λόγος, βάζει μέσα του σαν δύναμη το Πνεύμα για κίνηση νοητή και αέναη και για συνοχή αδιάσπαστη και διαρκή, σύμφωνα με το λόγο του Δαβίδ: «Με το λόγο του Κυρίου στερεώθηκαν οι ουρανοί, και με το πνεύμα του στόματός Του είναι σ' αυτούς όλη η δύναμή τους».

50. Με τις μεταβάσεις των αξίων από τη μια πνευματική ηλικία στην άλλη, μεγαλώνει μαζί και ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός. Και όταν είναι ακόμη νήπιοι και έχουν ανάγκη από γάλα, λέγεται ότι θηλάζει το γάλα των εισαγωγικών αρετών της ασκήσεως του σώματος, το οποίο λίγο είναι ωφέλιμο σ' εκείνους πού αυξάνουν στην αρετή και αποβάλλουν λίγο-λίγο τη νηπιότητα. Όταν φτάσουν στη νεανική ηλικία και τρέφονται με τη στερεά τροφή της θεωρίας των όντων, έχοντας γυμνασμένα τα αισθητήρια της ψυχής, τότε ο Χριστός λέγεται ότι προοδεύει στην ηλικία και στη θεία χάρη και κάθεται μεταξύ των πρεσβυτέρων και τούς φανερώνει τα βαθιά και σκοτεινά. Όταν γίνουν ώριμοι άνδρες και φτάσουν στην τελειότητα πού μέτρο της είναι ο Χριστός, τότε λέγεται ότι κηρύττει σε όλους το λόγο της μετάνοιας και διδάσκει τούς λαούς για τη βασιλεία των ουρανών και ότι ανυπομονεί να σταυρωθεί. Γιατί αυτό είναι το τέλος καθενός πού έγινε τέλειος στις αρετές· αφού περάσει όλες τις ηλικίες του Χριστού, να καταλήξει να υποστεί το πάθος των πειρασμών, όπως έπαθε και ο Κύριος.

51. Έως ότου είμαστε στα όρια της σωματικής ασκήσεως, αποφεύγοντας να τρώμε διάφορα φαγητά η να χρησιμοποιούμε την αφή η να ατενίζομε ομορφιές η να ακούμε μελωδίες η να οσφραινόμαστε αρώματα, είμαστε κάτω από την κηδεμονία επιτρόπων και κηδεμόνων ως νήπιοι ακόμη, αν και είμαστε κληρονόμοι και κύριοι όλων όσα έχει ο Πατέρας. Όταν όμως έρθει για την άσκηση το πλήρωμα του χρόνου και ολοκληρωθεί με την απάθεια, τότε γεννιέται μέσα μας ο Λόγος από καθαρή διάνοια και μπαίνει κάτω από το νόμο του Πνεύματος, για να εξαγοράσει εμάς πού είμαστε κάτω από το νόμο του σαρκικού φρονήματος και να μας αποδώσει την υιοθεσία. Όταν γίνει αυτό, το Πνεύμα κράζει μέσα στις καρδιές μας: « Αββά, Πατέρα», δείχνοντας και γνωρίζοντάς μας την υιική ιδιότητά μας και την παρρησία προς το Θεό και Πατέρα. Και μένει πλέον μαζί μ' εμάς ως υιούς του Θεού και κληρονόμους Του μέσω του Χριστού και συνομιλεί, αφού δεν κρατούμαστε πια από τη δουλεία των αισθήσεων.

52. Σ' εκείνους πού προόδεψαν στην πίστη όμως ο Πέτρος, και επανήλθαν στην ελπίδα σαν τον Ιάκωβο και έγιναν τέλειοι στην αγάπη όπως ο Ιωάννης, μεταμορφώνεται ο Κύριος αφού ανέβει σε υψηλό όρος θεολογίας. Και λάμπει σ' αυτούς με τη φανέρωση και το χαρακτήρα του καθαρού λόγου όπως ο ήλιος, και με τα νοήματα της απόρρητης σοφίας γίνεται λαμπρός όπως το φως. Και παρουσιάζεται σ' αυτούς ο Λόγος, να στέκεται μεταξύ νόμου και προφητείας. Από τη μία δηλαδή νομοθετεί και διδάσκει, ενώ από την άλλη φανερώνει από τούς βαθείς και κρυφούς θησαυρούς της σοφίας· ενίοτε προβλέπει και προλέγει. Αυτούς τούς επισκιάζει σαν νεφέλη φωτεινή το Πνεύμα, απ' όπου έρχεται σ' αυτούς φωνή μυστικής θεολογίας και τούς μυεί στο μυστήριο της τρισυπόστατης θεότητας, λέγοντας τα εξής: «Αυτός είναι ο αγαπητός μου όρος της τελειώσεως πού με ικανοποιεί, να γίνεστε τέλεια τέκνα μου με το τέλειο Πνεύμα».

53. Η ψυχή πού καταφρόνησε όλα τα χαμαίζηλα και πληγώθηκε ολοκληρωτικά από τον έρωτα του Θεού, παθαίνει μια παράδοξη και θεϊκή έκσταση. Αφού δηλαδή δει καθαρά τις φύσεις και τούς λόγους των όντων και κατανοήσει τα τέλη των ανθρωπίνων πραγμάτων, δεν ανέχεται πλέον να βρίσκεται μέσα στο σύμπαν και να περιορίζεται από το σώμα πού την περιέχει. Αλλά αφού βγει έξω από τα όριά της και αφού κυριαρχήσει πάνω στην αίσθηση και ξεπεράσει τις φύσεις όλων των όντων, εισέρχεται με ανέκφραστη σιγή στο γνόφο της θεολογίας και αντικρίζει το κάλλος του Όντος μέσα σε φως νοημάτων ανείπωτης σοφίας, όσο της δοθεί τότε από τη χάρη. Με τρόπο πού αρμόζει στο Θεό, εμβαθύνει με τα νοήματα στη θεωρία Του και εντρυφά με φόβο αγάπης στους καρπούς των αθανάτων φυτών, εννοώ στα νοήματα των θείων εννοιών, των οποίων τη μεγαλοπρέπεια και τη δόξα ποτέ δεν μπορεί να εκφράσει πλήρως όταν επιστρέψει από την έκσταση στον εαυτό της. Αλλά καθώς υφίσταται την παράδοξη ενέργεια του Πνεύματος, βιώνει το επαινετό αυτό πάθος με μίαν ανείπωτη χαρά και σιγή· τον τρόπο όμως της θείας αυτής ενέργειας, η ποιο είναι εκείνο πού την κινεί και φαίνεται και λέει σ' αυτήν μυστικώς τα απόρρητα, δεν μπορεί να εξηγήσει.

54. Εκείνος πού σπέρνει δάκρυα κατανύξεως για την αρετή, θα τρυγήσει σαν καρπό ζωής, χαρά ανέκφραστη. Εκείνος πού ζητεί με ζήλο και αναμένει με υπομονή τον Κύριο μέχρις ότου καρπίσουν τα γεννήματα της αρετής του, αυτός θα θερίσει μεστωμένα τα στάχυα της γνώσεως του Θεού. Και θα φωτίσει τον εαυτό του με το φως της σοφίας και θα γίνει λυχνία αιωνίου φωτός, για να φωτίζει όλους τούς ανθρώπους. Και δε θα φθονήσει τον εαυτό του και τούς πλησίον ώστε να κρύψει κάτω από το μόδιο του φθόνου το φως της σοφίας πού του δόθηκε, αλλά μέσα στην Εκκλησία των πιστών θα πει αγαθά λόγια για ωφέλεια πολλών και θα αναπτύξει παλιά αινίγματα, σύμφωνα με όσα άκουσε από τον ουρανό να του υπαγορεύει το θειο Πνεύμα και όσα έμαθε σχολάζοντας στη θεωρία των όντων και όσα οι πατέρες του του διηγήθηκαν.

55. Θα συμβεί σε κάθε αγωνιστή, κατά την ημέρα της τελειώσεώς του στην αρετή, να του σταλάξουν τα όρη της εργασίας των θείων εντολών γλυκύτητα ευφροσύνης, καθώς θα βασιλεύει στη Σιών, στην καθαρή διάνοια. Και από τα βουνά, τούς λόγους δηλαδή των αρετών, θα ρεύσει γάλα, προσφέροντάς του την τροφή ενώ θα αναπαύεται πάνω στην κλίνη της απάθειας. Και όλες οι πηγές του

Ιούδα, εννοώ της πίστεως και της γνώσεώς του, θα αναβλύσουν νερά, δόγματα δηλαδή και παραβολές και αινίγματα θείων πραγμάτων. Από την καρδιά του, σαν από τον οίκο του Κυρίου, θα βγει πηγή ανέκφραστης σοφίας και θα ποτίσει τον χείμαρρο των σχοίνων, δηλαδή τούς ανθρώπους πού ξεράθηκαν από την ξηρασία και τον καύσωνα των παθών. Και τότε θα διαπιστώσει στον εαυτό του την πραγματοποίηση των λόγων του Κυρίου: « Από τα βάθη οποίου πιστεύει σ' εμένα, θα ρεύσουν ποτάμια ζωντανό νερό».

56. «Θα ανατείλει, λέει ο Θεός, σ' εκείνους πού με φοβούνται, ήλιος δικαιοσύνης, και οι πράξεις τους θα οδηγήσουν στην ίαση. Θα βγουν από τη φυλακή των παθών και θα χοροπηδήσουν σαν μοσχαράκια ελευθερωμένα από δεσμά αμαρτίας. Και θα καταπατήσουν τούς ανόμους και τούς δαίμονες κάτω από τα πόδια τους σαν στάχτη, κατά την ημέρα της αποκαταστάσεώς τους, την οποία επιφέρω εγώ, λέει ο Κύριος, ο Παντοκράτωρ». Αυτό βέβαια θα γίνει όταν ανυψωθούν μέσω όλων των αρετών και τελειοποιηθούν με τη σοφία και τη γνώση από τη μέθεξη του Πνεύματος.

57. Αν στο πεδινό όρος του κόσμου τούτου και της Εκκλησίας του Χριστού, σηκώσεις ψηλά τη σημαία της καινούργιας γνώσεως και υψώσεις, σύμφωνα με τον Προφήτη, τη φωνή της σοφίας πού σου έδωσε ο Θεός, στηρίζοντας με το λόγο σου και διδάσκοντας τούς αδελφούς σου και αποκαλύπτοντάς τους το νόημα της θείας Γραφής ώστε να κατανοούν τις θαυμαστές δωρεές του Θεού, και οδηγώντας τους στην εργασία των εντολών Του, τότε μη φοβηθείς από εκείνους πού φθονούν τη δύναμη των λόγων σου και διαστρεβλώνουν κάθε θεία Γραφή, γιατί αυτοί είναι άδειοι, σαρωμένοι και έτοιμοι για κατοικία του διαβόλου. Γιατί ο Θεός καταγράφει τα λόγια σου στο βιβλίο των ζώντων και δε θα πάθεις βλάβη από αυτούς, όπως ούτε ο Πέτρος από τον Σίμωνα τον μάγο. Θα πεις μάλλον και συ εκείνη την ημέρα μαζί με τον Προφήτη, όταν βλέπεις τούς ανθρώπους αυτούς να κατασκευάζουν εναντίον σου παγίδες στο δρόμο σου: « Ιδού, ο Θεός μου και Κύριος είναι σωτήρας μου· θα έχω την πεποίθησή μου σ' Αυτόν, θα με σώσει και δε θα φοβηθώ. Γιατί η δόξα μου και η ύμνησή μου είναι ο Κύριος, και Αυτός έγινε σωτήρας μου. Δε θα πάψω να αναγγέλλω τα ένδοξα έργα Του σε όλη τη γη».

58. Αν κατάλαβες ότι η ορμή των παθών είναι μέσα σου άπρακτη και ότι η κατάνυξη και η ταπεινοφροσύνη αναβλύζουν από τα μάτια σου, τότε να γνωρίζεις ότι ήρθε σ' εσένα η βασιλεία του Θεού και εγκυμονείς το Άγιο Πνεύμα. Αν επιπλέον νιώθεις το Πνεύμα να ενεργεί, να κινείται και να λαλεί στα έγκατά σου και να σε παρακινεί να λες σε μεγάλη συνάθροιση της Εκκλησίας την σωτηριώδη αλήθεια του Θεού, μην εμποδίσεις τα χείλη σου φοβούμενος τον φθόνο των ιουδαιοφρόνων. Αλλά κάθισε και γράψε σε πινακίδα, όπως λέει ο Ησαΐας, εκείνα πού σου υπαγορεύει το Πνεύμα, γιατί αυτά θα παραμείνουν για πολύ καιρό, για πάντα. Εκείνοι πού κοιλοπονούν τον φθόνο είναι λαός απειθής, παιδιά νόθα, πού δεν έχουν πίστη και δε θέλουν να ακούσουν ότι το Ευαγγέλιο ενεργεί και σήμερα, δημιουργώντας φίλους του Θεού και προφήτες. Αλλά λένε στους προφήτες και στους διδασκάλους της Εκκλησίας: «Μην αναγγέλλετε σ' εμάς τη σοφία του Θεού», και σ' εκείνους πού βλέπουν τα οράματα της φυσικής θεωρίας, λένε: «Μη μας λέτε τέτοια, να μας λέτε και να μας αναγγέλλετε άλλα, τα λόγια της πλάνης πού αγαπά ο κόσμος·

πάρετε από μας το λόγο του Ισραήλ». Μην προσέξεις λοιπόν το φθόνο και τα λόγια τους. Γιατί εκείνα πού σου υπαγορεύονται από ψηλά για την ωφέλεια πολλών, θα τα ακούσουν όσοι είναι ολότελα κωφοί, και εκείνοι πού βρίσκονται στο σκοτάδι του βίου και τα μάτια των τυφλών πού βρίσκονται στην ομίχλη της αμαρτίας, θα δουν το φως των λόγων σου, και θα νιώσουν αγαλλίαση γι' αυτούς οι πνευματικά φτωχοί. Οι απελπισμένοι άνθρωποι θα γεμίσουν ευφροσύνη· οι πλανεμένοι θα αντιληφθούν τη σύνεση πού έχουν τα λόγια σου· όσοι γογγύζουν εναντίον σου, θα μάθουν να υπακούουν στα λόγια του Πνεύματος· και οι γλώσσες πού τραυλίζουν, θα μάθουν να λαλούν ειρηνικά.

59. Λέει ο Ησαΐας: Είναι μακάριος εκείνος πού έχει στη Σιών, δηλαδή στην Εκκλησία του Θεού, τέκνα της διδασκαλίας των λόγων του και υιούς δικούς του πνευματικούς στην άνω Ιερουσαλήμ των πρωτοτόκων. Γιατί, λέει, ο άνθρωπος εκείνος θα κρύβει τα λόγια του για τον κατάλληλο καιρό και θα κρυφτεί σαν να προφυλάγεται από ορμητικά νερά. Και τέλος θα φανεί στη Σιών, στην Εκκλησία των πιστών, σαν ένδοξος ποταμός πού τρέχει μεγαλόπρεπα σε διψασμένη γη, με τα νάματα της σοφίας του. Και όσοι παρασύρονται από τούς φθονερούς, θα πάψουν να έχουν πεποίθηση σ' αυτούς, αλλά θα τείνουν τ' αυτιά τους ν' ακούσουν τα λόγια του ανθρώπου εκείνου, και η καρδιά όσων ασθενούν στην ψυχή θ' ακούσει προσεκτικά. Δε θα του πουν πλέον οι υπηρέτες του φθόνου «σώπασε» · επειδή, όντας ευσεβής, σκέφθηκε συνετά και δεν είπε μωρίες όπως οι μωροί σοφοί του κόσμου. Ούτε η καρδιά του σκέφτηκε μάταια να πράττει άνομα και να λέει για το Θεό λόγια πλάνης, ώστε να διασκορπίσει ψυχές πού πεινούν, και αυτές πού διψούν να τις αφήσει ανικανοποίητες. Γι' αυτό οι λόγοι του θα παραμείνουν προς ωφέλεια πολλών, κι ας μην αρέσει αυτό στους φθονερούς.

60. Σ' αυτόν πού κατοικεί σε υψηλό σπήλαιο ισχυρού βράχου, θα δοθεί χορταστικά ο άρτος της γνώσεως, και το οινοδοχείο της σοφίας μέχρι να μεθύσει· παρόμοια θα είναι άφθονο και το νερό πού θα πίνει. Θα δει τον Βασιλιά με τη δόξα Του, και τα μάτια του θα αντικρίσουν από μακριά γη. Η ψυχή του θα μελετήσει σοφία και θα μιλήσει σ' όλους για τον αιώνιο τόπο, έξω από τα όρια του οποίου δεν υπάρχει τίποτε.

61. Αφού λοιπόν η παιδαγωγία του Κυρίου είναι πού ανοίγει τα αυτιά καθενός πού έχει το φόβο Του, και του παρέχει αυτί για ν' ακούει, και του δίνει γλώσσα παιδαγωγημένη για να γνωρίζει πότε πρέπει να μιλήσει, τότε ποιος άλλος είναι πού αποδιώχνει άπρακτους τούς φρόνιμους και σοφούς του κόσμου και αποδεικνύει μωρή τη σοφία τους, ενώ βεβαιώνει μόνο τα λόγια των δούλων Του; Δεν είναι άλλος από Αυτόν πού πραγματοποιεί πρωτοφανή και παράδοξα έργα προς δόξαν Του, πού ανοίγει στην έρημο και κατάξερη καρδιά οδό ταπεινώσεως και πραότητας, και στην ξερή και άνυδρη διάνοια ποταμούς ανείπωτης σοφίας, για να ξεδιψάσει το εκλεκτό γένος Του, το λαό πού διάλεξε για να διηγείται τις αρετές Του. Αυτός πορεύεται μπροστά από αυτούς πού Τον αγαπούν και Τον φοβούνται, και για χάρη τους ισοπεδώνει τα βουνά των παθών και συντρίβει τις χάλκινες θύρες της άγνοιας, ενώ τούς ανοίγει τις θύρες της δικής Του γνώσεως και τούς φανερώνει τούς θησαυρούς της πού είναι σκοτεινοί, απόκρυφοι και αόρατοι. Και όλα αυτά, για να μάθουν ότι Αυτός είναι ο Κύριος, ο Θεός, πού τούς έδωσε το όνομα Ισραήλ.

62. Ποιος είναι πού ταράζει τη θάλασσα των παθών και καταπαύει τα κύματά της; Είναι ο Κύριος Σαβαώθ, ο οποίος σώζει όσους Τον αγαπούν από τον κίνδυνο της αμαρτίας και γαληνεύει την τρικυμία των λογισμών τους, ο οποίος θέτει τα λόγια Του στο στόμα τους και τούς σκεπάζει κάτω από τη σκιά των χεριών Του, με τα όποια έστησε τον ουρανό και θεμελίωσε τη γη. Αυτός δίνει σ' όσους έχουν το φόβο Του γλώσσα παιδαγωγημένη και ακοή συνετή για να ακούν από ψηλά τη φωνή Του και να απαγγέλλουν τα προστάγματά Του στον οίκο του Ιακώβ, δηλαδή στην Εκκλησία των πιστών. Σ' εκείνους όμως πού δεν έχουν μάτια να βλέπουν τις ακτίνες του Ηλίου της δικαιοσύνης και αυτιά ν' ακούνε τα ένδοξα του Θεού, το σκοτάδι είναι ο κλήρος της άγνοιάς τους και η ελπίδα τους μάταιη, καθώς και τα λόγια τους. Κανείς από αυτούς δε μιλά σύμφωνα με το δίκαιο, ούτε μπορεί να κρίνει σύμφωνα με την αλήθεια· στηρίζονται στα μάταια και λένε λόγια χωρίς περιεχόμενο· κυοφορούν φθόνο και γεννούν κακολογία. Γιατί τ' αυτιά τους είναι απερίτμητα και δεν μπορούν ν' ακούνε, και γι' αυτό ονειδίζουν το λόγο της γνώσεως του Θεού και δεν πρόκειται να θελήσουν να τον ακούσουν.

63. Ποια σοφία υπάρχει σ' αυτούς πού κοιλοπονούν τον φθόνο κατά του πλησίον; Πως δηλαδή θα πουν οι φθονεροί, λέει ο Ιερεμίας, ότι «εμείς είμαστε σοφοί και ο Νόμος του Κυρίου είναι μαζί μας», όταν λιώνουν από ζήλια προς όσους έλαβαν τη χάρη του Πνεύματος μέσω της σοφίας και της γνώσεως του Θεού; Αλλά αποδείχθηκε μάταιη η ψεύτικη γνώση στους γραμματείς και σοφούς του κόσμου, αφού αστόχησαν την αληθινή γνώση. Γι' αυτό και ντροπιάστηκαν οι σοφοί πού κρίθηκαν ανάξιοι για τη σοφία του Παρακλήτου, βλέποντάς την να πληθύνεται σε ψαράδες, και φοβήθηκαν τη δύναμη των λόγων τους· και πιάστηκαν στα δίχτυα των νοημάτων τους, επειδή αποδοκίμασαν την αληθινή σοφία και τη γνώση του Κυρίου.

64. Αφού οι φθονεροί εγκατέλειψαν την πηγή της σοφίας του Θεού, γιατί λιώνουν από ζήλια προς όσους δέχτηκαν πλούσια τη χάρη του Πνεύματος και έλαβαν πύρινη γλώσσα σαν γραφίδα ταχυγράφου γραφέα; Αν είχαν ακολουθήσει κι αυτοί το δρόμο του Θεού, θα είχαν κατοικήσει για πάντα στην ειρήνη της απάθειας· θα είχαν μάθει που βρίσκεται η φρόνηση, που βρίσκεται η ισχύς, που βρίσκεται η σύνεση και η γνώση των όντων, που βρίσκεται η μακροβιότητα και η ζωή, που βρίσκεται φως των ματιών και σοφία με ειρήνη· θα είχαν μάθει ποιος βρίσκει τον τόπο της σοφίας και ποιος εισέρχεται στους θησαυρούς της. Θα έβλεπαν τι προστάζει ο Θεός μέσω του Προφήτη στους μύστες του λόγου, λέγοντας: « Ο Προφήτης πού είδε αποκαλυπτικό Όνειρο, ας διηγηθεί την οπτασία του, και όποιος δέχθηκε λόγο δικό μου, ας διηγηθεί το λόγο μου αληθινά», και πάλι: «Γράψε όλους τούς λόγους πού σου είπα σε βιβλίο». Και έτσι ποτέ δε θα έλιωναν από φθόνο για τούς ανθρώπους αυτούς.

65. Αν αλλάξει ο Αιθίοπας το δέρμα του και η λεοπάρδαλη τα στολίσματά της, τότε και οι φθονεροί θα μπορέσουν να σκεφτούν και να πουν κάτι καλό, πού είναι μαθημένοι στη μελέτη των κακών. Γιατί δίνουν ύπουλα ισχυρό κτύπημα στους πλησίον τους, όντας δόλιοι και υποκριτικοί προς τούς φίλους τους. Δε λένε την αλήθεια, γιατί έμαθε η γλώσσα τους στα μάταια και ψεύτικα λόγια. Κατάλαβέ το, λοιπόν, εσύ πού για τη γνώση του Θεού και το λόγο φθονείσαι και εμπαίζεσαι από αυτούς, και κάνε, όμοια με τον Ιερεμία, εκτενή δέηση, λέγοντας:

«Θυμήσου με, Κύριε, και έλα κοντά μου και απάλλαξέ με από τούς φθονερούς πού με καταδιώκουν. Μη μακροθυμήσεις, θέλοντας να με δοκιμάσεις περισσότερο. Γνώρισε ότι με εμπαίζουν αυτοί πού απορρίπτουν τη γνώση Σου. Δώσε τέλος στη ζήλια τους. Και τότε ο λόγος της γνώσεώς Σου θα είναι αφορμή ευφροσύνης και χαράς της καρδιάς μου. Γιατί ποτέ δεν κάθισα μαζί με αυτούς πού χλευάζουν τη γνώση Σου, αλλά ένιωθα φόβο για την παρουσία της δυνάμεώς Σου, και έμενα μόνος μου, καθώς πικράθηκα πολύ από το φθόνο τους». Και θ' ακούσεις: «Τα ξέρω καλά αυτά. Αν όμως επιστρέψεις κάποιον πλανεμένο από την πλάνη του, θα σε συναριθμήσω με τούς φίλους μου και θα σταθείς μπροστά μου· και αν μετατρέψεις κάποιον ανάξιο σε άξιο, θα είσαι σαν στόμα μου. Θα σε λυτρώσω από τα χέρια των φθονερών κακούργων, λέει ο Κύριος, ο Θεός του Ισραήλ».

66. Ας ακούσουν την κατακλείδα του λόγου οι φθονεροί σοφοί: Οι Ναζιραίοι του Θεού, έγιναν με τούς κόπους τους πιο καθαροί από το χιόνι· λαμπρύνθηκαν στη ζωή τους πιο πολύ από το γάλα· η ομορφιά της σοφίας τους είναι ανώτερη από το ζαφείρι, και ο χαρακτήρας των λόγων τους από το καθαρό μαργαριτάρι. Αντίθετα, αυτοί πού έτρωγαν με απόλαυση την κοσμική γνώση, πέθαναν από πείνα μπροστά στις πηγές του Πνεύματος· αυτοί πού ανατρέφονταν μέσα στην πορφύρα της σοφίας των Ελλήνων, ντύθηκαν την κόπρο της άγνοιας, και έβαλαν πάνω τους δεσμά και τούς έδεσαν. Γιατί η γλώσσα τους κόλλησε στο λάρυγγά τους και έχασαν την ακοή τους, αφού αποδοκίμασαν την αληθινή σοφία και τη γνώση του θείου Πνεύματος και δε θέλησαν να τη λάβουν με κόπους.

67. Ο Θεός πού ταπεινώνει το υψηλό δένδρο και υψώνει το ταπεινό, πού ξεραίνει το χλωρό δένδρο και ξανακάνει θαλερό το ξερό, Αυτός είναι πού δίνει στους δούλους Του στόμα ανοιχτό ενώπιον μεγάλης συνάξεως, και λόγο να ευαγγελιστούν την αλήθεια Του με πολλή δύναμη. Γιατί σ' Αυτόν ανήκει η σοφία, η σύνεση και η ισχύς, και όπως μεταβάλλει χρόνους και καιρούς, έτσι αλλοιώνει τις ψυχές πού Τον ζητούν και Τον ποθούν και δίνει σ' αυτές τη βασιλεία κατά των παθών και τις ανεβάζει από ζωή σε ζωή. Αυτός δίνει σοφία στους πνευματικά σοφούς και φρόνηση στους συνετούς, και αποκαλύπτει τα βαθιά και απόκρυφα σ' όσους ερευνούν τα βάθη του Θεού, δίνοντάς τους τη γνώση των σκοτεινών αινιγμάτων. Γιατί Αυτός έχει το φως της σοφίας και της γνώσεως, και το δίνει όπου θέλει.

68. Σε καθέναν πού εργάζεται με υπομονή τις εντολές εξωτερικά και εσωτερικά, αποβλέποντας μόνο στη δόξα του Θεού, δίνεται τιμή ουράνιας γνώσεως, ειρήνη ψυχής και αφθαρσία, επειδή είναι τηρητής και όχι απλός ακροατής του νόμου της χάρης. Αυτού τη γνώση, πού μαρτυρείτε από τα έργα, δεν την περιφρονεί ο Θεός, αλλά τη δοξάζει μαζί με τούς λόγους της γνώσεως εκείνων πού έλαμψαν με τη θεία σοφία στην Εκκλησία των πιστών· γιατί στο Θεό δεν υπάρχει προσωποληψία. Σ' εκείνον όμως πού αγωνίζεται από εγωισμό και απειθεί στα λόγια αυτών πού καθοδηγούνται από το Πνεύμα, ενώ πείθεται στη δική του σύνεση και στα απατηλά λόγια αυτών πού έχουν εξωτερικό μόνο σχήμα ευσέβειας και ενεργούν από φιλοδοξία και φιληδονία, δίνεται θλίψη και στενοχώρια. Και ο φθόνος, ο θυμός και η οργή θα είναι για το παρόν η αμοιβή

της πλάνης του, ενώ για το μέλλον θα είναι προς κατηγορία των λογισμών του, όταν θα αλληλοκατηγορούνται η και θα απολογούνται, κατά την ημέρα πού ο Θεός θα κρίνει τα κρυφά των ανθρώπων και θα αποδώσει στον καθένα ανάλογα με τα έργα του.

69. Δεν είναι Ιουδαίος, όπως λέει ο Απόστολος, αυτός πού έχει τα εξωτερικά γνωρίσματα, ούτε η περιτομή ταυτίζεται μ' ένα σωματικό σημάδι· Ιουδαίος αληθινός είναι αυτός πού έχει τα εσωτερικά γνωρίσματα, πού έχει περιτμηθεί στην καρδιά από το Πνεύμα, και όχι σύμφωνα με το γράμμα του Νόμου. Έτσι, δεν είναι τέλειος στη γνώση και στη σοφία αυτός πού είναι λαμπρός στον φανερό και εξεζητημένο λόγο, ούτε είναι άκρος αγωνιστής όποιος επιδίδεται στην εξωτερική σωματική άσκηση των κόπων· αλλά αγωνιστής είναι αυτός πού επιδίδεται στην εσωτερική νοερή εργασία, και τέλειος στη σοφία και στη γνώση είναι αυτός πού τα λόγια του βγαίνουν από καθαρή και αγαθή καρδιά με το φωτισμό του Πνεύματος του Θεού, και όχι από βιβλία. Αυτός έχει τον έπαινο όχι από τούς ανθρώπους, αλλά από το Θεό· γιατί οι άνθρωποι τον αγνοούν η και τον φθονούν, και μόνον ο Θεός και αυτοί πού κινούνται από το ίδιο Πνεύμα τον αγαπούν και τον γνωρίζουν.

70. Αν από τα έργα του Νόμου δε θα δικαιωθεί κανένας άνθρωπος ενώπιον του Θεού, κατά τον Απόστολο, τότε ποιος θα τελειωθεί ενώπιον του Θεού μόνον με τούς αγώνες και τούς κόπους της ασκήσεως; Με την πράξη παίρνομε τα στοιχεία για την έξη της αρετής και σταματούμε την ενέργεια των παθών, δεν αποκτούμε όμως, μόνο με αυτή, την τελειότητα πού μέτρο της είναι ο Χριστός. Ποιο είναι λοιπόν εκείνο πού μας ανεβάζει στην τελειότητα; Είναι η συνειδητή πίστη στο Θεό, η οποία κάνει χειροπιαστά αυτά πού ελπίζομε. Με τέτοια πίστη πρόσφερε ο Άβελ καλύτερη θυσία στο Θεό και του δόθηκε η μαρτυρία ότι είναι δίκαιος, και ο Αβραάμ υπάκουσε στην κλήση του Θεού και έφυγε από τη χώρα του για να ζήσει σαν ξένος στη γη της επαγγελίας. Αυτή ανυψώνει, εκείνους πού το θέλουν αληθινά, στις μεγάλες ελπίδες των υψηλών δωρεών του Θεού, και από εκεί, στη γνώση των όντων, και γεμίζει την καρδιά τους με ανεξάντλητους θησαυρούς του Πνεύματος, ώστε να βγάζουν από εκεί καινούργια και παλαιά μυστήρια του Θεού και να δίνουν σ' όσους έχουν ανάγκη. Εκείνος λοιπόν πού αξιώθηκε να έχει τέτοια πίστη, ανέβηκε με την αγάπη και έγινε τέλειος στη γνώση του Θεού, και πέρασε στον τόπο αναπαύσεως πού δίνει ο Θεός, όπου αναπαύθηκε και αυτός απ' όλα τα έργα του, όπως από τα δικά Του ο Θεός.

71. Αν τα παλιά χρόνια ο Θεός ορκίστηκε ότι δε θ' άφηνε να μπουν στη γη της αναπαύσεως όσοι απείθησαν, και πράγματι για την απιστία τους δεν μπόρεσαν να μπουν, πως είναι δυνατόν μερικοί με μόνη τη σωματική άσκηση, χωρίς πίστη, να μπορέσουν να φτάσουν στην ανάπαυση της απάθειας και στην τελειότητα της γνώσεως; Γι' αυτό και βλέπομε πολλούς πού δεν μπόρεσαν να φτάσουν και να αναπαυθούν απ' όλους τούς κόπους τους. Πρέπει λοιπόν ο καθένας να προσέχει μήπως έχει σκληρή και άπιστη καρδιά, και γι' αυτό, παρά τούς πολλούς κόπους, δεν πετυχαίνει την ανάπαυση και τελείωσή του. Γι' αυτό και ταλαιπωρείται πάντοτε στα έργα της πρακτικής και τρώει το ψωμί της οδύνης. Αφού λοιπόν τον αναμένει ¨σαββατισμός'' (ημέρα αναπαύσεως), ας αγωνιστεί να φτάσει με την πίστη στην ανάπαυση της απάθειας και στην τελειότητα της

γνώσεως, για να μην πέσει στο παλιό παράδειγμα της απείθειας και πάθει τα ίδια με τούς τότε απειθείς.

72. Αφού έχουμε αισθήσεις, λόγο και νόηση, οφείλομε κι εμείς να προσφέρομε από τον εαυτό μας κάποιο φόρο στο Θεό. Ως όντα με αισθήσεις, να αισθανόμαστε σωστά τα αισθητά πράγματα και μέσω του κάλλους τους να ανατρέχομε στο Δημιουργό και να οδηγούμε σ' Αυτόν την ορθή γνώση μας γι' αυτά. Ως λογικοί, να μιλάμε ορθά για τα θεια και ανθρώπινα πράγματα. Και ως έχοντες νόηση, να νοούμε χωρίς σφάλμα για το Θεό, για την αιώνια ζωή, για τη βασιλεία των ουρανών και για τα μυστήρια του Πνεύματος πού είναι κρυμμένα σ' αυτήν. Και τούτο, για να αποδεικνύεται ότι και η αίσθηση και ο λόγος και η νόηση είναι υγιή και ανένοχα έναντι του Θεού. Αυτό είναι όντως αληθινό και θειο μέτρο και ιερή προσφορά στο Θεό.

73. Εισφορά της δεκάτης στο Θεό είναι κυρίως το ψυχικό Πάσχα, δηλαδή το ξεπέρασμα κάθε εμπαθούς έξεως και κάθε άλογης αισθήσεως. Στο Πάσχα αυτό θυσιάζεται ο Λόγος με τη θεωρία των όντων, τρώγεται με τον άρτο της γνώσεως, και το τίμιο αίμα Του πίνεται μέσα στο οινοδοχείο της απόρρητης σοφίας. Όποιος λοιπόν έφαγε και γιόρτασε αυτό το Πάσχα, θυσίασε στον εαυτό του τον αμνό πού σηκώνει την αμαρτία του κόσμου, και δε θα πεθάνει πλέον, αλλά θα ζήσει αιώνια.

74. Εκείνος πού σηκώθηκε από την πτώση στα νεκρά έργα, αναστήθηκε μαζί με το Χριστό. Κι αν αναστήθηκε μαζί με το Χριστό μέσω της γνώσεως, και ο Χριστός δεν πεθαίνει πλέον, τότε ούτε αυτόν θα τον κυριεύσει ο θάνατος της άγνοιας. Γιατί όταν πέθανε τότε από την αμαρτία, βγαίνοντας από την κατά φύση κίνηση, πέθανε μια φορά, ενώ αυτό πού τώρα ζει, το ζει κοντά στο Θεό με την ελευθερία του Αγίου Πνεύματος, το οποίο τον ανέστησε από τα νεκρά έργα της αμαρτίας. Ώστε δε ζει πλέον αυτός για τη σάρκα και τον κόσμο, γιατί νεκρώθηκε για το σώμα του και τα πράγματα του κόσμου, αλλά ζει μέσα του ο Χριστός, επειδή υποτάχθηκε πλέον στη χάρη του Αγίου Πνεύματος και δεν είναι πια κάτω από το νόμο της σάρκας, αφού τα μέλη του τα έδωσε στο Θεό και Πατέρα για να είναι όπλα της αρετής.

75. Εκείνος πού ελευθέρωσε τα μέλη του από τη δουλεία των παθών και τα υποδούλωσε στην αρετή, αυτός πλησίασε τον αγιασμό του Αγίου Πνεύματος, αφού ανέβηκε πάνω από το νόμο της σάρκας. Και δε θα τον κυριεύσει πλέον η αμαρτία, γιατί σχολάζει μέσα στην ελευθερία και στο νόμο του Πνεύματος. Γιατί τα αποτελέσματα της δουλείας στα πάθη δεν είναι όμοια με τα αποτελέσματα της δουλείας στην αρετή. Εκείνα συνήθως καταλήγουν σε νοητό όλεθρο της ψυχής, ενώ αυτά σε ζωή αιώνια, η οποία είναι κρυμμένη στον Ιησού Χριστό, τον Κύριό μας.

76. Όσο ο άνθρωπος ζει σαρκικά, ο νόμος της σάρκας τον εξουσιάζει· όταν όμως πεθάνει και νεκρωθεί για τον κόσμο, ελευθερώνεται από το νόμο αυτό. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος να νεκρωθούμε για τον κόσμο, παρά να νεκρώσομε τα μέλη του σώματος. Και τα μέλη του σώματος νεκρώνονται, όταν γίνομε μέτοχοι του Αγίου Πνεύματος. Και τότε αναγνωριζόμαστε ότι είμαστε μέτοχοι του Αγίου Πνεύματος, όταν προσφέρομε στο Θεό καρπούς άξιους του Πνεύματος,

δηλαδή αγάπη στο Θεό από όλη την ψυχή μας και προς τον πλησίον από ειλικρινή διάθεση, χαρά της καρδιάς πού προέρχεται από την καθαρή συνείδηση, ειρήνη ψυχής από την απάθεια και την ταπείνωση, αγαθοσύνη των λογισμών του νου, μακροθυμία στις θλίψεις και τούς πειρασμούς, χρηστότητα από την τακτοποίηση των ηθών, πίστη στο Θεό συνειδητή και χωρίς τον παραμικρό δισταγμό, πραότητα από την ταπεινοφροσύνη και την κατάνυξη, και γενική εγκράτεια των αισθήσεων. Όταν προσφέρομε τέτοιους καρπούς στο Θεό, διατελούμε έξω από το νόμο της σάρκας. Και δεν υπάρχει νόμος να μας τιμωρει για τούς καρπούς τούς οποίους καρποφορήσαμε για το θάνατο, όταν ακόμη ζούσαμε σαρκικά. Γιατί ελευθερωθήκαμε από το νόμο της σάρκας, αφού αναστηθήκαμε από τα νεκρά έργα μαζί με το Χριστό, με την ελευθερία του πνεύματος.

77. Εκείνοι πού έλαβαν την απαρχή του Πνεύματος μέσω της αναγεννήσεως του βαπτίσματος και τη φύλαξαν άσβηστη, αυτοί, καθώς πιέζονται από το βάρος της σάρκας, στενάζουν από τα βάθη της καρδιάς τους, περιμένοντας την υιοθεσία με την πλήρωσή τους από τον Παράκλητο, για να δουν την απολύτρωση του σώματός τους από την υποδούλωση στη φθορά. Γιατί το Πνεύμα βοηθάει την αδύνατη φύση τους και μεσιτεύει για χάρη τους με αλάλητους στεναγμούς, επειδή το φρόνημά τους είναι κατά Θεόν και με ελπίδα περιμένουν να δουν στο θνητό σώμα τους την αποκάλυψη των υιών του Θεού, η οποία είναι η ζωοποιός νέκρωση του Ιησού. Ώστε κι αυτοί να γίνουν υιοί του Θεού, ως οδηγούμενοι από το Άγιο Πνεύμα και ελευθερωμένοι από τη δουλεία της σάρκας να φτάσουν στην ένδοξη ελευθερία των τέκνων του Θεού· σ' αυτούς, επειδή αγαπούν το Θεό, όλα συνεργούν στο καλό τους.

78. Επειδή η θεία Γραφή εξηγείται πνευματικά και οι θησαυροί της φανερώνονται από το Άγιο Πνεύμα σε πνευματικούς ανθρώπους, γι' αυτό ο ψυχικός άνθρωπος (πού δεν έχει δηλαδή το Πνεύμα), δεν μπορεί να δεχθεί τη φανέρωσή τους, γιατί δεν καταδέχεται να νοήσει η να ακούσει να λέγεται από άλλον, κάτι έξω από τα πλαίσια των δικών του λογισμών. Δεν έχει μέσα του το Πνεύμα του Θεού, το οποίο ερευνά τα βάθη του Θεού και γνωρίζει τα του Θεού, αλλά έχει το πνεύμα του κόσμου το υλικό, το γεμάτο ζηλοτυπία και φθόνο, φιλονικία και διχοστασία, και γι' αυτό του φαίνεται μωρία να ερευνά την έννοια και να ανιχνεύει το νόημα της Γραφής. Επειδή δεν μπορεί δηλαδή να καταλάβει ότι όλη η θεία Γραφή κατανοείται πνευματικά, περιγελά εκείνους πού εξηγούν πνευματικά τα θεια και ανθρώπινα πράγματα, και τούς ονομάζει όχι πνευματικούς, ούτε καθοδηγούμενους από το θειο Πνεύμα, αλλά αλληγορικούς, και όσο μπορεί διαστρέφει και ανατρέπει, όπως ο Δήμας εκείνος, τούς λόγους και τα θεια νοήματά τους. Ο πνευματικός άνθρωπος όμως δεν είναι έτσι, αλλά όλα τα εξετάζει κινούμενος από το θειο Πνεύμα, ενώ ο ίδιος δεν είναι καταληπτός από κανένα. Και τούτο γιατί έχει το νου του Χριστού, στον οποίο κανένας δε θα μπορέσει να γίνει σύμβουλος.

79. Η τελευταία ημέρα της Κρίσεως θα φανερωθεί με τρόπο πύρινο, και με φωτιά θα δοκιμαστούν, όπως λέει ο Παύλος, τα έργα του καθενός. Αν δηλαδή κάποιου τα έργα, με τα όποια οικοδόμησε τον εαυτό του, είναι από άφθαρτη ουσία, θα μείνουν άφθαρτα μέσα στη φωτιά· κι όχι μόνο δε θα κατακαούν, αλλά

και θα λαμπρυνθούν, καθώς θα καθαριστούν ολότελα από καμιά τυχόν μικρή κηλίδα. Αν όμως κάποιου τα έργα, με τα όποια φόρτωσε βαριά τον εαυτό του, είναι από φθαρτή ύλη, θα καούν και θα καταστραφούν και θα τον αφήσουν με άδεια χέρια μέσα στη φωτιά. Τα άφθαρτα έργα πού παραμένουν είναι τα δάκρυα της μετάνοιας, η ελεημοσύνη, η συμπάθεια, η προσευχή, η ταπείνωση, η πίστη, η ελπίδα, η αγάπη και ο,τιδήποτε άλλο πράττεται για την ευσέβεια. Αυτά όλα, και όσο ζει ο άνθρωπος συνοικοδομουνται σε άγιο ναό του Θεού, και όταν φύγει πηγαίνουν μαζί του και διαμένουν άφθαρτα στους αιώνες. Τα έργα πού τα καταστρέφει εκείνη η φωτιά είναι φανερά σε όλους: φιληδονία, φιλοδοξία, φιλαργυρία, μίσος, φθόνος, κλοπή, μέθη, κακολογία, κατάκριση και κάθε τι φαύλο πού ενεργείται με το σώμα από επιθυμία η θυμό. Αυτά, και όσο ζει ο άνθρωπος φθείρονται μαζί του, καθώς αυτός φλογίζεται από τη φωτιά της επιθυμίας, αλλά και όταν χωρίζεται από το σώμα τον ακολουθούν, μα δε μένουν για πάντα μαζί του· αφού κατακαούν, αφήνουν τον άνθρωπο πού τα έπραττε, μέσα στη φωτιά να κολάζεται αθάνατα στους αιώνες των αιώνων.

80. Η γνώση του Θεού σημαίνει ότι, αυτός πού οικοδομήθηκε σ' αυτήν με την ταπεινοφροσύνη και την προσευχή, έχει γνωριστεί από το Θεό κι έχει λάβει πλούσια από Αυτόν την αψευδή γνώση των υπερφυσικών Του μυστηρίων. Αν όμως παρατηρείται σ' αυτόν οίηση, τότε δεν έχει οικοδομηθεί στη γνώση μ' αυτές τις δύο αρετές, αλλά τον κυβερνά το υλικό πνεύμα αυτού του κόσμου. Γι' αυτό κι ένας τέτοιος άνθρωπος, νομίζει ότι κάτι γνωρίζει, ενώ δε γνωρίζει τίποτε από τα θεια πράγματα όπως πρέπει να γνωρίζει. Ενώ όποιος αγαπά το Θεό και δεν προτιμά τίποτε άλλο από την αγάπη του Θεού και του πλησίον, αυτός έμαθε τα βάθη του Θεού και τα μυστήρια της βασιλείας Του, όπως πρέπει να τα γνωρίζει εκείνος πού κινείται από το θειο Πνεύμα, και έχει γνωριστεί από το Θεό ως αληθινός εργάτης του μεγάλου κήπου της Εκκλησίας Του, πού θα εργαστεί με αγάπη το θέλημα του Θεού. Δηλαδή θα επιστρέφει ψυχές και θα μεταβάλλει ανάξιους σε άξιους με το λόγο πού του δόθηκε από το Άγιο Πνεύμα. Και θα φυλάγει απρόσβλητο το έργο του με την ταπεινοφροσύνη και την κατάνυξη.

81. Όλοι έχουμε βαπτιστεί στο όνομα του Χριστού με νερό και Πνεύμα Άγιο και όλοι τρώμε την ίδια πνευματική τροφή και πίνομε το ίδιο πνευματικό ποτό, κι αυτά είναι ο Χριστός· αλλά με τούς περισσότερους από μας δεν ευαρεστείται ο Θεός. Γιατί πολλοί πιστοί και αγωνιστές ταλαιπώρησαν και έκαναν κάτισχνα τα σώματά τους με μεγάλους κόπους ασκήσεως και σωματικής γυμνάσεως, αλλά επειδή δεν είχαν κατάνυξη από συντετριμμένη και φιλάγαθη γνώμη, και συμπάθεια από αγάπη προς τούς πλησίον και τούς εαυτούς των, αφέθηκαν άδειοι από την πληρότητα του Αγίου Πνεύματος κι έμειναν μακριά από τη γνώση του Θεού, έχοντας στείρα τη μήτρα της διάνοιάς τους και λόγο ανάλατο και αφώτιστο.

82. Εκείνο πού ζητεί ο λόγος του Θεού από τούς Ναζιραίους, δεν είναι μόνο ν' ανεβούν με την πράξη στο όρος Σινά, ούτε να καθαριστούν πριν την ανάβαση και να πλύνουν τα ρούχα τους και να μην πλησιάσουν γυναίκα, αλλά και να δουν, όχι τα οπίσθια του Θεού, αλλά τον ίδιο το Θεό μέσα στη δόξα Του, να ευαρεστείται σ' αυτούς και να τούς δίνει τις πλάκες της γνώσεως και να τούς αποστέλλει για την πνευματική κατάρτιση του λαού Του.

83. Ο Λόγος δεν παίρνει μαζί Του όλους τούς υπηρέτες και τούς μαθητές Του κατά την φανέρωση των απόκρυφων και ανωτέρων μυστηρίων Του, αλλά μόνο μερικούς, εκείνους στους οποίους χορηγήθηκε δεκτική ακοή και ανοίχθηκαν μάτια οπτασίας και δόθηκε ευκρινής καινούργια γλώσσα. Αυτούς λοιπόν τούς παραλαμβάνει και τούς ξεχωρίζει από τούς άλλους, πού είναι επίσης μαθητές Του, και ανεβαίνει στο Θαβώριο όρος της θεωρίας και μεταμορφώνεται μπροστά τους· δεν τούς μυσταγωγεί πλέον τα περί της βασιλείας των ουρανών, αλλά τούς δείχνει τη δόξα και τη λαμπρότητα της θεότητας. Και από αυτό τούς δίνει να λάμπουν κατά το χαρακτήρα του βίου και του λόγου τους σαν τον ήλιο μέσα στην Εκκλησία των πιστών. Τα νοήματά τους τα μεταβάλλει, δίνοντάς τους λευκότητα και καθαρότητα υπέρλαμπρου φωτός. Και αποθέτει το δικό Του νου μέσα τους, αποστέλλοντάς τους να διηγούνται καινούργια και παλαιά προς οικοδομή της Εκκλησίας Του.

84. Πολλοί καλλιέργησαν με μεγάλη επιμέλεια τα χωράφια τους και έσπειραν καθαρό σπόρο σ' αυτά, αφού προηγουμένως έκοψαν τα αγκάθια και έκαψαν τα τριβόλια με τη φωτιά της μετάνοιας, αλλά επειδή δεν έβρεξε πάνω σ' αυτά ο Θεός βροχή Πνεύματος Αγίου με την κατάνυξη, δε θέρισαν τίποτε απ' αυτά. Γιατί από την ξηρασία ξεράθηκαν και δεν καρποφόρησαν μέσα τους άφθονο το στάχυ της γνώσεως του Θεού. Γι' αυτό και πέθαναν, αν και όχι πεινασμένοι για λόγο Θεού, πάντως φτωχοί από γνώση Θεού και μ' άδεια χέρια, λίγα μόνο εφόδια παίρνοντας για τροφή τους από εισφορά άλλων.

85. Καθένας πού βγάζει από το στόμα του ωφέλιμα λόγια για την οικοδομή του πλησίον, τα βγάζει από τούς αγαθούς θησαυρούς της καρδιάς του, όντας ο ίδιος αγαθός, όπως είπε ο Κύριος. Κανείς δεν μπορεί να κινηθεί σε θεολογία και να πει τα περί Θεού, παρά με το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος. Και κανείς πού μιλά με Πνεύμα Θεού δε λέει πράγματα αντίθετα στην πίστη στο Χριστό, αλλά όσα ωφελούν, όσα οδηγούν στο Θεό και στη βασιλεία Του και αποκαθιστούν στην παλιά ένδοξη καταγωγή και ενώνουν με το Θεό μερικούς από τούς σωζόμενους. Αν τώρα η φανέρωση του Πνεύματος δωρίζεται στον κάθε ένα προς το συμφέρον όλων, άρα εκείνος πού απέκτησε πλούσια το λόγο της σοφίας του Θεού και αξιώθηκε να λάβει το λόγο της γνώσεως, ενεργείται από το θειο Πνεύμα και είναι θησαυροφυλάκιο των ακένωτων θησαυρών του Θεού.

86. Όποιος πίστεψε στο Χριστό και βαπτίστηκε στο όνομά Του, δεν αφήνεται άμοιρος της χάρης του Πνεύματος, εκτός αν παραδόθηκε σε κάθε ενέργεια του διαβόλου και μόλυνε την πίστη με τα έργα η ζει με ραθυμία και αμέλεια. Γιατί εκείνος πού φύλαξε άσβηστη την απαρχή του Αγίου Πνεύματος, την οποία έλαβε κατά το άγιο βάπτισμα, η πού την άναψε πάλι όταν έσβησε, δεν είναι δυνατό να μη λάβει από τον ουρανό και την πληρότητα του Πνεύματος. Αφού δηλαδή αγωνιστεί καλά, αξιώνεται μέσω της πληρότητας του Πνεύματος να λάβει }η το λόγο της σοφίας του Θεού για να διδάσκει στην Εκκλησία· η το λόγο της γνώσεως των μυστηρίων του Θεού, σύμφωνα με το αυτό Πνεύμα, για να γνωρίζει τα μυστήρια της βασιλείας των ουρανών· η, με το ίδιο πάλι Πνεύμα, τη συνειδητή πίστη, για να πιστεύει τις επαγγελίες του Θεού όπως ο Αβραάμ· η το χάρισμα των ιαμάτων από το ίδιο Πνεύμα, για να θεραπεύει τις ασθένειες· η το χάρισμα της ενέργειας δυνάμεων, για να βγάζει δαιμόνια και να κάνει θαύματα·

η το χάρισμα της προφητείας, για να προβλέπει και να προλέγει τα μέλλοντα· η το χάρισμα της διακρίσεως των πνευμάτων για να διακρίνει ποιος ομιλεί με Πνεύμα Θεού και ποιος όχι· η το χάρισμα της ερμηνείας διαφόρων γλωσσών· η το χάρισμα της συμπαραστάσεως σε όσους καταπονούνται· η το χάρισμα της διακυβερνήσεως των ποιμνίων και του λαού του Θεού· η το χάρισμα της αγάπης προς όλους και των δωρεών της αγάπης, δηλαδή της μακροθυμίας, της χρηστότητας και όλων των λοιπών. Αν όμως κανείς είναι άμοιρος όλων αυτών, δε γνωρίζω πως να χαρακτηρίσω αυτόν τον άνθρωπο πιστό, η ότι ανήκει στον κατάλογο εκείνων πού ντύθηκαν το Χριστό με το άγιο βάπτισμα.

87. Εκείνος πού έχει την αγάπη, δε φθονεί από ζήλια, δεν περιαυτολογεί σαν ένας επηρμένος και αυθάδης, δεν αλαζονεύεται απέναντι σε κανένα, δεν ασχημονεί κάνοντας απρέπειες κατά του πλησίον. Δε ζητεί μόνο το δικό του συμφέρον, αλλά και του πλησίον. Δεν εξάπτεται εναντίον εκείνων πού τον λυπούν, και αν πάθει κανένα κακό από άλλον, δεν το λογαριάζει. Δεν χαίρεται όταν, αυτοί πού αγαπά, βρίσκονται στο άδικο, ενώ χαίρεται μαζί τους όταν βρίσκονται στην αλήθεια και τη δικαιοσύνη. Ανέχεται όλα τα λυπηρά πού του έρχονται. Τα πιστεύει όλα, από απλότητα και ακακία. Ελπίζει ότι θα αποκτήσει όλα όσα μας έχει υποσχεθεί ο Θεός. Υπομένει κάθε πειρασμό, χωρίς να ανταποδίδει κακό στο κακό. Γενικά, ποτέ δε χάνει την αγάπη προς τον πλησίον ο εργάτης της αγάπης.

88. Από όσους αξιώθηκαν να λάβουν την ουράνια χάρη του Αγίου Πνεύματος με διάφορα χαρίσματα, άλλοι είναι νήπιοι και ατελείς ακόμη στα θεια χαρίσματα, ενώ άλλοι είναι τέλειοι άνδρες και τα έχουν στην πληρότητά τους. Οι πρώτοι, καθώς επεκτείνονται στην εργασία των θείων εντολών, προοδεύουν στα χαρίσματα, και γεμίζοντας από μεγαλύτερες δωρεές του Πνεύματος, καταργούν τα προηγούμενα χαρίσματα της νηπιότητας. Οι άλλοι, έχοντας φτάσει στην κορυφή της αγάπης και της γνώσεως του Θεού, αφήνουν πια τα επιμέρους χαρίσματα, είτε προφητείες είναι, είτε διακρίσεις πνευμάτων, είτε χαρίσματα συμπαραστάσεως, διακυβερνήσεως κλπ., κατά τον Απόστολο. Γιατί εκείνος πού μπήκε στα ανάκτορα της αγάπης δε γνωρίζει πλέον κατά ένα μέρος το Θεό, ο οποίος είναι αγάπη, αλλά συνομιλώντας πρόσωπο με πρόσωπο με Αυτόν, Τον γνωρίζει με πληρότητα, όπως και Αυτός τον έχει γνωρίσει.

89. Εκείνος πού από ζήλο των πνευματικών χαρισμάτων επεδίωξε την αγάπη και την απέκτησε, δεν ανέχεται να μιλάει κατά την προσευχή και την ανάγνωση μόνο για πνευματικό καταρτισμό του εαυτού του· γιατί εκείνος πού μιλάει μόνο στο Θεό με τη γλώσσα όταν προσεύχεται και ψάλλει, τον εαυτό του οικοδομεί, όπως λέει ο Παύλος. Αυτός επιβάλλεται, κατά τον Παύλο πάλι, να ¨προφητεύει'', για την οικοδομή της Εκκλησίας του Θεού. Να διδάσκει δηλαδή στους πλησίον του την εργασία των θείων εντολών και πως πρέπει να σπεύδουν να ευαρεστήσουν το Θεό. Σε τι θα μπορέσει να ωφελήσει μερικούς ο ηγούμενος πού μιλάει πάντοτε μόνο με τον εαυτό του και το Θεό με την προσευχή και την ψαλμωδία, αν δε μιλήσει και στους υποτακτικούς του, η με αποκάλυψη από το Άγιο Πνεύμα η με γνώση των μυστηρίων του Θεού η με το προορατικό χάρισμα της προφητείας η με διδαχή του λόγου της σοφίας του Θεού; Γιατί αν δεν τούς δώσει ευκολονόητο λόγο διδασκαλίας, γραπτό η προφορικό, ποιος από τούς

υποτακτικούς του θα ετοιμαστεί για πόλεμο εναντίον παθών και δαιμόνων; Πράγματι, αν ο ποιμένας δε ζητά να έχει πλούσια το λόγο της διδασκαλίας και τη γνώση του Πνεύματος για την οικοδομή του ποιμνίου του, δεν είναι ζηλωτής των χαρισμάτων του Θεού. Γιατί με το να προσεύχεται μόνο και να ψάλλει πολύ με τη γλώσσα, προσευχόμενος με το πνεύμα του, δηλαδή την ψυχή του, οικοδομεί τον εαυτό του. Ο νους του όμως είναι άκαρπος, αφού δεν προφητεύει με το λόγο της διδασκαλίας και δεν οικοδομεί την Εκκλησία του Θεού. Αν ο Παύλος, ο οποίος περισσότερο από κάθε άνθρωπο ενωνόταν μέσω της προσευχής με το Θεό, ήθελε πέντε λόγια μονάχα του έγκαρπου νου του να πει στην Εκκλησία για να κατηχήσει και τούς άλλους, παρά χιλιάδες λόγους ψαλμωδίας με τη γλώσσα, άρα έχασαν το δρόμο της αγάπης όσοι είναι πνευματικοί οδηγοί άλλων και περιόρισαν μόνο στην ψαλμωδία και την ανάγνωση το αξίωμα του ποιμένα.

90. Εκείνος πού μας έδωσε την ύπαρξη από ύλη και από νοερή ουσία και αυτά τα αντίθετα κατά τη φύση τα ένωσε κατά τρόπο παράδοξο σε μία υπόσταση, Αυτός μας έδωσε και τη μακαριότητα με το λόγο της σοφίας Του και της γνώσεως. Και αυτό το έκανε, από τη μία για να δούμε με την πνευματική γνώση τούς απόκρυφους θησαυρούς της βασιλείας των ουρανών πού μας χάρισε, κι από την άλλη, για να γνωστοποιήσουμε στους πλησίον μας με το λόγο της σοφίας τον πλούτο της αγαθότητάς Του και τα αγαθά της αιώνιας ζωής, τα όποια ετοίμασε να απολαύσουν εκείνοι πού Τον αγαπούν.

91. Εκείνος πού ανέβηκε πάνω από τις απειλές και τις υποσχέσεις των τριών νόμων, έφτασε στη ζωή πού δεν υπόκειται σε νόμο· έγινε αυτός νόμος της Εκκλησίας και δεν εξουσιάζεται από νόμο. Η ελεύθερη ζωή είναι εκείνη πού δεν υπόκειται σε νόμο, άρα είναι πάνω από κάθε φυσική ανάγκη και παραστράτισμα. Και εκείνος πού έφτασε σ' αυτή τη ζωή, ελευθερώθηκε, επειδή ξεπέρασε τη σάρκα, κι έγινε πυρ με τη μέθεξη του Πνεύματος, οπότε ενώθηκε και αυτός ολοκληρωτικά με το Χριστό πού είναι πάνω από κάθε φύση, και καταργήθηκε γι' αυτόν το μερικό και ατελές.

92. Εκείνος πού έγινε δεκτικός της γνώσεως του πρώτου Νου, -ο οποίος είναι αρχή και τέλος όλων, αόριστος καθ' εαυτόν και μέσα και έξω ως προς όλα τα άλλα-, αυτός γνωρίζει και μόνος μονάζει, αλλά και ανάμεσα σε μόνους να μονάζει· ώστε μήτε μένοντας μόνος υφίσταται ζημία στην τελειότητά του, μήτε όντας μαζί με πολλούς υφίσταται ζημία της μονώσεως, αλλά είναι ο ίδιος παντού και σε όλα μόνος, γιατί είναι για τούς άλλους αρχή της κινήσεώς τους για να μονάσουν, και τέλος τελειότατο της αρετής πού βρίσκεται μπροστά τους.

93. Η ασύγχυτη ένωση και συνάφεια της ψυχής και του σώματος, όταν συμφωνεί με τον εαυτό της, εκτελεί ένα έργο, είτε της ύλης, είτε της πνευματικής φύσεως. Όταν όμως δε συμφωνεί, τότε δημιουργεί εμφύλια μάχη, όπου το καθένα επιθυμεί τη νίκη. Έρχεται όμως ο λόγος και ασκώντας το κύρος του, διαλύει αμέσως τη φιλονικία, δίνοντας τα πρωτεία στην ομόνοια, κι αναθέτει το σύνολο των έργων στη φύση και στο πνεύμα.

94. Από τα τρία βασικά μέρη της ψυχής μας, το ένα (το λογιστικό) άρχει, αλλά δεν άρχεται· το άλλο (το θυμικό) και άρχει και άρχεται· το τρίτο (το επιθυμητικό)

δεν άρχει, ενώ άρχεται. Όταν λοιπόν αυτό πού άρχει τεθεί κάτω από την αρχή ενός από αυτά πού άρχονται, τότε το εκ φύσεως ελεύθερο παρουσιάζεται δούλο στα εκ φύσεως δούλα και βγαίνει από τα πλαίσια της αρχής και της φύσεώς του, οπότε γίνεται μεγάλη στάση ανάμεσά τους. Και όσο υπάρχει τέτοια στάση σε αυτά, δε βλέπομε ακόμη τα πάντα υποταγμένα στο Λόγο. Όταν όμως εκείνο πού άρχει, επικρατήσει πάνω στα άλλα και τα φέρει κάτω από την αρχή και την εξουσία του, τότε τα χωρισμένα συνενώνονται και συμφωνούν, οπότε έχουν ειρήνη με το Θεό. Και αφού υποταχθούν όλα στο Λόγο, παραδίδεται από αυτόν η βασιλεία στο Θεό και Πατέρα.

95. Αφού οι πέντε αισθήσεις υποταχθούν στις τέσσερις αρχές των γενικών αρετών και μείνουν ευπειθείς σ' αυτές, κάνουν την ανθρώπινη φύση πού πλάσθηκε από τα τέσσερα στοιχεία να κινείται ατάραχα γύρω από τον τροχό της ζωής. Και όταν αυτή κινείται έτσι, δε στασιάζουν οι δυνάμεις της ψυχής μεταξύ τους· αλλά αφού το παθητικό μέρος -θυμός και επιθυμία- ενωθεί με το λογιστικό, αναλαμβάνει ο νους τη φυσική του εξουσία και κάνει άρμα του τις τέσσερις αρχές και θρόνο του τη δούλη πεντάδα των αισθήσεων. Και αφού κατατροπώσει την τύραννο σάρκα, αρπάζεται με το τέθριππο άρμα και υψώνεται στους ουρανούς, όπου παραστέκεται στον Βασιλιά των αιώνων και στεφανώνεται με το στεφάνι της νίκης, καταπαύοντας σ' Αυτόν την όλη πορεία του.

96. Σ' εκείνους πού γίνονται τέλειοι κατά την διάρκεια της θεωρίας και στηρίζονται στους στύλους του Πνεύματος, ετοιμάζεται κύπελλο και προσφέρεται άρτος από τη βασιλική πανδαισία. Τούς δίνεται θρόνος ν' αναπαυθούν και χρήματα να πλουτίσουν, και θησαυρός από μαργαριτάρια και πολύτιμους λίθους είναι έτοιμος γι' αυτούς, και πλούτος αναρίθμητος τούς παραδίνεται στα χέρια. Αυτούς, καθώς είναι ταχύτατοι στα έργα, η πράξη τούς κάνει διορατικούς και τούς ετοιμάζει να παραστέκονται όχι σε ανθρώπους νωθρούς, αλλά στον ίδιο το Βασιλιά.

97. Ποιο από τα δύο συμβαίνει· η βασιλεία των ουρανών δίνεται από εδώ στους αγωνιστές η μετά το θάνατο; Αν λοιπόν δίνεται από εδώ, τότε η νίκη είναι ακαταμάχητη, η χαρά ανέκφραστη, και η άνοδος μας στον Παράδεισο, ελεύθερη. Γιατί ο Παράδεισος αυτός βρίσκεται κατευθείαν στη θεία ανατολή. Αν όμως δίνεται μετά το θάνατο, πρέπει να εξετάσομε αν η έξοδος από τη ζωή γίνεται χωρίς φόβο, και τι είναι βασιλεία ουρανών και βασιλεία Θεού και Παράδεισος, και τι διαφέρει το ένα από το άλλο και ποιος είναι ο καιρός καθενός από αυτά και αν αποκτούμε και τα τρία και πως και πότε και ύστερα από πόσον καιρό. Γιατί εκείνος πού βρέθηκε μέσα στην πρώτη ενώ ακόμη ζει και φορά τη σάρκα, δεν έχασε και τα άλλα.

98. Ο άνω κόσμος είναι ακόμη ελλιπής και περιμένει την ολοκλήρωσή του, για να αποκατασταθεί στην πληρότητά του, από τούς πρωτότοκους του νέου Ισραήλ πού βλέπουν το Θεό. Γιατί ο άνω κόσμος ολοκληρώνεται καθώς γεμίζει από εκείνους πού ανατρέχουν στη γνώση του Θεού. Και όταν ολοκληρωθεί, ορίζοντας τα τέλη του κάτω κόσμου των πιστών και των απίστων, θα αποτελέσει μία ενιαία συνάθροιση, δίνοντας στον καθένα το βαθμό του και χωρίζοντας μεταξύ τους τις δύο αυτές ασύμφωνες τάξεις. Ο άνω κόσμος οδηγεί προς τον

εαυτό του τις αρχές και τα τέλη των άλλων, και τα ορίζει σαν όριο απεριόριστο· ο ίδιος όμως από άλλη αρχή ούτε οδηγείται, ούτε κατευθύνεται, ώστε να περιορίζεται. Ιδίωμά του έχει την αεικινησία, ώστε μήτε συστέλλεται στον εαυτό του, μήτε εκτείνεται πέρα από τα όριά του, αλλά είναι για τούς άλλους σαββατισμός και κατάπαυση κάθε αρχής και κινήσεως.

99. Οι ουράνιες δυνάμεις ως σύνολο, σαν υμνωδοί πού πρωτοστατούν στους ύμνους, συντάσσονται σε χορείες κατά τριαδικό τρόπο, και παραστέκονται τριαδικά στην Αγία Τριάδα, όπου προσφέρουν τον ύμνο λειτουργώντας με φόβο. Από αυτές, άλλες απλώνονται κάτω από την Αρχή και Αιτία των πάντων, όσες είναι πλησιέστερες σ' Αυτήν και επικεφαλής των ύμνων· αυτές είναι με τη σειρά οι Θρόνοι, τα Χερουβείμ και τα Σεραφείμ. Ιδίωμά τους είναι η πύρινη σοφία και η γνώση των ουρανίων και κύριο έργο τους ο θεοπρεπής ύμνος του ¨Γέλ'', κατά την εβραϊκή γλώσσα. Άλλες είναι ενδιάμεσες, ανάμεσα στις προηγούμενες και στις επόμενες, δηλαδή οι Εξουσίες, οι Κυριότητες και οι Δυνάμεις, πού στέκονται γύρω από το Θεό. Ιδίωμά τους είναι οι διευθετήσεις των μεγάλων πραγμάτων, οι διενέργειες των θαυμάτων και οι επιτελέσεις θαυμαστών σημείων· κύριο έργο τους είναι ο τρισάγιος ύμνος, το ¨ Άγιος, Άγιος, Άγιος''. Άλλες καταλήγουν σε μας τούς ανθρώπους, όντας πάνω από εμάς και κάτω από τις ανώτερες· στέκονται γύρω από το Θεό και λέγονται Αρχές, Αρχάγγελοι και Άγγελοι. Ιδίωμά τους είναι να εκτελούν θειες υπηρεσίες, και κύριο έργο τους ο ιερός ύμνος ¨ Αλληλούια ''. Όταν λοιπόν η λογική φύση των ανθρώπων τελειοποιειται με κάθε αρετή και ανυψώνεται με κάθε γνώση και σοφία του Πνεύματος και της θεϊκής φωτιάς, τότε γίνεται οικεία μέσω των θείων χαρισμάτων με τις Δυνάμεις αυτές, καθώς έλκει προς τον εαυτό της το ιδίωμα καθεμίας λόγω καθαρότητας. Με τις τελευταίες γίνεται οικεία με τη διακονία και την εργασία των εντολών του Θεού· με τις μεσαίες, με τη συμπάθεια και την προστασία των συνανθρώπων, κι ακόμη με την οικονομία των μεγάλων και θείων πραγμάτων και με τις ενέργειες του Πνεύματος· με τις πρώτες συγκοινωνεί με την πύρινη σοφία του λόγου και με τη γνώση των θείων και ανθρωπίνων πραγμάτων. Καθώς τελειοποιείται έτσι η ανθρώπινη φύση και δέχεται διαδοχικά τις δωρεές, ενώνεται μέσω αυτών με τη δεκάδα-Θεό*, επειδή πρόσφερε σ' Αυτόν την απαρχή δέκατης τάξεως από τον εαυτό της.

100. Ο Θεός είναι Μονάδα και Τριάδα· αρχίζει από μονάδα και, καθώς είναι δεκάδα, καταλήγει κυκλικά στον εαυτό Του. Ο Θεός έχει μέσα Του τις αρχές και τα τέλη των πάντων. Είναι όμως έξω από τα πάντα, γιατί είναι επάνω απ' όλα. Όποιος βρέθηκε μέσα σ' Αυτόν, χώρεσε μέσα του τούς λόγους και τη γνώση των όντων· και ενώ στέκεται έξω απ' όλα, παραμένει μέσα σε όλα, γνωρίζοντας τις αρχές και τα τέλη τους, γιατί απέκτησε νοερή συνάφεια με τον Πατέρα μέσω του Λόγου και έγινε τέλειος από το Πνεύμα. Σ' αυτήν την παντέλεια και ομοούσια Τριάδα πού προσκυνείται στα πρόσωπα του Πατέρα, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος και δοξάζεται ως μία φύση και βασιλεία και δύναμη θεότητας, σ' αυτήν ανήκει η εξουσία στους αιώνες. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΟΣ

Περί ταπεινοφροσύνης

(Διά τήν ὑψίστην ταπεινοφροσύνην, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται μέ μυστικόν τρόπον καί ἐξολοθρεύει τά πάθη)

ΕΚΕΊΝΟΣ πού θέλει νά διηγῆται μέ λόγια αἰσθητά τήν αἴσθησι καί τήν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης τοῦ Κυρίου στήν κυριολεξία της, καί τῆς ἁγίας ταπεινοφροσύνης καθώς πρέπει, καί τῆς μακαρίας ἁγνότητος ἀληθινά, καί τῆς θείας ἐλλάμψεως παραστατικά, καί τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ πραγματικά, καί τῆς ἐσωτερικῆς πληροφορίας ἀλάνθαστα, καί φαντάζεται ὅτι θά δώση νά καταλάβουν αὐτά τά

πράγματα μέ τήν ἐξήγησί του ὅσοι δέν τά ἔχουν γευθῆ προσωπικῶς, αὐτός ὁμοιάζει μέ ἐκεῖνον πού θέλει νά ἐξηγήση μέ λόγια καί παραδείγματα, πόσο γλυκό εἶναι τό μέλι σέ ἐκείνους πού ποτέ δέν τό ἐγεύθηκαν. Καί ὁ μέν δεύτερος ἄδικα φιλολογεῖ, γιά νά μήν εἰπῶ βαττολογεῖ, ὁ δέ πρῶτος ἤ ἀγνοεῖ αὐτά πού διηγεῖται ἤ ἐμπαίζεται ὑπερβολικά ἀπό τήν κενοδοξία.

2. Ὁ παρών λόγος παρουσίασε ἐνώπιον μας πρός ἐξέτασι ἕναν θησαυρό, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ἀσφαλισμένος μέσα σέ ὀστράκινα σκεύη ἤ καλύτερα σέ ἀνθρώπινα σώματα. Ἕνα θησαυρό πού ἡ ποιότης του δέν μπορεῖ καθόλου νά κατανοηθῆ μέ λόγια. Ἔχει δέ ὁ θησαυρός αὐτός ἀπ' ἔξω μόνο μία ἐπιγραφή, ἡ ὁποία εἶναι ἀκατανόητη καί παρέχει πολλήν καί ἀτέλειωτη ἐρευνητική προσπάθεια σέ ὅσους ζητοῦν νά τήν ἐξηγήσουν μέ λόγια. Καί ἡ ἐπιγραφή αὐτή ἔχει ὡς ἑξῆς: "Η ΑΓΙΑ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ".

3. Ὅσοι ὁδηγοῦνται ἀπό τό πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἄς εἰσέλθουν μαζί μας στό νοερό καί πάνσοφο τοῦτο συνέδριο καί ἄς κρατοῦν νοερῶς στά χέρια τους θεόγραπτες πλάκες γνώσεως.

Ἄρχισε λοιπόν τό συνέδριο. Συγκεντρωθήκαμε καί συζητήσαμε καί ἐρευνήσαμε ἐξεταστικά τήν σημασία τῆς σπουδαίας αὐτῆς ἐπιγραφῆς. Ἕνας ἔλεγε ὅτι ταπεινοφροσύνη εἶναι τό λησμονῆς ἀμέσως τά κατορθώματά σου. Ἄλλος, τό νά θεωρῆς τόν ἑαυτόν σου πιό τελευταῖο καί πιό ἁμαρτωλό ἀπό ὅλους. Ἄλλος, τό νά

γνωρίσης καλά μέ τον νοῦ σου τήν ἰδική σου ἀδυναμία καί ἀσθένεια. Ἄλλος, τό νά προλαμβάνης σέ φιλονεικίες νά διαλύης πρῶτος τήν ὀργή. Ἄλλος, τό νά γνωρίζης καλά τήν χάρι καί τήν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ. Καί ἕνας ἄλλος πάλι, τό νά αἰσθάνεσαι ψυχική συντριβή καί νά ἀπαρνῆσαι τό ἰδικό σου θέλημα.

Καί ἐγώ ἀφοῦ τά ἄκουσα ὅλα αὐτά, καί ἀφοῦ τά ἐξέτασα μόνος μου μέ πολλή περίσκεψι καί προσοχή, δέν κατώρθωσα μέ ὅσα ἄκουσα νά καταλάβω τήν ἔννοια τῆς μακαρίας ταπεινοφροσύνης. Γι' αὐτό ὡς ἔσχατος ὅλων, ἀφοῦ ἐμάζευσα ὅπως ὁ σκύλος τά ψίχουλα πού ἔπεσαν ἀπό τό τραπέζι τῶν γνωστικῶν ἐκείνων καί μακαρίων Πατέρων, κατέληξα στόν ἑξῆς ὁρισμό:

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἀνώνυμη χάρις τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία μπορεῖ νά ὀνομασθῆ μόνο ἀπό ὅσους τήν ἐδοκίμασαν ἐκ πείρας. Εἶναι ἀνέκφραστος πλοῦτος, ὀνομασία τοῦ Θεοῦ, δωρεά τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον Ἐκεῖνος λέγει: "Μάθετε οὐκ ἀπ' Ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπό δέλτου, ἀλλ' ἀπ ἐμοῦ", δηλαδή ἀπό τήν ἐνοίκησί μου καί τήν ἔλλαμψί μου καί τήν ἐνέργειά μου μέσα σας, "ὅτι πρᾶός εἰμι καί ταπεινός τῆ καρδία καί τῶ λογισμῶ καί τῶ φρονήματι, καί εὑρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων καί κουφισμόν λογισμῶν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν" (πρβλ. Ματθ. ια' 29).

4. Διαφορετική εἶναι ἡ ὄψις πού παρουσιάζει ἡ ὁσία αὐτή ἄμπελος ὅταν ἀκόμη ἐπικρατῆ ὁ χειμώνας τῶν παθῶν, καί διαφορετική ὅταν πλέον ἔλθη ἡ ἄνοιξις (καί ἡ ἔναρξις) τῶν καρπῶν, καί διαφορετική ὅταν φθάση τό θέρος τῶν ἀρετῶν, παρ' ὅλον ὅτι ὅλες αὐτές οἱ ὄψεις συμβάλλουν σέ μία καί τήν αὐτή εὐφροσύνη καί καρποφορία. Γι' αὐτό ἐμφανίζει καί τά ἀντίστοιχα σημάδια καί τίς ἀποδείξεις τῶν κατά καιρούς καρπῶν της.

5. Ὅταν ἀρχίζη νά ἀνθίζη μέσα μας ἡ σταφυλή τῆς ὁσίας αὐτῆς ἀμπέλου, αἰσθανόμεθα πάραυτα κόπωσι καί μῖσος πρός κάθε ἀνθρώπινη δόξα καί ἔπαινο, ἐνῶ συγχρόνως ἐξορίζομε ἀπό μέσα μας τόν θυμό καί τήν ὀργή. Ὅσο δέ ἐν τῶ μεταξύ προχωρεῖ κατά τήν πνευματική ἡλικία μέσα στήν ψυχή, ἡ βασίλισσα αὐτή τῶν ἀρετῶν, κάθε καλό πού ἐκτελοῦμε τό θεωροῦμε μηδέν ἤ μᾶλλον βδέλυγμα. Κυρίως συλλογιζόμαστε ὅτι κάθε ἡμέρα πού περνᾶ αὐξάνει τό φορτίο τῶν ἁμαρτιῶν καί ἀμελειῶν, πού σκορπίζουν τόν πλοῦτο τῆς ψυχῆς.

Τό δέ πλῆθος τῶν χαρισμάτων πού μᾶς χορηγεῖ ὁ Θεός τό βλέπομε σάν αἰτία μεγαλυτέρας τιμωρίας, γιατί δέν μᾶς ἀξίζει. Ἔτσι ὁ νοῦς ἀσφαλίζεται ἀπό τούς κλέπτες κλεισμένος μέσα στό βαλάντιο τῆς μετριοφροσύνης. Ἀκούει μόνο τά κτυπήματα καί τά παιγνίδια τους, χωρίς νά ἐπηρεάζεται καθόλου ἀπό αὐτά. Καί τοῦτο, διότι ἡ μετριοφροσύνη εἶναι ταμεῖο ἀπαραβίαστο.

6. Ἐτολμήσαμε δι' ὀλίγων νά φιλοσοφήσωμε γιά τήν ἄνθησι καί τήν μικρή ἀνάπτυξι τούτου τοῦ ἀειθαλοῦς καρποῦ. Ἀλλά γιά τό ποιό εἶναι τό τέλειο βραβεῖο, ὁ τέλειος καρπός τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἀρετῆς, ὅσοι εἶσθε οἰκεῖοι τοῦ Κυρίου, ἐρωτήσατε τόν Κύριον. Γιά τήν ποσότητα καί μεγαλωσύνη τῆς ὁσίας αὐτῆς ἀρετῆς δέν εἶναι δυνατόν νά ὁμιλήσω. Γιά τήν ποιότητά της πάλι εἶναι ἀκόμη πιό ἀδύνατο.

Ἔτσι ἄς ἐπιχειρήσωμε πάλι νά ὁμιλήσωμε γιά τίς ἰδιότητές της σύμφωνα μέ τήν σκέψι πού ἦλθε στόν νοῦ μας.

7. Ἡ μετάνοια πού γίνεται μέ συνεχῆ φροντίδα καί τό πένθος πού εἶναι καθαρισμένο ἀπό κάθε κηλῖδα καί ἡ ὁσιωτάτη τῶν ἀρχαρίων ταπείνωσις διαφέρουν καί διακρίνονται μεταξύ τους ὅσο ὁ ἄρτος ἀπό τήν ζύμη καί τό ἀλεύρι. Διότι συντίβεται πρῶτα ἡ ψυχή καί λεπτύνεται μέ τήν πραγματική μετάνοια.

Ἔπειτα ἑνώνεται κατά κάποιον τρόπο καί, ἄς τό εἰπῶ ἔτσι, συμφύρεται μέ τόν Θεόν μέ τό ὕδωρ τοῦ ἀληθινοῦ πένθους. Ἐν συνεχεία, ἀφοῦ ἀνάψη μέ τό πῦρ τοῦ Κυρίου, ἐμφανίζεται ὡς στερεός ἄρτος ἡ μακαρία ταπείνωσις, ἡ ἄζυμος καί ἄτυφος, (ἡ ὁποία δηλαδή εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπό τήν ζύμη τῆς κακίας καί τήν ὑπερηφάνεια).

Καί ὅπως κάθε μία ἀπό τίς τρεῖς αὐτές ἀρετές, τίς ὅμοιες μέ τρίπλοκη ἁλυσίδα ἤ καλύτερα μέ οὐράνιο τόξο, ἐμφανίζει τήν ἴδια δύναμι καί ἐνέργεια καί ἀποβλέπει στόν ἴδιο στόχο, θά πρέπει ὁπωσδήποτε νά ἔχουν μεταξύ τους καί τίς ἰδιότητες κοινές. Ἔτσι ὅποιο θά ὀνομάσης σημάδι τῆς μιᾶς, θά τό εὕρης νά εἶναι γνώρισμα καί τῆς ἄλλης.

Αὐτό δέ πού εἶπα θά προσπαθήσω μέ συντομία νά τό ἀποδείξω καί νά τό ἐπικυρώσω.

8. Πρώτη καί ἐξαιρετική ἰδιότης τῆς ὡραίας καί ἀξιοθαύμαστης αὐτῆς τριάδος εἶναι ἡ μετά πολλῆς χαρᾶς ὑποδοχή τῆς ἀτιμίας, τήν ὁποία δέχεται μέ ἀνοικτά τά χέρια καί τήν ἐναγκαλίζεται, μέ τήν σκέψι ὅτι καταπαύει καί κατακαίει ψυχικές ἀσθένειες καί μεγάλες ἁμαρτίες. Δεύτερο γνώρισμά της εἶναι ἡ ἐξαφάνισης κάθε ἐκδηλώσεως θυμοῦ, καθώς καί ἡ μετριοφροσύνη γι' αὐτή τήν ἐπιτυχία. Ἡ τρίτη δέ καί ἀνωτέρα βαθμίδα εἶναι ἡ ἀναμφίβολος ἀμφιβολία γιά τήν ἰσχύ τῶν καλῶν μας ἔργων, καθώς καί ἡ συνεχής ἔφεσις γιά μάθησι.

9. Ὅπως "τέλος νόμου καί προφητῶν Χριστός, εἰς δικαιοσύνην παντί τῷ πιστεύοντι" (Ρωμ. ι' 4), ἔτσι καί τέλος τῶν ἀκαθάρτων παθῶν σέ καθέναν πού δέν προσέχει εἶναι ἡ κενοδοξία καί ἡ ὑπερηφάνεια. Μέ τό νά τίς φονεύη δέ αὐτές ἡ νοερά ἔλαφος τῆς ταπεινοφροσύνης, διαφυλάττει ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος συζῇ μαζί της ἀπρόσβλητον ἀπό κάθε θανατηφόρο δηλητήριο. Ποῦ νά ἐμφανισθῆ ἀλήθεια σ' αὐτήν τό δηλητήριο τῆς ὑποκρισίας; Ποῦ τό δηλητήριο τῆς καταλαλιᾶς; Ποῦ νά ἐμφωλεύση σ' αὐτήν ὄφις; Καί ἐάν πάλιν ἐμφωλεύση, δέν θανατώνεται καί δέν ἐξαφανίζεται, ὅταν τραβηχθῆ ἔξω ἀπό τήν καρδιά καί φανερωθῆ; Δέν συναντᾶς σέ ὅποιον συνδέεται μέ αὐτήν μῖσος οὔτε κάποια μορφή ἀντιλογίας οὔτε καμμία ὀσμή ἀπειθαρχίας, ἐκτός ἄν τυχόν πρόκειται γιά θέματα πίστεως.

10. Ὅποιος τήν ἐνυμφεύθη εἶναι ἤπιος, προσηνής, εὐκατάνυκτος, εὐσπλαγχνικός περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον. Εἶναι ἀκόμη γαλήνιος, χαρωπός, εὐκολοκυβέρνητος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος, καί -γιατί νά λέγω πολλά;- ἀπαθής· ἀφοῦ "ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος καί ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν" (Ψαλμ. ρλε' 23-24) καί ἐκ τῶν παθῶν καί μολυσμῶν.

11. Ὁ ταπεινόφρων μοναχός δέν πολυεξετάζει τά ἄρρητα μυστήρια, ἐνῶ ὁ ὑπερήφανος ἐρευνᾶ τά ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ.

12. Σέ κάποιον ἀπό τούς πλέον γνωστικούς ἀδελφούς παρουσιάσθηκαν ἀφθαλμοφανῶς οἱ δαίμονες καί τόν ἐμακάρισαν. Αὐτός δέ ὁ πάνσοφος τούς ἀπήντησε: " Ἐάν σταματήσετε νά μέ ἐπαινῆτε μέ τούς λογισμούς πού φέρνετε

στήν ψυχή μου, τότε ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεώς σας θά θεωρήσω τόν ἑαυτόν μου μέγαν. Ἐάν ὅμως δέν σταματήσετε νά μέ ἐπαινῆτε, τότε ἀπό τούς ἰδικούς σας ἐπαίνους θά συλλογίζωμαι τήν ἰδική μου ἀκαθαρσία, ἐφ' ὅσον εἶναι "ἀκάθαρτος παρά Κυρίω πᾶς ὑψηλοκάρδιος" (Παροιμ. ις' 5). Ἤ λοιπόν ἀναχωρεῖτε καί γίνομαι ἀμέσως μέγας ἤ συνεχίζετε νά μέ ἐπαινῆτε καί ἀποκτῶ μέ τήν συνεργία σας περισσότερη ταπείνωσι". Οἱ δαίμονες ἀμέσως κατεπλάγησαν διότι δέν εἶχαν τί νά τοῦ ἀπαντήσουν καί ἔγιναν ἄφαντοι.

13. Νά μήν εἶναι ἡ ψυχή σου ὡς πρός τό ζωοποιό τοῦτο νᾶμα, δηλαδή τήν ταπείνωσι, λάκκος πού ἄλλοτε τήν ἀναβλύζει καί ἄλλοτε πάλι στερεύει ἀπό τόν καύσωνα τῆς φιλοδοξίας καί της ἐπάρσεως, ἀλλά πηγή ἀπαθείας πού πάντοτε θά ἀναβλύζη ἀπό τά βάθη της ποταμό ὁλόκληρο ταπεινοφροσύνης. Γνώριζε, ὦ φίλε μου, ὅτι οἱ κοιλάδες εἶναι ἐκεῖνες πού πληθαίνουν μέσα τους τό σιτάρι καί τόν πνευματικό καρπό. Κοιλάδα σημαίνει ψυχή ταπεινωμένη ἀνάμεσα σέ ὄρη, (δηλαδή ἀνάμεσα σέ πνευματικές ἀρετές), ἡ ὁποία πάντοτε εἶναι χωρίς ὑπερηφάνεια καί πάντοτε παραμένει ἀμετακίνητη.

14. Δέν λέγει ὁ Ψαλμωδός "ἐνήστευσα" οὔτε "ἀγρύπνησα" οὔτε "ἐκοιμήθηκα κατά γῆς", ἀλλά "ἐταπεινώθην, καί ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος" (πρβλ. Ψαλμ. ριδ' 6). Ἡ μέν μετάνοια μᾶς ἀνεγείρει, τό δέ πένθος κρούει τήν πύλη τοῦ οὐρανοῦ, ἡ δέ ὁσία ταπείνωσις τήν ἀνοίγει. Ἐγώ δέ ὁμολογῶ καί προσκυνῶ τήν τριάδα μέσα στήν μονάδα καί τήν μονάδα μέσα στήν τριάδα.

15. Ὅλα ὅσα βλέπονται τά φωτίζει ὁ ἥλιος, καί ὅλα ὅσα γίνονται μέ λογική τά ἐνισχύει ἡ ταπείνωσις. Ὅταν ἀπουσιάζη τό φῶς, ὅλα εἶναι ζοφώδη, καί ὅταν ἀπουσιάζη ἡ ταπείνωσις, ὅλα τά κατορθώματά μας εἶναι ἄχρηστα.

16. Ἕνας χῶρος σέ ὁλόκληρη τήν κτίσι εἶδε μία μόνο φορά τόν ἥλιο. Καί ἕνας μόνο λογισμός πολλές φορές προξένησε ταπείνωσι. Μία καί μόνη ἡμέρα αἰσθάνθηκε ὅλος ὁ κόσμος ἀγαλλίασι. Καί μία μόνη ὑπάρχει ἀρετή, ἡ ταπείνωσις, πού δέν μποροῦν νά τήν μιμηθοῦν οἱ δαίμονες.

17. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τό νά ὑπερηφανεύεται κανείς, καί ἄλλο τό νά μήν ὑπερηφανεύεται, καί ἄλλο τό νά ταπεινώνεται. Ὁ πρῶτος καθημερινῶς κρίνει τούς ἄλλους· ὁ δεύτερος δέν κρίνει τούς ἄλλους, πλήν ὅμως δέν κατακρίνει καί τόν ἑαυτόν του· ὁ δέ τρίτος, ἄν καί ἀπηλλαγμένος ἀπό τήν καταδίκη, καταδικάζει ὁ ἴδιος συνεχῶς τόν ἑαυτόν του.

18. Ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τό νά ταπεινοφρονῆ κανείς, καί ἄλλο τό νά ἀγωνίζεται νά ταπεινοφρονῆ, καί ἄλλο τό νά ἐπαινῆ τόν ταπεινόφρονα. Τό πρῶτο εἶναι τῶν τελείων, τό δεύτερο τῶν ἀληθινῶν ὑποτακτικῶν, καί τό τρίτο ὅλων τῶν πιστῶν.

19. Ἐκεῖνος πού ἔχει γίνει ταπεινός βαθειά καί ἐσωτερικά, δέν κλέπτεται καί δέν ζημιώνεται ἀπό λόγους χειλέων. Διότι δέν προφέρει ἡ θύρα τοῦ στόματος ὅ,τι δέν ἔχει ὁ θησαυρός τῆς καρδιᾶς.

20. Ὁ ἵππος πού εἶναι μόνος του, πολλές φορές τοῦ φαίνεται πώς τά καταφέρνει στό τρέξιμο, ὅταν ὅμως εὑρίσκεται μαζί μέ ἄλλους ἵππους, τότε ἀντιλαμβάνεται τήν νωθρότητά του.

21. Ἐάν ὁ λογισμός δέν καυχᾶται πλέον γιά φυσικά προτερήματα, αὐτό εἶναι σημάδι ὅτι ἀρχίζει νά ἔρχεται ἡ ὑγεία. Ἀντιθέτως ὅσο ὀσφραίνεται ἀκόμη ἐκείνη τήν δυσοσμία, δέν αἰσθάνεται τοῦ πνευματικοῦ μύρου τήν εὐωδία.

22. Ὁ ἐραστής μου, εἶπε ἡ ὁσία ταπείνωσις, δέν ἐπιπλήττει, δέν καταδικάζει τούς ἄλλους, δέν ἐπιζητεῖ πρωτεῖα, δέν χρησιμοποιεῖ σοφιστεῖες, ἕως ὥτου ἑνωθῆ μαζί μου, διότι μετά τήν ἕνωσί μας δέν ὑπόκειται πλέον στόν νόμο.

23. Σέ κάποιον ἀγωνιστή πού προσπαθοῦσε νά κατακτήση τήν μακαρία ταπείνωσι, οἱ ἀνόσιοι δαίμονες ἔσπερναν ἐπαίνους στήν καρδιά. Ἐκεῖνος τότε μηχανᾶται κατόπιν θείου φωτισμοῦ κάποιο εὐσεβές τέχνασμα, γιά νά νικήση τήν πονηρία τῶν δαιμόνων. Σηκώνεται λοιπόν ἀμέσως καί γράφει στόν τοῖχο τοῦ κελλίου του τά ὀνόματα τῶν πλέον ὑψηλῶν ἀρετῶν, δηλαδή τῆς τελείας ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου ἁγνότητος καί τῶν παρομοίων. Ὁσάκις λοιπόν ἄρχιζαν νά τόν ἐπαινοῦν οἱ λογισμοί, τούς ἔλεγε: " Ἄς πᾶμε νά κάνουμε τόν ἔλεγχο". Πλησιάζοντας δέ στόν τοῖχο ἐδιάβαζε τά ὀνόματα τῶν ἀρετῶν καί ἀπευθυνόμενος στόν ἑαυτόν του ἐκραύγαζε: "Ὅταν τίς ἀποκτήσης αὐτές, ἄς γνωρίζης ὅτι ἀκόμη εὑρίσκεσται μακρυά ἀπό τόν Θεόν".

24. Ποία εἶναι ἡ δύναμις καί ἡ οὐσία τούτου τού ἡλίου, (δηλαδή τῆς ταπεινοφροσύνης), δέν μποροῦμε νά τήν παρουσιάσωμε. Μόνο ἀπό τίς ἐνέργειές της καί ἀπό τίς ἰδιότητές της κατορθώνομε νά κατανοήσωμε τήν βαθύτερη οὐσία της.

25. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι θεϊκή σκέπη πού σκεπάζει τούς ὀφθαλμούς μας, γιά νά μή βλέπωμε τά κατορθώματά μας. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἄβυσσος εὐτελείας, ἀπρόσβλητη ἀπό κάθε κλέπτη. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι "πύργος ἰσχύος ἀπό προσώπου ἐχθροῦ" (Ψαλμ. ξ' 4). "Ὁ ἐχθρός δέν ἔχει νά ὠφεληθῆ ἀπό αὐτόν, τόν ταπεινό, καί ὁ υἱός ἤ μᾶλλον ὁ λογισμός τῆς ἀνομίας δέν θά μπορέση νά τόν κακοποιήση. Ἀντιθέτως δέ αὐτός θά κατακόψη ἐνώπιόν του ὅλους τούς ἐχθρούς του καί ὅσους τόν μισοῦν θά τούς κατατροπώση" (πρβλ. Ψαλμ. πη' 23).

26. Ὁ μεγάλος τοῦτος ἰδιοκτήτης τοῦ ἰδικοῦ του πλούτου, δηλαδή ἡ ταπείνωσις, ἀντιλαμβάνεται μέσα στήν ψυχή καί ἄλλα ἐκλεκτά γνωρίσματα, ἐκτός ἀπό ὅλα ἐκεῖνα πού προαναφέραμε. Διότι ἐκεῖνα πού προαναφέραμε, ἐκτός ἀπό ἕνα, ὑποδηλώνουν ἁπλῶς στούς ἄλλους τόν πνευματικό πλοῦτο.

27. Θά γνωρίσης καί δέν θά ἀπατηθῆς ὅτι ἀπέκτησες μέσα σου τήν ὁσία αὐτή οὐσία, δηλαδή τήν ταπείνωσι, ἀπό τό πλῆθος τοῦ ἀρρήτου φωτός καί ἀπό τόν ἀπερίγραπτο ἔρωτα τῆς προσευχῆς. Πρίν κατακτηθοῦν αὐτά προηγεῖται μία κατάστασις, κατά τήν ὁποία ἡ καρδιά δέν περιφρονεῖ τούς ἁμαρτάνοντας οὔτε κατακρίνει τά ἁμαρτήματά τους. Καί πρίν ἀπό αὐτήν τήν κατάστασι προηγεῖται ἄλλη, κατά τήν ὁποία ἡ καρδιά μισεῖ κάθε κενοδοξία.

28. Ὅποιος ἐπέτυχε τήν πλήρη γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτός ἔσπειρε σέ γῆ ἀγαθή. Ὅποιος δέν ἔσπειρε κατ' αὐτόν τόν τρόπο, δέν πρόκειται νά ἰδῆ νά ἀνθίζη μέσα του ἡ ταπεινοφροσύνη. Ὅποιος ἐπέτυχε τήν γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτός αἰσθάνθηκε τόν φόβο τοῦ Κυρίου, καί βαδίζοντας μέ τήν αἴσθησι αὐτή ἔφθασε στήν πύλη τῆς ἀγάπης.

29. Ἡ ταπείνωσις εἶναι ἡ πύλη τῆς οὐρανίου βασιλείας πού εἰσάγει σ' αὐτήν ὅσους τήν πλησιάζουν. Νομίζω ὅτι γι' αὐτήν εἶπε ὁ Κύριος: "Καί εἰσελεύσεται ὁ βουλόμενος καί ἐξελεύσεται ἀφόβως ἐκ τοῦ βίου καί νομήν εὑρήσει" (πρβλ. Ἰωάν. ι' 9) καί χλόη μέσα στόν παράδεισο. Ὅλοι ὅσοι εἰσῆλθαν στήν μοναχική ζωή ἀπό ἄλλη θύρα αὐτοί εἶναι κλέπται καί λησταί τῆς ἰδικῆς τους ζωῆς (πρβλ. Ἰωάν. ι' 1).

30. Ὅσοι ἐπιζητοῦμε τήν ταπεινοφροσύνη ἄς μή παύωμε νά ἐξετάζωμε καί νά ἀνακρίνωμε τούς ἑαυτούς μας. Καί ὅταν αἰσθανώμεθα μέ τήν καρδιά μας ἀνώτερον σέ ὅλα τόν πλησίον, τότε εἶναι κοντά μας τό ἔλεος, (δηλαδή τό ἐκ Θεοῦ δῶρο τῆς ταπεινοφροσύνης).

31. Εἶναι ἀκατόρθωτο νά προέλθη ἀπό τό χιόνι φλόγα. Περισσότερο ὅμως ἀκατόρθωτο εἶναι νά εὑρεθῆ ταπείνωσις στούς ἑτεροδόξους, διότι τό κατόρθωμα αὐτό ἀνήκει μόνο στούς πιστούς καί ὀρθοδόξους καί μάλιστα σέ ὅσους ἐξ αὐτῶν ἔχουν καθαρθῆ ἀπό τά πάθη.

32. Οἱ περισσότεροι ἀπό ἐμᾶς ὀνομάζομε τούς ἑαυτούς μας ἁμαρτωλούς· ἴσως καί νά τό παραδεχώμαστε. Ἀλλά τήν ταπεινόφρονα καρδία τήν ἐλέγχει ἡ προσβολή καί ἡ ἐξουδένωσις ἐκ μέρους τῶν ἄλλων.

33. Ἐκεῖνος πού ἀγωνίζεται νά φθάση στό ἀκύμαντο λιμάνι τῆς ταπεινοφροσύνης, δέν θά παύση ποτέ νά χρησιμοποιῆ διαφόρους τρόπους καί λόγους καί σκέψεις καί ἐπινοήσεις καί ἔρευνες καί ἀναζητήσεις καί ἐπιτηδεύματα καί τεχνάσματα καί εὐχές καί προσευχές, μέχρις ὅτου ἀπομακρύνη τό σκάφος τῆς ψυχῆς του ἀπό τήν παντοτεινά τρικυμιώδη θάλασσα τῆς οἰήσεως· καί τοῦτο, μέ τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί μέ τρόπους ζωῆς πιό ταπεινούς καί πιό περιφρονημένους. Διότι ὅποιος εσώθηκε ἀπό αὐτήν, τήν οἴησι, εὔκολα σάν τόν τελώνη τακτοποιεῖ τά ὑπόλοιπα ἁμαρτήματά του.

34. Μερικοί, παρ' ὅλον ὅτι ἐσυγχωρήθηκαν γιά τά παλαιά τους ἁμαρτήματα, ἐν τούτοις τά ἐνθυμοῦνται μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τους, χρησιμοποιῶντας αὐτά ὡς ἀφορμή ταπεινοφροσύνης καί μαστιγώνοντας μέ αὐτά τό μάταιο φρόνημα τῆς οἰήσεως. Ἄλλοι, ἀναλογιζόμενοι τό πάθος τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦν πάντοτε τόν ἑαυτό τους χρεώστη. Ἄλλοι ἐξευτελίζουν τόν ἑαυτό τους μέ τά καθημερινά τους σφάλματα. Ἄλλοι κατέρριψαν στό ἔδαφος τήν ὑπερηφάνεια μέ τούς πειρασμούς καί τίς ἀσθένειες καί τά πταίσματα πού κατά καιρούς τούς συνέβησαν. Καί ἄλλοι τέλος ἀπό τήν ἔλλειψι χαρισμάτων ἀπέκτησαν τήν μητέρα τῶν χαρισμάτων.

Εἶναι καί μερικοί ἄλλοι -δέν γνωρίζω ἄν ὑπάρχουν καί σήμερα- οἱ ὁποῖοι ταπεινώνουν τόν ἑαυτόν τους μέ τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ. Ὅσο περισσότερο αὐξάνουν οἱ δωρεές τοῦ Θεοῦ, τόσο περισσότερο ταπεινώνουν τόν ἑαυτό τους, μέ τήν σκέψι ὅτι εἶναι ἀνάξιοι γιά ἕναν τέτοιο πλοῦτο. Καί ζοῦν μέ τήν συναίσθησι ὅτι καθημερινῶς αὐξάνει τό χρέος τῶν ἁμαρτιῶν τους. Τοῦτο εἶναι ἡ ταπείνωσις, τοῦτο ἡ μακαριότης, τοῦτο τό ἀνώτερο βραβεῖο.

35. Ὅταν ἰδῆς ἤ ἀκούσης ὅτι κάποιος μέσα σέ ὀλίγα ἔτη ἀπέκτησε πολύ μεγάλη ἀπάθεια, νά ξέρης ὅτι δέν ἐβάδισε ἄλλη, ἀλλά τούτη τήν μακαρία καί σύντομη ὁδό.

36. Ἀγάπη καί ταπείνωσις! Ἱερό ζεῦγος! Ἡ μία ὑψώνει καί ἡ ἄλλη συγκρατεῖ ὅσους ὑψώθηκαν καί δέν τούς ἀφήνει ποτέ νά πέσουν.

37. Ἄλλο εἶναι ἡ συντριβή καί ἄλλο ἡ ἐπίγνωσις καί ἄλλο ἡ ταπείνωσις. Ἡ συντριβή εἶναι γέννημα κάποιας πτώσεως, διότι ἐκεῖνος πού πίπτει συντρίβεται καί ἵσταται στήν προσευχή χωρίς παρρησία καί μέ ἐπαινετή ἀναίδεια, ἀκουμπῶντας σάν τσακισμένος στήν ράβδο τῆς ἐλπίδος καί ἀποδιώκοντας μέ αὐτή τόν κύνα τῆς ἀπογνώσεως.

Ἐπίγνωσις εἶναι ἡ ὀρθή γνῶσις τῶν μέτρων, στά ὁποῖα εὑρισκόμαστε, καθώς καί ἡ ἀδιάκοπη μνήμη τῶν μικρῶν σφαλμάτων.

Ταπείνωσις εἶναι ἡ νοερά διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία φυλάσσεται ἀπό ὅσους τήν ἀξιώθηκαν στούς μυστικούς θαλάμους τῆς ψυχῆς, καί δέν μπορεῖ νά ἐκφρασθῆ μέ λόγια.

38. Ὅποιος λέγει ὅτι ὠσφράνθηκε καλά τήν εὐωδία ἑνός τέτοιου μύρου καί συγχρόνως ὅταν ἀκούη ἐπαίνους συγκινεῖται κάπως ἡ καρδιά του ἤ βλέπει ὅτι δονεῖται ἀπό τήν δύναμι τῶν ἐπαινετικῶν λόγων, αὐτός, ἄς μήν ἀπατᾶται, ἔχει πλανηθῆ.

39. Ἄκουσα κάποιον νά λέγη ὁλοψύχως: "Μή ἡμῖν, Κύριε, μή ἡμῖν, ἀλλ' ἤ τῷ ὀνόματί σου δός δόξαν" (Ψαλμ. ριγ' 9). Καί τοῦτο, διότι ἐγνώριζε ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δέν μπορεῖ ἔτσι μόνη της νά φυλαχθῆ ἀβλαβής ἀπό τήν δόξα. Ἔλεγε ἀκόμη: "Παρά σοῦ ὁ ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ" (Ψαλμ. κα' 26), δηλαδή κατά τόν μέλλοντα αἰῶνα. Διότι προηγουμένως δέν μπορῶ νά σηκώσω τήν δόξα καί τόν ἔπαινο χωρίς κίνδυνο.

40. Ἐάν τοῦτο ἀποτελῆ ὅρο καί λόγο καί τρόπο τῆς πλέον μεγάλης ὑπερηφανείας, δηλαδή τό νά ὑποκρίνεται κανείς ἀπό φιλοδοξία ἀρετές πού δέν ἔχει, ὁπωσδήποτε τοῦτο θά ἀποτελῆ τό σημάδι τῆς πλέον βαθειᾶς ταπεινοφροσύνης, τό νά παρουσιαζώμαστε δηλαδή σέ ἄλλους ὡς ἔνοχοι δῆθεν διαφόρων ἁμαρτημάτων, ὥστε νά ἐξευτελιζώμαστε.

Ἔτσι ἐνήργησε ἐκεῖνος πού ἐπῆρε στά χέρια του τό ψωμί καί τό τυρί. Ἔτσι ἐκεῖνος πού ἀφήρεσε τό ἔνδυμά του καί ἐγύρισε τήν πόλι μέ ἀπάθεια, σάν ἀγωνιστής τῆς ἁγνότητος πού ἦταν. Δέν θά λάβουν ὑπ' ὄψιν τους αὐτοί οἱ ἀγωνισταί τόν σκανδαλισμό τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ἔχουν ἀποκτήσει τήν δύναμι νά πληροφοροῦν μυστικά μέ τήν προσευχή τους ὅλους γιά τήν ἀληθινή τους κατάστασι.

41. Ὅποιος φροντίζει γιά τό πρῶτο, δηλαδή γιά τήν ἀποφυγή τοῦ σκανδαλισμοῦ, αὐτός δείχνει ὅτι στερεῖται τό δεύτερο, δηλαδή τήν δύναμι τῆς πληροφορίας. Διότι ὅταν ἔχωμε τόν Θεόν ἕτοιμο νά μᾶς ἐπακούη, ὅλα μποροῦμε νά τά κατορθώσωμε. Νά προτιμᾶς νά λυπῆς τούς ἀνθρώπους μᾶλλον καί ὄχι τόν Θεόν, διότι χαίρεται ὁ Θεός ὅταν μᾶς βλέπη νά ἐπιδιώκωμε τήν ἀτιμία, μέ τόν σκοπό νά πιέσωμε καί νά κτυπήσωμε καί νά ἐξοντώσωμε τήν ματαιότητα τῆς οἰήσεως.

42. Ἡ τελεία ξενιτεία εἶναι ἡ πρόξενος τῶν τόσο μεγάλων κατορθωμάτων, ἐφ' ὅσον μόνο οἱ πολύ μεγάλοι ἀντέχουν στό νά ἐμπαίζωνται ἀπό τούς γνωρίμους των. (Οἱ ἄλλοι ἐπειδή δέν ἀντέχουν ἄς ἐπιζητοῦν νά ξενιτεύουν καί νά

ἀσκοῦνται ἀνάμεσα σέ ξένους καί ἀγνώστους ἀνθρώπους). Ἄς μή παραξενευθῆς γιά ὅσα εἶπα, διότι κανείς δέν μπορεῖ ν' ἀνεβῆ διά μιᾶς ὅλη τήν κλίμακα.

43. "Θά μᾶς ἀναγνωρίσουν ὅλοι ὡς μαθητάς τοῦ Θεοῦ, ὄχι διότι μᾶς ὑποτάσσονται οἱ δαίμονες, ἀλλά διότι τά ὀνόματά μας ἔχουν γραφῆ στόν οὐρανό τῆς ταπεινώσεως" (πρβλ. Λουκ. ι' 20).

44. Ἡ ἀκαρπία κάνει ὥστε οἱ κλάδοι τῶν λεγομένων κίτρων νά ἀνυψώνωνται μόνοι τους πρός τά ἐπάνω. Ὅταν ὅμως γείρουν πρός τά κάτω, ἀρχίζει γρήγορα ἡ καρποφορία. Ὅποιος τό συνέλαβε στόν νοῦ του, καταλαβαίνει τί θέλω νά εἰπῶ.

45. Στήν ὁσία ταπείνωσι ὑπάρχουν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διάφορες βαθμίδες ἀναβάσεως: ἡ τριακοστή, ἡ ἑξηκοστή καί ἡ ἑκατοστή. Στήν τελευταία βαθμίδα κατορθώνουν νά ἀνεβοῦν οἱ ἀπαθεῖς, στήν μεσαία οἱ ἀνδρεῖοι καί στήν πρώτη ὅλοι. Ἐκεῖνος πού ἀπέκτησε αὐτογνωσία, ποτέ δέν θά ξεγελασθῆ νά ἐπιχειρήση κάτι ὑπέρ τήν δύναμί του, ἀλλά προχωρεῖ στό ἑξῆς πατῶντας στερεά στήν μακαρία αὐτή ὁδό τῆς ταπεινώσεως.

46. Τά πτηνά φοβοῦνται τήν θέα τοῦ ἱέρακος. Ὁμοίως καί οἱ ἐργάται τῆς ταπεινοφροσύνης τόν ἦχο τῆς ἀντιλογίας.

47. Εἶναι πολλοί ἐκεῖνοι πού ἐπέτυχαν τήν σωτηρία τους χωρίς προφητικά χαρίσματα καί ἐλλάμψεις καί θαυματουργίες. Χωρίς τήν ταπείνωσι ὅμως κανείς δέν πρόκειται νά εἰσέλθη στόν νυμφῶνα. Διότι τά μέν πρῶτα τά διαφυλάσσει ἡ δευτέρα, δηλαδή ἡ ταπείνωσις, ἐνῶ ἀντιθέτως τά πρῶτα, σέ ἐπιπολαίους ἀνθρώπους τήν ἐξαφάνισαν (τήν ταπείνωσι).

48. Γιά νά ταπεινούμεθα, ἔστω καί χωρίς τήν θέλησί μας, ὁ Κύριος οἰκονόμησε καί τοῦτο: Κανείς δέν μπορεῖ νά βλέπει τά τραύματά του, ὅπως τά βλέπει ὁ πλησίον του. Ἔτσι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νά χρεωστοῦμε τήν θεραπεία μας ὄχι στόν ἑαυτόν μας, ἀλλά στόν πλησίον καί στόν Θεόν.

49. Ὁ ταπεινόνους ἀποστρέφεται μέ βδελυγμία τό ἰδικό του θέλημα ὡς πεπλανημένο. Καί στά αἰτήματά του πρός τόν Κύριον συνηθίζει νά δέχεται μέ ἀδίστακτη πίστη τήν γνῶσι τοῦ θελήματός Του καί νά ὑπακούη σ' αὐτό. Ὑπακούει δέ στούς διδασκάλους του χωρίς νά ἐξετάζη καί νά περιεργάζεται τήν ζωή τους, ἀλλά ἀναθέτοντας κάθε φροντίδα του στόν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀκόμη καί μέ τό στόμα τῆς ὄνου ἐδίδαξε στόν Βαλαάμ τά ἀπαραίτητα (πρβλ. Ἀριθ. κβ' 28).

50. Ὁ ταπεινόνους αὐτός μοναχός, καί ὅταν ἀκόμη ὅλα τά σκέπτεται καί τά πράττη καί τά λέγη κατά Θεόν, καί τότε ἀκόμη δέν δίδει ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό του. Διότι γιά τόν ταπεινό τό οἰκειόπιστον εἶναι μεγάλος σκόλοψ καί βάρος, ὅπως ἀντιθέτως γιά τόν ὑπερήφανο τό ἑτερόλεκτο.

51. Ἐγώ νομίζω ὅτι μόνο ὅποιος εἶναι Ἄγγελος δέν κλέπτεται ἀπό ἁμαρτήματα, δέν ὑποπίπτει δηλαδή σέ κανένα ἁμάρτημα, διότι ἄκουσα κάποιον ἐπίγειο Ἄγγελο νά λέγη: "Οὐδέν ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δέ ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι" (Α' Κορ. δ' 4). Γιά τόν λόγο αὐτό ὀφείλομε νά κατακρίνωμε συνεχῶς καί νά κατηγοροῦμε τούς ἑαυτούς μας, ὥστε μέ τόν ἑκούσιο ἐξευτελισμό νά ἀπομακρύνωμε τίς ἀκούσιες ἁμαρτίες. Διαφορετικά θά εἶναι ὁπωσδήποτε ἄσχημη ἡ λογοδοσία μας γι' αὐτά τήν ὥρα τοῦ θανάτου.

52. Ἐκεῖνος πού ζητεῖ ἀπό τόν Θεόν πράγματα μικρότερα ἀπό ὅ,τι θά τοῦ ἄξιζαν, αὐτός θά λάβη ὁπωσδήποτε ἀνώτερά του. Περί αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὁ τελώνης, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε μόνο τήν συγχώρησι καί ἀπεκόμισε ἐπί πλέον καί τήν δικαίωσι. Ὁ ληστής πάλιν ἐζήτησε νά τόν ἐνθυμηθῆ μόνο ὁ Κύριος στήν βασιλεία Του, καί ὅμως ἐκληρονόμησε ὁλόκληρο τόν παράδεισο.

53. Μέσα στήν δημιουργία δέν εἶναι δυνατόν νά ἀντικρύσης μικρή ἤ μεγάλη φωτιά ὅσον ἀφορᾶ τήν φύσι της. Καί στήν ἀνόθευτη ταπεινοφροσύνη εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νά ἐναπομείνη ἴχνος κάποιας ξένης ὕλης. Ὅσο συνεχίζομε νά ἁμαρτάνωμε ἑκουσίως, δέν ὑπάρχει μέσα μας τοῦτο, ἡ ἀνόθευτη δηλαδή ταπεινοφροσύνη. Ὅταν ὅμως ἁμαρτάνωμε ἀκουσίως, αὐτό ἀποτελεῖ ἀπόδειξι τῆς παρουσίας της.

54. Γνωρίζοντας ὁ Δεσπότης Χριστός ὅτι πρός τήν ἐξωτερική ἐμφάνισι συμμορφώνεται καί ἡ ἀφανής ἀρετή τῆς ψυχῆς, φορῶντας τό λέντιο μᾶς ὑπέδειξε μέθοδο γιά νά βαδίζωμε τήν ὁδό τῆς ταπεινώσεως. Διότι ἡ ψυχή ἐξομοιώνεται μέ ὅ,τι ἀσχολεῖται καί λαμβάνει τόν τύπο καί τήν μορφή αὐτῶν, τά ὁποῖα πράττει.

55. Ἡ ἀρχή, (ἡ ἐξουσία), ἔγινε αἰτία ὑψηλοφροσύνης σ' ἕναν Ἄγγελο· ἀλλά βεβαίως δέν τοῦ ἐδόθηκε ἡ ἐξουσία γιά νά πέση στήν ὑψηλοφροσύνη.

56. Διαφορετικά αἰσθάνεται ὅποιος κάθεται σέ θρόνο καί διαφορετικά ὅποιος κάθεται στήν κοπριά. Ἴσως γιά τόν λόγο αὐτό καί ὁ μέγας ἐκεῖνος δίκαιος, (δηλαδή ὁ Ἰώβ), καθόταν ἔξω ἀπό τήν πόλι ἐπάνω στήν κοπριά. Τότε ἀφοῦ ἀπέκτησε τήν τελεία ταπεινοφροσύνη εἶπε ὁλοψύχως: '' Ἐφαύλισα ἐμαυτόν καί ἐτάκην· ἥγημαι δέ ἐμαυτόν γῆν καί σπόδον'' (Ἰώβ μβ' 6).

57. Εὑρίσκω ὅτι ἐκεῖνος ὁ Μανασσῆς ἁμάρτησε ὅσο κανείς ἄλλος ἄνθρωπος, ἀφοῦ καί τόν Ναό τοῦ Θεοῦ καί ὁλόκληρη τήν θρησκεία ἐμόλυνε μέ τά εἴδωλα. Γι' αὐτόν καί ἄν ἀκόμη ἐνήστευε ὅλος ὁ κόσμος, δέν θά μποροῦσε νά προσφέρη τίποτε πού νά ἀντιστάθμιζε τά ἁμαρτήματά του. Ἡ ταπείνωσις ὅμως εστάθη ἱκανή καί εθεράπευσε ὅσα ἦταν σ' αὐτόν ἀθεράπευτα.

58. '' Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν'', λέγει ὁ Δαβίδ στόν Θεόν. '' Ὁλοκαυτούμενα σώματα διά νηστείας, οὐκ εὐδοκήσεις· θυσία τῷ Θεῷ'' (πρβλ. Ψαλμ. ν' 18-19) καί τά λοιπά. Ὅλοι κατανοοῦν τήν σημασία αὐτῶν τῶν λόγων. '' Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ'' ἐβόησε πρός τόν Θεόν ἡ μακαρία αὐτή ταπείνωσις γιά τά ἁμαρτήματα τῆς μοιχείας καί τοῦ φόνου, καί ἀμέσως ἦλθε ἡ ἀπάντησις: '' Ἀφείλετο (=ἐσυγχώρησε) Κύριος τό ἁμάρτημά σου'' (Β' Βασ. ιβ' 13).

59. Δρόμο καί ἀφορμή γιά τήν ἀπόκτησι αὐτῆς τῆς ἀρετῆς οἱ ἀείμνηστοι Πατέρες μας ὥρισαν τούς σωματικούς κόπους. Ἐγώ ἐπί πλέον συνιστῶ τήν ὑπακοή καί τήν εὐθύτητα τῆς καρδίας, πού ἐκ φύσεως εἶναι ἀντίθετες πρός τήν οἴησι.

60. Ἐάν αὐτή, ἡ ὑπερηφάνεια, μερικούς ἀπό Ἀγγέλους τούς μετέβαλε σέ δαίμονας, ἐκείνη, ἡ ταπεινοφροσύνη, ὁπωσδήποτε μερικούς ἀπό δαίμονας μπορεῖ νά τούς μεταβάλη σέ Ἀγγέλους· γι' αὐτό ἄς ἔχουν θάρρος ὅσοι ἔπεσαν.

61. Ἄς σπεύσωμε καί ἄς πυκτεύσωμε μέ ὅλες μας τίς δυνάμεις νά ἀνεβοῦμε στήν κεφαλή καί κορυφή τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄν δέν μποροῦμε αὐτό, ἄς ἀνεβοῦμε τοὐλάχιστον στούς ὤμους της. Ἄν καί αὐτό δέν μποροῦμε νά τό κατορθώσωμε,

ἄς μήν χάσωμε τοὐλάχιστον τήν ἀγκάλη της. Διότι ὅποιος τήν χάση καί αὐτήν, ἀπόρῶ ἄν θά μπορέση νά κερδήση τίποτε στήν αἰωνιότητα.

62. Νεῦρα τῆς ταπεινοφροσύνης καί ὁδοί, ἀλλ' ὄχι καί σημάδια καί ἀποδείξεις, εἶναι ἡ ἀκτημοσύνη, ἡ ἀφανής ξενιτεία, ἡ ἀπόκρυψις τῆς σοφίας, ἡ ἁπλῆ ὁμιλία, ἡ ζήτησις ἐλεημοσύνης, ἡ ἀπόκρυψις τῆς εὐγενικῆς καταγωγῆς, ἡ ἐξορία τῆς παρρησίας, ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς πολυλογίας. Τίποτε ἄλλο δέν κατώρθωσε ποτέ μέχρι τώρα νά ταπεινώση τόσο τήν ψυχή, ὅσο ἡ φτώχεια καί ἡ ἐπαιτεία. Τότε φαίνεται ἡ φιλοσοφία μας καί ἡ φιλοθεϊα μας, ὅταν, ἐνῶ μποροῦμε νά ὑψώσωμε τόν ἑαυτό μας, ἀποφεύγωμε ἀνεπιστρεπτεί τό ὕψος.

63. Ἐάν ἐξοπλίζεσαι καμμία φορά ἐναντίον ἑνός πάθους, νά παίρνης ὡς σύμμαχο τούτη τήν ἀρετή. Διότι αὐτή "ἐπί ἀσπίδα καί βασιλίσκον ἐπιβήσεται, καί καταπατήσει λέοντα καί δράκοντα" (Ψαλμ. 90' 13), δηλαδή, ὅπως θά ἔλεγα ἐγώ, "ἐπί ἁμαρτίαν καί ἀπόγνωσιν ἐπιβήσεται καί καταπατήσει τόν διάβολον καί τόν δράκοντα τοῦ σώματος".

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι οὐράνιος ἀνεμοστρόβιλος πού μπορεῖ νά ἀνεβάση τήν ψυχή ἀπό τήν ἄβυσσο τῆς ἁμαρτίας στά ὕψη τοῦ οὐρανοῦ. Ἀντίκρυσε ἕνας κάποτε τό κάλλος της μέσα στήν καρδιά του καί ἀφοῦ κατελήφθη ἀπό θάμβος ἐρωτοῦσε τό ὄνομα τοῦ πατρός της. Ἐκείνη δέ μέ ἕνα φαιδρό καί γαλήνιο μειδίαμα τοῦ ἀποκρίνεται: "Πῶς σπεύδεις νά μάθης τό ὄνομα τοῦ πατρός μου, ἐνῶ αὐτός εἶναι ἀνώνυμος; Δέν θά σοῦ τό φανερώσω, ἕως λάβης μέσα σου τόν Θεόν". Αὐτῶ ἡ δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἀμήν.

Μητέρα τῆς πηγῆς εἶναι ἡ ἄβυσσος τῶν ὑδάτων· πηγή δέ τῆς διακρίσεως ἡ ταπείνωσις.

ΑΓΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ Ο ΛΙΒΥΟΣ

Περί αγάπης και εγκρατείας και της κατά νουν πολιτείας

1. Ο πόθος πού τείνει ολοκληρωτικά στο Θεό, δένει με το Θεό και μεταξύ τους εκείνους πού ποθούν.

2. Ο νους πού απόκτησε πνευματική αγάπη, δε διανοείται για τον πλησίον του εκείνα πού δεν αρμόζουν στην αγάπη.

3. Κρύβει την υποκρισία κάτω από πλαστή αγάπη εκείνος πού επαινεί με το στόμα του, αλλά εξουθενώνει με την καρδιά του.

4. Εκείνος πού απόκτησε την αγάπη, υπομένει ατάραχα τα λυπηρά και οδυνηρά πού του προξενούν οι εχθροί του.

5. Μόνον η αγάπη ενώνει τα κτιστά όντα με το Θεό και μεταξύ τους σε ομόνοια.

6. Αγάπη αληθινή έχει εκείνος πού δεν ανέχεται να ακούει υπονοούμενα, ούτε φανερές κατηγορίες κατά του πλησίον.

7. Είναι άξιος τιμής εμπρός στο Θεό και τούς ανθρώπους εκείνος πού δεν κάνει τίποτε πού να καταργεί την αγάπη.

8. Ιδίωμα της ανυπόκριτης αγάπης είναι ο αληθινός λόγος από αγαθή συνείδηση.

9. Κρύβει φθόνο κάτω από πλαστή φιλία, εκείνος πού μεταφέρει στον αδελφό τις κατηγορίες κάποιου άλλου εναντίον του.

10. Όπως οι σαρκικές αρετές επισύρουν τη δόξα των ανθρώπων, έτσι και οι πνευματικές επισύρουν τη δόξα του Θεού.

11. Η αγάπη και η εγκράτεια καθαρίζουν την ψυχή, ενώ η καθαρή προσευχή λαμπρύνει το νου.

12. Εκείνος είναι δυνατός άνθρωπος, ο οποίος αποδιώχνει την κακία με την πράξη και με τη γνώση.

13. Εκείνος πού απόκτησε απάθεια και πνευματική γνώση, έλαβε χάρη από το Θεό.

14. Αν θέλεις να νικήσεις τούς εμπαθείς λογισμούς, απόκτησε εγκράτεια και αγάπη προς τον πλησίον.

15. Φύλαξε τον εαυτό σου από ακράτεια και μίσος, και δε θα βρεις εμπόδιο στον καιρό της προσευχής σου.

16. Όπως δεν μπορείς να βρεις αρώματα στο βόρβορο, έτσι στην καρδιά του μνησίκακου δεν μπορείς να βρεις ευωδία αγάπης.

17. Να κυριαρχείς γενναία στο θυμό και την επιθυμία, και πολύ γρήγορα θ' απαλλαγείς από τούς πονηρούς λογισμούς.

* Στο πρωτότυπο κείμενο τα κεφάλαια έχουν την ακροστιχίδα: «Πνευματικώ αδελφώ και αγαπητώ κυρίω Παύλω Θαλάσσιος, τω μεν φαινομένω ησυχαστής, τη δ' αληθεία πραγματευτής κενοδοξίας».

18. Εκτοπίζει την κενοδοξία η κρυφή πνευματική εργασία, και διώχνει την υπερηφάνεια το να μην εξουθενώνεις κανέναν.

19. Ιδίωμα της κενοδοξίας είναι η υποκρισία και το ψευδός, ενώ της υπερηφάνειας, η οίηση και ο φθόνος.

20. Άρχοντας είναι εκείνος πού κυριάρχησε στον εαυτό του και υπέταξε στο λογικό την ψυχή και το σώμα του.

21. Η γνησιότητα του φίλου φανερώνεται στον πειρασμό, όταν μοιραστεί την ανάγκη σου.

22. Ασφάλισε τις αισθήσεις με την ησυχία και κρίνε τούς λογισμούς πού έρχονται στην καρδιά

23. Να αντιμετωπίζεις χωρίς μνησικακία τούς λογισμούς πού προξενούν λύπη· να έχεις όμως εχθρική διάθεση προς τούς φιλήδονους λογισμούς.

24. Ησυχία, προσευχή, αγάπη και εγκράτεια, είναι τετράτροχο άρμα πού ανεβάζει το νου στους ουρανούς.

25. Λιώσε το σώμα σου με ασιτία και αγρυπνία, και διώχνεις το δήμιο λογισμό της ηδονης.

26. Όπως λιώνει το κερί μπροστά στη φωτιά, έτσι λιώνουν οι ακάθαρτοι λογισμοί μπροστά στο φόβο του Θεού.

27. Είναι μεγάλη ζημία της συνετης ψυχής το να πολυκαιρίσει ο νους σε αξιοκατηγόρητο πάθος.

28. Κάνε υπομονή στα λυπηρά και οδυνηρά πού σου στέλνονται, γιατί με αυτά σε καθαρίζει η πρόνοια του Θεού.

29. Αφού απέρριψες την ύλη και απαρνήθηκες τον κόσμο, απαρνήσου τώρα και τούς πονηρούς λογισμούς.

30. Έργο χαρακτηριστικό του νου είναι το να ασχολειται πάντοτε με τα λόγια του Θεού.

31. Όπως έργο του Θεού είναι να διοικει τον κόσμο, έτσι έργο της ψυχής είναι να κυβερνήσει το σώμα.

32. Με ποια ελπίδα θα συναντήσομε το Χριστό, αφού είμαστε δουλοι μέχρι τώρα στις ηδονές;

33. Την ηδονή εκτοπίζουν η κακοπάθεια και η λύπη, είτε θεληματική, είτε προερχόμενη από τη θεία πρόνοια.

34. Ύλη των παθών είναι η φιλαργυρία, γιατί αυξάνει τις ηδονές.

35. Η αποτυχία της ηδονης γεννα τη λύπη. Η ηδονή είναι ζευγμένη μαζί με κάθε πάθος.

36. Το μέτρο πού έχεις στην αντιμετώπιση του σώματός σου, θα χρησιμοποιήσει ο Θεός αντίστροφα στην ανταπόδοσή Του.

37. Είναι έργα θείας κρίσεως, οι δίκαιες ανταποδόσεις για όσα διαπράχθηκαν με το σώμα.

38. Η αρετή και η γνώση γεννουν αθανασία. Η απουσία τους γεννα το θάνατο.

39. Η κατά Θεόν λύπη εκτοπίζει την ηδονή. Η εκτόπιση της ηδονης είναι ανάσταση της ψυχής.

40. Απάθεια είναι η ακινησία της ψυχής προς την κακία. Είναι αδύνατο να την αποκτήσει κανείς χωρίς το έλεος του Χριστού.

41. Σωτήρας της ψυχής και του σώματος είναι ο Χριστός. Όποιος ακολουθεί τα ίχνη Του, ελευθερώνεται από την κακία.

42. Αν θέλεις να σωθείς, απαρνήσου την ηδονή και ανάλαβε εγκράτεια και αγάπη, μαζί με αδιάλειπτη προσευχή.

43. Ιδίωμα της απάθειας είναι η αληθινή διάκριση. Εκείνος πού έχει διάκριση, πράττει τα πάντα με μέτρο και κανόνα.

44. Ο Κύριος και Θεός μας είναι ο Ιησούς Χριστός. Και ο νους πού Τον ακολουθεί, δε θα μείνει στο σκοτάδι.

45. Συγκέντρωσε το νου σου και πρόσεχε τούς λογισμούς σου· όσους βρεις εμπαθείς, πολέμησέ τους.

46. Τρία πράγματα είναι πού σου προκαλούν λογισμούς· η αίσθηση, η μνήμη και η κράση του σώματος. Βαρύτεροι λογισμοί είναι εκείνοι πού έρχονται από τη μνήμη.

47. Εκείνος πού του δόθηκε σοφία, γνώρισε τούς λόγους των ασώματων όντων, και ποια είναι η αρχή και ποιο το τέλος του κόσμου.

48. Μην παραμελείς την πρακτική αρετή και θα φωτιστεί ο νους σου. Γιατί λέει η Γραφή: «Θα σου ανοίξω αόρατους και απόκρυφους θησαυρούς».

49. Εκείνος πού ελευθερώθηκε από τα πάθη, βρήκε χάρη Θεού. Κι εκείνος πού καταξιώθηκε και έλαβε γνώση, βρήκε το «μέγα έλεος».

50. Ο νους πού ελευθερώθηκε από τα πάθη, γίνεται φωτόμορφος, καθώς καταφωτίζεται αδιάλειπτα από τις θεωρίες των όντων.

51. Φέγγος της ψυχής είναι η αγία γνώση· όταν το στερηθεί ο ανόητος, βαδίζει μέσα στο σκοτάδι.

52. Ανόητος είναι εκείνος πού ζει στο σκοτάδι, και από εκεί τον υποδέχεται το σκοτάδι της αγνωσίας.

53. Εκείνος πού αγαπά τον Ιησού, θα ελευθερωθεί από την κακία. Και εκείνος πού Τον ακολουθεί, θα δει την αληθινή γνώση.

54. Ο νους πού ελευθερώθηκε από τα πάθη, βλέπει χωρίς πάθος τα νοήματα, και όταν το σώμα είναι ξυπνητό, και στον ύπνο του.

55. Ο νους πού καθαρίστηκε τελείως, στενοχωρείται μέσα στα όντα και θέλει να βρίσκεται πάντοτε έξω από τα δημιουργήματα.

56. Μακάριος εκείνος πού έφτασε στην απέραντη απειρία. Και έφτασε εκείνος πού ξεπέρασε όλα τα πεπερασμένα.

57. Εκείνος πού σέβεται το Θεό, ερευνά τούς λόγους Του. Τούς βρίσκει ο εραστής της αλήθειας.

58. Ο νους πού κινείται από ειλικρίνεια, βρίσκει την αλήθεια. Εκείνος πού κινείται από πάθος, δε θα τη βρει.

59. Όπως είναι άγνωστος ο Θεός στην ουσία Του, έτσι και στη μεγαλοσύνη Του είναι απέραντος.

60. Της ουσίας (του Θεού) πού δεν έχει αρχή και τέλος, ούτε τη φύση της δεν μπορούμε να βρούμε.

61. Σωτηρία όλης της κτίσεως είναι η υπεράγαθη πρόνοια του Κτίστη.

62. Ο Κύριος υποβαστάζει με οικτιρμούς όλους όσοι κινδυνεύουν να πέσουν, και σηκώνει όλους όσοι έπεσαν και συντρίφθηκαν.

63. Ο Χριστός είναι δίκαιος αναπόδοτης των ζώντων και των νεκρών και των πράξεων του καθενός.

64. Αν θέλεις να γίνεις κυρίαρχος της ψυχής και του σώματος, κόβε πρώτα τις αιτίες των παθών.

65. Σύζευξε με τις αρετές τις δυνάμεις της ψυχής, και αυτές ελευθερώνονται οπωσδήποτε από τον τυραννικό ζυγό των παθών.

66. Χαλίνωσε τις ορμές της επιθυμίας με την εγκράτεια, και τις ορμές του θυμού με την πνευματική αγάπη.

67. Η ησυχία και η προσευχή είναι μέγιστα όπλα της αρετής· αυτές οι δύο καθαρίζουν το νου και τον κάνουν διορατικό.

68. Ωφελεί μόνο η πνευματική συνομιλία. Από όλες τις λοιπές, προτιμότερη είναι η ησυχία.

69. Από τούς πέντε τρόπους της συνομιλίας, διάλεξε τούς τρεις, στον τέταρτο μην πλησιάζεις συχνά, κι από τον πέμπτο φύγε μακριά.

70. Αγαπά την ησυχία εκείνος πού δεν έχει πάθος προς τα πράγματα του κόσμου. Αγαπά όλους τούς ανθρώπους εκείνος πού δεν αγαπά κανένα πράγμα ανθρώπινο.

71. Η συνείδηση είναι αληθινός δάσκαλος· όποιος υπακούει σ' αυτήν, δε σκοντάφτει.

72. Η συνείδηση δεν κρίνει εκείνους μονάχα πού έφτασαν στο άκρο της αρετής η της κακίας.

73. Η άκρα απάθεια κάνει τα νοήματα απαθή. Η άκρα γνώση παρουσιάζει τον άνθρωπο στον Υπεράγνωστο.

74. Αξιοκατηγόρητη λύπη φέρνει η αποτυχία στις ηδονές. Εκείνος πού καταφρόνησε τις ηδονές, μένει χωρίς λύπη.

75. Η λύπη γενικά είναι στέρηση ηδονης, είτε της θεϊκής, είτε της κοσμικής.

76. Η βασιλεία του Θεού είναι αγαθότητα και σοφία, τις οποίες όποιος επιτύχει, ζει στον ουρανό.

77. Άθλιος είναι ο άνθρωπος πού με τα έργα του προτίμησε το σώμα από την ψυχή και τον κόσμο από το Θεό.

78. Ίση αγάπη προς όλους έχει όποιος δε φθονεί τούς ενάρετους και ελεεί τούς κακούς.

79. Εκείνος θα έπρεπε αληθινά να κυβερνά, ο οποίος εφαρμόζει στην ψυχή και στο σώμα του τούς νόμους της αρετής.

80. Πνευματικός έμπορος είναι εκείνος πού για χάρη των μελλόντων αγαθών απαρνήθηκε εξίσου και τα ευχάριστα και τα λυπηρά του κόσμου.

81. Δυναμώνει την ψυχή η αγάπη και η εγκράτεια, και το νου η καθαρή προσευχή και η πνευματική θεωρία.

82. Όταν ακούς ωφέλιμο λόγο, μην κρίνεις εκείνον πού διδάσκει, για να μη στερηθείς την ωφέλιμη νουθεσία.

83. Η πονηρή προαίρεση διανοείται κακά, και τα κατορθώματα του πλησίον τα βλέπει για ελαττώματα.

84. Μην εμπιστεύεσαι το λογισμό σου πού κρίνει τον πλησίον, γιατί αφού ο λογισμός σου έχει συσσωρευμένη κακία, κάνει και κακές σκέψεις.

85. Η αγαθή καρδιά έχει αγαθές έννοιες. Γιατί οι λογισμοί της είναι ανάλογοι με το αγαθό απόθεμά της.

86. Πρόσεχε τούς λογισμούς σου και φεύγε από την κακία, για να μη σκοτιστεί ο νους σου και βλέπει αλλά αντ' άλλων.

87. Αναλογίσου τούς Ιουδαίους και ασφάλισε τον εαυτό σου· αυτοί, τυφλωμένοι από το φθόνο, έβλεπαν σαν Βεελζεβούλ τον Κύριο και Θεό.

88. Η πονηρή υπόνοια σκοτίζει τη διάνοια και την κάνει να βλέπει εκείνα πού είναι δίπλα στον δρόμο και όχι το δρόμο.

89. Δίπλα σε όλες τις αρετές βρίσκονται οι κακίες, και γι' αυτό οι πονηροί τις αρετές τις παραγνωρίζουν για κακίες.

90. Όταν ο νους χρονίζει στην ηδονή η στη λύπη, πέφτει πολύ γρήγορα στο πάθος της ακηδίας.

91. Η καθαρή συνείδηση ανυψώνει την ψυχή. Ακάθαρτος λογισμός την φέρνει στα καταχθόνια.

92. Όταν κινούνται τα πάθη, διώχνουν την κενοδοξία· όταν πάλι εκτοπίζονται, την ξαναφέρνουν.

93. Αν θέλεις να ελευθερωθείς από όλα μαζί τα πάθη, οπλίσου με εγκράτεια, αγάπη και προσευχή.

94. Ο νους πού χρονίζει με την προσευχή κοντά στο Θεό, ελευθερώνει από τα πάθη το παθητικό μέρος της ψυχής.

95. Όταν ο Θεός έδωσε την ύπαρξη στα όντα, ένωσε συγχρόνως τα πάντα με την πρόνοιά Του.

96. Με το να γίνει δούλος, ενώ είναι Κύριος, φανέρωσε στην κτίση το άκρον της πρόνοιάς Του.

97. Ο Θεός και Λόγος, αφού σαρκώθηκε χωρίς να υποστεί μετατροπή, ενώθηκε μέσω της σάρκας Του με όλη την κτίση.

98. Παράδοξο θαύμα γίνεται στον ουρανό και στη γη· φάνηκε Θεός πάνω στη γη και άνθρωπος στον ουρανό,

99. για να ενώσει τούς ανθρώπους με τούς αγγέλους και να χαρίσει σε όλη την κτίση τη Θέωση.

100. Ο αγιασμός και η θέωση αγγέλων και ανθρώπων είναι η γνώση της Αγίας και Ομοουσίου Τριάδος.

101. Η ελευθερία από τα πάθη είναι συγχώρηση των αμαρτιών. Όποιος δεν ελευθερώθηκε με τη χάρη από τα πάθη, δεν έλαβε ακόμη τη συγχώρηση.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

Λόγος ψυχωφελής και θαυμάσιος

Πρέπει να ξέρομε ότι ο άνθρωπος είναι διπλός, δηλαδή από σώμα και ψυχή, και έχει διπλές τις αισθήσεις και διπλές τις αρετές τους. Πέντε αισθήσεις έχει η ψυχή και πέντε το σώμα. Οι ψυχικές αισθήσεις είναι, νους, διάνοια, γνώμη, φαντασία και αίσθηση· οι σοφοί τις ονομάζουν και δυνάμεις. Οι σωματικές αισθήσεις είναι τούτες: όραση, όσφρηση, ακοή, γεύση και αφή. Γι' αυτό και διπλές είναι οι αρετές, διπλές και οι κακίες. Ώστε είναι αναγκαίο να γνωρίζει καθαρά ο κάθε άνθρωπος, πόσες είναι οι ψυχικές αρετές και πόσες οι σωματικές. Και ποια είναι τα ψυχικά πάθη και ποια τα σωματικά. Ψυχικές αρετές είναι εν πρώτοις οι τέσσερις γενικότατες αρετές, οι οποίες είναι, ανδρεία, φρόνηση, σωφροσύνη και δικαιοσύνη. Από αυτές γεννιούνται οι ψυχικές αρετές πίστη, ελπίδα, αγάπη, προσευχή, ταπείνωση, πραότητα, μακροθυμία, ανεξικακία, χρηστότητα, αοργησία, θεία γνώση, ευφροσύνη, απλότητα, αταραξία, ειλικρίνεια, η χωρίς έπαρση διάθεση, η χωρίς υπερηφάνεια, φθόνο, δόλο, η αφιλαργυρία, συμπάθεια, ελεημοσύνη, μεταδοτικότητα, αφοβία, αλυπία, κατάνυξη, σεμνότητα, ευλάβεια, επιθυμία των μελλόντων αγαθών, πόθος της βασιλείας του Θεού και επιθυμία της θείας υιοθεσίας.

Σωματικές αρετές, η μάλλον εργαλεία των αρετών, πού όταν γίνονται με γνώση κατά το θέλημα του Θεού και μακριά από κάθε υποκρισία και ανθρωπαρέσκεια, κάνουν τον άνθρωπο να προκόβει στην ταπείνωση και την απάθεια, είναι οι εξής: εγκράτεια, νηστεία, πείνα, δίψα, αγρυπνία, ολονύκτια στάση στην προσευχή, συνεχής γονυκλισία, αλουσία, χρήση ενός μόνο ενδύματος, ξηροφαγία, το να τρώει κανείς αραιά, να πίνει μόνο νερό, χαμαικοιτία, φτώχεια, ακτημοσύνη, αποφυγή περιποιήσεως, καλλωπισμού, αφιλαυτία, μόνωση, ησυχία, το να μη βγαίνει κανείς έξω, στέρηση, αυτάρκεια, σιωπή, το να κάνει κανείς εργόχειρο με τα χέρια του, και κάθε κακοπάθεια και σωματική άσκηση, και άλλα τέτοια, τα όποια, όταν είναι το σώμα εύρωστο και ενοχλείται από τα σαρκικά πάθη, είναι αναγκαιότατα και ωφελιμότατα. Όταν όμως το σώμα είναι

εξασθενημένο και έχει, με τη βοήθεια του Θεού, νικήσει τα πάθη, δεν είναι τόσο αναγκαία, γιατί η αγία ταπείνωση και η ευχαριστία τα αναπληρώνουν όλα.

Τώρα πρέπει να κάνομε λόγο και για τις ψυχικές και σωματικές κακίες, δηλαδή τα πάθη. Ψυχικά πάθη είναι η λήθη, η ραθυμία και η άγνοια. Από τα τρία αυτά σκοτίζεται το μάτι της ψυχής, δηλαδή ο νους, και κυριεύεται από όλα τα πάθη, τα όποια είναι: ασέβεια, κακοδοξία, δηλαδή η κάθε αίρεση, βλασφημία, θυμός, οργή, πικρία, οξυθυμία, μισανθρωπία, μνησικακία, καταλαλιά, κατάκριση, λύπη χωρίς λόγο, φόβος, δειλία, φιλονικία, ζήλια, φθόνος, κενοδοξία, υπερηφάνεια, υποκρισία, ψεύδος, απιστία, πλεονεξία, φιλοϋλία, εμπαθής προσκόλληση σε κάτι, σχέση με γήινα πράγματα, ακηδία, μικροψυχία, αχαριστία, γογγυσμός, οίηση, έπαρση, σπουδαιοφάνεια, αλαζονεία, φιλαρχία, ανθρωπαρέσκεια, δολιότητα, αναίδεια, αναισθησία, κολακεία, υπουλότητα, ειρωνεία, διβουλία, συγκατάθεση σε αμαρτήματα του παθητικού μέρους της ψυχής και συνεχής μελέτη αυτών, περιπλάνηση των λογισμών, η μητέρα των κακών φιλαυτία και η ρίζα όλων των κακών φιλαργυρία, κακοήθεια και πονηρία.

Σωματικά πάθη είναι: γαστριμαργία, λαιμαργία, απόλαυση, μέθη, λαθροφαγία, ποικιλότροπη φιληδονία, πορνεία, μοιχεία, ασέλγεια, ακαθαρσία, αιμομιξία, παιδεραστία, κτηνοβασία, κακές επιθυμίες και όλα τα παρά φύση αισχρά πάθη· κλοπή, ιεροσυλία, ληστεία, φόνος, η κάθε σωματική άνεση και απόλαυση των θελημάτων της σάρκας, και μάλιστα όταν έχει υγεία το σώμα· μαντείες, μαγείες, οιωνισμοί, κλυδωνισμοί, αγάπη για στολίδια, κομπασμοί, νωθρότητες, καλλωπισμοί, φτιασιδώματα του προσώπου, η αξιοκατάκριτη αργία, φαντασιώσεις, τυχερά παιχνίδια, η εμπαθής παράχρηση των τερπνών του κόσμου, η φιλοσώματη ζωή πού παχαίνει το νου και τον κάνει γήινο και κτηνώδη, και δεν τον αφήνει να σηκωθεί προς το Θεό και προς την εργασία των αρετών.

Ρίζες όλων αυτών των παθών και πρωταίτιες είναι η φιληδονία, η φιλοδοξία και η φιλαργυρία, από τις οποίες γεννιέται κάθε κακό. Δεν αμαρτάνει ποτέ ο άνθρωπος, }αν πρωτύτερα δεν υπερισχύσουν και δεν τον κατακυριεύσουν οι δυνατοί γίγαντες πού αναφέρει ο σοφότατος ασκητής Μάρκος, δηλαδή η λήθη, η ραθυμία και η άγνοια. Αυτές τις γεννα η ηδονή, η καλοπέραση και η αγάπη της δόξας των ανθρώπων και του περισπασμού. Πρωταίτια όλων αυτών και κακή μητέρα είναι, όπως προείπαμε, η φιλαυτία, δηλαδή η παράλογη αγάπη του σώματος και εμπαθής προσκόλληση σ' αυτό. Η διάχυση και η χαύνωση του νου με ευτραπελίες και αισχρολογίες προξενούν πολλά κακά και πολλές πτώσεις, όπως επίσης και η θρασύτητα και το γέλιο.

Πρέπει επίσης να γνωρίζομε ότι η εμπαθής φιληδονία είναι πολύμορφη και πολύτροπη, και είναι πολλές οι ηδονές πού εξαπατούν την ψυχή, όταν δεν είναι στερεωμένη στο Θεό με νήψη και θειο φόβο, και δεν φροντίζει για την εργασία των αρετών με αγάπη προς το Χριστό. Γιατί είναι πάρα πολλές οι ηδονές πού τραβούν προς τον εαυτό τους τα μάτια της ψυχής· είναι οι ηδονές των σωμάτων, των χρημάτων, της απολαύσεως, της δόξας, της ραθυμίας, της οργής, της εξουσίας, της φιλαργυρίας, της πλεονεξίας. Και φαίνονται όλες αυτές ότι έχουν λαμπερά πρόσωπα και αξιαγάπητα, ικανά να προσελκύσουν εκείνους πού παθαίνονται για όλα αυτά και δεν έχουν σφοδρό έρωτα προς την αρετή και δεν

υπομένουν τη σκληρότητά της. Κάθε σχέση με τα γήινα και η κάθε προσκόλληση σ' αυτά προξενεί ηδονή και ευχαρίστηση σ' αυτόν πού την έχει, και αποδεικνύει ότι είναι ανώφελο και βλαβερό το επιθυμητικό μέρος της ψυχής όταν είναι εμπαθές, επειδή εξαιτίας του, εκείνος πού αποστερείται κάτι πού ποθεί, υποτάσσεται στο θυμό, στην οργή, στη λύπη και στη μνησικακία. Αν τώρα, μαζί με την εμπαθή προσκόλληση, επικρατήσει και κάποια έστω μικρή συνήθεια, αλίμονο! κάνει τότε εκείνον πού κυριεύτηκε από αυτήν να ακολουθεί διαρκώς την παράλογη αυτή εμπαθή προσκόλληση αναίσθητα και χωρίς θεραπεία, με την ηδονή πού είναι κρυμμένη μέσα σ' αυτήν.

Είναι πολυσχιδής η ηδονή της επιθυμίας, όπως προείπαμε· δεν αρκείται μόνο στην πορνεία και τις άλλες σωματικές απολαύσεις, αλλά ζητεί και τα λοιπά πάθη. Αφού, σωφροσύνη είναι όχι μόνον η αποχή από την πορνεία και τις σαρκικές ηδονές, αλλά να απέχει κανείς και από τις άλλες ηδονές. Γι' αυτό εκείνος πού αγαπά τη φιλοχρηματία, τη φιλαργυρία και την πλεονεξία είναι ακόλαστος. Γιατί όπως ο ακόλαστος έχει έρωτα προς τα σώματα, έτσι και αυτός έχει έρωτα προς τα χρήματα. Η μάλλον, αυτός είναι πιο ακόλαστος, αφού δεν έχει τόση βία από τη φύση να τον σπρώχνει σ' αυτά. Γιατί αμαθής ηνίοχος δεν είναι εκείνος πού δεν μπορεί να δαμάσει το άγριο και δυσάγωγο άλογο, αλλά εκείνος πού δεν μπορεί να κρατήσει το ήμερο και ήσυχο άλογο. Και από παντού φαίνεται ότι είναι περιττή και όχι φυσική η επιθυμία των χρημάτων, γιατί δεν βιάζεται σ' αυτήν ο άνθρωπος από τη φύση, αλλά από την κακή του προαίρεση. Γι' αυτό και αμαρτάνει ασυγχώρητα εκείνος πού νικιέται εκούσια από τη φιλοχρηματία. Ώστε πρέπει να γνωρίζομε καλά ότι η φιληδονία δεν έγκειται μόνον στην τρυφή και στην απόλαυση των σωμάτων, αλλά σε κάθε τρόπο και πράγμα πού το αγαπά κανείς με πάθος και με την προαίρεση της ψυχής του. Και για να γνωρίζονται καθαρότερα τα πάθη πού αφορούν στα τρία μέρη της ψυχής, προσθέτομε και τα παρακάτω με συντομία.

Η ψυχή διαιρείται σε τρία μέρη, το λογιστικό, το θυμικό και το επιθυμητικό. Του λογιστικού αμαρτήματα είναι αυτά: απιστία, αίρεση, αφροσύνη, βλασφημία, αχαριστία, και οι συγκαταθέσεις των αμαρτημάτων, οι οποίες γίνονται από το παθητικό μέρος. Η ίαση και η θεραπεία αυτών των κακών είναι η αδίστακτη πίστη στο Θεό και τα αληθινά και χωρίς πλάνη ορθόδοξα δόγματα της ευσέβειας, η αδιάκοπη μελέτη των λόγων του Πνεύματος, η καθαρή και αδιάλειπτη προσευχή, και η ευχαριστία προς το Θεό. Τα αμαρτήματα του θυμικού είναι τα εξής: η ασπλαχνία, το μίσος, η ασυμπάθεια, η μνησικακία, ο φθόνος, ο φόνος και η συνεχής αυτών και των παρομοίων μελέτη. Η ίαση και η θεραπεία τους είναι η φιλανθρωπία, η αγάπη, η πραότητα, η φιλαδελφία, η συμπάθεια, η ανεξικακία και η καλοσύνη. Του επιθυμητικού τα αμαρτήματα είναι τα εξής: η γαστριμαργία, η λαιμαργία, η οινοποσία, η πορνεία, η μοιχεία, η ακαθαρσία, η ασέλγεια, η φιλοχρηματία, η επιθυμία της κενής δόξας και η επιθυμία χρυσού και πλούτου και σαρκικών ηδονών. Η ίαση και η θεραπεία αυτών είναι η νηστεία, η εγκράτεια, η κακοπάθεια, η ακτημοσύνη, το σκόρπισμα των χρημάτων στους φτωχούς, η επιθυμία των μελλόντων εκείνων αθάνατων αγαθών, ο πόθος της βασιλείας του Θεού και η επιθυμία της θείας υιοθεσίας.

Τώρα πρέπει να κάνομε λόγο για τη διάγνωση των εμπαθών λογισμών, από τούς οποίους γίνεται η κάθε αμαρτία. Οκτώ είναι οι βασικοί λογισμοί της κακίας: της γαστριμαργίας, της πορνείας, της φιλαργυρίας, της οργής, της λύπης, της ακηδίας, της κενοδοξίας και της υπερηφάνειας. Το να μας παρενοχλούν η να μη μας παρενοχλούν οι οκτώ αυτοί λογισμοί, αυτό δεν είναι στην εξουσία μας. Το να επιμένομε όμως σ' αυτούς η να μην επιμένομε, να κινούμε τα πάθη η να μην τα κινούμε, αυτό είναι στην εξουσία μας.

Στους λογισμούς αυτούς διακρίνομε τα εξής: προσβολή, συνδυασμό, πάλη, πάθος, συγκατάθεση (πού πλησιάζει και μοιάζει με την πράξη), ενέργεια και αιχμαλωσία. Προσβολή είναι η απλή υπόμνηση του διαβόλου: «Κάνε τούτο η εκείνο», όπως συνέβη στον Κύριο και Θεό μας: «Πες να γίνουν οι πέτρες αυτές ψωμιά». Αυτό, όπως είπαμε, δεν είναι στην εξουσία μας. Συνδυασμός είναι η παραδοχή του λογισμού πού μας υποβάλλει ο εχθρός, και μ' ένα τρόπο, η μελέτη του πονηρού λογισμού και ηδονική συνομιλία με την προαίρεσή μας. Πάθος είναι η έξη πού δημιουργείται από το συνδυασμό του λογισμού πού υποβάλλει ο εχθρός, και η κατά κάποιο τρόπο συνεχής σχετική μελέτη και φαντασία. Πάλη είναι η αντίσταση στο λογισμό πού γίνεται η προς κατάργηση του πάθους πού αυτός περιέχει - δηλαδή του εμπαθούς λογισμού - η προς συγκατάθεση, καθώς λέει ο Απόστολος: « Η σάρκα επιθυμεί κατά του πνεύματος και το πνεύμα κατά της σάρκας, κι αυτά είναι αντίθετα μεταξύ τους». Αιχμαλωσία είναι η βίαιη και αθέλητη απαγωγή της καρδιάς πού τυραννιέται από προηγούμενο εθισμό στην αμαρτία και μακρά συνήθεια. Συγκατάθεση είναι η συγκατάνευση στο πάθος πού περιέχει ο λογισμός. Ενέργεια είναι η ίδια η πράξη του εμπαθούς λογισμού, στον οποίο συγκατατεθήκαμε. Εκείνος λοιπόν πού αντιμετωπίζει απαθώς το πρώτο, δηλαδή την προσβολή, η το διώχνει αμέσως με αντίρρηση και σταθερότητα, έκοψε με μια και όλα τα επόμενα.

Η κατάργηση των οκτώ παθών ας γίνεται με τον εξής τρόπο. Με την εγκράτεια καταργείται η γαστριμαργία· με τον θειο πόθο και την επιθυμία των μελλόντων αγαθών καταργείται η πορνεία· με τη συμπάθεια προς τούς φτωχούς καταργείται η φιλαργυρία· με την αγάπη προς όλους και την καλοσύνη καταργείται η οργή· με την πνευματική χαρά καταργείται η κοσμική λύπη· με την υπομονή, την καρτερία και την ευχαριστία προς το Θεό καταργείται η ακηδία· με την κρυφή εργασία των αρετών και τη συνεχή προσευχή με συντριβή καρδιάς, καταργείται η κενοδοξία· με το να μην κρίνει κανείς τον άλλο η να τον εξευτελίζει, όπως έκανε ο αλαζόνας Φαρισαίος, αλλά να νομίζει τον εαυτό του τελευταίο απ' όλους, καταργείται η υπερηφάνεια. Έτσι λοιπόν, αφού ελευθερωθεί ο νους από τα παραπάνω πάθη και ανυψωθεί στο Θεό, ζει από εδώ τη μακάρια ζωή και δέχεται τον αρραβώνα του Αγίου Πνεύματος. Και όταν φύγει από εδώ, έχοντας απάθεια και αληθινή γνώση, στέκεται μπροστά στο φως της Αγίας Τριάδας, και καταφωτίζεται μαζί με τούς αγίους αγγέλους στους απέραντους αιώνες.

Η ψυχή λοιπόν, όπως προαναφέρθηκε, έχει τρία μέρη· αυτά είναι: λογισμός, θυμός και επιθυμία. Όταν στο θυμικό μέρος υπάρχει αγάπη και φιλανθρωπία, και στην επιθυμία καθαρότητα και σωφροσύνη, τότε ο λογισμός είναι φωτισμένος· όταν όμως στο θυμικό μέρος υπάρχει μισανθρωπία και στο

επιθυμητικό υπάρχει ακολασία, τότε ο λογισμός είναι σκοτισμένος. Ο λογισμός λοιπόν τότε υγιαίνει και σωφρονεί και φωτίζεται, όταν έχει τα πάθη υποταγμένα και θεωρεί πνευματικά τούς λόγους των κτισμάτων του Θεού και ανυψώνεται προς την μακάρια και Αγία Τριάδα. Ο θυμός τότε κινείται κατά φύση, όταν αγαπά όλους τούς ανθρώπους και δεν έχει εναντίον κανενός λύπη η μνησικακία. Η δε επιθυμία, όταν με την ταπεινοφροσύνη, την εγκράτεια και την ακτημοσύνη νεκρώσει τα πάθη, δηλαδή την ηδονή της σάρκας και τον πόθο των χρημάτων και της πρόσκαιρης δόξας, και στραφεί προς το θειο και αθάνατο έρωτα. Γιατί η επιθυμία κινείται προς τρία πράγματα: είτε προς τη σαρκική ηδονή, είτε προς τη μάταιη δόξα, η προς απόκτηση χρημάτων. Και για την παράλογη αυτή έφεση καταφρονεί το Θεό και τις άγιες εντολές Του, λησμονεί τη θεϊκή ευγένεια, γίνεται θηρίο εναντίον του πλησίον, σκοτίζει το λογισμό και δεν αφήνει να στραφεί και να δει την αλήθεια. Ενώ εκείνος πού απόκτησε ανώτερο φρόνημα, όπως προείπαμε, απολαμβάνει από εδώ τη βασιλεία των ουρανών και ζει μακάρια ζωή αναμένοντας τη μακαριότητα πού προορίζεται για όσους αγαπούν το Θεό. Αυτής είθε ν' αξιωθούμε κι εμείς με τη χάρη του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Αμήν.

Πρέπει να γνωρίζομε και αυτό· ότι δεν μπορούμε να φτάσομε στο μέτρο κάποιας αρετής, παρά με κοπιαστική φιλοπονία για την απόκτησή της και προσπαθώντας με όση δύναμη έχουμε σ' όλη μας τη ζωή, όπως λόγου χάρη για την ελεημοσύνη, την εγκράτεια, την προσευχή, την αγάπη, η κάποια από τις γενικές αρετές. Από αυτές μερικώς ο καθένας ασκεί κάποια αρετή· λ.χ. ασκεί κανείς πότε-πότε την ελεημοσύνη, αλλά επειδή την ασκεί λίγο, δεν μπορούμε να τον χαρακτηρίσομε ελεήμονα, κι ακόμη περισσότερο όταν δεν το κάνει αυτό καλά και θεάρεστα. Γιατί το καλό δεν είναι καλό όταν δε γίνεται καλά. Αλλά καλό είναι πράγματι όταν δεν απολαμβάνει εδώ το μισθό του από οποιαδήποτε αιτία, π.χ. από ανθρωπαρέσκεια λόγω καλής φήμης, ή επιδίωξη δόξας, ή από πλεονεξία και αδικία. Επειδή ο Θεός δε ζητεί εκείνα πού γίνονται και νομίζονται καλά, αλλά εξετάζει το σκοπό για τον οποίο γίνονται. Όπως λένε και οι θεοφόροι Πατέρες, όταν ο νους λησμονήσει το σκοπό της ευσέβειας, τότε και το έργο πού είναι φανερά ενάρετο, γίνεται ανώφελο· και εκείνα πού γίνονται χωρίς διάκριση και σκοπό, όχι μόνο δεν ωφελούν και αν ακόμη είναι καλά, αλλά βλάπτουν. Το αντίθετο συμβαίνει μ' εκείνα πού νομίζονται κακά, γίνονται όμως με θεοσεβή σκοπό· όπως εκείνος πού μπήκε στο πορνείο και τράβηξε από εκεί την πόρνη. Από αυτό γίνεται φανερό ότι δεν είναι ελεήμων εκείνος πού έκανε λίγες φορές την ελεημοσύνη, ούτε είναι εγκρατής εκείνος πού εγκρατεύθηκε λίγο, αλλά εκείνος πού πάρα πολλές φορές και σε όλη του τη ζωή εργάστηκε ολικά την αρετή με ασφαλή διάκριση. Γιατί η διάκριση είναι μεγαλύτερη απ' όλες τις αρετές, επειδή είναι βασίλισσα και αρετή των αρετών. Όπως πάλι και για τ' αντίθετα· δε λέμε πόρνο η μέθυσο η ψεύτη εκείνον πού μια φορά γλίστρησε σ' ένα από αυτά, αλλά εκείνον πού πέφτει συχνά σ' αυτά και μένει αδιόρθωτος. Κοντά σ' όσα είπαμε, πρέπει να γνωρίζομε και τούτο, πού είναι και αναγκαιότατο σ' όλους εκείνους πού έχουν ζήλο να κατορθώσουν την αρετή και επιμελούνται να αποφύγουν την κακία· ότι δηλαδή, όσο η ψυχή είναι ασυγκρίτως καλύτερη από το σώμα και σε πολλά και μέγιστα σημεία είναι σπουδαιότερη και πιο πολύτιμη, τόσο και οι ψυχικές αρετές - και μάλιστα εκείνες

πού μιμούνται το Θεό και έχουν το όνομά Του - είναι ανώτερες από τις σωματικές αρετές. Αντίθετα πρέπει να νοούμε για τις ψυχικές κακίες, ότι διαφέρουν από τα σωματικά πάθη και ως προς τις ενέργειές τους και ως προς την έκτιση των τιμωριών πού επιβάλλονται σ' αυτές, αν και στους πολλούς, δεν ξέρω πως, αυτό τούς διαφεύγει. Γιατί τη μέθη, την πορνεία, τη μοιχεία, την κλοπή και τα παραπλήσια μ' αυτά, τα προσέχουν και τα αποφεύγουν, η τα τιμωρούν, επειδή φαίνονται στους πολλούς βδελυρά. Απέναντι όμως στα ψυχικά πάθη, πού είναι πολύ χειρότερα και βαρύτερα από αυτά και πού οδηγούν στην κατάσταση των δαιμόνων και στην αιώνια κόλαση πού τούς περιμένει όσους τ' ακολουθούν χωρίς διόρθωση, μένουν αδιάφοροι. Εννοώ δηλαδή το φθόνο, τη μνησικακία, την πονηρία, την αναισθησία, τη φιλαργυρία, πού ο Απόστολος την θεωρεί ρίζα όλων των κακών, και τα όμοιά τους.

Μιλήσαμε γι' αυτά με όλη την αμάθεια και την αφέλειά μας, κάνοντας μία ευσύνοπτη και σαφή έκθεση του λόγου περί αρετών και παθών, για να μπορεί κανείς εύκολα να διακρίνει και να εξακριβώνει τη διαίρεση και τη διαφορά τους με ακρίβεια και σαφήνεια. Γι' αυτό και μιλήσαμε για το καθένα με πολλούς τρόπους και από πολλές απόψεις, ώστε, αν είναι δυνατόν, καμιά πλευρά της αρετής ή της κακίας να μην αγνοείται· ακόμη για να επιδιώξομε με χαρά τις αρετές - και μάλιστα τις ψυχικές, με τις οποίες προσεγγίζομε στο Θεό - και για ν' αποφεύγομε τις κακίες με όλη μας τη δύναμη. Γιατί είναι αληθινά μακάριος εκείνος πού ζητά την αρετή και την ασκεί και εξετάζει με επιμέλεια τι είναι αρετή, επειδή με αυτήν πλησιάζει το Θεό και ενώνεται νοερά μ' Αυτόν. Φρόνηση, ανδρεία, σοφία, αληθινή γνώση και πλούτος αναφαίρετος είναι κυρίως το ν' ανυψώνεται ο άνθρωπος με την πρακτική αρετή στη θεωρία του Δημιουργού.

Η αρετή λέγεται έτσι από το ρήμα «αιρείσθαι» · γιατί είναι αιρετή και θελητή, επειδή κάνομε αυτοπροαίρετα και θεληματικά το αγαθό, κι όχι χωρίς να θέλομε και αναγκαστικά. Η φρόνηση πάλι λέγεται έτσι, γιατί φέρνει στο νου τα ωφέλιμα.

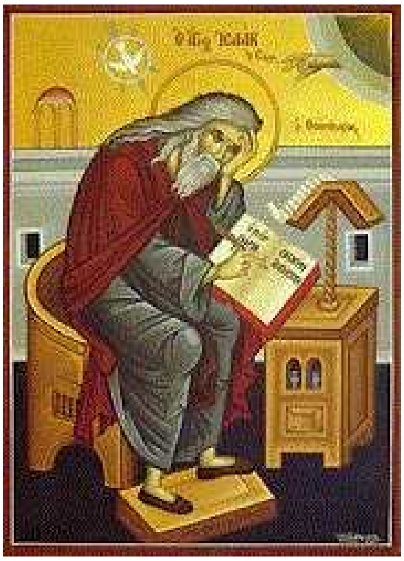
Αν θέλεις, ας προσθέσομε στον αφελή αυτό λόγο, σαν χρυσή σφραγίδα, και λίγα περί του «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» του πιο τιμημένου από όλα τα κτίσματα του Θεού, δηλαδή του ανθρώπου. Το νοερό και λογικό ζώο, ο άνθρωπος, μόνο απ' όλα τα κτίσματα είναι «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» του Θεού. Κάθε άνθρωπος λέγεται «κατ' εικόνα Θεού» για το αξίωμα του νου και της ψυχής, δηλαδή το ακατάληπτο, το αόρατο, το αθάνατο, το αυτεξούσιο. Και ακόμη για την ικανότητα να άρχει, να τεκνοποιεί και να οικοδομεί. «Καθ' ομοίωσιν» λέγεται για την αρετή και τις πράξεις με τις οποιες μιμειται το Θεό και έχουν το όνομα του Θεού. Δηλαδή το να δείχνει φιλανθρωπία προς τούς συνανθρώπους, να οικτείρει, να ελεεί και να αγαπά τούς συνδούλους του, και να δείχνει στους άλλους κάθε ευσπλαχνία και συμπάθεια. «Να γίνεστε, λέει ο Χριστός και Θεός, σπλαχνικοί, όπως είναι σπλαχνικός και ο ουράνιος Πατέρας σας». Το «κατ' εικόνα» το έχει κάθε άνθρωπος, γιατί ο Θεός δεν ανακαλεί τα χαρίσματά Του. Το «καθ' ομοίωσιν» όμως το έχουν σπάνιοι και μόνον οι ενάρετοι και άγιοι, οι οποίοι μιμούνται - κατά το δυνατόν σε ανθρώπους - την αγαθότητα του Θεού. Είθε κι εμείς ν' αξιωθούμε την υπεράγαθη φιλανθρωπία του Θεού, αφού Του φανούμε ευάρεστοι με την αγαθοεργία και γίνομε μιμητές εκείνων

πού έχουν ευαρεστήσει από αιώνων το Χριστό. Γιατί σ' Αυτόν ανήκει το έλεος και σ' Αυτόν πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση, μαζί με τον άναρχο Πατέρα Του, και το πανάγιο και αγαθό και ζωοποιό Πνεύμα Του, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΙΣΑΑΚ Ο ΣΥΡΟΣ

Περί παθών

Ω, ΠΟΣΟΝ γλυκείαι φαίνονται αι αιτίαι και αι αφορμαί των παθών· και τα μεν πάθη δύναταί τις ενίοτε να κόψη, και μετά την παυσιν αυτών γαληνια και ευφραίνεται· αλλά δεν δύναται ν' αφήση ευκόλως και τάς αιτίας των παθών· δια τούτο και χωρίς να θέλωμεν πειραζόμεθα· και εις μεν τα πάθη λυπούμεθα, τάς δε αφορμάς των παθών αγαπωμεν· τάς μεν αμαρτίας δεν επιθυμουμεν, τάς αφορμάς όμως των αμαρτιων μεθ' ηδονης δεχόμεθα· δια τούτο αι αιτίαι και αι αφορμαί γίνονται παραίτιοι των αμαρτιων. Οστις αγαπα τάς αφορμάς και τάς αιτίας των παθών, αυτός ακων και μη βουλόμενος υπάρχει υποχείριος και δεδουλωμένος εις τα πάθη· και οστις μισει τάς ιδίας αυτού αμαρτίας, εξομολογειται αυτάς, και συγχωρειται. Είναι αδύνατον ν' αφήση τις αλλως την συνήθειαν της αμαρτίας, ειμή εάν αποκτήση εχθραν προς αυτήν· και αδύνατον να επιτύχη της αφέσεως των αμαρτιων αυτού, εάν δεν εξομολογηθη αυτάς· διότι η μεν εχθρα της αμαρτίας είναι ενδειξις αληθους ταπεινώσεως, η δε εξομολόγησις ενδειξις κατανύξεως, ητις προκύπτει εις την καρδίαν από αισχύνην.

Εάν δεν μισήσωμεν τα μέμψεως αξια έργα, δεν δυνάμεθα να αισθανθωμεν την δυσωδίαν της ενεργείας αυτών. Εως ότου δεν απορρίψεις εκ της ψυχής σου τα ατοπα πάθη, δεν θέλεις γνωρίσει πόση και οποία αισχύνη και εντροπή σε περικαλύπτει· όταν όμως ιδης εις άλλους το ιδικόν σου φορτίον, τότε θέλεις γνωρίσει την περικειμένην σε εντροπήν. Απομακρύνθητι εκ του κόσμου, και τότε θέλεις αισθανθη την δυσωδίαν αυτού· διότι εάν δεν απομακρυνθης απ' αυτού, δεν θέλεις μάθη πόσον βρωμα, αλλά μάλιστα θέλεις αισθανθη την δυσωδίαν αυτού ως καλήν ευωδίαν, και την γύμνωσιν της ιδικης σου αισχύνης θέλεις θεωρήσει ως κάλυμμα δόξης.

Μακάριος οστις αποφεύγει το σκότος του κόσμου, και προσέχει εις εαυτόν μόνον· επειδή δεν δύναται να ενεργήση η φυσική διόρασις και διάκρισις του ανθρώπου, εν οσω ουτος ευρίσκεται μεταξύ των ανθρώπων· διότι πως ηθελε δυνηθη η διάκρισις αυτού να διακρίνη το πρέπον, ενώ υπάρχη πάντοτε εσκοτισμένη; Μακάριος οστις αφήσει την σκότωσιν της μέθης αυτού, και το αχόρταστον της κραιπάλης αυτού βλέπων εις άλλους, θέλει μάθη, οποιον τι κακόν υπάρχει, και θέλει αισθανθη την ιδίαν αυτού αισχύνην· καθότι εν οσω ευρίσκεται εις την κραιπάλην της μέθης των εαυτου αμαρτιων, πάντα τα υπ' αυτού πραττόμενα φαίνονται εις αυτόν ευπρεπη και τίμια· επειδή όταν η φύσις είτε από οινον, είτε από σαρκικάς επιθυμίας υπάρχουσα μεθυσμένη εξέλθη των

εαυτης ορίων και του μέτρου, είναι εν και το αυτό· καθόσον και τα δύο εκβάλλουσι τον ανθρωπον από το πρέπον, και κινουσι μίαν και την αυτήν εκκαυσιν εις το σώμα· επειδή οι μεν τρόποι εχουσι διαφοράν, το δε συγκέκαυμα είναι εν και το αυτό· και η μεν μεταβολή είναι μία, αι δε διαφοραί των αιτιων υπάρχουσιν ανισοι· διακρίνεταί δε και κατά την υποδοχήν εκάστου.

Εις πασαν ανάπαυσιν ακολουθεί ταλαιπωρία· και εις πασαν δια τον Θεόν ταλαιπωρίαν ακολουθεί ανάπαυσις. Όλα τα πράγματα τούτου του κόσμου μεταβάλλονται· η δε μεταβολή γίνεται δια των εναντίων, η εις την παρουσαν ζωήν, η εις την μέλλουσαν, η εν τη ώρα του θανάτου, και μάλιστα εις την εξ ακολασίας ηδονήν, η εις την προς επίτευξιν της αγιωσύνης γινομένην κακοπάθειαν· και ταυτα οικονομει ο Θεός από φιλανθρωπίαν, η εις ταύτην την ζωήν, η εις το τέλος αυτής να γεύωνται της κολάσεως οι υπεύθυνοι, και οι δίκαιοι της χαρας· διότι ο Θεός δεν εμποδίζει την ωφέλειαν του καλου μέχρι της τελευταίας ωρας· το δε κακόν εμποδίζει, ναί, ινα παιδευθη ο αξιος κολάσεως, καθώς είναι γεγραμμένον, ότι οστις παιδεύεται ενταυθα δια την αισχύνην αυτού, αυτός τρώγει την ιδίαν αυτού γέεναν.

Παραφυλάττου από το ιδιόν σου αυτεξούσιον, οπερ προηγειται της κακης δουλείας. Παραφυλάττου από την παρηγορίαν, ητις προηγειται του πολέμου της πορνείας. Παραφυλάττου από την γνωσιν, ητις προηγειται της απαντήσεως των πειρασμών. Και κατ' εξοχήν παραφυλάττου από την επιθυμίαν της αρετης, ητις προηγειται της τελειώσεως της μετανοίας· διότι όλοι ειμεθα αμαρτωλοί, και ουδείς υπάρχει ελεύθερος από πειρασμούς. Η μετάνοια υπάρχει υψηλοτέρα πασων των αρετών, της οποίας το εργον δεν δύναται να τελειώση, παρά μόνον εν τη ώρα του θανάτου· δια τούτο η μετάνοια απαιτειται εις πάντας και πάντοτε, και ουδείς ορος τελειώσεως της μετανοίας υπάρχει· διότι και αυτών των τελείων η τελειότης είναι ατελής· και δια τούτο η μετάνοια δεν περιορίζεται εις διορισμένους καιρούς, ούτε εις ωρισμένας πράξεις εως εις την ωραν του θανάτου. Ενθυμου, ότι εις πασαν ηδονήν ακολουθεί αηδία και πικρότης.

Παραφυλάττου εκ της χαρας εκείνης, ητις δεν εμπεριέχει την αιτίαν της αλλοιώσεως· επειδή παν ό,τι οικονομειται ανωθεν κρυπτως, δεν δύνασαι να καταλάβης, ούτε να γνωρίσης τον ορον και την αιτίαν της αλλοιώσεως αυτού. Φοβου εξ εκείνων, τα όποια νομίζεις ότι εχουσι καλως, καν ευρίσκονται εντός της ευθείας οδου. Οστις εμαθε να κυβερνα φρονίμως τα πράγματα του κόσμου, αυτός εις όλα αυτού τα έργα λαμβάνει αλλοίωσιν.

Εις την ανάπαυσιν των μελων του σώματος, ακολουθεί εκστασις και ταραχή των λογισμών· και εις την πολλήν και αμετρον εργασίαν ακολουθεί ακηδία· και εις την ακηδίαν πάλιν ακολουθεί εκστασις· αλλά διαφέρει η πρώτη εκστασις της δευτέρας· διότι εις μεν την πρώτην εκστασιν ακολουθεί ο πόλεμος της πορνείας, εις δε την δευτέραν η εκ του ησυχαστηρίου φυγή και η από τόπου εις τόπον μετάβασις· η δε μετρία και επιμελής εργασία υπάρχει ατίμητος· και εις μεν την μετρίαν εργασίαν ακολουθεί αυξησις ηδονης, εις δε την αμετρίαν η αυξησις της εκστάσεως. Υπόμεινον την αφροσύνην της φύσεώς σου, αδελφέ, ητις σε νικα· διότι προτίθεσαι να φθάσης εις εκείνην την σοφίαν, η οποία έχει παντοτεινόν της αρετης τον στέφανον. Μη δειλιάσης εκ της ταραχης του αδαμιαίου σου σώματος, το οποιον ετοιμάσθη να φθάση εις εκείνην την τρυφήν, της οποίας η

γνωσις υπάρχει αγνωστος εις τούς σαρκικούς ανθρώπους. Όταν ελθη ο ουράνιος βασιλεύς της ειρήνης, μη ταραχθης εκ της αλλοιώσεως της ταραχης της φύσεως· διότι η κακοπάθεια του σώματος είναι πρόσκαιρος εις τον μεθ' ηδονης δεχόμενον αυτήν· επειδή τα πάθη ομοιάζουσι με σκύλους, οι οποιοι συνηθίζουσι να συχνάζωσιν εις τα μακελλεια, και δια μόνης της φωνης αποδιώκονται· αλλ' όταν παραμεληθωσιν, ως λέοντες επέρχονται εναντίον σου. Καταφρόνησον την μακράν επιθυμίαν, ινα μη εμπέσης εις την σφοδρότητα της πυρώσεως αυτής· καθότι η προς ολίγον δια τα μικρά πράγματα γινομένη υπομονή, απομακρύνει τον κίνδυνον των μεγάλων πραγμάτων· επειδή είναι αδύνατον να εξουσιάση τις τα μεγάλα πράγματα, εάν δεν νικήση πρωτον τα μικρά και ευτελη.

Ενθυμου την τάξιν, εις την οποίαν μέλλεις να φθάσης, ω αδελφέ, της οποίας η ζωή δεν είναι ως αυτη η πρόσκαιρος, η συντριβομένη υπό της θνητότητος· εις εκείνην την ζωήν δεν υπάρχει πύρωσις της συγκράσεως, η οποία να προξενη δια της κολακείας της ηδονης κόπον εις την φύσιν. Υπόμεινον τον κόπον του αγωνος, εις τον οποιον εισηλθες προς δοκιμασίαν, ινα λάβης παρά Θεού τον στέφανον, και θέλεις ευφρανθη, όταν μεταβης εκ τούτου του κόσμου εις εκείνην την αιώνιον ζωήν. Ενθυμου και εκείνην την ανάπαυσιν, η οποία δεν έχει τέλος. Ενθυμου και εκείνην την απαθεστάτην ζωήν, και την αμετακίνητον οικονομίαν, και εκείνην την αιχμαλωσίαν, ητις σε αναγκάζει να αγαπήσης τον Θεόν εις τον οποιον πρέπει η δόξα σύν τω ανάρχω Πατρί και τω αγίω Πνεύματι νυν, και αεί, και εις τούς αιωνας. Αμήν.

Περί καθαράς προσευχής

ΚΑΘΩΣ πασα η δύναμις των νόμων και των εντολών, αιτινες εδόθησαν παρά Θεού εις τούς ανθρώπους, περιορίζεται εις την καθαρότητα της καρδίας, ως λέγουσιν οι θειοι πατέρες· ουτω και πάντες οι τρόποι και τα σχήματα της προσευχής, δι' ων προσεύχονται εις τον Θεόν οι άνθρωποι, μέχρι της καθαρας προσευχής περιορίζονται· διότι και οι στεναγμοί, και αι γονυκλισίαι, και αι καρδιακαι δεήσεις, και οι γλυκύτατοι κλαυθμοί, και πάντα εν γένει τα σχήματα της προσευχής, ως προειπον, εως εις την καθαράν προσευχήν εχουσι τον ορον και την εξουσίαν να κινωνται· εκειθεν δε της καθαρας προσευχής, όταν διαβη τον ορον τουτον, δεν έχει πλέον αδειαν η διάνοια ούτε εις προσευχήν, ούτε εις κίνησιν, ούτε εις κλαυθμόν, ούτε εξουσίαν έχει, ούτε αυτεξουσιότητα, ούτε δέησιν, ούτε επιθυμίαν, η ηδονήν τινος πράγματος, το οποιον ελπίζει εις την παρουσαν ζωήν, η εις την μέλλουσαν· και δια τούτο μετά την καθαράν προσευχήν άλλη προσευχή δεν υπάρχει· και πασα η κίνησις και πάντα τα σχήματα της προσευχής εως εδώ οδηγουσι το νουν δια της δυνάμεως της αυτεξουσιότητος, δια τούτο επίκειται αγών εις αυτήν. Μετά δε τον ορον τουτον επεται εκπληξις και θαυμασμός, και όχι προσευχή· επειδή παύουσι τα έργα της προσευχής, και ο νους ευρίσκεται εις θεωρίαν πλέον, και όχι εις προσευχήν. Πας τρόπος προσευχής γίνεται δια κινήσεων, όταν όμως ο νους εισέλθη εις τάς πνευματικάς κινήσεις, εκεί πλέον δεν προσεύχεται προσευχήν. Άλλο είναι η προσευχή, και άλλο η δι' αυτής θεωρία, αν και η μία λαμβάνη εκ της αλλης τάς αφορμάς· διότι η μεν προσευχή είναι σπόρος, η δε θεωρία είναι δράγματα σταχύων· οπότε και ο θεριστής μετά ανεκλαλήτου χαρας απορει και εξίσταται, πως εξ ολίγων κόκκων, τούς οποίους εσπειρεν, εξαίφνης εβλάστησαν εις αυτόν τοιούτους ζωηρούς στάχυας. Πασα γινομένη προσευχή είναι η δέησις, η αιτησις, η ευχαριστία, η αινεσις· εξέτασον λοιπόν, εάν υπάρχη κανέν εκ τούτων, όταν ο νους διαβη τον ορον της προσευχής, και εισέλθη εις την χώραν εκείνην της θεωρίας. Εγώ ερωτω εκείνον, οστις γνωρίζει τι εστι θεωρία· διότι δεν υπάρχει εις πάντας η αυτή διάκρισις, αλλ' εις εκείνους μόνον τούς θεωρητικούς και υπηρέτας τούτου του πράγματος, οιτινες ηξιώθησαν παρά Θεού τούτου του χαρίσματος, η εδιδάχθησαν υπό παρομοίων θεωρητικων πατέρων, και εμαθον παρ' αυτών την θεωρίαν, και διηλθον την ζωήν αυτών εις αυτά και εις τα παρόμοια ζητήματα.

Καθώς μόλις ευρίσκεται εις εκ μυριάδων ανθρώπων, οστις να εξεπλήρωσεν ανελλιπως τάς εντολάς και τα νόμιμα, και να εφθασεν εις την καθαρότητα της ψυχής· ουτω μόλις ευρίσκεται εις εκ χιλίων ανθρώπων, οστις ηξιώθη να φθάση μετά μεγίστης προφυλάξεως εις την καθαράν προσευχήν, και σχίσας τουτον τον ορον, να τύχη εκείνου του μυστηρίου· διότι ολίγοι άνθρωποι ηξιώθησαν της καθαρας προσευχής, ως και μόλις ευρίσκεται εις άνθρωπος εκ πάσης γενεας, οστις εφθασε δια της χάριτος του Θεού εις το μυστήριον εκεινο της θεωρίας, αν υπάρχη δυνατόν να φθάση τις.

Προσευχή εστι δέησις και φροντίς και επιθυμία τινός πράγματος, η λυτρώσεως των ενταυθα πειρασμών η των μελλουσων κολάσεων, η επιθυμία κληρονομίας

της βασιλείας των ουρανών. Δέησις δε είναι εκείνη η προσευχή, δια της οποίας ο άνθρωπος ζητει βοήθειαν παρά Θεού εις τι πραγμα· εντός τούτων των δύο κινήσεων περιορίζεται η προσευχή. Η δε καθαρότης, η η μη καθαρότης της προσευχής διακρίνεται ως εξής· καθ' ον καιρόν προετοιμάζεται ο νους να προσφέρη μίαν εκ των δύο κινήσεων, τάς οποίας προείπομεν, εάν συμμιγη μετ' αυτού εννοιά τις ξένη, η λογισμός αλλου τινός πράγματος, η προσευχή εκείνη δεν λέγεται καθαρά· καθότι δεν προσέφερεν εκ των καθαρων ζώων εις το θυσιαστήριον του Θεού, οπερ εστίν η καρδία, το νοητόν του Θεού θυσιαστήριον. Εάν δε τις, ενθυμούμενος εκείνην την υπό των αγίων πατέρων ονομαζομένην προσευχήν, χωρίς να εννοήση την δύναμιν των λόγων των πατέρων, ειπη, ότι η συμμιγής αυτη προσευχή είναι εντός των ορων της πνευματικής προσευχής, θέλει εισθαι βλασφημία, και ουδείς κτιστός άνθρωπος δύναται να ειπη, ότι η πνευματική προσευχή κλίνει εις το να συλλογίζηται γήϊνόν τι· διότι η εις τι γήϊνον πραγμα κλίνουσα προσευχή, υπάρχει κατωτέρα της πνευματικής προσευχής. Πασα πνευματική προσευχή υπάρχει ελευθέρα της κινήσεως του νοός εις άλλο τι· και εάν μετά καθαρότητος μόλις προσεύχηταί τις, τι να ειπωμεν περί της πνευματικής προσευχής; Οι αγιοι πατέρες συνηθίζουσι πάσας τάς καλάς κινήσεις του νου και τάς πνευματικάς εργασίας να ονομάζωσι δια του ονόματος της προσευχής· και ου μόνον αυτοί, αλλά και όλοι οι πεφωτισμένοι εκ της πνευματικής θεωρίας συνηθίζουσι να λογίζωνται τάς καλάς εργασίας παρόμοια με την προσευχήν. Εκ τούτου λοιπόν δηλον, ότι άλλο είναι η προσευχή, και άλλο τα υφ' ημων πραττόμενα καλά έργα. Ενίοτε τινές των πατέρων αποκαλουσιν οδόν ταύτην την πνευματικήν λεγομένην προσευχήν, άλλοι δε γνωσιν, και άλλοι οπτασίαν νοεράν. Βλέπεις λοιπόν, πως εναλάσσουσιν οι πατέρες τάς ονομασίας εις τα πνευματικά πράγματα; καθότι η ακρίβεια των ονομάτων διατηρειται εις μόνον τα πράγματα του παρόντος κόσμου· εις δε τα πράγματα του μέλλοντος αιωνος ακριβής ονομασία ποσως δεν φυλάττεται, παρά μία απλή γνωσις, ανωτέρα πάσης ονομασίας, και παντός στοιχείου, και μορφης, και χρώματος, και σχήματος, και συνθέτων ονομάτων. Δια τούτο όταν υψωθη η γνωσις της ψυχής εκ του φαινομένου κόσμου, τότε όπως θέλωσιν οι πατέρες μεταχειρίζονται τα ονόματα προς δήλωσιν της προσευχής· διότι τα ονόματα της προσευχής ουδείς γνωρίζει μετ' ακριβείας· αλλ' ινα μόνον επιστηρίζωσιν εις αυτήν τούς ψυχικούς διαλογισμούς, μεταχειρίζονται ονομασίας και παραβολάς, κατά τον λόγον του αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, οστις λέγει, ότι χάριν των αισθήσεων μεταχειριζόμεθα παραβολάς, και συλλαβάς, και ενδεχόμενα ονόματα και ρήματα εις τα θεια πράγματα. Όταν δια της ενεργείας του αγίου Πνεύματος κινηθη η ψυχή προς εκείνα τα θεια πράγματα, τότε υπάρχουσι περιτταί εις ημας και αι αισθήσεις και αι ενέργειαι αυτών, ως είναι περιτταί και αι δυνάμεις της πνευματικής ψυχής, οτε αυτη κατασταθη ομοία τη θεότητι δι' ακατανοήτου ενότητος, και φωτισθη δια των ακτίνων του υψίστου φωτός εις τάς εαυτης κινήσεις.

Πίστευε λοιπόν, αδελφέ, ότι ο νους έχει εξουσίαν να διακρίνη τάς εαυτου κινήσεις μέχρι του τόπου της καθαρότητος της προσευχής· όταν δε φθάση εκεί, και δεν στραφη εις τα οπίσω, και αφήση την προσευχήν, τότε η προσευχή γίνεται ως μεσίτης τις μεταξύ της ψυχικης και της πνευματικής ενεργείας. Όταν η ψυχή κινηθη εις την προσευχήν, ευρίσκεται εις την ψυχικήν αυτής κατάστασιν· όταν

όμως εισέλθη εις εκείνην την κατάστασιν της θεωρίας, παύει από την προσευχήν· διότι οι αγιοι εις τον μέλλοντα αιωνα δεν προσεύχονται δια προσευχής, αφού καταποθη ο νους αυτών υπό του αγίου Πνεύματος, αλλά μετά εκπλήξεως και θαυμασμου συνευφραίνονται εις την δόξαν εκείνην· το αυτό συμβαίνει και εις ημας· όταν ο νους αξιωθη να αισθάνηται την μέλλουσαν μακαριότητα, τότε λησμονει εαυτόν, ως και πάντα τα πράγματα του παρόντος κόσμου, και δεν έχει κίνησιν εις κανέν πραγμα· ως εκ τούτου λοιπόν δύναταί τις να ειπη μετά πεποιθήσεως, ότι το αυτεξούσιον του θελήματος ενεργει και οδηγεί πασαν γινομένην αρετήν, και πασαν τάξιν και σχήμα προσευχής είτε δια του στόματος, είτε δια της διανοίας· προσέτι δια των αισθήσεων κινει και οδηγεί και αυτόν τον νουν, οστις υπάρχει βασιλεύς των παθών. Όταν όμως η διοίκησις και η οικονομία του αγίου Πνεύματος κυριεύη τον νουν, τον οικονόμον των αισθήσεων και των λογισμών, τότε αφαιρειται το αυτεξούσιον εκ της φύσεως, και ο νους οδηγειται δια της οδηγίας αλλου, και όχι δια της ιδίας αυτού θελήσεως. Σοί θέλει εισθαι αρά γε τότε προσευχή πλέον, οπότε η φύσις δεν έχει δύναμιν να εξουσιάση εαυτήν, αλλ' οδηγειται δι' αλλης δυνάμεως εκεί, όπου δεν γνωρίζει, ουδέ δύναται να διευθύνη τάς κινήσεις της διανοίας, όπως θέλη, αλλά κυριεύεται από αιχμαλωσίαν κατ' εκείνην την ωραν, και οδηγειται υπ' αυτής εκεί, όπου δεν ηξεύρει; αλλ' ουδέ θέλησιν θέλει έχει τότε, ουδέ γνωρίζει, εάν ευρίσκηται εν τω σώματι, η υπάρχη εκτός του σώματος κατά την μαρτυρίαν της Γραφής. Λοιπόν υπάρχει αρά γε προσευχή εις τον ουτως αιχμαλωτισθέντα και μη αισθανόμενον εαυτόν; Δια τούτο ας μη βλασφημη τις, και ας μη ξεθαρρεύηται, λέγων, ότι είναι δυνατόν να προσεύχηταί τις την πνευματικήν προσευχήν· καθότι αυτήν την τόλμην μεταχειρίζονται εκείνοι, οιτινες προσεύχονται μετά αλαζονείας, και, ιδιωται οντας κατά την γνωσιν, εξαπατωσιν εαυτούς, ότι δήθεν, όταν θέλωσι, προσεύχονται την πνευματικήν προσευχήν· αλλ' οι ταπεινόφρονες και νοήμονες συγκαταβαίνουσι να μάθωσι παρά των πατέρων, και να γνωρίσωσι τούς ορους της φύσεως, και δεν συγχωρουσί ποτε, ώστε η διάνοια αυτών να κινηθη δια ταύτης της τόλμης.

Ερ. Και δια ποίαν αιτίαν καλειται δια του ονόματος της προσευχής αυτη η ανεκλάλητος χάρις, επειδή λέγεται, ότι δεν είναι προσευχή;

Απ. Η αιτία, λέγομεν, ότι είναι αυτη· επειδή η χάρις αυτη εν καιρω της προσευχής δίδεται εις τούς αξίους· λαμβάνει δε την αφορμήν εκ της προσευχής· καθότι δεν υπάρχει εις ταύτην την ενδοξον χάριν άλλος καιρός επιφοιτήσεως, παρά μόνον ο καιρός της προσευχής κατά την μαρτυρίαν των πατέρων, και δια τούτο καλειται δια του ονόματος της προσευχής· διότι ο νους εκ της προσευχής οδηγειται εις εκείνην την μακαριότητα, και διότι η αιτία αυτής είναι η προσευχή· εις αλλας δε περιστάσεις δεν έχει χώραν, καθώς διαλαμβάνουσι τα συγγράμματα των πατέρων. Ειδομεν πολλούς εκ των αγίων πατέρων, ως και εις τούς βίους αυτών είναι γεγραμμένον, οιτινες ενώ ισταντο εις προσευχήν, ηρπάγη ο νους αυτών.

Αλλ' εάν ερωτήση τις, δια ποίαν αιτίαν κατά τουτον τον καιρόν της προσευχής μόνον συμβαίνουσι ταυτα τα μεγάλα και ανεκλάλητα χαρίσματα; αποκρινόμεθα εις τούτο· διότι κατ' αυτόν τον καιρόν μάλλον ο άνθρωπος ευρίσκεται

προετοιμασμένος και συνεσταλμένος, ινα προσευχηθη εις τον Θεόν, επιθυμων και εκδεχόμενος το ελεος αυτού· και εν γένει, ο καιρός της προσευχής είναι καιρός στάσεως εμπροσθεν της θύρας του βασιλέως, και καιρός παρακλήσεως· και η αιτησις του δεομένου και παρακαλουντος κατ' αυτόν τον καιρόν πρέπει να δοθη· διότι ποιος άλλος καιρός υπάρχει αρμοδιώτερος του καιρου της προσευχής; η ισως είναι πρέπον, καθ' ον καιρόν κοιμαται ο άνθρωπος, }η εργάζεταί τι, }η ο νους αυτού ευρίσκεται συγκεχυμένος, να επιτύχη τινός εκ των τοιούτων χαρισμάτων; διότι ιδού και οι αγιοι, αν και δεν εχωσιν ουδένα καιρόν αργίας, επειδή πασαν ωραν καταγίνονται εις τα πνευματικά, ευρίσκονται ενίοτε ανέτοιμοι εις στάσιν προσευχής· διότι πολλάκις η μελετωσί τι εκ των ευρισκομένων εις την παρουσαν ζωήν, η επασχολουνται εις την θεωρίαν των κτισμάτων, η εις αλλα τινά επωφελη· εις τον καιρόν όμως της προσευχής η θεωρία του νοός αυτών προσηλουται εις μόνον τον Θεόν, και προς αυτόν διευθύνουσιν πάσας τάς κινήσεις αυτών, και προσφέρουσιν εις αυτόν εγκαρδίως δεήσεις μετά σπουδης και αδιακόπου θέρμης· δια τούτο κατ' αυτόν τον καιρόν, καθ' ον ευρίσκεται εις την ψυχήν μία μονωτάτη φροντίς, πρέπει ν' αναβρύη εις αυτήν η θεία ευμένεια. Ιδού βλέπομεν, ότι όταν ο ιερεύς προετοιμασθη, και σταθη εις προσευχήν, εξευμενιζόμενος τον Θεόν, και συνάγων τον νουν αυτού, και δεόμενος, τότε καταβαίνει το αγιον Πνεύμα επί του αρτου και του οινου, τα ευρισκόμενα επί του θυσιαστηρίου, και αγιάζει αυτά. Και εις τον Ζαχαρίαν εν καιρω της προσευχής εφάνη ο αγγελος, και ευηγγέλισε την γέννησιν του Προδρόμου. Επίσης και εις τον Πέτρον, όταν προσηύχετο επί του δώματος κατά την εκτην ωραν, εφάνη η οπτασία εκείνη της οθόνης, δια της οποίας προσεκαλουντο τα εθνη εις την επίγνωσιν της πίστεως. Και εις τον Κορνήλιον, ενώ προσηύχετο, εφάνη ο αγγελος, και ειπεν εις αυτόν τα όσα είναι γεγραμμένα εις τάς πράξεις των αποστόλων. Και εις τον Ιησουν τον υιόν Ναυη, ευρισκόμενον κατηφη και προσευχόμενον, ελάλησεν ο Θεός· ετι δε εκ του ιλαστηρίου του ανωθεν της κιβωτου, εκ του οποίου ο ιερεύς ελάμβανε θεόθεν της οπτασίας εκάστου των οφειλομένων, καθ' ον καιρόν ο αρχιερεύς απαξ του ενιαυτου εισήρχετο εν τη φρικτω ώρα της προσευχής, ενώ απασαι αι φυλαί του Ισραήλ ισταντο εις την έξωτέραν σκηνήν προσευχόμενοι, όταν ο αρχιερεύς εισήρχετο εις τα αγια των αγίων, και ερριπτεν εαυτόν επί πρόσωπον εις την γην, ηκουε τούς λόγους του Θεού δι' οπτασίας φοβερας και ανεκφράστου· ω, τι φοβερόν υπηρχεν εκεινο το μυστήριον, οπερ υπηρετειτο τότε! Ουτω και πασαι αι οπτασίαι, αιτινες εφάνησαν εις τούς αγίους, εν καιρω της προσευχής συνέβαινον· διότι ποιος άλλος καιρός είναι αγιώτερος, και αρμόδιος προς υποδοχήν των χαρισμάτων, οσον ο καιρός της προσευχής, δια της οποίας συνομιλει τις μετά του Θεού; επειδή πρό πάντων κατ' αυτόν τον καιρόν, καθ' ον γίνονται αι προς τον Θεόν ικεσίαι και δεήσεις, και αι μετ' αυτού συνομιλίαι, συνάγει ο άνθρωπος πανταχόθεν πάσας αυτού τάς κινήσεις και ενθυμήσεις, και προσηλουται εις μόνον αυτόν τον Θεόν, και έχει την καρδίαν αυτού πλήρη θείας χαρας, και κατανοει τα ακατανόητα μυστήρια· καθότι κατά το μέτρον εκάστου κινείται το αγιον Πνεύμα, και εξ εκείνων, τα όποια προσεύχεταί τις, λαμβάνει υλην, και κινείται εις αυτό· ώστε εκ της πολλης προσοχης, κόπτεται η κίνησις της προσευχής, και καταπλήττεται και αιχμαλωτίζεται ο νους, και λησμονει την επιθυμίαν του ιδίου αυτού αιτήματος· αι δε κινήσεις αυτού βυθίζονται ως εις

βαθειαν μέθην, και δεν υπάρχει εις τουτον τον κόσμον, ούτε διαφορά υπάρχει εις αυτόν σώματος και ψυχής, ούτε ενθύμησις τινός πράγματος, ως ειπεν ο θείος Γρηγόριος ο Θεολόγος, ότι προσευχή εστι καθαρότης νοός, ητις μόνη κόπτεται εκ του φωτός της αγίας Τριάδος μετά εκπλήξεως. Βλέπεις, πως η προσευχή κόπτεται μετά εκπλήξεως της κατανοήσεως εκείνων, τα όποια εξ αυτής γεννωνται εις τον νουν, ως προειπον εις την αρχήν του παρόντος συγγράμματος και εις πολλούς άλλους τόπους; Και πάλιν ο ίδιος Γρηγόριος λέγει, καθαρότης νοός είναι υψηλόν βάδισμα εις τα νοητά, ητις παρομοιάζει με την ουράνιον χρωματουργίαν, επί της οποίας αστράπτει το φως της αγίας Τριάδος εν καιρω της προσευχής.

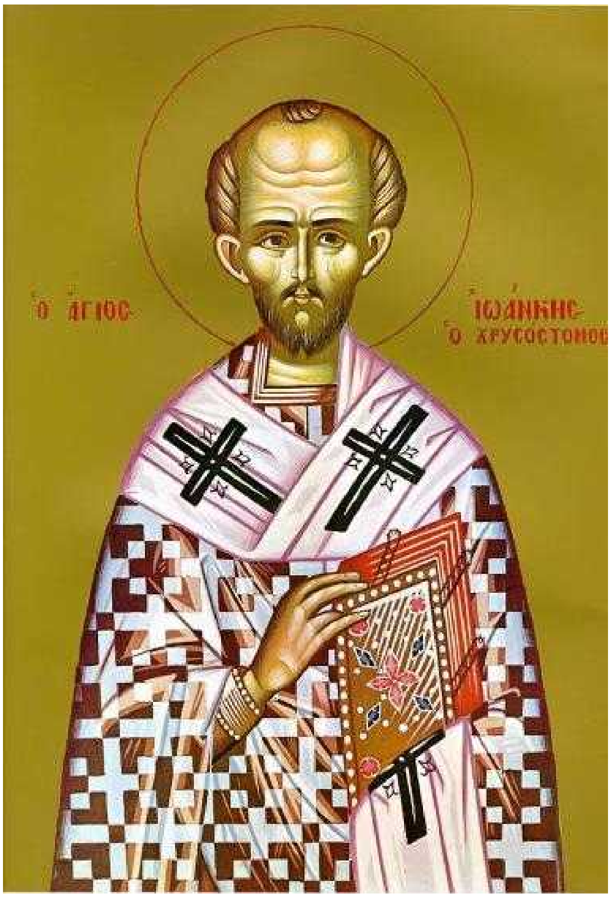
Ερ. Και πότε αξιουταί τις ταύτης της χάριτος;

Απ. Εν καιρω της προσευχής, όταν ο νους εκδύηται τον παλαιόν ανθρωπον, και ενδύηται τον νέον της χάριτος, τότε βλέπει την ιδίαν αυτού καθαρότητα, ομοιάζουσαν με το ουράνιον χρωμα, το οποιον ωνομάσθη τόπος Θεού υπό της γερουσίας των υιων Ισραήλ, όταν εφάνη εις αυτούς επί του ορους Σινα. Λοιπόν, ως προειπον, δεν πρέπει να ονομάζωμεν ταύτην την δωρεάν και χάριν πνευματικήν προσευχήν, αλλά γέννημα της καθαρας προσευχής, οπερ κατέρχεται δια της χάριτος του αγίου Πνεύματος, και τότε ο νους γίνεται υπεράνω της προσευχής, και μετά την ευρεσιν της ανωτέρας παύει η προσευχή, και τότε δεν προσεύχεται προσευχήν, αλλ' ευρίσκεται εκστατικός εις τα ακατάληπτα εκείνα πράγματα, τα όποια είναι ανώτερα του παρερχομένου τούτου κόσμου, και σιωπα δια της αγνοίας πάντων των πραγμάτων του κόσμου· αυτη η αγνοια υπάρχει ανωτέρα της γνώσεως, περί της οποίας ειπον προηγουμένως· αυτη η αγνοια είναι εκείνη, περί της οποίας ειπον, ότι μακάριος είναι εκείνος, οστις εφθασε την αγνωσίαν την αχώριστον της προσευχής. Ταύτην την αγνοιαν ειθε να αξιωθωμεν και ημεις δια της χάριτος του μονογενους υιου του Θεού, εις τον οποιον πρέπει πασα δόξα, τιμή και προσκύνησις νυν, και αεί, και εις τούς αιωνας των αιώνων. Αμήν.

ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Περί ελεημοσύνης

Πραγματικά είναι μεγάλο αγαθό και δώρο του Θεού η ελεημοσύνη και μας εξομοιώνει, όσο μας είναι δυνατό, με τον Θεό, όταν την ασκούμε. Αυτό προπάντων είναι άνθρωπος. Μιλώντας λοιπόν κάποιος για το γνώρισμα του ανθρώπου, αυτό πρόσθεσε: «είναι, λέγει μεγάλο πράγμα ο άνθρωπος και πάρα πολύ σπουδαίο ο ελεήμονας». Η ελεημοσύνη είναι σπουδαιότερο πράγμα από το να ανασταίνει κανείς νεκρούς. Γιατί είναι πολύ πιο σπουδαίο να δώσεις τροφή στον πεινασμένο Χριστό από το να αναστήσεις νεκρούς στο όνομα του Χριστού.

Στην πρώτη περίπτωση εσύ ευεργετείς το Χριστό, στην δεύτερη ο Χριστός εσένα. Και αμείβεται κανείς όταν ευεργετεί και όχι όταν τον ευεργετούν. Στην περίπτωση αυτή, αν δηλαδή κάνεις θαύματα εσύ οφείλεις στο Θεό, ενώ στην περίπτωση της ελεημοσύνης σου οφείλει ο Θεός. Ελεημοσύνη είναι όταν την κάνεις με προθυμία, όταν την κάνεις με γενναιοδωρία, όταν δεν νομίζεις πως δίνεις αλλά πως παίρνεις, όταν την κάνεις σαν να σε ευεργετούν, σαν να κερδίζεις, σαν να μη χάνεις.

…Δεν βλέπεις πως όλοι χρειαζόμαστε τους άλλους; ο στρατιωτικός τον τεχνίτη, ο τεχνίτης τον έμπορο, ο έμπορος το γεωργό, ο δούλος τον ελεύθερο, ο οικοδεσπότης τον υπηρέτη, ο φτωχός τον πλούσιο, ο πλούσιος το φτωχό, εκείνος που δεν μπορεί να εργασθεί, τον ελεήμονα, ο ελεήμονας τον ελεούμενο. Γιατί ο ελεούμενος εξυπηρετεί μεγάλη ανάγκη, πιο μεγάλη απ' όλες. Πραγματικά, αν δεν υπήρχαν φτωχοί, θα χάναμε το σπουδαιότερο μέσο της σωτηρίας μας, γιατί δεν θα είχαμε που να δώσουμε τα χρήματα. Επομένως και ο φτωχός, που θεωρείται πως είναι ο πιο άχρηστος από όλους, είναι πιο χρήσιμος απ' όλους.

…Γιατί, όπως είπε ο Παύλος, αυτό μας κάνει ικανούς να περιφρονούμε τα χρήματα και συμβάλλει στη δόξα του Θεού και θερμαίνει την αγάπη και μας κάνει μεγαλόψυχους και μας οδηγεί στο λειτούργημα του ιερέα, που προσφέρει μεγάλη ανταμοιβή. Γιατί ο ελεήμονας δεν φοράει μακρύ ένδυμα, δεν

περιφέρεται φορτωμένος με στολίδια, δεν στολίζει το κεφάλι του με στεφάνι, αλλά φοράει τη στολή της φιλανθρωπίας, που είναι πιο αγνή από τη στολή του ιερέα, αλείφεται με λάδι που δεν αποτελείται από αισθητά υλικά αλλά από αγαθοποιό Πνεύμα και το στεφάνι του είναι δημιούργημα της φιλανθρωπίας του. «Σε στεφανώνει», λέει «με φιλανθρωπία και συμπόνια» (Ψαλμ. 102, 4). Και αντί να φοράει στεφάνι με τη λέξη Θεός, γίνεται ίσος με το Θεό. Πως όμως; «Θα γίνετε», λέει «όμοιοι με τον Πατέρα σας που κατοικεί στον ουρανό». (Ματθ. 5, 45).

…Κι αν θέλεις να δεις τι γίνονται οι προσφορές σου, έλα να σου το δείξω και αυτό. Που είναι λοιπόν ο καπνός; Ποια είναι η μυρωδιά αυτού του θυσιαστηρίου; Η δόξα και η Ευχαριστία. Και ως που, φθάνει; Άραγε ως τον ουρανό; Όχι. Ξεπερνά ακόμη και τον ουρανό, και τον ουρανό του ουρανού και φθάνει μπροστά στον ίδιο τον θρόνο του Θεού. «Οι προσευχές σου», λέει, «και οι ελεημοσύνες σου ανέβηκαν και έφθασαν μπροστά στο Θεό». (Πραξ. 10, 4). Η μυρωδιά των αισθήσεων μας δεν διασχίζει ούτε ένα μεγάλο μέρος του αέρα. Η μυρωδιά αυτή ανοίγει τις ίδιες τις πύλες του ουρανών. Εσύ δεν λες σε κανένα τίποτα. Η πράξη σου όμως φωνάζει και γίνεται θυσία δοξολογίας του Θεού, όχι θυσία σφαγμένου μοσχαριού ούτε καμένου δέρματος, αλλά πνευματικής ψυχής, που προσφέρει τα δικά της. Γιατί η θυσία αυτή είναι ανώτερη από κάθε φιλανθρωπία. Όταν δεις τέτοιο φτωχό, όχι μόνο δεν πρέπει να τον περιφρονήσεις, αλλά πρέπει και να τον σεβαστείς. Κι' αν δεις άλλον να τον περιφρονεί, εμπόδισέ τον, βοήθησε. Γιατί έτσι θα μπορέσεις να έχεις κι εσύ ο ίδιος το Θεό βοηθό και να κερδίσεις τα αγαθά του άλλου κόσμου, τα οποία εύχομαι να τα κερδίσουμε όλοι μας, με τη χάρη και τη φιλανθρωπία του Κυρίου μας Ιησού Χριστού.

…Και πρόσεχε πως δεν είναι δυνατόν χωρίς ελεημοσύνη να εισέλθωμεν, αλλά και αν ακόμη λείπει μόνον αυτή, θα απέλθωμεν εις την κόλασιν. Διότι λέγει: «φύγετε από εμέ κατηραμένοι, εις το αιώνιον πυρ που έχει ετοιμασθή δια τον διάβολον και τους αγγέλους του» (Ματθ. 25, 41-42). Εξ αιτίας ποίου και δια ποίον λόγον; «Διότι επείνασα και δεν μου εδώσατε να φάγω, εδίψασα και δεν με εποτίσατε». Είδες πως, ενώ δεν εκατηγορήθησαν δια τίποτε άλλο, δι' αυτό και μόνον εχάθησαν;

….Τι λοιπόν λέγει, απειλεί εκείνους οι οποίοι δεν έδωσαν ελεημοσύνην, ότι θα απέλθουν εις το πυρ; Και όχι απλώς εις το πυρ, αλλά εις εκείνο το οποίον ητοιμάσθη δια τον διάβολον και τους αγγέλους του; Και δια ποίον λόγον; Τίποτε δεν παροργίζει τόσον τον Θεόν, αλλά από όλα τα κακά αυτό θέτει πρώτον. Διότι εάν πρέπει ν' αγαπώμεν και τους εχθρούς, εκείνος ο οποίος βλάπτει και τους φίλους, και είναι ως προς αυτό χειρότερος και από τους ειδωλολάτρας, ποίας καλάσεως δεν θα είναι άξιος; Ώστε εδώ το μέγεθος του αμαρτήματος έκανε αυτόν ν' απέλθει μαζί με τον διάβολον. Διότι αλλοίμονον εις εκείνον ο οποίος δεν δίδει ελεημοσύνην». (Σοφ. Σειρ. 12, 3).

…Άκουε την ωφέλιμον παραίνεσιν που λέγει: «Η ελεημοσύνη και η αγαθή πίστις ας μη σε εγκαταλείπουν» (Παροιμ. 3, 3). Δεν είπε, να το κάνεις μιαν φοράν, ούτε δύο, ούτε τρεις, ούτε δέκα, ούτε εκατόν φοράς, αλλά δια πάντα: διότι λέγει: «ας μη σε εγκαταλείπουν»; Και δεν είπε, να μη τα εγκαταλείπεις, αλλά να

μη σε εγκαταλείπουν αυταί, αποδεικνύων ότι ημείς έχομεν την ανάγκην των και όχι αυταί την ιδικήν μας και διδάσκων ότι έχομεν υποχρέωση να πράττωμεν τα πάντα, ώστε να κατέχωμεν αυτάς πλησίον μας. «Δέσε δε αυτάς γύρω από τον τράχηλον σου». (Παροιμ. 3, 3).

Τόσον μεγάλη είναι η δύναμις της ελεημοσύνης. Οδηγεί εις τον ουρανόν με πολλήν παρρησίαν εκείνους που την εξασκούν. Διότι είναι γνώριμος εις τους θυρωρούς του ουρανού, εις τους φυλάσσοντας τας θύρας του νυμφώνος, όχι δε μόνον γνώριμος, αλλά και σεβαστή. Και εκείνους τους οποίους θα αναγνωρίσει ότι την τιμούν, θα τους οδηγήσει με πολλήν παρρησίαν και κανείς δεν θα φέρει αντιρρήσεις, αλλά όλοι υποχωρούν. Διότι εάν κατεβίβασε τον Θεόν κάτω εις την γην και τον έπεισε να γίνει άνθρωπος, πολύ περισσότερον θα ημπορέσει να αναβιβάσει τον άνθρωπον εις τον ουρανόν. Διότι είναι μεγάλη η δύναμις αυτής. Εάν ο Θεός από ευσπλαγχνίαν και φιλανθρωπίαν έγινεν άνθρωπος και έπεισεν αυτόν δια να γίνει δούλος, πολύ περισσότερον θα ημπορέσει να οδηγήσει τους δούλους εις την οικίαν του.

Ο Παύλος έκανε πολύν λόγον δια την ελεημοσύνην. Διότι άκουε αυτόν άλλοτε μεν να λέγει, «Μόνον τους πτωχούς να ενθυμούμεθα» (Γαλ. 2, 10) άλλοτε δε, «Εάν το ποσόν που θα συνάξετε είναι μεγάλον και αξίζει, να υπάγω και εγώ». (Α΄ Κορ. 16, 4). Και παντού εις όλα τα σημεία βλέπεις αυτόν να μεριμνά δια το ίδιον πράγμα. Και πάλιν, «Ας παίρνουν μάθημα και οι ιδικοί μας να πρωτοστατούν εις καλά έργα» (Τίτ. 3, 14). Και πάλιν λέγει: «Διότι αυτά τα έργα είναι καλά και ωφέλιμα εις τους ανθρώπους» (Τίτ. 3, 8). Άκουε όμως και κάποιον άλλον που λέγει: «Η ελεημοσύνη σώζει από τον θάνατον» (Ιώβ. 12, 9). Εάν όμως αποσύρεις το έλεος σου, Κύριε, Κύριε ποίος θα εξακολουθήσει να υπάρχει;

«Ο άνθρωπος είναι κάτι το μέγα» διατί; «και είναι τίμιον να είναι ο άνθρωπος ελεήμων» (Ψαλμ. 129, 3). Αυτό λοιπόν είναι ο άνθρωπος, ελεήμων. Μάλλον δε αυτό είναι ο Θεός, ελεημοσύνη. Βλέπεις πόση είναι η δύναμις της ευσπλαχνίας του Θεού; Αυτή κατασκεύασε τα πάντα, αυτή εδημιούργησε τον κόσμον, αυτή εδημιούργησε τους αγγέλους, μόνον εξ αιτίας της αγαθότητος. Δια αυτό μας προέβαλεν ως απειλήν την γέενναν του πυρός δια να επιτύχωμεν την Βασιλείαν των Ουρανών, την οποίαν όμως επιτυγχάνομεν εξ αιτίας της ευσπλαχνίας του Θεού. Διότι ειπέ μου, διατί, ενώ είναι μόνος, εδημιούργησε τόσον πολλούς; Όχι εξ αιτίας της αγαθότητός του; Όχι εξ αιτίας της φιλανθρωπίας τους;

Ας ελεήσωμεν τους πλησίον, δια να ελεηθούμεν και εμείς οι ίδιοι. Δεν συγκεντρώνομεν την ελεημοσύνην αυτήν περισσότερον δι' εκείνους, παρά δια τους ιδίους τους εαυτούς μας κατ' εκείνην την ημέραν της κρίσεως. Όταν αι φλόγες του πυρός είναι ορμητικαι, το έλαιον αυτό είναι σβεστικόν του πυρός, αυτό είναι αιτία φωτός εις ημάς. Έτσι θα απαλλαγούμεν δια αυτού από το πυρ της γεένης. Διότι από πού θα μας ευσπλαχνισθεί και θα μας ελεήσει; Η ελεημοσύνη είναι αποτέλεσμα της αγάπης. Τίποτε δεν εξοργίζει τόσον πολύ τον Θεόν, όσο το να μη είναι κανείς ελεήμων.

…κοινούς διδασκάλους μας, για τις συμφορές και παρηγοριά, άφησε δια μέσον της οικουμένης ο Θεός τους πτωχούς. Έπαθες κάτι το ανεπιθύμητο; Όμως δεν έπαθες τίποτε τέτοιο, όπως εκείνος. Έχασες το μάτι σου; Αλλά εκείνος και τα

δύο. Ασθένησες με μακροχρόνια ασθένεια; Εκείνος όμως έχει ασθένεια ανίατη. Έχασες το παιδιά σου; Εκείνος και την υγεία του δικού του σώματος; Εζημειώθηκες πολύ; Αλλά ποτέ δεν ευρέθηκες σε ανάγκη να χρειάζεσαι τους άλλους. Ευχαρίστησε τον Θεό. Βλέπεις εκείνους να ευρίσκονται μέσα στο καμίνι της πτώχειας και να ζητούν από όλους, να λαμβάνουν όμως από λίγους; Όταν κουρασθείς να προσεύχεσαι και δεν λαμβάνεις, σκέψου πόσες φορές έχεις ακούσει να σε καλεί πτωχός και δεν τον δέχθηκες και εκείνος δεν αγανάκτησε ούτε σε έβρισε. Αν και από σκληρότητα το κάνεις αυτό, ο Θεός όμως, και όταν δεν σε ακούει, το κάνει από φιλανθρωπία. Εάν, λοιπόν, εσύ ο ίδιος, όταν από σκληρότητα δεν ακούεις το συνάνθρωπό σου, δεν θεωρείς άξιο να κατηγορείσαι, καταγορείς τον Κύριο του δούλου του, όταν από φιλανθρωπία δεν ακούει; Βλέπεις πόση είναι η ανισότητα; Πόση είναι η αδικία;

Αυτές ήταν οι αγάπες των αποστολικών χρόνων. Όλα τα υπάρχοντα τους τα κατέθεταν στο μέσον. Εγώ όμως δεν σας προτρέπω να τα καταθέσετε όλα, αλλά ένα μέρος. «Αυτό που κάποιος θα ευκολυνθεί να προσφέρει», λέγει, «ας το ξεχωρίσει ο καθένας την ημέρα της Κυριακής» (Α΄ Κορ. 16, 2). Σαν να προσφέρει κάποιον φόρο για τις επτά ημέρες και τον καταθέτει, και έτσι να δίνει ελεημοσύνη, είτε αυτή είναι μικρή, είτε μεγάλη. Γιατί λέγει, «δεν θα παρουσιασθείς βέβαια άδειος μπροστά στον Κύριο» (Έξοδ. 23, 15). Αυτά λέγονταν στους Ιουδαίους, πόσο μάλλον ισχύουν για μας; Γι΄ αυτό στέκονται οι φτωχοί μπροστά στις πόρτες για να μη μπαίνει κανείς άδειος, για να μπαίνει με ελεημοσύνη.

…Κάμε τον Θεόν οφειλέτη σου, και τότε ζήτησε απ΄ αυτόν. Δάνεισε, και τότε ζήτα, για να πάρεις με τόκο. Αυτό το θέλει και ο Θεός, δεν το αποφεύγει. Αν του ζητάς μαζί με ελεημοσύνη που έκαμες, χρωστά χάρη. Αν απαιτείς με ελεημοσύνη, δανείζεις και παίρνεις και τόκους. Ναι παρακαλώ. Δεν εισακούεται κανείς σηκώνοντας τα χέρια. Άπλωσε τα χέρια σου όχι στον ουρανό, αλλά στα χέρια των φτωχών. Αν απλώσεις το χέρι στα χέρια των φτωχών, άγγιξες την ίδια την κορυφή του ουρανού. Γιατί αυτός που κάθεται εκεί αυτός παίρνει την ελεημοσύνη. Αν υψώσεις τα χέρια άκαρπα, σε τίποτε δεν ωφελήθηκες.

…Πρόσεχε όμως και τον προφήτη Δανιήλ που όταν έδινε στον Ναβουχοδονόσορ την άριστη εκείνη συμβουλή, δεν φρόντιζε μόνο για τους φτωχούς. Γιατί δεν είπε, δώσε στους φτωχούς μόνον, αλλά τι; «Εξάλειψε τις αμαρτίες σου με ελεημοσύνες και τις αδικίες σου με φιλανθρωπία προς τους φτωχούς» (Δαν. 4, 24). Δώσε όλα τα χρήματα, λέγει, όχι μόνο για να τραφούν άλλοι, αλλά για ν΄ απαλλαγείς και ο ίδιος από την τιμωρία. Και πάλι ο Χριστός λέγει: «πούλησε τα υπάρχοντα σου και δώσε τα χρήματα στους φτωχούς και έλα να με ακολουθήσεις» (Ματθ. 19, 21).

…Παρ΄ όλο που η παρθενία, η νηστεία και το να κοιμάται κανείς στο χώμα έχουν πιο δύσκολο κόπο απ΄ αυτή, όμως τίποτε δεν είναι τόσο ισχυρό και δυνατό στο να σβήσει τη φωτιά των αμαρτημάτων μας, όσο η ελεημοσύνη. Αυτή είναι ανώτερη απ΄ όλα, στήνει τους εραστές της κοντά στον ίδιο το βασιλιά. Και πολύ σωστά. Γιατί η παρθενία, η νηστεία και το να κοιμάται κανείς στο χώμα σταματάει μόνο γύρω απ΄ αυτόν που την ασκεί και δεν έσωσε κανέναν άλλο. Η ελεημοσύνη όμως απλώνεται σε όλους και αγκαλιάζει τα μέλη του Χριστού. Άλλωστε τα

κατορθώματα εκείνα που απλώνονται σε πολλούς είναι πολύ μεγαλύτερα απ' αυτά που σταματούν γύρω από έναν.

…Η ελεημοσύνη είναι η μητέρα της αγάπης, της αγάπης που χαρακτηρίζει τον Χριστιανισμό που είναι μεγαλύτερη απ' όλα τα θαύματα, με την οποίαν φαίνονται οι μαθητές του Χριστού. Αυτή είναι φάρμακο για τα δικά μας αμαρτήματα, σαπούνι για την ακαθαρσία της ψυχής μας, σκάλα στηριγμένη στον ουρανό. Αυτή συνδέει το σώμα του Χριστού. Θέλετε να μάθετε πόσο μεγάλο αγαθό είναι αυτή; Στην εποχή των αποστόλων όλοι πουλούσαν τα υπάρχοντά τους και έφερναν σ' αυτούς τα χρήματα, τα οποία και μοιράζονταν.

…Μετά τη συνεχή προσευχή χρειάζεται πολλή ελεημοσύνη. Γιατί το κατ' εξοχήν ισχυρό που παρασκευάζει το φάρμακο την μετάνοιας είναι αυτό. Και όπως στα ιατρικά βοηθήματα υπάρχει φάρμακο που περιέχει πολλά βότανα, ένα όμως είναι το πιο σπουδαιότερο, έτσι και στη μετάνοια αυτό το βότανο είναι το σπουδαιότερο και αυτή θα μπορούσε να γίνει το παν. Άκου, λοιπόν, τι λέγει η αγία Γραφή: «Δώστε ελεημοσύνη και όλα θα τα έχετε καθαρά» (Λουκ. 11, 41). Και πάλι: «με ελεημοσύνη και πίστη καθαρίζονται οι αμαρτίες» (Τωβίτ 4, 11). Και πάλι «το νερό σβήνει τις φλόγες της φωτιάς και η ελεημοσύνη εξιλεώνει τις μεγάλες αμαρτίες». (Σοφ. Σειρ. 3, 30).

…Τι σημαίνει, «αυτός που κατανοεί»; Αυτός που καταλαβαίνει τι σημαίνει φτωχός, αυτός που γνωρίζει καλά τη στεναχώρια του. Γιατί όποιος μάθει την στεναχώρια του, οπωσδήποτε θα τον βοηθήσει αμέσως. Όταν δεις φτωχό, μη τον περιφρονήσεις, αλλά αμέσως σκέψου ποιος θα ήσουν αν εσύ ήσουν εκείνος. Τι δε θα ήθελες να σου κάνουν όλοι; «Αυτός που κατανοεί», λέγει. Σκέψου ότι είναι ελεύθερος όμοια με σένα και ότι μετέχει στην ίδια με σένα ευγενική καταγωγή και ότι όλα τα έχει κοινά με σένα. Παρ' όλο όμως που αυτός δεν έχει τίποτε κατώτερο από σένα, ούτε με τα σκυλιά σου πολλές φορές τον θεωρείς ίσο. Γιατί εκείνα χορταίνουν ψωμί, αυτός όμως κοιμήθηκε πολλές φορές πεινασμένος. Ο ελεύθερος έγινε περισσότερο περιφρονημένος και από τους δούλους σου.

…Πράγματι η ελεημοσύνη είναι κάποια τέχνη άριστη και δοξάζει αυτούς που την ασκούν, επειδή είναι αγαπητή στον Θεό, και βρίσκεται κοντά του, εύκολα ζητά χάρη γι' αυτούς που θέλει, φτάνει να μην αδικείται από μας. Και αδικείται όταν την κάνουμε με χρήματα που έχουμε αρπάξει από άλλους. Όπως όταν είναι καθαρή, δίνει μεγάλη παρρησία σ' αυτούς που την στέλνουν προς το Θεό. Είναι τόσο μεγάλη η δύναμις της, αφού δέεται και γι' αυτούς που συγκρούσθηκαν με το Θεό και γι' αυτούς που έχουν αμαρτήσει. Αυτή διασπά τα δεσμά, διαλύει το σκοτάδι, σβήνει τη φωτιά, θανατώνει τον σκώληκα, απομακρύνει το βρυγμό τον οδόντων, γι' αυτήν ανοίγονται με πολλή ασφάλεια οι πύλες των ουρανών. Και όπως ακριβώς όταν εισέρχεται η βασίλισσα στα ανάκτορα κανείς δεν θα τολμήσει από τους φύλακες που φυλάγουν τις πόρτες να την ρωτήσει ποια είναι και από πού, αλλά όλοι αμέσως την υποδέχονται, έτσι λοιπόν και την ελεημοσύνη. Διότι πραγματικά είναι βασίλισσα και κάνει τους ανθρώπους ομοίους με το Θεό. Διότι λέγει, «να είσθε σπλαχνικοί προς τον πλησίον σας, όπως ο ουράνιος Πατέρας σας είναι σπλαχνικός προς όλους» (Λουκ. 6, 36). Είναι φτερωτή και ευκίνητη, έχει χρυσά φτερά, έχει πέταγμα που ευχαριστεί πάρα πολύ τους αγγέλους. «Εκεί», λέγει «οι πτέρυγες της περιστεράς

παρουσιάζονται σαν επαργυρωμένες και με χρυσοπράσινα ανάμεσα στις φτερούγες τους φτερά» (Ψαλμ. 67, 14). Ακριβώς δηλαδή σαν κάποιο χρυσό και ζωντανό περιστέρι πετά, έχει μάτι πράο και βλέμμα ήμερο. Τίποτε δεν είναι καλύτερο από τον οφθαλμό εκείνον.

…Είναι και το παγώνι, αλλά μπροστά σ' εκείνην είναι καλιακούδα. Τόσο πολύ το πτηνό αυτό είναι ωραίο και αξιοθαύμαστο (η ελεημοσύνη). Βλέπει διαρκώς προς τα επάνω και περιβάλλεται με πολύ θεϊκή δόξα. Είναι παρθένος και την στολίζουν χρυσά φτερά και έχει πρόσωπο λευκό και ήμερο. Είναι φτερωτή και ανάλαφρη και στέκεται δίπλα στον βασιλικό θρόνο. Όταν κρινόμαστε, ξαφνικά πετά και παρουσιάζεται μπροστά μας και μας αρπάζει από την κόλαση, περιτυλίγοντας μας με τα φτερά της. Αυτή μάλλον θέλει ο Θεός παρά τις θυσίες. Πολλά λέγει γι' αυτήν, τόσο πολύ την αγαπά. «Ο Κύριος», λέγει, «θα αναλάβει υπό την προστασία του τα ορφανά και τις χήρες». (Ψαλμ. 145, 9).

…Από αυτήν αγαπά να ονομάζεται ο Θεός, λέγει ο Δαυίδ «ο Κύριος είναι οικτίρμων και ελεήμων μακρόθυμος και πολυέλεος και αληθινός» (Ψαλμ. 102, 8). Και πάλι άλλος λέγει: «το έλεος του Θεού εκτείνεται πάνω σ' όλη τη γη» (Ψαλμ. 56, 12). Αυτή διέσωσε το ανθρώπινο γένος, διότι αν δεν μας σπλαχνιζόταν ο Θεός, όλα θα είχαν χαθεί. Αυτή αν και ήμασταν εχθροί, μας συμφιλίωσε, αυτή έγινε πρόξενος πολλών αγαθών, αυτή έπεισε τον Υιόν του Θεού να γίνει δούλος και να ταπεινωθεί. Αυτήν ας προσπαθήσουμε να μιμηθούμε, αγαπητοί, μέσω της οποίας σωθήκαμε, αυτήν ας αγαπήσουμε, αυτήν ας προτιμήσουμε από τα χρήματα και χωρίς χρήματα ας έχουμε ελεήμονα ψυχή.

…Αυτό είναι πλούτος, αυτό εμπόριο, αυτό θησαυρός παντοτινός, το να μεταθέτουμε όλα τα υπάρχοντα στον ουρανό και να έχουμε εμπιστοσύνη για την φύλαξη των όσων καταθέσαμε εκεί. Γιατί θα είναι διπλό για μας το κέρδος από την ελεημοσύνη και δεν θα φοβόμαστε πια για τα χρήματα που καταθέσαμε μήπως τα εξαφανίσουν κάποτε ληστές διαρρήκτες και κακοί υπηρέτες και ενώ είναι φυλαγμένα εκεί δεν έχουν κρυφτεί έτσι χωρίς καρπό. Αλλά όπως ρίζα που φυτεύτηκε σε εύφορο τόπο δίνει κάθε χρόνο ώριμους καρπούς, έτσι και τα χρήματα που φυτεύτηκαν στα χέρια των φτωχών, όχι μόνο κάθε χρόνο, αλλά και κάθε ημέρα μας δίνουν πνευματικούς καρπούς, δηλαδή παρρησία προς το Θεό, συγχώρηση αμαρτημάτων, συντροφιά αγγέλων, συνείδηση αγαθή, τα θαυμαστά αγαθά, τα οποία ετοίμασε ο Θεός γι' αυτούς που τον αγαπούν και γι' αυτούς που με θερμή και φλογερή ψυχή επιζητούν το έλεος της παρουσίας του.

…Για να μάθεις ότι αυτές οι εντολές είναι πιο αγαπητές στο Θεό από τις άλλες, όταν μιλάει για τη νηστεία και την παρθενία αναφέρει τη βασιλεία των ουρανών, ενώ όταν νομοθετεί για την ελεημοσύνη και τη φιλανθρωπία και για να κάνουμε τους εαυτούς μας ευσπλαχνικούς ορίζει έπαθλο πολύ μεγαλύτερο από τη βασιλεία των ουρανών, λέγοντας: «για να γίνετε όμοιοι με τον ουράνιο Πατέρα σας» (Ματθ. 5, 45).

…Μη βλέπεις το φτωχό που παίρνει, αλλά το Θεό που ανταποδίδει, όχι εκείνον που δέχεται χρήματα αλλά αυτόν που γίνεται υπεύθυνος για το χρέος. Και γι' αυτό άλλος παίρνει και άλλος ανταποδίδει για να μας παρακινήσει σε ελεημοσύνη και σε συμπόνια η φτώχεια και η συμφορά εκείνου που δέχεται, ενώ

ο πλούτος αυτού που πρόκειται να ανταποδώσει εγγυώμενος την πληρωμή και την εξόφληση που ακολουθεί με μεγάλη προσαύξηση θα μας δώσει ελπίδα για το δάνειο και το κέρδος και θα συμβάλει στο να γίνει με περισσότερη γενναιοδωρία η ελεημοσύνη. Γιατί, πες μου, ποιος ενώ πρόκειται να πάρει εκατό φορές περισσότερα και ελπίζει οπωσδήποτε στην ανταπόδοση, δεν θα τα προσφέρει όλα;

…Αν όμως ακούοντας αυτά ακόμη διστάζεις να προσφέρεις κάτι από τα υπάρχοντα σου και ούτε το ότι θα πάρεις εκατό φορές περισσότερα ούτε η συμφορά του φτωχού ούτε τίποτε άλλο θα μπορέσει να σε συγκινήσει, αναλογίσου τα παραπτώματά σου, συνειδητοποίησε τα αμαρτήματα σου, εξέτασε όλη τη ζωή σου, μάθε καλά τα σφάλματα σου. Και αν ακόμη είσαι ο πιο σκληρός απ' όλους τους ανθρώπους, ωθούμενος οπωσδήποτε από το φόβο των αμαρτημάτων σου κάθε φορά και προσδοκώντας να σου συγχωρηθούν αυτά με την ελεημοσύνη, θα δώσεις ακόμη και το σώμα σου και όχι μόνο χρήματα.

…Όταν όμως με την ελεημοσύνη επιτυγχάνονται τόσα βραβεία και τόσες αμοιβές και τόση συγχώρηση αμαρτημάτων, πες μου ποια δικαιολογία θα έχουν εκείνοι που λυπούνται τα χρήματα και καταποντίζουν την ψυχή τους μέσα στα αμαρτήματα; Και αν τίποτε άλλο δεν σε παρακινεί και δεν σε συγκινεί για συμπόνια και για ελεημοσύνη, σκέψου το ξαφνικό θάνατο και αφού αναλογισθείς ότι, και αν ακόμη δεν δώσεις στους φτωχούς, όταν έρθει ο θάνατος και χωρίς τη θέληση σου θα τα παραχωρήσεις στους άλλους, τουλάχιστον έτσι γίνε τώρα φιλάνθρωπος.

…Εσύ σπέρνεις χρήματα συλλέγεις όμως την παρρησία ενώπιον του Θεού. Δίνεις χρήματα και λαμβάνεις συγχώρηση αμαρτημάτων. Προσφέρεις άρτο και ενδύματα και αντί γι' αυτά σου ετοιμάζεται η βασιλεία των ουρανών και τα άπειρα αγαθά, «τα οποία ούτε μάτι είδε, ούτε αυτί άκουσε ούτε νους ανθρώπου συνέλαβε». Και το πιο σπουδαίο, απ' όλα τα αγαθά, γίνεται όμοιος με το Θεό, όσο αυτό είναι δυνατό στον άνθρωπο. Γιατί όταν ο Χριστός μίλησε για την ελεημοσύνη και την φιλανθρωπία, πρόσθεσε: «για να γίνεται όμοιοι με τον ουράνιο Πατέρα σας, γιατί αυτός ανατέλλει τον ήλιο του σε κακούς και καλούς και βρέχει σε δικαιους και αδίκους» (Ματθ. 5, 45). Δεν μπορείς εσύ να ανατείλεις τον ήλιο ούτε να ρίξεις βροχή ούτε να ευεργετήσεις τόσο πολύ κόσμο. Χρησιμοποίησε τα χρήματα σου για φιλανθρωπία και θα γίνεις όμοιος μ' αυτόν που ανατέλλει τον ήλιο, όσο είναι δυνατό βέβαια να γίνει ο άνθρωπος όμοιος με το Θεό.

…Ο σπόρος ονομάζεται ελεημοσύνη, επειδή το πράγμα δεν είναι δαπάνη αλλά έσοδο. Εσύ όμως όταν πρέπει να σπείρεις δεν βλέπεις ότι αδειάζεις τις αποθήκες από τα γεννήματα αλλά βλέπεις στο μελλοντικό θερισμό των σπαρτών, την στιγμή μάλιστα που δεν ξέρεις ότι οπωσδήποτε θα γίνει. Γιατί πραγματικά και η ερυσίβη (αρρώστια σιτηρών) και το χαλάζι και οι ακρίδες και οι καιρικές μεταβολές και πολλά άλλα εμποδίζουν την μελλοντική μας ελπίδα. Όταν όμως πρόκειται να σπείρεις στον ουρανό, από όπου έχει απομακρυνθεί κάθε καιρική μεταβολή, διστάζεις και δειλιάζεις; Και ποια συγνώμη θα βρεις, όταν σπέρνοντας στη γη ελπίζεις και το κάνεις με προθυμία ενώ όταν πρόκειται να σπείρεις στο χέρι του Θεού διστάζεις και αδιαφορείς; Γιατί αν η γη σου

επιστρέφει όσα έσπειρες, πολύ περισσότερο το χέρι του Θεού θα σου επιστρέψει πολύ άφθονα εκείνα που θα δεχθεί.

…Γνωρίζοντας λοιπόν αυτά, ας μη προσέχουμε στη δαπάνη όταν κάνουμε ελεημοσύνη, αλλά στο έσοδο και στις μελλοντικές ελπίδες και στο κέρδος της παρούσας ζωής. Γιατί η ελεημοσύνη δεν μας δίνει μόνο τη βασιλεία των ουρανών αλλά και την ασφάλεια και τον πλούτο στην παρούσα ζωή. Ποιος τα λέγει αυτά; Ο ίδιος ο Κύριος που τα δίνει. Γιατί, λέγει, όποιος έδωσε τα υπάρχοντά του στους φτωχούς, θα πάρει εκατό φορές περισσότερα στη ζωή αυτή και θα κληρονομήσει την αιώνια ζωή (Ματθ. 19, 29). Βλέπεις πως οι αμοιβές και στη μία ζωή και στην άλλη ζωή δίνονται πολύ πλούσιες;

…Και εγώ, επειδή βλέπω να δέχεστε με πολλή προθυμία πάντοτε τους λόγους για την ελεημοσύνη, γι' αυτό ακριβώς πιο συχνά σας προτρέπω γι' αυτήν. Οι φτωχοί είναι γιατροί των ψυχών μας, ευεργέτες και προστάτες, γιατί δεν δίνεις τόσο, όσο παίρνεις. Δίνεις χρήματα και παίρνεις τη βασιλεία των ουρανών, ανακουφίζοντας τη φτώχεια και συμφιλιώνεις τον Κύριον με τον εαυτό σου. Βλέπεις ότι δεν είναι ίση η ανταπόδοση; Αυτά είναι στη γη, εκείνα στον ουρανό. Αυτά χάνονται, εκείνα παραμένουν. Αυτά καταστρέφονται, εκείνα δεν παθαίνουν καμιά φθορά. Γι' αυτό το λόγο και οι πατέρες μας έστησαν τους φτωχούς μπροστά στις πόρτες των ναών για να υπενθυμίζει η όψη τους την ελεημοσύνη και στον πιο αδιάφορο και στον πιο απάνθρωπο.

…Γιατί, όταν στέκονται πολλοί γέροντες, κυρτωμένοι, ρακένδυτοι, αιχμάλωτοι, ακάθαρτοι, κρατώντας βακτηρίες, που μόλις μπορούν να στηρίζονται και πολλές φορές χωρίς μάτια και ανάπηροι σε όλο το σώμα, ποιος είναι τόσο αναίσθητος, τόσο σκληρός, ώστε να αντισταθεί και στην ηλικία και στην αρρώστια και στην αναπηρία και στην φτώχεια και στη φθαρμένη ενδυμασία και σε όλα γενικά που τον προκαλούν για συμπάθεια και να μείνει ασυγκίνητος μπροστά σε όλα αυτά; Γι' αυτό στέκονται μπροστά στις πόρτες μας πιο δυνατοί από κάθε λόγο και με την εμφάνισή τους προσελκύουν την προσοχή μας και καλούν για φιλανθρωπία αυτούς που εισέρχονται στο ναό.

…Γιατί ούτε η φύση του νερού καθαρίζει τόσο πολύ τις κηλίδες του σώματος, όσο η δύναμη της ελεημοσύνης καθαρίζει το ρύπο της ψυχής. Όπως λοιπόν δεν τολμάς με άπλυτα χέρια να μπεις και να προσευχηθείς παρ' όλο που το παράπτωμα αυτό είναι μικρότερο, έτσι χωρίς ελεημοσύνη να μην έρθεις ποτέ για προσευχή. Και βέβαια πολλές φορές αν και έχουμε καθαρά χέρια δεν τα σηκώνουμε για προσευχή, αν δεν τα πλύνουμε πρώτα με νερό. Αυτό ας κάνουμε και στην ελεημοσύνη. Και αν, ακόμη δεν καταλογίζουμε κανένα μεγάλο αμάρτημα στον εαυτό μας, όμως ας καθαρίζουμε τη συνείδησή μας με την ελεημοσύνη.

…Φωτιά είναι η προσευχή και προπάντων όταν αναπέμπεται από νηφάλια και φλογισμένη ψυχή. Αλλά η φωτιά αυτή χρειάζεται και λάδι για να αγγίξεις τις ουράνιες αψίδες. Και λάδι της φωτιάς αυτής δεν είναι τίποτε άλλο παρά η ελεημοσύνη. Χύνε λοιπόν το λάδι άφθονο, για να αισθάνεσαι χαρά για το κατόρθωμά σου και να κάνεις τις προσευχές σου και με περισσότερο θάρρος και μεγαλύτερη προθυμία. Γιατί όπως εκείνοι, που δεν έκαναν κανένα καλό, δεν

μπορούν να προσευχηθούν με θάρρος, έτσι αυτοί που κατόρθωσαν κάτι και έρχονται ύστερα από τη δίκαια αυτή πράξη να προσευχηθούν, γεμάτοι χαρά από την ανάμνηση του κατορθώματος κάνουν την προσευχή τους με περισσότερη προθυμία.

…Αλλά μην προσπεράσεις επιπόλαια αυτό που λέχθηκε. Γιατί το «με είδατε πεινασμένο και με θρέψατε», επιβάλλει τέσσερες ανάγκες για ελεημοσύνη. Την αξιοπιστία εκείνου που ζητάει, γιατί ο Κύριος είναι αυτός που ζητάει. Την επείγουσα ανάγκη, γιατί πεινάει. Την ευκολία της προσφοράς, γιατί θέλει να τραφεί και ζητάει μόνο ψωμί και όχι καλοπέραση. Το μέγεθος της δωρεάς, γιατί υπόσχεται την βασιλεία γι' αυτά τα ασήμαντα πράγματα. Είσαι απάνθρωπος και σκληρός και άσπλαχνος; Σεβάσου, λέει το αξίωμα αυτού που ζητάει. Μήπως δεν σε συγκινεί το αξίωμα; Λύγισε μπροστά στη συμφορά. Αλλά ούτε η συμφορά σε λυγίζει για ελεημοσύνη; Δώσε γιατί είναι εύκολη η ικανοποίηση του αιτήματός του. Ούτε το αξίωμα, ούτε η επείγουσα ανάγκη, ούτε η ευκολία της συμφοράς μπορεί να σε πείσει; Τουλάχιστον δώσε σ' αυτόν που έχει ανάγκη για το μέγεθος των αναγκών που σου υποσχέθηκε. Βλέπεις τέσσερες αιτίες που μπορούν να συγκινήσουν ακόμη και την πέτρα και το μικροπρεπή και τον αλαζόνα και τον άσπλαχνο και τον πιο νωθρό απ' όλους τους ανθρώπους; Ποια συγνώμη, λοιπόν, θα έχουν εκείνοι που ύστερα από τόση παραίνεση και συμβουλή περιφρονούν εκείνους που έχουν ανάγκη;

…Ας μη νομίζουμε λοιπόν ότι ελαττώνεται η περιουσία μας, όταν δίνουμε ελεημοσύνη. Γιατί δεν ελαττώνεται αλλά αυξάνεται. Δεν ξοδεύεται αλλά περισσεύει, και αυτό που γίνεται είναι ένα είδος εμπορίας και σποράς. Ή καλύτερα είναι πιο επικερδέστερο και πιο ασφαλέστερο και από τα δύο αυτά. Γιατί η εμπορία εξαρτάται από τους ανέμους και τα κύματα της θάλασσας και από ναυάγια πολλά, και η σπορά επίσης από ξηρασίες και πλημμύρες και από καιρικές ανωμαλίες, ενώ τα χρήματα που κατατίθενται στο χέρι του Χριστού είναι πάνω από κάθε επιβουλή. Κανείς δεν μπορεί να αρπάξει από το χέρι εκείνου που έλαβε εκείνα που δόθηκαν μια φορά, αλλά μένουν και μας εξασφαλίζουν πολύ και ανέκφραστο τον καρπό και φέρνουν πλούσιο το θερισμό στον κατάλληλο καιρό. «Εκείνός που σπέρνει με οικονομία», λέγει, «θα θερίσει και με οικονομία, και εκείνος που σπέρνει με αφθονία, θα θερίσει και με αφθονία» (Β' Κορ. 9, 6).

…Και αν θέλεις, ας εισαγάγουμε τον μεγάλο αθλητή της υπομονής (Ιώβ) που έλαμψε και με τα δύο αυτά (κατορθώματα-παθήματα), το διαμάντι, την πολύτιμη πέτρα, που έζησε βέβαια στην Αυσίτιδα χώρα, αλλά φώτισε όλη την οικουμένη με την υπερβολή της αρετής του. Και ας πούμε τα κατορθώματα και τα παθήματα του για να μάθεις με τι έλαμψε περισσότερο. Ποια, λοιπόν, είναι τα κατορθώματα του; «Η οικία μου», λέγει, «ήταν ανοικτή σε κάθε επισκέπτη κι' ήταν κοινό λιμάνι στους οδοιπόρους» (Ιώβ 31, 32). Και είχε όλα σχεδόν τα αγαθά του για εκείνους που είχαν ανάγκη. «Διότι εγώ ήμουν», λέγει «ο οφθαλμός των τυφλών, το πόδι των χωλών». Εγώ ήμουν ο πατέρας των αδυνάτων, εξεχνίασα υπόθεση που δεν γνώριζα, συνέτριψα τα σιαγόνια των αδίκων και άρπαξα την λεία μέσα από τα δόντια τους. Οι αδύνατοι όμως, όποια ανάγκη κι' αν είχαν, δεν

απέτυχαν, ούτε βγήκε κανείς από τη θύρα μου με αδειανά τα χέρια του» (Ιώβ 29, 15-17. 31,16).

Είδες τα διαφορετικά είδη φιλανθρωπίας και ποικίλα λιμάνια της ελεημοσύνης και με όλα αυτός να βοηθεί τους αδικημένους; Είδες να βοηθεί τη φτώχεια, να υποστηρίζει τη χήρα, να αντιστέκεται σε εκείνους που αδικούσαν, να είναι φοβερός στους υβριστές; Πράγματι δεν έδειχνε φροντίδα μόνο για τη συμπαράσταση και τη συμμαχία (αυτό είναι έργο των πολλών), αλλά και για να φέρει το πράγμα ως το τέλος του και μάλιστα με πολλή σφοδρότητα. Διότι, λέγει , «συνέτριψα τα σιαγόνια των αδίκων», παρατάσσοντας την πρόνοιά του όχι μόνο σε προσβολές ανθρώπων, αλλά και σε επιβουλές της φύσεως, διορθώνοντας τα αμαρτήματά της με την αποτελεσματική του βοήθεια. Επειδή δηλαδή δεν μπορούσε να τους αποδώσει τα μέλη τους, στους τυφλούς τα μάτια, στους χωλούς τα πόδια, γινόταν ο ίδιος αντικαταστάτης των μελών και δι' αυτού έβλεπαν οι τυφλωμένοι στα μάτια και βάδιζαν εκείνοι που είχαν κομμένα τα σκέλη. Τι θα μπορούσε να εξισωθεί μ' αυτή του τη φιλανθρωπία.

Κανείς δεν μπορεί να βλάψει εκείνον που δεν βλάπτει τον εαυτόν του

…Οι πολλοί επειδή έχουν πεπλανημένες γνώμες, άλλα νομίζουν ότι είναι τα οποία βλάπτουν την αρετή μας, και άλλοι μεν νομίζουν ότι είναι η φτώχεια, άλλοι δε η σωματική ασθένεια, άλλοι η χρηματική ζημία, άλλοι η συκοφαντία, άλλοι ο θάνατος, και δι' αυτά συνεχώς θρηνούν και οδύρονται και λυπούνται δι' όσους υφίστανται αυτά, και δακρύζουν, και έκπληκτοι μεταξύ τους λέγουν: Τι έπαθε ο τάδε; Δια μιας έχασε την περιουσία του όλη. Άλλος πάλι λέγει περί άλλου: Ο τάδε περιέπεσε εις βαρειάν ασθένεια και τον έχουν ξεγράψει οι ιατροί που τον επισκέπτονται. Και άλλος μεν θρηνεί και οδύρεται δια τους φυλακισμένους, άλλος δε δι' εκείνους που εξεδιώχθησαν από την πατρίδα των και έξωρίσθησαν, άλλος δι' εκείνους που εστερήθησαν την ελευθερία των, άλλος δι' εκείνους που συνελήφθησαν υπό των εχθρών και έγιναν αιχμάλωτοι, άλλος δι' αυτόν που επνίγη ή που εκάηκε, άλλος δι' αυτόν που ετάφη κάτω από την οικία του, κανείς όμως δεν θρηνεί δι' αυτούς που ζουν εις την αμαρτία. Αλλά πολλές φοράς μακαρίζουν αυτούς δι' εκείνο που είναι πολύ λυπηρό και αίτιον όλων των κακών.

Εμπρός λοιπόν ας αποδείξωμεν ότι τίποτε από όλα αυτά που ελέχθησαν δεν αδικεί τον νηφάλιο άνθρωπο, ούτε ημπορεί να βλάψει την αρετή του. Διότι, πες μου, αυτόν ο οποίος έχασε όλα τα υπάρχοντά του, από τον οποίον αφηρέθησαν τα πάντα, ή από τους συκοφάντες, ή από τους ληστές, ή και από υπηρετών κακούργων, τον έβλαψε αυτή η ζημία ως προς την αρετή του; Μάλλον δε, αν θέλετε, πρώτον ας περιγράψουμε τι είναι αρετή του ανθρώπου, αφού ασχοληθούμε προηγουμένως με άλλα ζητήματα, δια να κάνουμε τον λόγο μας σαφέστερο και ευκολοκατανόητον εις τους πολλούς.

Τι είναι λοιπόν αρετή ίππου; Μήπως το να έχει χρυσόν χαλινόν και χρυσά λουριά και σέλλα από μεταξωτά υφάσματα και ποικίλα και χρυσοΰφαντα επιστρώματα, και προμετωπίδας στολισμένες με πολύτιμους λίθους, και χαίτη πλεγμένη με χρυσά σχοινιά, ή το να είναι γρήγορος και σταθερός, και να βαδίζει κανονικά, και να έχει όνυχας αρμόζοντας εις γενναίο ίππο, και να έχει δύναμη που απαιτείται δια μακρινά ταξίδια, δια πολέμους, και να μπορεί και εις την παράταξη να δεικνύει επιβλητικό παράστημα, και κατά την φυγή να σώζει τον ιππέα; Δεν είναι φανερό ότι αυτά είναι αρετή του ίππου, και όχι εκείνα; Και ακόμη τον όνων και των ημιόνων ποια θα έλεγες ότι είναι η αρετή των; Δεν είναι το να μπορούν με ευκολία να σηκώνουν βάρη, και με ευκολία να διαβαίνουν τους δρόμους και να έχουν πόδια στερεά σαν την πέτρα; Μήπως θα ειπούμε ότι ο έξωτερικός τους στολισμός συμβάλλει κατά τι προς την αρετή τους; Καθόλου. Ποία άμπελο θα θαυμάσουμε; Εκείνη της οποίας κυματίζουν τα φύλλα και τα κλήματα ή εκείνη που είναι κατάφορτος από καρπούς; Και ποία θα πούμε ότι είναι η αρετή της ελαίας; Όταν έχει μεγάλους κλάδους και πυκνό το φύλλωμα ή όταν παρουσιάζει άφθονο τον καρπό της και παντού διασκορπισμένο;

Έτσι λοιπόν ας κάνουμε και επί των ανθρώπων. Ας εξετάσουμε ακριβώς την αρετή του ανθρώπου, και ας θεωρήσουμε βλάβη μόνον εκείνη η οποία βλάπτει αυτήν. Ποία λοιπόν είναι η αρετή του ανθρώπου; Όχι τα χρήματα δια να φοβηθείς την πτώχεια. Ούτε η υγεία του σώματος δια να φοβηθείς την ασθένεια. Ούτε η εκτίμησης των πολλών δια να αποφύγεις την κακή φήμη. Ούτε το να ζει κανείς όπως τύχει, δια να σου προξενεί φόβο ο θάνατος. Ούτε η ελευθερία δια να αποφεύγεις την δουλεία. Αλλά η ακριβής εμμονή εις την αληθινή πίστη και ο ορθός τρόπος ζωής. Αυτά δε ούτε ο διάβολος θα μπορέσει να τα αφαιρέσει, αν αυτός που τα κατέχει τα διαφυλάττει με την πρέπουσα προσοχή. Και αυτά τα γνωρίζει ο πονηρότατος και άγριος εκείνος δαίμων. Διότι δ' αυτήν την αιτία αφαίρεσε και την περιουσία του Ιώβ, όχι δια να τον κάνει πτωχό, αλλά δια να τον εξαναγκάσει να ειπεί κάποια βλασφημία και κατέκοπτε το σώμα του, όχι δια να το κάνει ασθενές, αλλά δια να καταβάλει την αρετή της ψυχής. Αφού όμως χρησιμοποίησε όλους του δόλους του και τον έκανε από πλούσιο πτωχό (αυτό δηλαδή που φαίνεται εις όλους μας πιο φρικτό από όλα), από πολύτεκνο άτεκνο, αφού έσχισε όλο το σώμα του χειρότερα από όσα κάνουν οι δήμιοι στα δικαστήρια (διότι δεν τρυπούν οι όνυχες εκείνων τας πλευράς αυτών που πίπτουν εις τα χέρια των, όσο καταξέσχισαν την σάρκα εκείνου τα στόματα των σκωλήκων), και τον περιέβαλε με κακή φήμη (διότι οι φίλοι του παρουσία του έλεγαν εις αυτόν, δεν ετιμωρήθεις τόσο όσο άξιζαν τα αμαρτήματά σου, και επέρριπταν εις αυτόν πολλές κατηγορίες), και τον εξόρισε όχι απλώς από την πόλη και από την οικία του, δια να τον μεταφέρει εις άλλη πόλη, αλλά αφού έδωσε εις αυτόν ωσάν πόλη και ωσάν οικία την κοπριά, όχι μόνο δεν τον κατέστρεψε, αλλά και τον παρουσίασε λαμπρότερον εξ αιτίας εκείνων που εσκέφθη εναντίον του.

Αυτός όμως όχι μόνον δεν εστερήθη κάτι από την περιουσία του, αν και του αφαίρεσαν τόσα, αλλά και μεγαλύτερο τον πλούτο της αρετής του έκανε εξ αιτίας αυτού. Καθόσον μετά ταύτα απήλαυσε μεγαλυτέρα παρρησία, επειδή αγωνίσθηκε δυνατότερο αγώνα. Αν δε αυτός ο οποίος έπαθε τόσα και δεν αδικήθηκε καθόλου, αν και έπαθε αυτά όχι από άνθρωπο, αλλά από δαίμονα που είναι πονηρότερος από όλους τους ανθρώπους, ποιος θα έχει δικαιολογία απ' αυτούς οι οποίοι λέγουν ότι ο τάδε με ηδίκησε και με έβλαψε; Διότι εάν ο διάβολος, ο οποίος είναι γεμάτος από τόση κακία, αφού χρησιμοποίησε όλα τα όργανά του, και αφού έρριψε τα βέλη του, και όσα κακά υπάρχουν μεταξύ των ανθρώπων, με μεγάλη υπερβολή τα έφερε και άδειασε εις την οικία και εις το σώμα του δικαιου, καθόλου δεν ηδίκησε τον άνθρωπο, αλλά όπως είπα, τον ωφέλησε περισσότερο. Πως θα μπορέσουν μερικοί να κατηγορήσουν τον τάδε και τον τάδε, ότι ηδικήθησαν από αυτούς και όχι από τον εαυτόν τους;

Τι λοιπόν, λέγουν μερικοί, τον Αδάμ δεν τον ηδίκησε και τον υπεσκέλισε και τον εξεδίωξε από τον παράδεισο; Όχι αυτός αλλά η απερισκεψία του αδικηθέντος και το ότι δεν ήτο συνετός και εν εγρηγόρσει. Διότι αυτός που μετεχειρίσθει τόσους και τέτοιου είδους δόλους και δεν μπόρεσε να κατανικήσει τον Ιώβ πως θα μπορούσε να κυριεύσει τον Αδάμ με ολιγότερα μέσα, εάν εκείνος εξ αιτίας της απερισκεψίας του δεν επρόδιδε τον εαυτόν του; Τι λοιπόν; Αυτός δεν έπεσε εις τους συκοφάντες και έχασε την περιουσία του και από τον οποίον αφηρέθησαν όλα όσα είχε και εξεδιώχθη από την πατρική γη, και επάλαισε με

την μεγαλυτέραν φτώχεια, δεν ηδικήθη; Όχι μόνον δεν είχε αδικηθεί αλλά και κέρδισε επειδή ήτο συνετός. Διότι, ειπέ μου, εις τι παρέβλαψε τούτο τους αποστόλους; Δεν επάλαιον συνεχώς με την πείνα, την δίψα και την γυμνότητα; Αλλά δι᾽ αυτό ακριβώς ήσαν και τόσο πολύ λαμπροί και ονομαστοί και εδέχθησαν πολλή βοήθεια από τον Θεό.

Εις τι ζημίωσε τον Λάζαρο η ασθένεια και οι πληγές και η φτώχεια και η εγκατάλειψη από τους ιδικούς του; Μήπως εξ αιτίας αυτών δεν επλέχθησαν δι᾽ αυτόν περισσότεροι στέφανοι; Τι έβλαψε τον Ιωσήφ το ότι απέκτησε κακή φήμη και εις την χώρα του εις την ξένη χώρα; Διότι και μοιχός και πόρνος ενομίζετο ότι είναι. Εις τι τον έβλαψε η δουλεία; Εις τι δε το ότι εστερήθη την πατρίδα του; Δεν τον θαυμάζουμε και δεν εκπληττόμεθα δι᾽ αυτά περισσότερο; Και διατί αναφέρω την μετάβαση εις την ξένη χώρα, την πτώχεια, την κακή φήμη και την δουλεία; Διότι ο ίδιος ο θάνατος τι εζημίωσε τον Άβελ, ο οποίος έγινε και κατά τρόπο βίαιο και πρόωρο και ετολμήθη από χέρια αδελφικά; Δεν εγκωμιάζεται δια τούτο εις όλα τα μέρη της οικουμένης; Βλέπεις λοιπόν ότι ο λόγος απέδειξε περισσότερα από όσα υπέσχετο; Διότι όχι μόνον απέδειξε ότι κανείς δεν αδικείται από κανένα αλλά και ότι περισσότερο κερδίζουν όσοι προσέχουν τους εαυτούς τους.

Τότε δια ποιον λόγο, λέγει, υπάρχουν τιμωρίες και κολάσεις; Διατί υπάρχει γέενα; Διατί υπάρχουν τόσες απειλές, εάν κανείς ούτε αδικείται ούτε αδικεί; Τι λέγεις; Διατί συγχέεις τα πράγματα; Διότι εγώ δεν είπα ότι κανείς δεν αδικεί, αλλ᾽ ότι κανείς δεν αδικείται. Και πως είναι δυνατόν, λέγουν, να αδικούν πολλοί και κανείς να μη αδικείται; Έτσι ακριβώς όπως σας το δίδαξα τώρα. Διότι και τον Ιωσήφ το αδίκησαν οι αδελφοί του, αυτός όμως δεν αδικήθηκε. Και εναντίον του Άβελ εσκέφθη κακό ο Κάιν, αυτός δε δεν έπαθε κανένα κακό. Δια τούτο υπάρχουν τιμωρίες και κολάσεις. Διότι ο Θεός δεν καταργεί τις τιμωρίες εξ αιτίας της αρετής των πασχόντων, αλλά επιβάλλει τις τιμωρίες ένεκα της κακίας των πανούργων ανθρώπων. Διότι αν γίνονται ενδοξότεροι όσοι υποφέρουν από τους κακόβουλους αυτό δεν οφείλεται εις την πρόθεση των κακόβουλων, αλλά εις την καρτερία εκείνων που πάσχουν. Δια τούτο δι᾽ εκείνους μεν τακτοποιούνται και προετοιμάζονται τα βραβεία της αρετής των, δι᾽ αυτούς δε οι τιμωρίες την πονηρίας των. Σου αφήρεσαν τα χρήματα; Λέγε, «γυμνός εβγήκα από την κοιλία την μητρός μου, γυμνός και θα απέλθω». Και πρόσθεσε εκείνο το αποστολικό: «Δεν εφέραμεν τίποτε εις τον κόσμον και είναι φανερόν ότι δεν ημπορούμεν ούτε να πάρωμεν τίποτε μαζί μας». Σε κακολόγησαν και σε περιέλουσαν με αναρίθμητους ύβρεις ορισμένοι; Να ενθυμηθείς τον λόγο εκείνον που λέγει: «Αλίμονο εις εσάς όταν όλοι οι άνθρωποι λέγουν καλά λόγια δι᾽ εσάς» και «Να χαίρετε τότε και να αγαλλιάσθε, όταν λέγουν εναντίον σας λόγια κακά». Σε εξόρισαν μακριά; Σκέψου ότι δεν έχεις εδώ πατρίδα, και αν θέλεις να σκεφθείς βαθύτερα, έχεις εντολή να θεωρείς όλη την γη ως ξένη. Μήπως περιέπεσες εις βαριά ασθένεια; Πες εκείνο το αποστολικό: «Όσο ο έξωτερικός μας άνθρωπος φθείρεται, τόσο ο εσωτερικός ανακαινίζεται ημέρα με την ημέρα». Μήπως υπέστη κανείς βίαιο θάνατο; Σκέψου τον Ιωάννη και την κεφαλήν του που απεκόπη εις το δεσμωτήριο και μετεφέρθη επί δίσκου και εδόθη ως αμοιβή εις τον χορό της πόρνης. Σκέψου τις αμοιβές που σε περιμένουν διότι όλα αυτά τα παθήματα, όταν άδικα γίνονται από κάποιον εναντίον άλλου,

και τα αμαρτήματα λύνουν και τη δικαιοσύνη φέρνουν. Τόσο μεγάλο είναι το μέγεθος της ωφελείας εις αυτούς που τα υποφέρουν με γενναιότητα.

Όταν λοιπόν ούτε χρηματική ζημία, ούτε οι συκοφαντίες και κατηγορίες, ούτε η εξορία, ούτε οι ασθένειες και οι δοκιμασίες, ούτε αυτό που φαίνεται ότι είναι φοβερότερο όλων, δηλαδή ο θάνατος, βλάπτουν του πάσχοντας, μάλλον δε και τους ωφελούν περισσότερο, από πού μπορείς να μου δείξεις κάποιον αδικούμενο, όταν εξ όλων όσα αναφέραμε δεν αδικείται; Διότι εγώ θα προσπαθήσω να αποδείξω το αντίθετο, ότι δηλαδή αυτοί που περισσότερο αδικούνται και προσβάλλονται και πάσχουν τα ανεπανόρθωτα είναι εκείνοι οι οποίοι διαπράττουν αυτά. Διότι ποίος ημπορούσε να γίνει αθλιότερος από τον Κάιν, ο οποίος έδειξε αυτήν την συμπεριφορά προ του αδελφό του; Τι δε ελεεινότερο από την γυναίκα του Φιλίππου, η οποία αποκεφάλισε τον Ιωάννη; Τι δε από τους αδελφούς του Ιωσήφ, οι οποίοι τον έδιωξαν και τον πούλησαν εις ξένη γη; Τι δε από τον διάβολο, ο οποίος προξένησε τόσα κακά εις τον Ιώβ; Διότι όχι μόνο δια τα άλλα, αλλά και δι' αυτά θα τιμωρηθεί όχι με τις συνήθεις τιμωρίες. Είδες λοιπόν πως και εδώ ο λόγος απέδειξε περισσότερα από όσα υπεσχέθη; Ότι όχι μόνο καμία ζημία δεν παθαίνουν οι υβριζόμενοι από τους εχθρούς τους, αλλά και το κάθε τι στρέφεται εναντίον της κεφαλής των κακόβουλων; Διότι επειδή ούτε ο πλούτος, ούτε το να είσαι ελεύθερος, ούτε το να κατοικείς εις την πατρίδα σου, ούτε τα άλλα όσα ανάφερα, είναι αρετές του ανθρώπου, αλλά τα κατορθώματα της ψυχής. Είναι εύλογο λοιπόν όταν η βλάβη επέρχεται εις αυτά να μη ζημιώνεται καθόλου η αρετή του ανθρώπου. Τι λοιπόν συμβαίνει να ζημιωθεί κανείς εις αυτήν την φιλοσοφία την ψυχής; Ούτε και εδώ αν ζημιωθεί, ζημιώνεται από κανένα άλλον, αλλά μόνος του και από τον εαυτόν του.

Πως μόνος του και από τον εαυτόν του, λέγει; Όταν μαστιγωθεί από κάποιον, ή του αφαιρεθεί η περιουσία του, ή υποστεί κάποια άλλη φοβερή προσβολή, και εκφέρει κάποια βλασφημία, εζημιώθη μεν και μάλιστα πολύ, όχι όμως από εκείνον που τον ηδίκησε , αλλά εξ αιτίας της ιδικής του μικροψυχίας. Αυτό δηλαδή που είπα προηγουμένως θα ειπώ και τώρα, ότι δηλαδή κανείς άνθρωπος, ακόμη και αν είναι απείρους φοράς πονηρότερος από τον πονηρό εκείνον δαίμονα που μας εχθρεύεται διαρκώς, δεν θα ημπορούσε να προσβάλει κάποιον κατά χειρότερο και σκληρότερο τρόπο. Και όμως ο φοβερός αυτός δαίμων δεν ημπόρεσε να υπερισχύσει και να καταβάλει τον προ του νόμου, τον προ της χάριτος, αν και έρριψε εναντίον του από παντού τόσα και τόσον πικρά βέλη. Είναι τόσο μεγάλη η ανωτερότητα της ψυχής.

Και ο Παύλος; Δεν έπαθε τόσα δεινά, τα οποία δεν είναι εύκολο ούτε να απαριθμήσουμε; Εφυλακίσθη, εδέθη με αλυσίδας, εσύρετο και περιεφέρετο , εμαστιγώνετο από τους Ιουδαίους, ελιθοβολείτο, ετραυματίζετο το σώμα του όχι μόνον με μάστιγα, αλλά και με ράβδους, εναυάγει, έπιπτε πολλές φορές εις τα χέρια ληστών, επολεμείτο από τους ιδικούς του, από τους εχθρούς και από τους γνώριμους εδέχετο κτυπήματα συνεχώς, υφίστατο αναρίθμητους κατατρεγμούς, πάλαιε με την πείνα και την γυμνότητα, και υπέμενε άλλες πυκνές και συνεχείς κακές περιστάσεις και θλίψεις. Και διατί να λέγουμε πολλά; Καθημερινώς απέθνησκε. Και όμως ενώ υφίστατο τόσα πολλά και τοιούτου είδους κακά, όχι μόνον δεν είπε καμία βλασφημία, αλλά αντιθέτως εχαίρετο δι' αυτά και

εκαυχάτο. Και αλλού μεν λέγει, «Χαίρομαι δια τα παθήματά μου», αλλού δε πάλι, «όχι μόνον αυτό, αλλά και καυχώμεθα δια τις θλίψεις». Αν λοιπόν, ενώ έπασχε τόσα πολλά, έχαιρε και εκαυχάτο, ποία συγγνώμη θα έχεις εσύ και ποία απολογία, ο οποίος το ελάχιστον αυτών δεν υπομένεις και όμως βλασφημείς;

Αλλά αδικούμαι, λέγει, κατ' άλλον τρόπον, και αν ακόμη δεν βλασφημήσω, διότι όταν μου αφαιρεθούν τα χρήματα, λέγει, γίνομαι άχρηστος δια την ελεημοσύνη. Αυτά είναι δικαιολογία και πρόφαση. Διότι αν δια τούτο λυπάσαι, γνώριζε καλά ότι η πενία δεν γίνεται εμπόδιο δια την ελεημοσύνη. Διότι και αν ακόμη είσαι απείρους φοράς πτωχός, δεν είσαι πτωχότερος από εκείνη που είχε μία φούχτα αλεύρου μόνον, και από την άλλη που είχε μόνον δύο οβολούς, και οι οποίοι προσέφεραν ολόκληρη την περιουσία τους εις αυτούς που είχαν ανάγκη και εθαυμάσθησαν πάρα πολύ. Και η τόση πενία τους δεν έγινε εμπόδιο εις τόσον μεγάλη φιλανθρωπία, αλλά η ελεημοσύνη των δύο λεπτών έγινε τόσον πλούσια και αξιόλογος ώστε επεσκίασε όλους τους πλούσιους, και υπερέβαλε εκείνους οι οποίοι προσέφεραν πολλούς στατήρας, με τον πλούτο της προθέσεως και με την μεγάλη αξία της προθυμίας. Ώστε λοιπόν ούτε εδώ αδικείσαι, αλλά και περισσότερο κερδίζεις, καθόσον με ολίγην εισφορά λαμβάνεις λαμπρότερους στεφάνους από εκείνους οι οποίοι καταθέτουν πολλά.

Αλλ' επειδή, αν και αυτά τα έχουμε πει αναρίθμητες φορές, αι φιλοσώματοι ψυχαί, αι οποίαι ευχαρίστως κυλίονται εις τα βιοτικά, και ηδυπαθώς απολαμβάνουν τα πράγματα της παρούσης ζωής, δεν θα αποφάσιζαν εύκολα να απομακρυνθούν από τα άνθη που σαπίζουν (διότι τέτοια είναι τα ευχάριστα της ζωής αυτής) ούτε δέχονται να αφήσουν τας σκιάς. Αλλ' οι μεν λογικοί προσηλώνονται και εις εκείνα και εις αυτά, οι δε ελεεινότεροι και αθλιότεροι περισσότερο μεν εις εκείνα, ελάχιστα δε εις αυτά, εμπρός, ας αφαιρέσουμε τα φαιδρά και επιφανή προσωπεία της αισχρής και άσχημης μορφής των πραγμάτων αυτών, και ας δείξουμε την αηδία της γυναικός, η οποία ζει σαν εταίρα. Διότι κάτι τέτοιο είναι η τοιούτου είδους ζωή, η οποία δίδει την προσοχή της εις την απόλαυση, τον πλούτο και την δύναμη, γεμάτη αισχρότητα, ασχήμια και πολλή εντροπή, πλημμυρισμένη από αηδία, βάρος και πικρία. Άλλωστε αυτό είναι κυρίως που στερεί τους κυριευμένους απ' αυτήν την ζωή από κάθε συγγνώμη, ότι ενώ η ζωή αυτή είναι πλημμυρισμένη από αηδία και πολλή πικρία, είναι εις αυτούς επιθυμητή και περιζήτητος, αν και είναι γεμάτη από αναρίθμητα κακά, κινδύνους, αίματα, κρημνούς, σκοπέλους, και φόνους, και φόβους, και τρόμους, και φθόνο, και βασκανία, και επιβουλή, και φροντίδα διαρκή και μέριμνα και δεν έχει κανένα κέρδος, ούτε αποφέρει κανένα όφελος εκ των τόσων κακών, παρά κόλαση και τιμωρία και διαρκείς βασάνους. Και ενώ είναι τέτοια η ζωή, φαίνεται εις τους πολλούς, αξιοζήλευτος και περιζήτητος, πράγμα το οποίο προέρχεται εκ την μωρίας των κυριευθέντων από αυτήν, και όχι από την αξία του πράγματος. Επειδή και τα μικρά παιδιά θαυμάζουν και σαστίζουν με τα παιχνιδάκια, όσα πράγματα όμως ταιριάζουν εις τους μεγάλους δεν μπορούν να τα νοιώσουν καθόλου. Αλλ' εκείνα μεν συγχωρούνται δια το μικρόν της ηλικίας τους. Αυτοί όμως δεν μπορούν να απολογηθούν, διότι ενώ ευρίσκονται εις ώριμη ηλικία, έχουν γνώμη παιδική και συμπεριφέρονται περισσότερο ανόητα και από εκείνα.

Ειπέ μου, διατί είναι αξιοζήλευτος ο πλούτος; Είναι ανάγκη να αρχίσουμε από εδώ σαν προοίμιο, διότι φαίνεται εις τους πολλούς που είναι άρρωστοι από την βαριά αυτήν ασθένεια ότι είναι πολυτιμότερος από την υγεία και τη ζωή, και από τον έπαινο των πολλών, και από την καλή υπόληψη, και από την πατρίδα, και από τους γνωστούς, και από τους φίλους, και από τους συγγενείς, και από όλα τα άλλα. Και υψώθη λοιπόν η φωτιά αυτή μέχρι τα σύννεφα, και εκυρίευσε γη και θάλασσα η κάμινος αυτή. Και δεν υπάρχει κανείς που να σβήσει την φλόγα αυτήν. Αυτοί δε που την συνδαυλίζουν είναι όλοι αυτοί που εκυριεύθησαν από το πάθος, και αυτοί που δεν εκυριεύθησαν ακόμη, δια να κυριευθούν. Και μπορεί να δει κανείς και άνδρα και γυναίκα και δούλο και ελεύθερον και πλούσιο και πτωχό να μεταφέρει κατά την δύναμή του δεμάτια και να προσφέρει πολλή τροφή εις την φλόγα αυτήν ημέρα και νύκτα. Τα δε φορτία δεν είναι από ξύλα, ούτε από φρύγανα (διότι δεν είναι τέτοιου είδους η φλόγα), αλλά από ψυχάς και σώματα, αδικίας και παρανομίας. Διότι από αυτά ανάβει το είδος της φλόγας αυτής. Διότι και οι πλούσιοι πουθενά δεν σταματούν την ανόητον αυτήν επιθυμία, και αν ακόμη αποκτήσουν ολόκληρη την οικουμένη. Και οι πτωχοί βιάζονται να φθάσουν εκείνους, και κάποια λύσσα αθεράπευτος και μανία ακατάσχετος και ασθένεια αδιόρθωτος κυριεύει τας ψυχάς όλων. Και αυτός ο έρωτας νικά κάθε άλλον έρωτα και τον ωθεί και εκβάλλει από την ψυχή.

Και ούτε λόγος φιλίας υπάρχει, ούτε συγγενείας. Και διατί λέγω φιλίας και συγγενείας; Ούτε γυναικός ούτε παιδιών, από τα οποία τι αγαπητότερο μπορεί να γίνει εις τους άνδρας; Αλλ' όλα ρίπτονται κάτω και καταπατούνται, όταν η ωμή και απάνθρωπος αυτή κυρία κυριεύσει τας ψυχάς όλων όσων κυριευθούν. Διότι ωσάν κυρία των απάνθρωπος, και ωσάν σκληρός τύραννος, και ωσάν βάναυσος βάρβαρος και ωσάν πόρνη κοινή και πολυδάπανος, καταντροπιάζει και κατατυραννάει, και καταδικάζει με αναρίθμητους κινδύνους και τιμωρίες όσους προτίμησαν να την υπηρετήσουν. Και ενώ είναι φοβερά και αμείλικτος, αγρία και σκληρή, και έχει πρόσωπο βαρβάρου, μάλλον δεν θηριώδες, και από λύκο και λέοντα αγριότερο, φαίνεται ότι είναι ευγενική και ποθητή και γλυκυτέρα από το μέλι εις όσους αιχμαλωτισθούν από αυτήν. Και χαλκεύει εναντίον των κάθε ημέρα ξίφη και όπλα και ανασκάπτει βάραθρα, και τους οδηγεί εις κρημνούς και εις σκοπέλους και πλέκει άπειρα δίκτυα τιμωρίας εναντίον των και φαίνεται ωσάν να κάμει αυτούς αξιοζήλευτους, τόσο εις αυτούς τους ιδίους που έχουν κυριευθεί, όσο και εις εκείνους που επιθυμούν να κυριευθούν. Και όπως ο χοίρος που κυλίεται εις τον αύλακα και εις τον βόρβορο ευχαριστείται και απολαμβάνει, και όπως οι κάνθαροι που ανακατεύουν συνεχώς την κοπριά, έτσι λοιπόν και όσοι εκυριεύθησαν από την φιλαργυρία είναι περισσότερο δυστυχισμένοι και από αυτά τα ζώα. Διότι αυτή η αηδία είναι μεγαλύτερη και βρομερώτερος ο βούρκος. Διότι ενώ διέρχονται την ζωή των μέσα εις το πάθος αυτό, νομίζουν ότι αποκομίζουν από αυτό πολλή ηδονή. Αυτό δε οφείλεται όχι εις την φύση τους πράγματος, αλλά εις την μεγάλη μωρία της αρρώστου ψυχής. Αυτό δε είναι χειρότερο από την αλογία των ζώων εκείνων. Όπως λοιπόν εις τον βούρκο και την κοπριά, αιτία δεν είναι η κοπριά και ο βούρκος, αλλά η αλογία των ζώων που έχουν πέσει μέσα, έτσι να σκεφθείς σχετικά και με τους ανθρώπους.

Και πως μπορούμε να θεραπεύσουμε αυτούς που ευρίσκονται εις αυτήν την κατάσταση; Αν ήθελαν να ανοίξουν τα αυτιά τους, να καθαρίσουν τον νου τους και να δεχθούν τα λεγόμενα. Διότι τα μεν άλογα ζώα να τα μετατοπίσει κανείς και να τα απομακρύνει από την ακάθαρτο διαμονή των δεν είναι δυνατόν. Διότι στερούνται λογισμού. Το δε ημερότερο τούτο γένος, το οποίο έχει προικισθεί με σκέψη και λόγο, εννοώ τον άνθρωπο, αν θέλει, είναι εύκολο και μάλιστα πολύ εύκολο να τον απαλλάξεις από τον βόρβορο εκείνον και την δυσωδία και από την κοπριά και από την αηδία. Δια ποιον λόγο, άνθρωπε, σου φαίνεται ότι ο πλούτος είναι πολυπόθητος; Δια την απόλαυση που απορρέει από τα τραπέζια; Δια την τιμή και την περιποίηση που παρέχει με τους υπηρέτες; Δια το ότι μπορεί και τους αδικούντας να αντιμετωπίζει και να είναι εις όλους φοβερός; Διότι δεν θα μπορούσες να αναφέρεις άλλες αιτίες, παρά την ηδονή, και την κολακεία, τον φόβο και την τιμωρία. Διότι οι πλούτος ούτε σοφότερο, ούτε φρονιμότερο, ούτε καλύτερο, ούτε συνετότερο συνηθίζει να κάνει τον άνθρωπο, ούτε χρηστό, ούτε φιλάνθρωπο, ούτε δυνατότερο από την οργή, ούτε καλύτερο από την κοιλία, ούτε ανώτερο από τας ηδονάς. Δεν μαθαίνει τον άνθρωπο να είναι μετριοπαθείς, ούτε τον διδάσκει να είναι συνεσταλμένος, ούτε κάποιο άλλο μέρος της αρετής εισάγει και φυτεύει εις την ψυχή. Ούτε μπορείς να ειπείς διατί είναι εις εσένα αυτός περισσότερο περιζήτητος και περισσότερο ποθητός από τους άλλους. Διότι όχι μόνον δεν γνωρίζει να φυτεύει ή να καλλιεργήσει κανένα από τα αγαθά, αλλά και αν ακόμη τα εύρη συγκεντρωμένα, τα βλάπτει, τα εμποδίζει, τα καταξηραίνει. Μερικά δε και τα ξεριζώνει και φυτεύει τα αντίθετα αυτών, ακολασίαν άμετρον, θυμόν άκαιρον, οργήν άδικον, αλαζονείαν, υπερηφάνειαν, μωρίαν. Αλλ’ ας μη ομιλήσω περί αυτών. Διότι αυτοί που έχουν κυριευθεί από την ασθένεια αυτήν δεν ανέχονται να ακούσουν περί αρετής και κακίας, επειδή είναι όλοι παραδεδομένοι εις την ηδονή και δουλεύουν εις αυτήν, δεν ανέχονται να βλέπουν ότι κατηγορούνται και συγχρόνως ελέγχονται.

Εμπρός λοιπόν ας αφήσουμε ως εδώ τον λόγο δια το θέμα αυτό, και ας φέρουμε τα υπόλοιπα εις το μέσο, και ας ίδωμεν αν έχει κάποια ηδονή ο πλούτος, κάποια τιμή. Διότι εγώ βλέπω τελείως το αντίθετο. Και αν θέλετε ας εξετάσουμε πρώτον τας τράπεζας των πλουσίων και των πτωχών, και ας ερωτήσουμε αυτούς που γευματίζουν, ποίοι είναι εκείνοι που απολαμβάνουν την καθαρά και γνήσια ηδονή; Αυτοί οι οποίοι περνούν την ημέρα τους ξαπλωμένοι επάνω εις κλίνη και συνδέουν τα βραδινά δείπνα με τα μεσημβρινά, και τρώγουν μέχρι σκασμού, και ανάβουν τας αισθήσεις, και με το υπέρογκο φορτίο των τροφών κάνουν το πλοίο να βυθίζεται και να πλημμυρίζει, και καταπνίγουν την ψυχή εις το ναυάγιο του σώματος και επινοούν δεσμά δια τα πόδια, τα χέρια και την γλώσσα, και περισφίγγουν όλο το σώμα τους με τα δεσμά της μέθης και της ακολασίας τα οποία είναι χειρότερα από τα δεσμά σιδηράς αλυσίδας, και δεν έχουν ύπνο ήσυχο και καθαρό, και ούτε είναι απαλλαγμένοι από όνειρα φοβερά και είναι πιο δυστυχισμένοι από τους τρελούς, και εισάγουν μέσα εις την ψυχή τους δαίμονα αδιάντροπο, και γίνονται περίγελος εις τους υπηρέτες τους, μάλλον δε και τραγωδία και δακρύων αφορμή εις τους καλυτέρους εξ αυτών, και δεν γνωρίζουν κανένα από τους παρόντες, ούτε μπορούν να ακούσουν και να ειπούν κάτι, αλλά ορμητικά οδηγούνται από τα ανάκλιντρα εις την κλίνη; Ή εκείνοι που προσέχουν και επαγρυπνούν και αναλόγως της ανάγκης κανονίζουν το μέτρο

και πλέουν γαλήνια εις την ζωή τους ωσάν το καλύτερο καρύκευμα εις τας τροφάς και εις τα ποτά έχουν την πείνα και την δίψα; Διότι τίποτε δεν φέρει τόση ηδονή και υγεία, όση το να εγγίζει κανείς την τράπεζα όταν πεινά και διψά και να γνωρίζει ωσάν χόρτασμα μόνον την ανάγκην και να μην υπερβαίνει τα όρια της, ούτε να εισάγει εις το σώμα του βάρος μεγαλύτερο από ό,τι μπορεί να σηκώσει.

Και αν απιστείς εις τον λόγο μου παρατήρησε καλά τα σώματα και των δύο, και την ψυχή εκάστου. Δεν είναι τα σώματα εκείνων που διαιτώνται με εγκράτεια (διότι μη μου αναφέρεις αυτό που σπανίως συμβαίνει, και αν υπάρχουν ασθενείς από κάποια άλλη περίσταση, αλλά συμπέρανε από όσα πάντοτε και συνεχώς συμβαίνουν), δεν είναι τα σώματα των διαιτωμένων με εγκράτεια εύρωστα και οι αισθήσεις τους δυναμωμένες, επιτελώντας το έργο τους με πολλή ευκολία; Των δε άλλων πλαδαρά και περισσότερο μαλακά από τον κηρόν και πολιορκούμενα από πλήθος νοσημάτων; Διότι και ποδάγραι τους καταλαμβάνουν, και τρέμουλα αδικαιολόγητος, και γήρας πρόωρο, και πονοκέφαλοι, και πρηξίματα, και στομαχικές διαταραχές, και ελλείψεις ορέξεως, και διαρκώς έχουν ανάγκη ιατρών και συνεχών φαρμάκων και καθημερινής θεραπείας. Λοιπόν ειπέ μου, είναι αυτά ίδιον της ηδονής; Και ποιος από τους γνωρίζοντας τα πράγματα θα ειπεί τι είναι ηδονή; Διότι η ηδονή γίνεται τότε όταν προηγηθεί η επιθυμία και μετά ακολουθήσει η απόλαυση. Αν όμως υπάρχει απόλαυση, επιθυμία δε πουθενά δεν φαίνεται, η ηδονή φεύγει και εξαφανίζεται. Δια τούτο ακριβώς και οι ασθενείς, αν και έχουν ενώπιον των εξαίρετα φαγητά, αισθάνονται ναυτία, και φαίνονται να ενοχλούνται καθώς τα τρώγουν επειδή λείπει απ' αυτούς η όρεξη η οποία κάνει την απόλαυση γλυκύτατη. Διότι ούτε τα τρόφιμα αυτά καθ' αυτά, ούτε τα ποτά, αλλά η όρεξη των εσθιόντων έχει την δύναμη και γεννά την επιθυμία, και προξενεί την ευχαρίστηση.

Δια τούτο και κάποιος σοφός άνδρας, ο οποίος εγνώριζε τα περί της ηδονής ακριβώς και ήξερε να φιλοσοφεί περί τούτων, έλεγε: «ο υπερχορτασμένος με τροφή απαξιοί την κηρήθραν» δεικνύων ότι η ηδονή έγκειται όχι εις την φύση της τραπέζης, αλλά εις την διάθεση των ανθρώπων που τρώγουν. Δια τούτο και ο προφήτης απαριθμώντας τα θαύματα που έγιναν εις την έρημο και εις την Αίγυπτο μεταξύ των άλλων είπε και τούτο ότι «εχόρτασεν αυτούς με μέλι εκ πέτρας». Αν και πουθενά δεν φαίνεται ότι η πέτρα ανέβλυσε μέλι δι' αυτούς. Τι λοιπόν σημαίνει το λεχθέν; Επειδή ήσαν κουρασμένοι από τον πολύ κόπο και την οδοιπορία και ήσαν κυριευμένοι από μεγάλη δίψα, έπιπταν εις τα ψυχρά ύδατα, έχοντας αντί μεγάλου ορεκτικού την δίψα, δια να παραστήσει την ηδονή εκείνων των πηγών είπε το νερό μέλι, όχι επειδή πράγματι έγινε μέλι, αλλά επειδή η ηδονή του νερού συνηγωνίζετο την γλυκύτητα του μέλιτος, επειδή προσέπεσαν εις αυτό διψώντας αυτοί οι οποίοι απήλαυσαν αυτό. Αφού λοιπόν αυτά έτσι έχουν, και κανείς δεν δύναται να αντιλέγει ακόμη και αν είναι υπερβολικά αναίσθητος, δεν είναι ολοφάνερο ότι η καθαρά και ειλικρινής και δυνατή ηδονή ευρίσκεται εις τας τράπεζας των φτωχών; Και ότι εις τα τραπέζια των πλουσίων η αηδία, η βδελυγμία και ο μολυσμός; Καθώς είπε ο σοφός εκείνος άνδρας «και αυτά που έχουν γλυκύτητα φαίνεται ότι παρενοχλούν».

Αλλά θα ειπεί κάποιος ότι ο πλούτος παρέχει τιμή εις όσους τον έχουν, και τους κάνει ικανούς να αντιμετωπίζουν τους εχθρούς με ευκολία. Δια τούτο λοιπόν, ειπέ μου, σας φαίνεται ποθητός και περιζήτητος, δια το ότι τρέφει εντός μας τα χειρότερα πάθη, οδηγεί εις έξαψη την οργή και μεγαλοποιεί τας πομφόλυγας της δοξομανίας, και προτρέπει και παρακινεί προς την υπερηφάνεια; Όμως δι' αυτό κυρίως πρέπει να τον αποφεύγουμε υποχρεωτικός, διότι εισάγει εντός μας μερικά θηρία άγρια και φοβερά, και μας στερεί της πραγματικά μεγαλυτέρας από όλας τιμής, και μας χαρίζει την αντίθετον φήμην, δίδων εις αυτήν χρώμα εκείνης και έτσι την παρουσιάζει εις τους απατημένους, και τους πείθει να νομίζουν ότι αυτή είναι εκείνη, ενώ εις την πραγματικότητα δεν είναι, αλλά μόνον κατά την όψιν φαίνεται ότι είναι. Όπως δηλαδή τα κάλλη των πορνών γυναικών, τα οποία γίνονται με φκιασίδια και με βαφάς και στερούνται της ωραιότητος, την δε αισχράν άσχημον όψιν κάμνουν να φαίνεται καλή και ωραία εις αυτούς που απατούν, ενώ δεν είναι. Έτσι ακριβώς και ο πλούτος δια της βίας παρουσιάζει την κολακεία ως τιμή.

Μη βλέπεις όσους επαίνους γίνονται φανερά δια φόβο και καλόπιασμα, διότι αυτά είναι τα χρώματα και οι σκιές, αλλά εξέτασε την συνείδηση του καθενός από αυτού του είδους τους κόλακας, και θα ιδείς μέσα να σε καταδικάζουν αναρίθμητοι κατήγοροι, να σε αποστρέφονται και να σε μισούν χειρότερα και από τους μεγαλύτερους εχθρούς και αντιπάλους σου. Και αν κάποτε το προσωπείο που δημιούργησε αυτός ο φόβος μπορούσε να το αφανίσει και να το φανερώσει κάποια μεταβολή των πραγμάτων, τότε θα ιδείς καλά, όπως ακριβώς εάν άφηνε ο ήλιος εις τα πρόσωπα εκείνα θερμότερη ακτίνα, ότι καθ' όλον τον προηγούμενο καιρό ευρίσκετο εις την μεγαλυτέραν περιφρόνηση εκείνων οι οποίοι τόσο πολύ σε εμίσουν και σε περιέλουον κατά διάνοια με αναρίθμητους ύβρεις και επεθύμουν να σε ίδουν εις τας μεγαλυτέρας συμφοράς. Διότι τίποτε άλλο δεν μπορεί τόσο να γεννήσει την εκτίμηση, όσο η αρετή, εκτίμηση όμως όχι καταναγκασμένη, όχι πλαστή, ούτε κρυμμένη με προσωπείο απάτης, αλλά αληθινή και γνήσια που από καμία δύσκολη δεν περίσταση δεν ανατρέπεται.

Αλλά θέλεις να εκδικηθείς αυτούς που σε αδικούν; Και δια αυτόν λοιπόν κυρίως τον λόγο, όπως προ ολίγου ανέφερα, πρέπει να αποφεύγεται ο πλούτος. Διότι σε ωθεί να βυθίζεις το ξίφος εις τον εαυτό σου και καθιστά βαρύτατες τις ευθύνες σου εις την άλλη ζωή και τας τιμωρίας ανυπόφορους. Διότι τόσο μεγάλο κακό είναι το να ανταποδίδεις το κακό, ώστε και την φιλανθρωπία του Θεού διώχνει, και την συγχώρηση που έχει δοθεί δια τα αμέτρητα αμαρτήματα την καθιστά άκυρον. Διότι αυτός που έλαβε την άφεση δια το χρέος των μυρίων ταλάντων, και που εδέχθη τόση δωρεά μόνον με την παράκλησή του, επειδή ζήτησε εκατό δηνάρια οφειλόμενα εις αυτόν από τον σύνδουλό του, ήτοι, επειδή ζητούσε να τιμωρηθεί αυτός που τον αδίκησε, προεκάλεσε την καταδίκη εναντίον του εαυτού του εξ αιτίας του πάθους που επέδειξε εις τον συνάνθρωπό του. Και δια τίποτε άλλο, παρά μόνο δι' αυτό παρεδόθη εις τους βασανιστές και κακοποιήθηκε και διετάσσετο να επιστρέψει τα μύρια τάλαντα. Δεν έτυχε καμιάς συγνώμης, ούτε απολογίας, αλλά υπέφερε φοβερά και διετάχθη να επιστρέψει ολόκληρο το χρέος, το οποίο προηγουμένως η φιλανθρωπία του Θεού του είχε χαρίσει. Δια τούτο λοιπόν, ειπέ μου, είναι περιζήτητος ο πλούτος εις σε, επειδή σε οδηγεί εύκολα εις τοιαύτη αμαρτία; Ακριβώς λοιπόν δι' αυτόν τον λόγο

πρέπει να τον αποστρέφεσαι ως εχθρό και αντίπαλο και γεμάτο από πολλούς φόνους.

Αλλά η πτώχεια, λέγει, κάποιος, μας κάνει να δυσφορούμε, και πολλές φορές να εκστομίζουμε βλασφημίες και να υποφέρουμε πράγματα δουλοπρεπή. Όχι η πτώχεια, αλλ' η μικροψυχία, καθόσον και ο Λάζαρος ήταν πτωχός, και μάλιστα πολύ πτωχός, και μαζί με την πτώχεια είχε και ασθένεια πικρότερη από κάθε πτώχεια, η οποία έκανε και αυτήν την πτώχεια βαρύτερη και μαζί με την ασθένεια ήταν έρημος και προστασίας και εστερείτο θεραπείας και περιποιήσεως πράγματα που έκαναν την πτώχεια και την ασθένεια πικρότερη. Διότι το κάθε ένα απ' αυτά και μόνον του είναι οδυνηρό, όταν δε δεν υπάρχουν και αυτοί που θα τον περιποιηθούν, το κακό γίνεται μεγαλύτερο, η φλόγα φοβερότερη, η οδύνη πικρότερη, ο χειμών αγριότερος, η τρικυμία σφοδρότερη, η κάμινος φλογωδεστέρα. Και αν ήθελε κάποιος να εξετάσει με προσοχή, μαζί με αυτά υπήρχε και ένα άλλο τέταρτον κακό, η αφθονία και η καλοζωία του πλούσιου γείτονά του. Και αν θέλεις να εύρωμεν και κάποιο άλλο πέμπτον κακό, το οποίο του υπέκκαιε την φλόγα, και τούτο θα το ιδείς καλώς εις αυτόν. Διότι όχι μόνον ζούσε τρυφηλώς ο πλούσιος εκείνος, αλλά και δια δεύτερη και τρίτη φορά και ακόμη πολλές φορές την ημέρα τον έβλεπε να ζει με πολυτέλεια, διότι έκειτο εις την είσοδό του, φοβερό θέαμα ελεεινής τραγωδίας, που μπορούσε να κατασυγκινήσει και πέτρινη ψυχή μόνον που θα τον έβλεπε. Και όμως ούτε αυτό έκαμε τον απάνθρωπο εκείνον εις το να βοηθήσει την πτώχεια εκείνη. Αλλά εκείνος μεν παρέθετε συβαριτική τράπεζα, (η Σύβαρις ήταν αρχαία ελληνική αποικία εις την Κάτω Ιταλία, ήτο πλουσιότατη, και οι κάτοικοι την πόλεως αυτής κατέστησαν περιβόητοι δια τα συμπόσια, τας ηδονάς και τας απολαύσεις), και είχε πλήρη τα ποτήρια, και οίνο που εχύνετο άφθονος, και λαμπρά στρατόπεδα μαγείρων και συντρόφους και κόλακας το πρωί, και παρέες από τραγουδιστές, κεραστές, γελωτοποιούς, και περνούσε την ζωή του αναζητών κάθε είδος ασωτίας, και εις την μέθη και την κραιπάλη, και εις την ενδυμασία και εις τα φαγοπότια και εις άλλες πολλές απολαύσεις.

Αυτόν δε, ενώ τον έβλεπε καθημερινώς να υποφέρει από άγρια πείνα και ασθένεια πικροτάτη, να βασανίζεται από τόσες πληγές, να είναι εντελώς απομονωμένος και να έχει όλα τα βάσανα τα οποία φέρνουν αυτά που ανέφερα, ουδέποτε τον εσκέπτετο. Και ενώ οι περί αυτόν παράσιτοι και οι κόλακες έτρωγαν πέρα του δέοντος, πτωχός, τόσο πτωχός, και ευρισκόμενος εις τόσα κακά, ούτε ψίχουλα απολάμβανε από το τραπέζι εκείνο, αν και τα επιθυμούσε τόσο πολύ. Και όμως τίποτε απ' όλα αυτά δεν τον έβλαψε, δεν είπε λέξη πικρή, δεν ξεστόμισε λόγο βλάσφημο, αλλ' όπως ο χρυσός εις την πλέον δυνατή φωτιά καθαρίζεται και γίνεται περισσότερο λαμπρός, έτσι ακριβώς και εκείνος ενοχλούμενος υπό των παθημάτων εκείνων που ήτο ανώτερος από όλα, ακόμα και από την ταραχή που προξενείτε εις τους πολλούς εξ αιτίας αυτής της καταστάσεώς του. Διότι αν απλώς οι πτωχοί όταν βλέπουν τους πλούσιους, λιώνουν από τον φθόνο και βασανίζονται από την ζήλια και θεωρούν τον βίο τους αβίωτο, και τούτο ενώ διαθέτουν επαρκή τα αναγκαια τρόφιμα και έχουν θεράποντες, ο πτωχός αυτός, που ήτο πτωχότερος όλων, και όχι μόνον πτωχός αλλά και ασθενής, και δεν είχε κανένα προστάτη και παρήγορο, αλλ' έκειτο εις το μέσον της πόλεως ως εις εσχάτη ερημιά και έλιωνε από άγρια πείνα, και

έβλεπε ότι όλα τα αγαθά έτρεχαν εις εκείνον αφθονότατα σαν από πηγές, και δεν απολάμβανε καμία ανθρώπινη παρηγοριά, εις δε τας γλώσσας των σκύλων ήτο αφημένος ωσάν καθημερινή τράπεζα (διότι τόσον αδύνατον και παραλυμένο ήτο το σώμα του, ώστε να μην μπορεί να διώξει ούτε εκείνους), τι δεν θα έπασχε αν δεν ήτο τόσο γενναίος και πιστός; Βλέπεις λοιπόν ότι όποιος δεν αδικεί τον εαυτόν του, και αν ακόμη αδικείται από όλους, δεν πάσχει κανένα κακό; Διότι θα επαναλάβω πάλι τον ίδιο λόγο.

Διότι τι προξένησε η ασθένεια εις τον πτωχό Λάζαρο; Τι η έλλειψη των προστατών; Τι η έφοδος των σκύλων; Τι η γειτονία του προς τον κακόν πλούσιο; Και εις τι ζημίωσε τον αθλητή τούτον η μεγάλη πολυτέλεια και υπερηφάνεια και η ηθική φαυλότης εκείνου; Μήπως τον κατέστησε ασθενέστερο δια τους υπέρ της αρετής αγώνες; Και τι έβλαψε την ψυχική του δύναμη; Πουθενά τίποτε. Μάλιστα δεν τα τόσα πολλά δεινά και η σκληρότης του πλουσίου εκείνου τον δυνάμωσαν περισσότερο και έγιναν αφορμή εις αυτόν δι' αναρίθμητους στεφάνους, και προσέθεσαν εις αυτόν βραβεία και αύξηση μισθού και αιτία δια μεγαλύτερες αμοιβές. Διότι δεν εστεφανώνετο μόνον δια την πτώχεια του, ούτε δια την πείνα, ούτε δια το ότι ενώ είχε τοιούτον γείτονα, και ενώ κάθε ημέρα εβλέπετο από αυτόν, και περιεφρονείτο διαρκώς, με γενναιότητα και με πολλή καρτερία υπέμεινε τον πειρασμό τούτον, ο οποίος όχι ολίγον, αλλά πάρα πολύ έκαιε την πενία του και την ασθένειά του και την εγκατάλειψή του.

Και τι έπαθε ο μακάριος Παύλος, ειπέ μου; Τίποτε δεν με εμποδίζει να ξαναααναφέρω τον άνδρα. Μήπως δεν δέχθηκε αδιάκοπη βροχή από δοκιμασίες; Εις τι λοιπόν εβλάβη εκ τούτου; Μήπως δεν εστεφανώνετο πολύ περισσότερο εκ τούτων, εκ του ότι ελιμοκτόνει, εκ του ότι πολλά υπέφερε από το κρύο και την γυμνότητα, εκ του ότι πολλές φορές επληγώνετο με μαστίγια, εκ του ότι ελιθοβολείτο, εκ του ότι εναυάγει; Αλλ' εκείνος ήτο Παύλος, λέγει κάποιος, και εκλεκτός του Χριστού. Και όμως και ο Ιούδας ήτο εις των δώδεκα, και εκλεκτός και αυτός του Χριστού, αλλ' ούτε το ότι ήτο εις τους δώδεκα, ούτε η κλήσις τον ωφέλησε, επειδή δεν είχε διάθεση ρέπουσα προς την αρετή. Αλλ' ο μεν Παύλος, αν και επάλαιε προς την πείνα, αν και εστερείτο της αναγκαιας τροφής, αν και έπασχε τόσα κάθε ημέρα, με πολλή προθυμία έτρεχε την οδό η οποία οδηγεί εις τον ουρανό. Εκείνος δε, αν και προ αυτού εκλήθη, αν και απήλαυσε τα αυτά με εκείνον, αν και εμυήθη εις την ανωτάτη φιλοσοφία, αν και μετέσχεν εις τράπεζα ιερή και εις τα φοβερότερα εκείνα δείπνα και έλαβε τόση χάρη, ώστε και νεκρούς να εγείρη και λεπρούς να καθαρίζει και δαίμονας να εκδιώκει και άκουσε πολλές φορές τους περί ακτημοσύνης λόγους, και επί τόσον χρόνο συναναστράφη με τον ίδιον τον Χριστόν, και έγινε ταμίας των χρημάτων των πτωχών, δια να έχει με αυτό παρηγοριά εις το πάθος του (διότι ήτο κλέπτης), ούτε ύστερα από όλα αυτά βελτιώθηκε, αν και απήλαυσε τόση επιείκεια από τον Σωτήρα. Επειδή δηλαδή εγνώριζε ο Χριστός ότι ήταν φιλάργυρος και θα κατεστρέφετο εξ αιτίας της υπερβολικής του αγάπης προς τα χρήματα, όχι μόνον δεν τον ετιμώρησε τότε δια τούτο, αλλά δια να καταπραΰνει το πάθος του, ενεπιστεύθη εις αυτόν και τα χρήματα των πτωχών δια να μπορέσει να χορτάσει την φιλοχρηματία του και να μην καταπέσει εις το φρικτό εκείνο βάραθρο, προλαμβάνων έτσι δια του μικρότερου κακού το μεγαλύτερο.

Έτσι λοιπόν εις όλες τις περιπτώσεις εκείνον ο οποίος δεν θέλει να αδικεί τον εαυτόν του, κανείς άλλος δεν θα μπορέσει να τον αδικήσει. Εκείνον δε ο οποίος δεν θέλει να προσέχει και να προσφέρει μόνος του ό,τι μπορεί, κανείς ποτέ δεν θα τον ωφελήσει. Δια τούτο προς χάριν σου και η θαυμάσια ιστορία των Γραφών, ωσάν εις κάποια εικόνα υψηλή και μεγάλη και πολύ πλατειά, ανέγραψε τους βίους των παλαιών, και επεξέτεινε την διήγηση από του Αδάμ μέχρι της παρουσίας του Χριστού. Και σου δεικνύει τους νικημένους και τους στεφανωμένους, δια να σε διδάξει δι' όλων αυτών, ότι εκείνον ο οποίος δεν αδικείται από τον εαυτόν του, κανείς άλλος δεν θα μπορέσει να αδικήσει, και αν ακόμη ολόκληρη η οικουμένη εγείρη εναντίον του σκληρό πόλεμο. Διότι ούτε δυσκολία πραγμάτων, ούτε αλλαγές περιστάσεων, ούτε αρχόντων απειλές, ούτε βροχές από κατατρεγμούς, ούτε πλήθος από συμφορές, ούτε όλος ο συρφετός όλων των ανθρώπινων κακών αν συγκεντρωθεί, μπορεί να μετακινήσει καθόλου τον γενναίο, τον πρόθυμο, τον προσεκτικό. Όπως πάλι τον ράθυμο και αμελή και προδομένο από τον ίδιον τον εαυτό του, και αν ακόμα τον περιβάλλουν αναρίθμητες φροντίδες του, δεν τον κάνουν καθόλου καλύτερον. Αυτό μας εφανέρωσε και η παραβολή περί των ανθρώπων εκείνων εκ των οποίων ο μεν έκτισε την οικία του επί της πέτρας, ο δε επί της άμμου. Και τούτο ελέχθη όχι δια να εννοήσουμε άμμο και πέτρα, ούτε οικοδομή λίθων και οροφή, ούτε ποταμούς και βροχή και ανέμους σφοδρούς που προσβάλλουν τας οικοδομάς, αλλά δια να εκλάβουμε αυτά ως αναφερόμενα εις την αρετή και την κακία, και να ίδωμεν έτσι, ότι εκείνον ο οποίος δεν αδικεί τον εαυτόν του, δεν αδικεί κανείς. Λοιπόν ούτε η βροχή, αν και έπεσε ραγδαίως, ούτε οι ποταμοί που προσέπιπταν με πολλή ορμή, ούτε οι άγριοι άνεμοι που εκτύπησαν με μεγάλη δύναμη εσάλευσαν την οικία εκείνη. Αλλ' έμεινε και ακατάβλητος και ακίνητος. Δια να μάθεις, ότι εκείνον ο οποίος δεν προδίδει τον εαυτόν του, ουδεμία δοκιμασία δύναται να βλάψει. Η δε οικία του άλλου κατέρρεε ευκόλως, όχι βέβαια εξ αιτίας της προσβολής των εναντίον της στοιχείων (διότι αν συνέβαινε αυτό εξ αιτίας τούτου και η άλλη το ίδιο θα υφίστατο) αλλά εξ αιτίας της ιδικής του ανοησίας. Διότι δεν έπεσε η οικία επειδή εφύσησεν άνεμος, αλλά επειδή ήτο κτισμένη επάνω εις την άμμο, δηλαδή επί της ραθυμίας και της πονηρίας. Διότι και πριν να έλθει και να την πλήξει η θύελλα εκείνη, δεν ήτο στερεά και ήτο έτοιμη να πέσει. Διότι οι οικοδομές αυτές και τίποτε αν δεν τις ενοχλεί, καταπίπτουν αυτομάτως, επειδή υποχωρούν τα θεμέλιά τους και φθείρονται από παντού. Και όπως οι μεν αράχνες αυτομάτως διασπώνται, χωρίς κανείς να τις βλάπτει, το δε διαμάντι και όταν ακόμη κτυπιέται μένει αδιάλυτο, έτσι ακριβώς και όσοι δεν αδικούν τους εαυτούς τους, και αν προσβάλλονται από μύριους, γίνονται ισχυρότεροι. Όσοι δε προδίδουν τους εαυτούς τους, και αν δεν τους ενοχλεί κανείς, μόνοι τους πίπτουν και διαλύονται και χάνονται. Όπως ακριβώς και ο Ιούδας εχάθη, όχι μόνον χωρίς να τον ενοχλήσει κανείς πειρασμός, αλλά και ενώ απήλαυε πολλή καλοσύνη.

Θέλεις να σου αποδείξω ότι αυτό ισχύει και επί ολόκληρων λαών; Πόσης πρόνοιας έτυχε ο Ιουδαϊκός λαός; Δεν εχρησιμοποιείτο όλη η ορατή κτίσις προς υπηρεσία αυτών; Και δεν εδίδετο εις αυτούς ένας νέος και παράξενος τρόπος ζωής; Διότι, χωρίς να πηγαίνουν εις αγορά ελάμβαναν ό,τι είχαν ανάγκην, χωρίς να δώσουν χρήματα. Ούτε αυλάκια άνοιγαν, ούτε το άροτρο έσυραν, ούτε την γη

έσκαπταν, ούτε σπόρους έρριπταν, ούτε είχαν ανάγκη βροχών και ανέμων και των εποχών του έτους, ούτε της ακτίνας του ηλίου, ούτε της πορείας της σελήνης, ούτε του αέρος της φύσεως, ούτε κανένα άλλο από αυτά. Δεν έκαναν αλώνι, ούτε έτριβαν καρπό, ούτε είχαν ανάγκη ανέμου προς χωρισμό του σίτου από τα άχυρα, ούτε γύριζαν χερόμυλο, ούτε έκτιζαν φούρνο, ούτε έφεραν μέσα εις το σπίτι ξύλα και φωτιά, ούτε εχρειάζοντο αρτοποιητική τέχνη, ούτε μετεχειρίζοντο δικέλλα, ούτε ακόνιζαν δρεπάνι, ούτε είχαν ανάγκη από κάποια άλλη τέχνη, την υφαντική, εννοώ, και την οικοδομική και την υποδηματοποιία. Αλλά το παν εις αυτούς ήταν ο λόγος του Θεού. Και είχαν τράπεζα στρωμένη, χωρίς ιδρώτες και κόπους. Τέτοιο ήταν το μάννα, φρέσκο και νωπό και δεν παρείχε εις αυτούς καμία δυσκολία και ούτε βασάνιζε αυτούς με κόπο. Και τα ενδύματά τους, και τα υποδήματα, και τα ίδια τα σώματα των ελησμόνησαν την ασθένειά των, διότι εις χρόνο τόσο μεγάλο ούτε εκείνα ετρίβοντο, ούτε τα πόδια των εσκλήρυναν παρά τις τόσες πορείες. Ουδεμία ενθύμηση είχαν δι᾽ ιατρούς και φάρμακα και την άλλη θεραπευτική φροντίδα. Τόσο έλειπε από αυτούς κάθε ασθένεια.

«Διότι εξήγαγε αυτούς με άργυρο και χρυσό», λέγει, «και εις τας φυλάς των δεν υπήρχε κανείς ασθενής». Αλλά ωσάν να είχαν αφήσει τον κόσμο αυτόν, και να είχαν μετοικήσει εις άλλη καλύτερη οικουμένη έτσι έτρωγαν, έτσι έπιναν και ούτε η ακτίνα του ηλίου όταν εγίνετο θερμότερη έκαιε τα κεφάλια τους, διότι εμπόδιζε την φλόγα μία νεφέλη, η οποία αιωρείτο επάνω από αυτούς και εγίνετο κινούμενη στέγη δι᾽ όλον εκείνο το πλήθος. Αλλά ούτε κατά την διάρκεια της νυκτός είχαν ανάγκη από λαμπάδα, η οποία να διαχωρίζει το σκότος, αλλά είχαν άσβεστη πηγή φωτός την στήλη του πυρός, η οποία εκάλυπτε δύο ανάγκες, και τους εφώτιζε και τους κατηύθυνε εις την πορεία των. Διότι δεν ήταν μόνο φωτεινή, αλλά και από κάθε οδηγό ακριβέστερο κατηύθυνε εις την έρημο εκείνη το αναρίθμητο εκείνο πλήθος. Και εβάδιζαν όχι μόνον εις την ξηρά, αλλά και εις την θάλασσα, ως να ήτο ξηρά. Και περιεφρόνουν τις συνθήκες της φύσεως, διέβαινον το άγριο εκείνο πέλαγος, ωσάν να επερπατούσαν ανάμεσα από στερεά πέτρα και ασφαλές έδαφος. Και όταν μεν υπεβάσταζεν αυτούς το στοιχείο εκείνο ήτο ωσάν γη στερεά, και πεδιάδες ομαλαί, και αγροί. Όταν όμως εδέχετο τους εχθρούς των, ενήργει ως θάλασσα. Και εις αυτούς μεν έγινε όχημα, εις τους αντιπάλους των όμως τάφος. Τους μεν μετέφερε με ευκολία, τους δε κατέπνιγε με μεγάλη αγριότητα. Και η άτακτος ροή των υδάτων, εδείκνυε τάξη και υπακοή ανθρώπων λογικών και πολύ φρόνιμων, και έκανε άλλοτε μεν τον προστάτη, άλλοτε δε τον δήμιο, και εις μία την αυτήν ημέρα εφανέρωνε όλα μαζί τα αντίθετα. Και τι να ειπεί κανείς δια τις πέτρες, οι οποίες ανέβλυσαν ποταμούς υδάτων; Και τι δια τα νέφη των πτηνών, τα οποία με το πλήθος των εσκέπασαν ολόκληρη την γη; Και τι δια τα θαύματα που έγιναν εις την Αίγυπτο; Και τι δια τα παράδοξα συμβάντα εις την έρημο; Τι δια τα τρόπαια και τις νίκες που εγίνοντο χωρίς αίμα; Διότι ενικούσαν τους αντιπάλους των ωσάν να εχόρευαν και όχι ωσάν να επολεμούσαν. Και τους μεν κυριάρχους τους ενίκησαν χωρίς όπλα, τους δε μετά την αναχώρησή τους από την Αίγυπτο μαχόμενους εναντίον του, ενικούσαν με σαλπίσματα και ύμνους. Και ήσαν χορός μάλλον παρά πόλεμος τα γινόμενα, μυσταγωγία μάλλον παρά μάχη. Διότι όλα αυτά τα τόσο μεγάλα έγιναν όχι μόνον δια τούτο, δια να τους δώσει αυτά που εχρειάζοντο,

αλλά και δια να διατηρήσουν με μεγαλύτερη ακρίβεια την διδασκαλία της θεογνωσίας, την οποία έδωκε εις αυτούς ο Μωυσής. Και από παντού ηκούοντο φωναί, αι οποίαι εμαρτύρουν τον Κύριον. Καθόσον και η θάλασσα εφώναζε τούτο, μεταβαλλόμενη άλλοτε μεν εις ξηρά, άλλοτε δε πάλι εις θάλασσα. και τα νερά του Νείλου άφηναν την ιδία φωνή με το να μεταβάλλονται εις αίμα. Και οι βάτραχοι, και το στρατόπεδο εκείνο των ακρίδων, και η κάμπη, και η ερυσίβη αυτά έλεγαν εις όλον τον λαό. Και τα εν τη ερήμω θαύματα, το μάννα, η στήλη του πυρός, η νεφέλη, τα ορτύκια, όλα τα άλλα έγιναν ωσάν βιβλίο τότε εις αυτούς και ωσάν γράμματα ανεξίτηλα, τα οποία καθημερινά διετηρούντο εις την μνήμη των έναυλα, και ηχούσαν εις την διάνοιά των.

Όμως ύστερα από τόση και τέτοια φροντίδα δι' αυτούς, μετά τας ανεκφράστους εκείνας ευεργεσίας προς αυτούς, μετά το μέγεθος των θαυμάτων, μετά την ανείπωτον προστασία, μετά την διαρκή διδασκαλία, μετά την κατήχηση την από των λόγων, μετά την παραίνεση την από των έργων, μετά τας λαμπράς νίκας, μετά τα τρόπαια τα παράδοξα, μετά την αφθονία των τραπεζών, μετά την περίσσεια των υδάτων εκείνων, μετά την μεγάλη δόξα με την οποία περιεβλήθησαν εις ολόκληρο τον κόσμο, επειδή ήσαν αγνώμονες και αναίσθητοι, προσκύνησαν μόσχον, και ελάτρευαν κεφαλή βοός, και ήθελαν να τα αναγνωρίσουν θεούς, αν και είχαν εις την μνήμη τους προσφάτους τας εις την Αίγυπτον ευεργεσίας του Θεού, και αν και απελάμβανον και άλλα πολλά ακόμη.

Ο λαός δε των Νινευϊτών, που ήτο βάρβαρος και αλλόφυλος, αν και εις τίποτε από τα παραπάνω δεν είχε μετάσχει, ούτε μικρό, ούτε μεγάλο, ούτε λόγους, ούτε θαύματα, ούτε έργα, ούτε διδασκαλίες, επειδή είδε κάποιον άνθρωπο να σώζεται από ναυάγιο, ο οποίος ουδέποτε προηγουμένως συναναστράφη μαζί τους, αλλά τότε δια πρώτη φορά εμφανίζεται εις αυτούς, να λέγει, «ακόμη τρεις ημέρες και θα καταστραφεί η Νινευή», τόσο ήλλαξαν και έγιναν καλύτεροι εξ αιτίας των ολίγων αυτών λέξεων και αφού απέβαλαν την προηγούμενη κακία βάδισαν προς την αρετή δια της μετανοίας, ώστε να ανακαλέσουν την απόφαση του Θεού και να στερεώσουν την πόλη που εσείετο, και να απομακρύνουν την θεόπεμπτον οργή, και να απαλλαγούν από κάθε κακό. Διότι «είδε ο Θεός», λέγει, «ότι απεμακρύνθη κάθε ένας από τον πονηρό του δρόμο που ακολουθούσε και επέστρεψε εις τον Κύριον».

Πως απεμακρύνθη, ειπέ μου; Και όμως ήταν μεγάλη η κακία των, απερίγραπτος η πονηρία των, δυσκολοθεράπευτοι αι πληγαί των. Και αυτό ακριβώς εννοούσε ο προφήτης όταν έλεγε: «ανέβει η κακία των μέχρι τον ουρανό», φανερώνων με την απόσταση αυτήν το μέγεθος της κακίας των. Όμως την τόσο μεγάλη κακία, που τόσο εκορυφώθη και υψώθη, ώστε να φθάσει μέχρι του ουρανού, αυτήν εις τρεις ημέρες, εις χρόνο συντομώτατον, με ολίγας λέξεις, τας οποίας ήκουσαν από έναν άνθρωπο άγνωστο, ξένο, ναυαγό, τόσο την εξάλειψαν τόσο την εξαφάνισαν, τόσο την εκλώτσησαν, ώστε να αξιωθούν να ακούσουν τέτοιους λόγους, ότι «είδε ο Θεός ότι απεμακρύνθη κάθε ένας από την πονηράν οδόν που εβάδιζε και τους απήλλαξεν από την κακία την οποία είπε ότι θα κάνει εις αυτούς ο Θεός». Βλέπεις ότι ο φρόνιμος και προσεκτικός όχι μόνον καθόλου δεν ζημιώνεται από τους ανθρώπους, αλλά και ανατρέπει και την θεόσταλτον οργή;

Εκείνος όμως που προδίδει μόνος του τον εαυτόν του και τον καταζημιώνει, και αν ακόμα απολαύει αναριθμήτους ευεργεσίας, δεν κερδίζει τίποτε μεγάλο; Έτσι λοιπόν, ούτε τα τόσα θαύματα ωφέλησαν τους Ισραηλίτες καθόλου, ούτε εζημίωσε τους Νινευίτας η μη συμμετοχή εις αυτά. Επειδή όμως αυτοί ήσαν ευγνώμονες, άρπαξαν την μικρή ευκαιρία, έγιναν καλύτεροι, αν και ήσαν βάρβαροι και αλλόφυλοι και δεν είχαν ακούσει κανένα θείο χρησμό και κατοικούσαν πολύ μακριά από την Παλαιστίνη.

Ειπέ μου, έβλαψαν την αρετή των τριών νέων τα επελθόντα εις αυτούς δεινά; Ενώ ακόμη ήσαν νέοι, νεότατοι, εις ηλικία ανώριμη, δεν υπέμειναν την φοβερά εκείνη τιμωρία και αιχμαλωσία, και δεν έξωρίσθησαν εις την μακρινή εκείνη εξορία, και εχωρίσθησαν από την πατρίδα και την οικία των, και από τον ναό και τον βωμό, και από τις θυσίες και τις προσφορές και τις σπονδές, και από αυτές τις ψαλμωδίες ελθόντες εις ξένη γη; Διότι δεν ήταν απηγορευμένη εις αυτούς μόνον η οικία των, αλλά και πολλοί τρόποι της λατρείας των. Δεν παρεδόθησαν σε βαρβαρικά χέρια, και εις λύκους μάλλον παρά εις ανθρώπους, και το χειρότερο, μεταφερθέντες εις τόσο μακρινή και βάρβαρη χώρα, και εις αιχμαλωσία φοβερότατη, ούτε διδάσκαλο είχαν, ούτε προφήτη, ούτε άρχοντα; Διότι «δεν υπάρχει», λέγει, «άρχων ούτε προφήτης και ηγούμενος, ούτε τόπος δια να καρποφορήσουμε ενώπιόν σου και να εύρωμεν έλεος». Αλλά και εις βασιλική οικία εισήχθησαν, ωσάν εις κάποιον σκόπελο και κρημνό, και ωσάν εις πέλαγος γεμάτο από υφάλους και βράχους, χωρίς κυβερνήτη και καπετάνιο, και ναύτες, και πανιά, αναγκαζόμενοι να διαπλέουν την φοβερή εκείνη θάλασσα. Και ήσαν εγκεκλεισμένοι εις τα βασιλικά ανάκτορα ως εις δεσμωτήριο. Διότι επειδή εγνώριζον να φιλοσοφούν και ήσαν ανώτεροι των βιοτικών πραγμάτων, και περιεφρόνησαν όλη την ανθρώπινη ματαιοδοξία και έκαναν έτσι ελαφρά τα φτερά τους και εθεώρουν την παραμονή των εις την βασιλική οικία ως ένα ακόμη κακό επί πλέον. Διότι εάν μεν ήσαν έξω και εις ιδιωτική οικία θα απελάμβανον περισσότερη ελευθερία. Εισαχθέντες δε εις το δεσμωτήριο εκείνο (διότι ενόμιζαν ότι όλη εκείνη η πολυτέλεια δεν ήταν καθόλου καλύτερη από δεσμωτήριο, και κρημνούς και σκοπέλους) υπέμειναν αμέσως μεγάλη δυσκολία.

Διότι ο μεν βασιλεύς τους διέταξε να συμμετέχουν εις την τράπεζά του, την συβαριτική εκείνη, και ακάθαρτον και βέβηλον, εις αυτούς όμως επειδή τούτο ήτο απηγορευμένο από τον νόμο τους εφαίνετο χειρότερο από τον θάνατο. Και μόνοι ωσάν ορνία εν μέσω τόσων λύκων είχαν αποκλεισθεί. Και έπρεπε ή να λειώνουν από την πείνα, μάλλον δεν και να αποθάνουν, ή να τρώγουν από φαγητά απηγορευμένα. Τι κάνουν λοιπόν οι νέοι, οι ορφανοί, οι αιχμάλωτοι, οι ξένοι, οι δούλοι των διατασσόντων αυτά; Δεν θεώρησαν αρκετή απολογία των την ανάγκη, ούτε την τυραννική εξουσία του άρχοντος της πόλεως, αλλά σκέπτονται τα πάντα και κάνουν τα πάντα, ώστε να αποφύγουν την αμαρτία, αν και από παντού ήσαν αναγκασμένοι να την διαπράξουν. Διότι ούτε με χρήματα μπορούσαν να πείθουν. Πως θα το έκαναν αυτό αφού ήσαν αιχμάλωτοι; Ούτε με φιλία και συναναστροφή. Πως θα το έκαναν αυτό οι ξένοι; Ούτε με την δύναμη να νικήσουν. Διότι πως θα το κατόρθωναν αυτό οι δούλοι; Ούτε να υπερισχύσουν με το πλήθος. Πως θα το έκαναν αυτό οι τρεις μόνοι; Έρχονται λοιπόν και πείθουν με λόγους τον αξιωματούχο εκείνον, ο οποίος είχε αυτήν την εξουσία. Επειδή λοιπόν τον ευρήκαν περίφοβο και τρέμοντα και ανησυχούντα σφοδρώς

περί της σωτηρίας του, και φόβος αφόρητος συνεκλόνιζε την ψυχή του. Διότι «φοβούμαι εγώ», λέγει, «τον κύριόν μου τον βασιλέα μήπως ιδεί κάποτε τα πρόσωπά σας σκυθρωπά περισσότερο από τα παιδιά της ηλικίας σας και με φονεύσει ο βασιλεύς», αφού τον απήλλαξαν από τον φόβο αυτόν, τον πείθουν να δώσει εις αυτούς την χάρη. Και επειδή όλα όσα μπορούσαν να κάνουν τα έκαναν, και ο Θεός εισέφερε το ιδικό του. Διότι δεν ήτο κατόρθωμα μόνον του Θεού αυτά που επρόκειτο να λάβουν εκείνοι ως ανταμοιβή, αλλά η αρχή και ο πρόλογος προήλθε από την γνώμη εκείνων και με την γενναιότητα και την ανδρεία απέσπασαν την βοήθεια του Θεού και επέτυχαν εκείνο το οποίο επιμόνως ήθελαν.

Βλέπεις λοιπόν ότι εκείνον ο οποίος δεν αδικεί τον εαυτόν του, δεν θα μπορέσει να τον ζημιώσει κανείς άλλος; Να λοιπόν και νεότης, και αιχμαλωσία, και ορφάνια και εξορία και απομόνωσις και έλλειψις προστασίας, και φοβερό διάταγμα και μεγάλος φόβος θανάτου πολιορκών την σκέψιν του ευνούχου, και πενία και ολιγότης, και παραμονή εν μέσω βαρβάρων, και το ότι είχον κυρίους τους εχθρούς των, και το ότι ήσαν παραδεδομένοι εις αυτάς τας βασιλικάς χείρας, και ο χωρισμός από όλους τους οικείους τους, και από ιερείς και προφήτας και η αποξένωσις από όλους του άλλους, οι οποίοι τους εκυβερνούσαν, και η στέρησις από σπονδάς και θυσίας, και η έλλειψις ναού και ύμνων, και τίποτε απ' αυτά δεν τους έβλαψεν. Αλλά τότε ηυτύχησαν περισσότερον, παρά όταν εχαίροντο αυτά εις την πατρίδα των.

Και αφού επέτυχαν πρώτα αυτό το κατόρθωμα, και εφόρεσαν λαμπρόν στέφανον, και ετήρησαν τον νόμον εις την ξένην χώραν, και κατεπάτησαν τυραννικόν διάταγμα, και ενίκησαν τον φόβον του τρισαθλίου, και δεν εζημιώθησαν εις τίποτε από πουθενά, ωσάν να ευρίσκοντο εις την πατρίδα των και να απήλαυον όλα εκείνα, έτσι επέτυχον εύκολα αυτό το έργον, και εκαλούντο πάλιν εις άλλους αγώνας. Και πάλιν ήσαν οι ίδιοι και ήρχιζαν αγώνα φοβερώτερον του προηγουμένου, και άναβε δι' αυτούς κάμινος, και παρετάσσετο εναντίον των βαρβαρικόν στρατόπεδον μαζί με τον Βασιλέα. Και εκινείτο όλη η περσική δύναμις και τα πάντα εμηχανώντο προς εξαπάτησιν και εκβιασμόν αυτών. Και διάφορα είδη μουσικής, και τιμωρίαι ποικίλαι, και απειλαί, και η θέα από παντού ήτο φοβερά, και τα λόγια φοβερώτερα από την θέαν. Αλλ' όμως επειδή δεν επρόδωσαν τους εαυτούς των, αλλά έκαναν κάθε τι που εξηρτάτο από αυτούς ποτέ εις τίποτε δεν εζημιώθησαν. Αλλά και εφόρεσαν στεφάνους λαμπροτέρους από ό,τι προηγουμένως. Τους έδεσε λοιπόν ο Ναβουχοδονόσορ και τους έβαλε μέσα εις την κάμινον, όμως δεν τους έβλαψεν, αλλά και περισσότερον τους ωφέλησε και τους έκαμεν εδοξοτέρους. Και ενώ δεν είχαν ούτε ναόν (θα ειπώ πάλι τα ίδια), ούτε θυσιαστήριον, ούτε πατρίδα, ούτε ιερείς, ούτε προφήτας, ευρισκόμενοι εις ξένην και βάρβαρον χώραν, εις το μέσον της καμίνου, μεταξύ ολοκλήρου εκείνου του στρατεύματος, και ενώ έβλεπεν όλα αυτά ο βασιλεύς, ο οποίος και τα υποκινούσεν, έστησαν λαμπρόν τρόπαιον και εσημείωσαν περιφανή νίκην, ψάλλοντες την θαυμασίαν εκείνην και παράξενον ψαλμωδίαν, η οποία ψάλλεται έκτοτε μέχρι και σήμερα εις όλα τα μέρη της οικουμένης, και θα ψάλλεται και εις τας μετά ταύτα γενεάς.

Έτσι, λοιπόν, όταν κανείς δεν αδικεί τον εαυτόν του, εις τίποτε δεν θα μπορέσουν οι άλλοι να τον βλάψουν. Και τούτο δεν θα παύσω να επαναλαμβάνω συνεχώς. Καθόσον εάν αιχμαλωσία, και δουλεία, και απομόνωσις, και εξορία, και στέρησις όλων των οικείων, και θάνατος, και εμπρησμός, και τόσος στρατός, και τόσον ωμός τύραννος, δεν μπόρεσαν τρείς παίδας νέους αιχμαλώτους, δούλους, ξένους, ευρισκόμενους εις ξένην γην, ουδόλως να βλάψουν εις την αρετήν των, αλλά μεγαλυτέραν αντιθέτως έδωκεν εις αυτούς παρρησίαν η εναντίον τους επιβουλή. Τι θα μπορέσει τότε να βλάψει τον προσεκτικόν άνθρωπον; Τίποτε, έστω και αν έχει εχθράν του ολόκληρον την οικουμένην. «Αλλ' ο Θεός τότε», λέγει, «εβοήθησεν αυτούς και τους ήρπασε μέσα από την φλόγα». Βεβαίως, και συ αν κάνεις κάθε τι που εξαρτάται από εσένα, οπωσδήποτε θα επακολουθήσει η βοήθεια από τον Θεόν.

Πλην όμως εγώ θαυμάζω και μακαρίζω τους παίδας εκείνους, και λέγω ότι είναι άξιοι μιμήσεως, όχι δια το ότι κατεπάτησαν την φλόγα, και ενίκησαν την ενέργειαν του πυρός, αλλά δια το ότι εδέθησαν υπέρ των αληθινών δογμάτων, και ερρίφθησαν εις κάμινον, και παρεδόθησαν εις το πυρ. Εδώ ακριβώς ωλοκληρώθη η νίκη τους, και όταν ερρίφθησαν εις την κάμινον εστεφανώθησαν με στεφάνους, που και πριν να το φανερώσουν τα πράγματα ήρχισαν να πλέκωνται από τα λόγια εκείνα που με πολύ θάρρος και ελευθεροστομίαν έλεγαν, όταν ωδηγήθησαν ενώπιον του βασιλέως. «Δεν έχομεν ανάγκην δια να αποκριθώμεν εις αυτά. Διότι υπάρχει ο Θεός μας εις τους ουρανούς, τον οποίον λατρεύομεν, και είναι ικανός να μας βγάλει μέσα από την φωτιάν της καιομένης καμίνου και να μας γλυτώσει, βασιλεύ, από τα χέρια σου. Και εάν δεν γίνει αυτό να γνωρίζεις, βασιλεύ, ότι τους θεούς σου δεν τους λατρεύομεν, και την εικόνα που έστησες την χρυσή, δεν την προσκυνούμεν».

Από αυτά τα λόγια τους ανακηρύττω νικητάς. Από αυτά τα λόγια ήρπασαν το βραβείον της νίκης, έτρεξαν δια τον λαμπρόν στέφανον του μαρτυρίου, δεικνύοντες εμπράκτως την πίστιν των όπως την εφανέρωσαν με τα λόγια. Αν δε όταν τους έρριψαν εις την κάμινον, η φωτιά εσεβάσθη τα σώματά των και έλυσε τα δεσμά των και τους άφησεν εκεί κάτω να βαδίζουν ελεύθερα, ελησμόνησε την δύναμίν της και έγινεν η αναμμένη κάμμινος πηγή δροσερών υδάτων, τούτο το θαύμα προήρχετο από την χάριν του Θεού και από την άνωθεν θαυματουργίαν.

Ώστε αυτοί ήσαν αθληταί και πριν να γίνουν αυτά, διότι μόλις ερρίφθησαν εις την φλόγαν, και το τρόπαιον έστησαν, και την νίκην εκέρδισαν, και τον στέφανον εφόρεσαν, και εις τους ουρανούς και επί της γης ανεκηρύχθησαν, και τίποτε δεν έλειπε εις αυτούς προς επιτυχίαν. Τι λοιπόν θα είχες να είπης εις αυτά; Έξωρίσθης και εκ της πατρίδος σου εξεδιώχθης; Να οι νέοι αυτοί. Υπέστης αιχμαλωσίαν και περιήλθες κάτω από βαρβάρους άρχοντας; Αλλά και τούτο θα ίδης ότι συνέβη εις αυτούς. Δεν έχεις κανένα εκεί κοντά σου να σε βοηθή και να σε συμβουλεύει και να σε διδάσκει; Και από αυτήν την φροντίδα εστερήθησαν αυτοί. Σε έδεσαν; Σε έκαυσαν; Απέθανες; Διότι τίποτε χειρότερον από αυτά δεν μπορείς να μου αναφέρεις. Αλλά να ότι και αυτοί, αν και επέρασαν όλα αυτά, έγιναν λαμπρότεροι με το καθένα από αυτά, περισσότερον περιφανείς, και απέκτησαν μεγαλύτερα κέρδη εις τους ουρανούς.

Και οι μεν Ιουδαίοι αν και είχαν ναόν και θυσιαστήριον και κιβωτόν και τα χερουβίμ, και το ιλαστήριον, και το καταπέτασμα και το άπειρον πλήθος των ιερέων, και τας καθημερινάς λατρείας, και τας θυσίας τας εωθινάς, τας εσπερινάς, και ήκουαν αδιακόπως τους προφήτας τους ζώντας, τους τεθνεώτας, των οποίων τα λόγια ηχούσαν μέσα εις τα αυτιά των, και έφεραν μαζί των την ανάμνησιν από τα θαύματα που έγιναν εις την Αίγυπτον, εις την έρημον, όλα τα άλλα, και τα έφεραν εις τας χείρας των και τα είχαν γραμμένα εις τους παραστάτας των θυρών, και εχαίροντο τόσον δια τα θαύματα που έγιναν τότε, και όλην την άλλην φροντίδα όχι μόνον καθόλου δεν ωφελήθησαν, αλλά και εζημιώθησαν, διότι έστησαν είδωλα μέσα εις αυτόν τον ναόν, και έσφαξαν τους υιούς και τας θυγατέρας των κάτω από τα δένδρα, και ες ολόκληρον σχεδόν την Παλαιστίνην έκαναν τας παρανόμους και καταραμένας εκείνας θυσίας, και ετόλμησαν άλλα αναρίθμητα περισσότερον άτοπα. Αυτοί όμως αν και διέμειναν εις το μέσον βαρβάρου, ξένης και εχθρικής χώρας, εις κατοικίαν τυραννικήν, στηρημένοι από κάθε φροντίδα, απαγόμενοι, καιόμενοι, όχι μόνον καθόλου δεν εζημιώθησαν από αυτά, ούτε ολίγον, ούτε πολύ, αλλά και περισσότερον έλαμψαν.

Γνωρίζοντες λοιπόν αυτά και συγκεντρώνοντες από την θεόπνευστον και θείαν Γραφήν τα όμοια προς αυτά (διότι πολλά είναι δυνατόν να εύρη κανείς τέτοια παραδείγματα και εις διάφορα άλλα πρόσωπα), ας μη νομίζωμεν ότι, όταν αμαρτάνωμεν, μας αρκούν προς απολογίαν δυσκολία καιρών ή περιστάσεων, ή ανάγκη και βία και τυραννική εξουσία των αρχόντων. Ό,τι είπα εις την αρχήν, εις αυτό τώρα θα τελειώσω τον λόγον, ότι αν κανείς ζημιώνεται και αδικείται, υφίσταται τούτο οπωσδήποτε από τον εαυτόν του, όχι από τους άλλους, έστω και αν είναι αναρίθμητοι αυτοί που τον αδικούν και τον βλάπτουν. Διότι, αν δεν πάθει τούτο από τον εαυτόν του, όλοι μαζί όσοι κατοικούν εις ολόκληρον την γην και την θάλασσαν και αν τον κτυπήσουν, ούτε κατ’ ελάχιστον δεν θα μπορέσουν να βλάψουν αυτόν που γρηγορεί και νήφει εν Κυρίω.

Ας προσέχωμεν λοιπόν, σας παρακαλώ, και ας αγρυπνούμεν πάντοτε, και ας υποφέρωμεν με γενναιότητα όλα όσα προκαλούν λύπην, δια να επιτύχωμεν τα αιώνια εκείνα και άφθαρτα αγαθά δια του Ιησού Χριστού του Κυρίου μας, εις τον οποίον ανήκει η δόξα και η δύναμις τώρα και πάντοτε και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.